

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi; Et In Conimbricensi Academia
Sacrarvm Litterarvm Olim Primarii Professoris Emeriti De
Divina Gratia Pars ...**

Continens Libros III. IV. Et V. De Avxiliis Gratiae In Generali, De Avxilio
Svfficiente, Et De Avxilio efficaci Gratiae Dei

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1652

Liber Qvartvs. De Auxilio sufficiente, quid sit, quibusque, & quomodo ad
libertatem voluntatis circa supernaturales actus necessarium sit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94118](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94118)

LIBER QVARTVS
DE AVXILIO
SVFFICIENTE,
QVID SIT, QVIBVSQVE DETVR,
ET QVOMODO AD LIBERTATEM
voluntatis circa supernaturales actus neces-
sarium sit.

PRAELEDIVM.

EXPLICAVIMVS haec-
nus omnes tam habi-
tuales quam actuales
gratias, quibus Deus li-
berum arbitrium ad
bene operandum con-
fortare excitare, & ad-
iuuare solet, diuifio-
nesque omnes quas D.
Thomas & alij Theo-
logi antiqui de vtraque
gratia nobis tradide-
runt, pro viribus declaraui-
mus. Nunc traanda
succedit illa non minus antiqua, quam obscura
difficultas, quomodo hac necessitas & efficacia
gratiae, praesertim actualis, cum libertate ar-
bitrii, eiusque usu componi: & in concordan-
tiam redigi possit. Quod ex duobus punctis pen-
det, vnum est, quomodo hac auxilia dent vo-
luntati liberae potestatem volendi: aliud est, quo-
modo dent illi ipsum velle, duo enim ad liberta-
tem necessaria sunt scilicet posse velle, & posse nol-
le, seu non velle, ideoque vt voluntas sit libera
circa supernaturales actus, necessaria sunt auxi-
lia quae volendi facultatem conferant, & quae
dent illi ipsum velle, vt potestatem nolendi non
auferant. Ad vtramque autem explicandum data
est à Theologis alia diuifio auxiliantis gratiae in
sufficientem & efficacem, quam licet antiquio-
res Theologi sub his terminis expressè, & forma-
liter non tradiderint, rem ipsam in diuersis locis
frequenter, & prout occasiones occurrebant, do-
cuerunt.

1.
Cardo dis-
cussionis.

2.
Propositio-
rum instantia,
distributio
et ad-
dendum.

Hoc verò tempore, propter nouorum haereti-
corum instantiam, & propter aliquas controuer-
sas etiam inter Catholicos ea occasione subortas,
illa diuifio expressius tradita & accuratius decla-
rata est; ideoque in hoc & sequenti libro circa il-
lius disputationem & explicationem immorabi-
mur, in huius initio illam praemittendo, & deinde
prius membra sufficientis gratiae in eius discursu

CAPVT I.

An rectè Auxilium gratiae in sufficiens, & efficax
diuidatur.

Rationes dubitandi esse possunt. Prima, quia
vel hic diuiditur gratia actualis sola, vel habi-
talis sola, vel gratia dans vires voluntati vt ab-
strahit ab vtraque. Primum dici non potest, quia ratio-
gratia actualis sine habituali non sufficit, neque
efficax est, alia superflua esset habitualis. Eadem-
que ratione potest dici secundum, quia multomi-
nus sufficit habitualis gratia sine actuali, vt per se
notum. Nec etiam dici potest tertium, quia par-
vulis datur sufficiens gratia, & tamen non datur
actualis, sed habitualis sola. Adulti verò habent
sufficientem gratiam cum sola actuali sine habi-
tuali, vt de infidelibus constat, imò etiam effica-
cem possunt habere ad aliquas operationes sine ha-
bituali gratia: ergo nullo ex dictis modis potest
diuifum illius partitionis subistere, ac proinde
neque ipsa diuifio.

Secun-

Secundò est similis difficultas, quia vel ibi diuiditur gratia excitans tantum, aut adiuuans tantum, aut utraque simul: nihil autem horum videtur dici posse; ergo. Probat minor quoad singulas partes: nam gratia excitans præcisè sumpta, numquid potest esse efficax, quia sine adiuuante non potest in opus prodire, & si non operatur, efficax non est. E contrario verò adiuuans gratia nunquam est tantum sufficiens, quia semper operatur, ut supra visum est, & ita semper est efficax, & eadem ratione non potest hic diuidi aggregatum ex utraque gratia, quia ubi gratia excitans & adiuuans simul concurrunt, semper habent effectum, & ita semper ex illis confurgit gratia efficax, ergo non datur locus sufficienti.

Vnde est tertia ratio, quia illa duo membra non possunt conuenienter distingui, nam in primis omnis gratia efficax est sufficiens, quomodo enim faciet nisi sit ad efficiendum sufficiens. Respondet aliquis sufficientem dici quæ est tantum sufficiens id est, quæ ita sufficit, ut nunquam faciat, sed contrariò, quia vel gratia sufficiens numquam faciet, quia de se est inefficax, vel solum, quia volens non vult. Si primum dicatur, re vera illa gratia non est sufficiens, quia si de se est inefficax, de se est impotens; non ergo sufficiens: si verò dicatur secundum, sequitur gratiam reddi efficacem per liberum arbitrium, ac subinde gratiam non rectè diuidi in sufficientem, sed deberet diuidi in eam, cui adiungitur liberi arbitrij cooperatio. Quarto argumentor in hunc modum, quia gratia sufficiens, vel includit omnem gratiam necessariam ad actum, seu ad vincendum peccatum, vel ad salutem, aut illam non includit? si dicatur primum, illa gratia non est tantum sufficiens, sed etiam efficax, quia efficax gratia est una ex necessariis ad salutem. Si verò dicatur secundum, talis gratia non potest dici sufficiens, nam illa causa est sufficiens ad aliquem effectum, quæ ad minimum includit necessaria ad producendum talem effectum, non ergo apparet quomodo possint illa membra distingui.

Hanc partitionem videntur olim Semipelagiani abhorruisse ex parte illius membri gratiæ efficacis. Cum enim Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. 12. & 13. alijs verbis illam tradere visus esset dicens vnam esse gratiam quæ dat homini bene operari, aut perseverare, si velit; aliam verò esse quæ dat ut perseveremus, vel non peccemus, aut bonum velimus, illis maxime displicuit, ut Hilarius in Epist. ad Augustinum refert, dicens, *Molestè ferunt illi diuidi gratiam quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perseverantiam, non quæ perit ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc verò Sanctis ad regnum prædestinatis non tale adiutorium perseverantiæ datur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum vi sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.* Hæc enim sunt verba Augustini, in quibus illa diuisio contineri visa est, & ideo illam molestè tulerunt Semipelagiani, quia putabant iuxta illa duo gratiæ membra quibusdam fieri impossibilem viam salutis, quia non datur eis gratia quæ perseverent; alijs verò imponi necessitatem salutis, quia datur gratia quæ non nisi perseverantes sint.

Hic etiam temporibus diuisio hæc ex eodem capite aliquibus impugnata est, præsertimque contra illam ex professo scripsit Paulus Bennis, Theologus Patavinus, in libello quem ad dirimendas controversias de auxilio sufficiente & efficaci scripsit. Credidit enim non melius dirimi posse, quam diuisiorem hanc de medio tollendo: nam illam putat esse novam, & à Scriptura diuinā, & à Patribus alij nam, occasione quæ dissentienti, inter se

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

Catholicis tribuisse. Et in hanc sententiam allegat Orosium lib. 7. de iustitia, ubi prope initium in hanc diuisiorem inuehitur, quamvis si attentè legatur, non tam diuisiorem, quam indebitum modum illam intelligendi, & interpretandi improbare videatur. Allegat etiam Ioannem Anton. Delphiū in lib. de iustificat. inter explicandas gratiæ partitiones, & Cœlium lib. 2. Instit. cap. 3. lib. 4. cap. 24. qui negant hanc diuisiorem ex altera parte gratiæ sufficientis; dicit enim facultatem consequendi salutem nulli promitti, vel dari, nisi illi, qui efficaciter illuminantur & saluantur, & loquitur consequenter cum efficacem gratiam ponat in motione necessitante voluntatem, ut infra videbimus.

Nihilominus tamē negari non debet, nec potest, quin illa diuisio in aliquo vero sensu bona & necessaria sit: oportet tamen verborum ambiguitatem tamen est, cauere ne diuisio malè intellecta errandi occasio sed explicata sit, & imprimis vox illa *efficax* est equivoca: interdum enim dicitur causa, vel principium efficax in actu primo tantum, quia vim actiuam habet potentissimam ad effectum præstandum, quantum est ex se; interdum verò ille terminus efficax inuoluit non tantum actum primum, sed etiam secundum, sic dicitur causa efficax, quia non tantum vim habet, sed etiam in se ipsa consequitur effectum. Priori modo poterit auxilij gratiæ efficax, licet actu non faciat tantum effectum, quia de se efficaciam habeat, & sic minima charitas dicitur efficax ad vincenda omnia peccata, licet illa effectu non vincat, & hoc modo sæpe Patres vocant gratiam Dei efficacem, ut in sequentibus videbimus, & sumitur ex verbis D. Pauli ad Hebr. 4. *uiuus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipite, &c.* non potest autem in hoc sensu sumi in hac diuisiōe, quia hoc modo auxilium sufficiens est efficax de se, quia quantum est ex se, potestatem habet & efficaciam in actu primo, respectu effectus per illud intenti.

Sumitur ergo in præsentī illa vox *efficax* posteriori modo: sic enim dicitur vocatio efficax, quæ consequitur effectum: sicut dicitur oratio efficax, quæ impetrat postulatū. Constat autem causam quomodo sic efficacem esse etiam sufficientem, quia non consumenda, sequeretur effectū nisi ad illud esset sufficiens, sicq; dixit Dominus Paulo, *sufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur*, 2. Cor. 11. gratia enim illa, quæ dabatur Paulo ad stimulum carnis superandum, & ad proficiendum in infirmitate, efficax profectò erat, & effectum consequbatur, & nihilominus merito dicitur sufficiens contra aduersarium, quod etiam idem Paulus ait 2. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Verissimum est de sufficientia quæ coniunctam habet efficaciam, & ita allegatur in Concilio Araulicano cap. 7. licet possit etiam de quacumque intelligi. Ut ergo gratia sufficiens ab efficaci distinguatur, necesse est, ut illud sufficiens cum præcisione sumatur, significetque gratiam illam, quæ licet sufficiens sit, ac proinde efficax in actu primo, nihilominus tamen sufficiens permanet, & effectum non consequitur. Efficax autem dicitur quæ non solum est sufficiens, sed etiam effectum operatur. Vnde autem habeat sufficiens ut ultra ingrediatur, nec consequatur effectum: efficax verò habeat actu operari, in discursu huius & sequentis libri exponendum est, in hoc enim tota difficultas huius materiæ posita est.

Oportet adtem vterius hoc loco auertere auxilium gratiæ, de quo tractamus, dari voluntati ad operandum, vnde comparari potest, vel ad effectum, seu ad actum voluntatis, vel ad voluntatem ipsam, sicut quod & priori quidem modo, scilicet respectu actus procedunt rectè omnia quæ in præcedenti puncto attinuerunt.

Augustini, Auxilium sufficiens quod dat potestatem efficiendi actum, efficax verò dicitur quod non datur tantum posse, sed etiam facere. Et hoc modo distinguit saepe D. Thom. Christi meritum, vel quoad sufficientiam, vel quoad efficaciam, & in 3. d. 13. quæst. 2. art. 2. quæstionum. 1. ad 5. & d. 19. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. art. 2. quoad efficientiam enim vocat, id est, quoad effectum, ut explicat 3. part. q. 79. art. 2. ad 3. quia verò, ut dictum est libro præcedenti, per auxilia gratiæ non solum facit Deus actus voluntatis nostræ, sed etiam inducit voluntatem ad volendum, & facit ut velit & faciat, ideo etiam respectu voluntatis nostræ potest auxilium sufficiens, & efficax denominari. Diciturque sufficiens quia de se inducit & mouet voluntatem ut efficiat si velit, ipsa autem voluntas non vult. Efficax autem dicitur quando ita inducit voluntatem, ut cum effectu consensum ab illa obtineat. Et quamuis isti duo respectus saepe coniungantur, nihilominus non sunt confundendi, quia distincti sunt & separabiles: nam in actibus malis auxilium generale per modum concursus distingui potest, priori modo in sufficiens & efficax, ut per se patet, quia ei qui non peccat, præbet Deus de se sufficientem concursum, ut actum, qui est prauus, facere possit si velit: ei autem qui peccat etiam efficacem concursum præbet, dando non tantum potestatem, sed actum, & tamen posteriori modo non habet locum diuisio in actibus malis, quia Deus nec sufficienter, nec efficaciter ad illos inducit, neutroque modo facit ut illos faciamus, sed hoc est maxime proprium auxilium gratiæ. Et ideo in hoc posteriori sensu præcipue intelligitur diuisio, licet etiam in priori procedat.

4. Probat
diuisio
gratiæ
sufficien-
tis, & effi-
cacia.

1. Gratia suffi-
ciens ex S.
Scriptura.

Sic ergo terminis explicatis probatur primò ex Scripturâ diuisio, quare res per illa membra intentâ præcipue in Scriptura dicitur: nam in primis auxilium sufficiens traditur in omnibus locis, in quibus hominibus imputatur quod non operatur ea, quæ ad salutem pertinent, cum per auxilium Dei possunt, quod enim auxilia gratiæ dent voluntati humanæ potestatem ad supernaturaliter operandum probant illa verba Ioannis 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, & illa Christi, sine me nihil potestis facere, 1o. 6. & illa Pauli, sufficientia nostra ex Deo est, 2. Corinth. 3. quare à Deo habemus posse cogitare sicut oportet, ut tibi notat D. Thomas, & saepe in superioribus dictum est. Item 1. Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ultra id quod potestis, quare nimirum sine illius auxilio non possumus, ipse autem non negabit auxilium quo possumus tentationi resistere. Vnde etiam illud ad Philippen. 4. Omnia possum in eo, qui me confortat. Deinde hæc auxilia saepe dare potestatem sine operatione, quare homo consentire non vult in Scriptura frequenter asseritur, Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit, & Ioan. 15. Si non venissem, & loquutus es fuissem; peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. & infra, si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, vsque ad illud, ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, & ideo me habuerunt gratis, ubi ponderanda est illa particula, gratis, quæ aperte significat ex suo arbitrio voluntate praua restitisse diuino auxilio de se sufficientissimo. Quod etiam satis conuincunt illa verba, nunc autem excusationem non habent. nam si ex parte Dei aliquid necessarium defuisset quod in hominum illorum potestate non esset, haberent planè excusationem de peccato suo. Quapropter licet Christus Dominus exteriora tantum auxilia commemoret, sub illis comprehendit interna, quæ medio verbo Dei tamquam organo diuinæ virtutis tribuitur. Ita ergo Christus ad aures corporis loquebatur, ut etiam cor excitaret, quia viuus est sermo Dei & efficax, ut dixit

Paulus, & ita Christus faciebat signa & virtutes coram Iudeis, ut etiam illorum mente illuminaret ad vim illorum intelligendam, si per eos non flaret, alioqui excusationem haberent de peccato suo; quia externa obiecta ostendunt tantum veritatem, non tamen dant homini potestatem intelligendi & credendi sicut oportet, nisi addit internum Dei auxilium si ergo hoc interuallum omnino defuisset illis hominibus excusationem profectò haberent: cum ergo Christus dicat non habuisse excusationem, profectò declarat illa opera & verba externa habuisse coniunctum, vel paratum auxilium internum, quia non fide ab ipso dicebantur, vel fiebant, sed ita ut possent cor illuminare & immutare.

Et ideo dicebat Stephanus ad Iudeos Act. 7. Vos semper Spiritui sancto resististis, quia non solum externe Christi & Apostolorum, & Prophetarum predicationi, sed interne etiam Spiritus sancti inspirationi resistierunt, ut in eodem sensu dixit Matth. 11. Non tibi Corozaim, & tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidon facta essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis; & infra, Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidon remissus erit in diem, quàm vobis. Hinc enim constat auxilium illud datum Iudeorum populo fuisse de se sufficientem, licet effectum non habuerit, ut ponderat Augustinus in Enchirid. cap. 95. vnde hanc gratiam supponit Petrus 2. Can. c. 1. cum dicit, Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciat.

Denique quod ex parte nihil desit cum confert huiusmodi auxilium, etiam si in homine non habeat effectum, testatur ipse Deus, dicens per Isaiam cap. 5. Quid amplius debui facere vineæ meæ, & non feci. Osee 12. Perditio tua Israel ex te, quasi dicat, tibi soli attribue perditionem tuam, quia ex parte mea nihil defuit, & hoc est quod subiungit, tantummodo in me auxilium tuum, utique sufficiens: nam si esset deficiens, ex ea parte non Israeli, sed Deo effectus bonæ Israelis perditio. Et ideo Sapiens Ecclesiæ, cum de iustis dixisset, Qui timeat Deum, faciet bona, & qui continens est iniustitia, apprehendet illam, & c. de peccatoribus verò addidit, homines stulti non apprehendent illam, & c. adiungit, non dixeris per Deum absque ac si diceret, si cares iniustitia, non dicās per Deum mihi abesse, non enim per Deum stat quod illa abest, sed per te, & ideo non potest Deo imputari iniustitia tua, ut notauit Augustinus de grat. & lib. arbitrii. cap. 2.

Alterum membrum de gratia efficacia si generatim sumatur pro gratia, non tantum dante potestatem, sed etiam faciente in nobis ipsum velle, seu deum actum, & operationem, iuxta mentem Augustini lib. de grat. & liber. arb. cap. 14. & 17. probatur omnibus illis locis, quibus hic effectus tribuitur gratiæ Dei, ut cum Paulus ait ad Ephes. 2. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est, ubi non solum posse iustificari, aut credere, sed ipsum iustificari & credere, dicitur enim donum gratiæ, ergo illa gratia quæ illos effectus in nobis facit, est efficax: vnde subdit, Ipsius sumus factura creati in operibus bonis, quæ preparabit Deus ut in ipsis ambulemus; ipsum ergo bene operari est in nobis ex efficaci gratia Dei, nec solum operari, sed etiam velle, dicit enim Paulus ad Philipp. 2. Deus enim est qui operatur in vobis & velle & persicere pro bona voluntate; utique ipsum Dei gratis & pro sua beneuolentia nobis tribuentis auxilium efficax bonæ voluntatis, & non tantum possibilitatis: vnde cap. 1. non solum opus, sed etiam initium & consummationem operis gratiæ tribuit, dicens, qui cepit in vobis opus bonum, ipse persiciet vsque in diem Christi Iesu.

Si autem strictius & proprius sumatur auxilium efficax non solum respectu effectus, sed etiam respectu voluntatis, seu hominis operantis, probatur in

Deus facit
officiamus
quomodo
intelligatur

in primis ex illis locis, in quibus non solum dicitur Deus facere nostra bona, sed etiam facere, vt illa faciamus. vt autem in hac loquutione caueatur æquiuocatio, considerare oportet hunc loquendi modum, *Deus facit, vt faciamus*, duplicem posse habere sensum, vnus est, quia quantum est ex se facit vt nos faciamus, inducendo, suadendo & voluntates nostras inclinando, & hoc modo verè dicitur Deus facere vt faciamus, licet re ipsa & cum effectu nos non respondeamus, nec faciamus: si quis tamen attentè consideret, tota illa Dei actio tantum dat nobis posse, vel ad summum posse cum facilitate, inclinatione & suauitate, & ideo tota illa motio & attractio intra limites gratiæ sufficientis fittere potest; alius ergo sensus illius locutionis est Deum non solum quantum est ex se, sed simpliciter & absolute facere vt faciamus, & tunc significatur gratia quæ non tantum dat posse, sed etiam facere, nec solum dat ipsum facere concomitanter, sed etiam quasi præmouendo & præapplicando potentiam, vt omnino & infallibiliter faciat.

In hoc igitur sensu aliqui Scholastici nolunt auxilium efficax gratiæ admittere, propter difficilem concordantiã quam cum libertate arbitrij habere posse videtur: nos autem talem efficaciam gratiæ supponimus, & etiam diuisionem admittimus ex mente D. Augusti. qui ex sequentibus locis Script. illam colligit. Primò ex illo Ezechiel. 11. *Cor nouum & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea.* vbi aperte promittit Deus internum auxilium gratiæ, quod vocat spiritum nouum in visceribus cordis immisum, & ita efficax, vt cor immutet, & in præceptis Dei ambulare faciat, vt expressius in cap. 36. promittit, *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat & operemini*, quæ promissio absoluta est, vnde per eam non solum potestatem operandi, sed etiam operationem ipsam Deus promittit, vt faciendam ab homine ex efficacia spiritus, quam Deus promittit. Præterea de hac efficaci gratia intelligitur ab Augustino lib. de grat. & liber. arbit. cap. 5. illa verba, *Conuertere nos Domine, & conuertermur*, & Ierem. 31. & illa Psal. 84. *Conuertere nos Deus salutaris noster, & similia*, & verba Christi Ioan. 6. *Omnis qui audit & patre, & audit, venit ad me, id est, omnis qui ita audit vt discat.* Item illa nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. Item ea, omne quod dat mihi Pater, ad me veniat. Hæc enim verba significant infallibilem effectum illius gratiæ, per quam Deus dat Christo illos quos vult esse participes gloriæ eius, nam quos sic dat, venient, quia non efficaciter facit illos venire, & ad hoc ponderat Augustinus, Christum Ioan. 15. non solum dixisse, *sine me nihil potestis facere*, sed etiam dixisse, *non vos elegi, sed ego elegi vos, vt fructum afferatis, & fructus vestri maneat.* quibus verbis significare vult Christum non solum potestatem dedisse, sed etiam effectum.

Et hoc ipsum indicant omnia Scripturæ loca, in quibus dicitur Deus peculiari quodam modo vocare, vel custodire aliquos, vt rectè agant, vel ne peccent, ac tandem vt saluentur. Huiusmodi est illud Christi Ioan. 10. vbi de ouibus suis ait, *nemo rapiet eas de manu mea, & illud Matth. 24. vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*, illa enim interposita conditio significat non posse fieri, quia Deus suo efficaci auxilio proteget illos. Ad quod etiam pertinet illud, *sed propter electos breuiabuntur dies illi*, & sic etiam optime intelligi potest illud Lucæ 14. *compelle eos intrare.* vbi gratia efficax faciens hominem intrare Ecclesiam, per metaphoram compulso vocatur, non quia re vera hominem cogat neque ad fidem trahi-

tur, nisi volens, sed quia efficaciter facit hominem velle credere. Denique hac ratione dixit Paulus ad Roman. 9. vt Augustinus exponit, *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* quia licet homo verè ac liberè velit, & currat per viam mandatorum, tamen specialiter tribuitur hoc soli Deo, quia ipse solus potest ita mouere & trahere hominem auxilio suo, vt faciat illum velle & currere.

Præterea eodem modo potest hæc decisio colligi ex Conciliis, nam vbicumque docent dari nobis gratiam, qua possumus credere, sperare, &c. & in vnuersum salutem operari, vel consequi, si velimus, docent gratiam sufficientem, quotiescumque vero Deum nos conuertere & facere diligentes, poenitentes, &c. docent gratiam efficacem; de sufficiente ergo auxilio loquitur Concil. Araus. Can. 7. quatenus dicit per inspirationem spiritus sancti dari nobis, vt possumus credere, &c. similia habet Can. 8. & Can. 13. quatenus dicit arbitrium infirmatum per lapsum primi hominis per gratiam reparari, & cap. 19. quatenus dicit, sine gratia non posse hominem velle reparare salutem quam perdidit, vel custodire quam receperit, & cap. 25. quatenus ait, omnes baptizatos Christo auxiliante posse, si velint, quæ ad salutem pertinent adimplere, & eodem modo sumitur hæc gratia ex Conc. Mileuitano cap. 1. dicente per gratiam iustificationis dari nobis adiutorium, vt non peccemus, seu vt possumus non peccare, vt dicitur cap. 3. præterea Concil. Trident. cap. 5. gratiam sufficientem describit, dum dicit hominem sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram Deo non posse, præuentum autem inspirationem spiritus sancti posse, si velit cap. 11. dum docet præcepta Dei non esse ad obseruandum impossibilia, quia cum diuino auxilio, quo Deus nos adiuuat, id præstare possumus, & Can. 18. eodem modo dehnit homini sub gratia constituto possibile esse seruare mandata, & Can. 22. iustos cum speciali auxilio Dei posse perseuerare si velint.

De efficaci autem gratia loquitur Concilium Araus. cap. 3. cum dicit gratiam facere vt inuocetur a nobis, & Can. 4. dum ait per spiritus sancti inspirationem fieri vt à peccato purgari velimus, vbi adducit illud Philipp. 2. *Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate*, & Can. 5. dum ait, voluntatem credendi fieri per inspirationem spiritus sancti, corrigens voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, & Can. 9. dum ait, *dicim esse muneris quod bonæ agimus*, quia Deus in nobis atque nobiscum vt operemur, operatur, & Can. 20. dum ait, *nullum ab homine fieri bonum quod non præstet Deus vt faciat homo*; sic etiam Concil. Mileuitanum dicit, *per gratiam nobis præstare vt quod faciendum nouerimus, etiam facere diligamus.* Concil. autem Trid. maxime cap. 13. & Can. 16. & Can. 22. nam in hoc vltimo dicit dari omnibus iustis auxilium quo perseuerare possint, quia Deus non deserit illos, nisi prius deseratur ab ipsis. At non omnes iusti perseuerant; ergo est illud auxilium in multis tantum sufficiens; in prioribus vero locis docet, illis qui perseuerant, dari magnum perseuerantiæ donum, quo cum effectu perseuerent, in quo clarè gratiam efficacem agnoscit cap. 16. dicens omnia bona merita esse Dei dona, & in Deo fieri per virtutem gratiæ quæ talia opera antecedit & concomitatur. Datis etiam aperte docet gratiam efficacem ad bona opera quæ cum effectu fiunt; gratiam autem efficacem qua Deus facit nos facere, indicat in cap. 5. adducens verba illa Ierem. *Conuertere nos Domine, & conuertermur*, quibus præueniri nos Dei gratia conuitemur.

Vltius potest hæc distinctio ex Patrum sententiis desumi, & quidem ad probandum prius membrum gratiæ sufficientis non oportet multa & imprimis

2.
ex Conciliis

11.
Ex Patribus
& imprimis

ex Divo
Augustino.

ex Patribus congerere, nam vbi cumq; dicunt posse hominem per gratiam Dei saluari, si velit, etiam si non saluetur, sufficientem gratiam in re ipsa docent, licet pauci his terminis vtantur. In sequentibus autem capitulis probabimus ex doctrina Patrum hanc gratiam qua saluari possumus, nullis hominibus negari. De illa verò specialiter loquitur Augustinus lib. de grat. & libero arbitrio cap. 15. vbi tractans verba Eccles. 15. quæ sic legit iuxta LXX. Si volueris, seruabis mandata, ad hoc valere dicit, vt homo qui voluerit, & non potuerit, nondum seipsum velle cognoscat, & oret, vt habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata, sic quippe adiuuatur, vt faciat quod iubetur, tunc enim vtile est velle cum possumus, & tunc vtile est posse cum volumus, nam quid prodest si quod non possumus, volumus: aut si quod possumus, nolumus, Agnoscit ergo Augustinus quæ dat posse, cum qua nihilominus homo non vult, illa ergo est sufficiens, & de eadem loquitur lib. 2. de peccat. merit. cap. 15. cum quaerit, cum voluntate humana gratia adiuuante diuina sine peccato (viri qui mortali) in hac vita possit homo esse, cur non sit, & respondet, possem facillimè & veracissimè respondere, quia homines nolunt: habet ergo gratiam sufficientem qua possunt & nolumus, gratiam autem non solum efficacem, sed etiam efficacissimam nominat August. lib. de grat. & lib. arb. cap. 5. cum Paulo dicit datam fuisse efficacissimam vocationem, & lib. de grat. & lib. arbit. cap. 16. Certum est (inquit) nos facere cum facimus, sed ille facit, vt faciamus, dantes vires efficacissimas voluntati, & libro primo contra duas epistolas Pelagian. capite vigesimo etiam generalius dicit Deum efficacissimè hominum conuenerere voluntates, & lib. de corrept. & grat. cap. 5. hanc gratiam vocat occultissimam & potentissimam medicinam, seu potestatem quæ homines ad salubrem penitentiam perducit, & aliis locis generaliter ait ad omnipotentiam Dei pertinere quo voluerit, quando, & vti voluerit humanam vertere voluntatem, vt dicit in Enchir. cap. 98. & lib. de grat. Christi cap. 24. & 25. & de gratia & libero arbitrio. cap. vigesimo, & vigesimo primo quod censet facere Deum per gratiam præuenientem efficacem.

Denique distinctionem ipsam integrè tradit in dict. lib. de corrept. & grat. cap. 11. & seqq. vbi duplex distinguitur auxilium, vnum sine quo peccatum caueri, vel bonam opus fieri non potest, & cum illo fieri potest, si homo velit. Aliud quo datur vt bonum opus fiat, vel peccatum caueatur, & primum dicit esse datum Adamo ante peccatum, non secundum istam gratiam (inquit) non habuit primus homo, quia nunquam vellet esse malus, ecce efficacem, sed sanè habuit in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio saluus esse non posset, ecce sufficientem. quod iterum sic describit. Tale erat adiutorium quod deferret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret vt vellet, in qua vltima particula insinuat etiam auxilium efficax esse illud quo fit vt homo velit, & infra dicit hoc esse potius auxilium, quia per illud non solum datur homini vt possit in bono permanere, si velit, sed etiam efficitur vt velit, & infra inde probat non recepisse Adam tale auxilium. Nam si habuisset (inquit) perseuerasset, eandemque doctrinam latè prosequitur cap. 12. vbi in fine loquens de gratia efficaci data hominibus lapsis ad perseuerandum, inquit, Subuenit est infirmitati voluntatis humane, vt diuina gratia inclinabiliter & inseparabiliter ageretur, & ideo, quamuis infirma, non tamen deficeret, nec aduersitate aliqua vinceretur.

Atque de hoc genere subsidij videtur certè loqui Cyril. de Adorat. in spiritu, circa medium, vbi expendens quod Genes. 19. de Loth. dicitur, & ap-

prehenderunt Angeli manum eius, &c. inquit, indicium tibi sit valde manifestum dum non solis verbis nos exhortamur, & adhortationibus menti immisissis, vt discedamus peccato, sed tantam benignitatem nobis etiam exhibet vniuersorum Saluator Deus, vt efficaci subsidio adiuuet, secundum quod scriptum est: Apprehendisti manum dexteram meam, & in consilio tuo deduxisti me. quod magis declarat sententiam Augustini explicantis efficacem gratiam per propositum voluntatis Dei, in re tamen in idem redit, quia Deus omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, vt Ephes. 1. Apostolus ait. Pergit Cyrillus, & vtrumque auxiliandi modum declarat, dicens, Nam quoniam hominis natura non valde generosa est, nec satis idonea, vt malum effugere queat, simul quodammodo nobiscum certat Deus, & duplex beneficium concedere videtur, persuadens demonstrationibus, vt subsidium inueniamus, & fortius illud præstans, quam vt malum præstet, & violentum præualere possit. Vnde infert difficilè inueniri hominem fidelem, id est, fideliter & constanter Deo seruientem. De illo tamen subiungit. Veritatem qui talis effectus, & diuinam gratiam non perfundit, necesse est ita illis tribui, vt possint saluari, & opera salutis operari, alias illis non posset imputari, etiam si ea non facerent, vt optimè dicit August. dict. 1. de corrept. & grat. c. 11. & 12. At verò hæc gratia in omnibus non habet effectum, vt experientia notum est, ergo datur aliqua gratia purè susiciens, sufficiens quidem, quia dat absolutam potestatem, purè autem, quia non consequitur effectum, & hæc significamus nomine auxilij sufficientis simpliciter dicti, vt iam explicauimus, in aliis verò hæc gratia habet effectum bonæ voluntatis, & perseuerantiæ in illa, vt supponimus tamquam notum, ergo talis gratia in effectu consequitur, & efficitur intendit, ergo & est, & rectè dicitur auxilium efficax, tum quia efficit, tum etiam, quia obtinet ab homine & libero arbitrio, vt faciat. Nam gratia ad vtrumque necessaria est, & propter vtrumq; datur, vt ex dictis in libro præcedenti constet, & ideo quando homo per illam operatur, ipsa vtroque modo est efficax, vt latius in sequenti libro declarabitur.

Et confirmatur primò, quia hominibus iustis debetur auxilium sufficiens ad perseuerandum, vel tanquam connaturale gratiæ, vel tanquam debitum ex merito de condigno, si iustus faciat quod potest ad illud obtinendum, ideoque omnibus iustis datur tale auxilium: at verò auxilium efficax perseuerandi neque omnibus debetur, neque omnibus datur, neque sub merito de condigno cadere potest, ergo quoad effectum perseuerandi necesse est distinguere auxilium sufficiens & efficax, idemq; est cū proportionē de auxilio ad vincendas tentationes, & similia. Confirmatur secundò, quia quotidie in oratione perimus à Deo auxilium gratiæ, non solum vt possimus, sed maxime vt etiam velimus & faciamus: quæ orationes & in Scriptura locis allegatis, & in vñ Ecclesiæ sunt frequentes, ergo postulamus non solum sufficiens auxilium, sed etiam efficax, nam sensus illarum orationum est potius implere à Deo, vt det nobis victoriam, verbi gratia rom. 7. tentationis, & tantum auxilium, vt constantes simus, vel ad eum conuertamur, quod facis significat Ecclesiæ in verbis cuiusdam orationis, Et ad te nostras & rebelles compelle propius voluntates, & in alia sic habet, Deus refugium nostrum, & virtus ad-

quo ipsi Ecclesia tua precibus auctor ipse pietatis, & presta ut quod fideliter petimus, efficaciter consequamur, quid est enim, efficaciter consequamur, nisi ut Deus in nobis efficaciter operetur.

Et in primo tomo Conciliorum in ordine celebrandi Concilii ab Isidoro collectum, statim prope initium habetur oratio, in qua sanctus Spiritus invocatur, ut addit, & prius postulat ab illo gratia sufficiens, his verbis. *Dignare illi cordibus nostris, doce nos quid agamus, quod gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus.*

Deinde petitur gratia hoc modo, *Esio salus & suggestor iudiciorum nostrorum, & infra clarius, tunc nos tibi efficaciter solus tua gratia dono, &c.* quæ oratio ferè eisdem verbis repetitur in 4. tomo Conciliorum, in quodam tractatu, Quomodo initianda sit Synodus; quæ habetur post Concilium Saleguntadiense, quod Concilium tempore Benedicti VIII. celebratum est, & ideo fortasse quidam vir doctus illam tribuit eidem Pontifici Benedicto, cum tamen nulla eius acta in Conciliis, vel Pontificiis epistolis habeamus, nec ipse adfuerit Concilio Saleguntadiensi, nec in illo de modo celebrandi Concilium actum sit, nec constat quis fuerit auctor illius tractatus, quin 4. tomo Conciliorum habetur, nisi quod à Burchardo refertur, & illi Concilio adiungitur. Verius tamen est & ordinem illum & orationem esse antiquiorem cum ab Isidoro referatur.

Ex hac ergo & similibus rationibus conuincitur illa diuisio, quia non postulat Ecclesia à Deo nisi orationibus vera auxilia, quæ à Spiritu sancto dari possunt, & Dei pro solent, & simili argumento vitur sæpe Augustinus ex orationibus Ecclesiæ, quæ non solum orat ut Deus illuminet infideles, ut possint credere, sed etiam, ut ex non credentibus credentes fiant, & similiter sumere solet argumentum ex promissionibus Dei, quibus non solum auxilia, quibus homines possint credere, sed etiam fidem ipsam promittit, sic enim ait dicto. lib. de prædest. Sanct. cap. 10. cum Deus promissit Abraham in semine eius fidem gentium, id promississe, quod fuerat ipse facturus, non quod homines: nam etsi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit ut illi faciant quod precipit, non ipsi faciunt ut ille faciat quod promissit. Satis ergo ex his omnibus diuisio hæc fundata & comprobata est. In rationibus autem dubitandi in principio positis multa peruntur, nimirum, quod sit illius partitionis diuisum, quid sit Auxilium sufficiens, & unde habeat, quod tale sit, & in quo ab efficaci distinguatur. Sed hoc vltimum vix potest vsque ad sequentem librum exactè declarari. Cætera verò in sequentibus capitibus prosequemur.

CAPVT II.

Utrum auxilium sufficiens non solum homini sit necessarium ut possit operari, sed etiam ut possit operari, sed etiam ut operetur, aliquo modo tribuat.

Ratio dubitandi esse potest, quia si auxilium sufficiens illa omnia conferret, non solum daretur posse, sed etiam operari, & ita non distingueretur ab efficaci: quia nihil amplius auxilium efficiat dare potest. Consequens est falsum, ut vidimus; ergo necessarium dicendum est auxilium sufficiens non dare necessaria ad operandum, sed tantum ad potestatem operandi; & confirmatur, quia ad operandum non est solum necessarium auxilium proueniens, sed etiam cooperans; ergo si auxilium sufficiens daret necessaria ad operandum daret etiam au-

xilium cooperans: hoc autè repugnat distinctioni datæ, & eius explicationi: nam auxilium cooperans non est nisi quando est ipsa operatio, iuxta dicta in præcedenti libro; ergo si auxilium sufficiens includit cooperans, nunquam ab operatione separatur, quod est contrarium rationi auxilij tantum sufficientis.

Ut sensus huius questionis & punctum difficultatis melius percipiantur, duo sunt in auxilio sufficienti distinguenda. Vnum est quid per se & formaliter conferat potentiam, v.g. voluntati. Aliud est quasi proximus finis, propter quem datur. nam illud prius pertinet quasi ad effectum formalem auxilij; hoc autem antè spectat ad effectum in genere causæ efficientis, est enim auxilium veluti forma quædam indita potentia, & ideo necesse est, ut aliquem effectum formalem in illa habeat, & quia datur tanquam forma operatiua, propter aliquam operationem datur, quam non formaliter, sed efficienter conferre potest: sicut grauitas formaliter confert pondus, seu inclinationem ad inferiorem locum, motum autem effectiuè: unde effectum formalem huius auxilij omnes conueniunt esse priorem operatione, & separabile ab illa, quia tunc auxilium dicitur tantum sufficiens, quando ex illo sequitur operatio, etiam si cætera habeat quæ ad sufficientiam requiruntur. Hinc conueniunt omnes hoc auxilium dare posse illud opus, propter quod datur, quia sine auxilio spiritus sancti pie operari non possumus, ut lib. 3. ostensum est, cum auxilio autem spiritus sancti possumus operari, ut per se notum est, & docet Concil. Trid. sess. 6. cap. 11. & 13. & can. 8. 22. ergo quando homini datur auxilium cui ipse non cooperatur, saltem recipit per auxilium posse operari, & quia potestas operandi necessaria est ad operandum, ideo auxilium sufficiens aliquid ad operationem necessarium confert: in quo considerandum est aliquod auxilium dici posse sufficiens in suo genere, seu ex parte, ut illuminatio ex parte intellectus, inspiratio ex parte voluntatis, & sic de aliis; aliter verò dici auxilium sufficiens, & quasi collectiuè, & omni ex parte, & de hoc posteriori procedit propriè questio, an auxilium simpliciter sufficiens quoad omnia in actu primo includat etiam necessaria ad actum secundum, quæ interrogatio in priori sensu locum non habet, ut per se clarum est.

Aliqui ergo de hoc ipso auxilio simpliciter sufficiente distinguunt auxilia necessaria ad posse, vel ad operari, & dicunt auxilium sufficiens includere auxilia necessaria ad posse, non ad operari, & consequenter docent dare posse in suo genere, non tantum includere men completè cum omnibus requisitis ad agendum, auxilia necessaria ad quis constitui potens, interdum sumitur ex nuda potentia sufficiente in suo genere ad agendum, etiam si aliqua requisita desint, ut homo habens viuiam potentiam dicitur potens ad videndum, etiam si nondum speciem habeat: completè autem dicitur potens, si potentiam habeat & requisita omnia, ut visum, speciem, lumen, &c. At ut ergo dicti Authores auxilium sufficiens dare posse tantum priori modo, non tamen posteriori, quia licet det potestatem sufficientem in ratione principij proximi, non tamen dat concursum necessarium ex parte Dei, nec complementum virtutis quod debet etiam incipere ab ipso Deo, & non datur nec incipit, nisi quando homo operatur: & aliqui hoc confirmant, quia ad operandum necessaria est Dei prædestinatio, vel prædefinitio; sed hanc non includit auxilium sufficiens: ergo non includit omnia necessaria.

Nihilominus contrarium verum censeo. Prius verò quàm id declarem & probè, aliam distinctionem præmitto auxilij dupliciter sufficienti, scilicet affirmatiua

Duo in gratia sufficienti re notanda.

Gratiam sufficientem non includere auxilia necessaria ad posse, & consequenter docent dare posse in suo genere, non tantum includere men completè cum omnibus requisitis ad agendum, auxilia necessaria ad quis constitui potens, interdum sumitur ex nuda potentia sufficiente in suo genere ad agendum, etiam si aliqua requisita desint, ut homo habens viuiam potentiam dicitur potens ad videndum, etiam si nondum speciem habeat: completè autem dicitur potens, si potentiam habeat & requisita omnia, ut visum, speciem, lumen, &c. At ut ergo dicti Authores auxilium sufficiens dare posse tantum priori modo, non tamen posteriori, quia licet det potestatem sufficientem in ratione principij proximi, non tamen dat concursum necessarium ex parte Dei, nec complementum virtutis quod debet etiam incipere ab ipso Deo, & non datur nec incipit, nisi quando homo operatur: & aliqui hoc confirmant, quia ad operandum necessaria est Dei prædestinatio, vel prædefinitio; sed hanc non includit auxilium sufficiens: ergo non includit omnia necessaria.

Assertio non affirmatiua

ua vtri-
que.
Gratia suffi-
ciens tri-
plex.

cer proximè & remotè : proximè appello quando homo per auxilium in se receptum potest immediatè aliquam operationem efficere sine interuētū alterius prioris operationis, qua impetret maius auxilium. Remotè appello, quando homo nondum recepit in se totum auxilium necessarium ad certū opus, habet tamen illud à Deo paratum, si ad illud se disponat, vel illud impetret. quam distinctionē sumo ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. dicentē, *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat ut possis.* nā illud verbum, *facere quod possis*, indicat eum, cui hoc iubetur, habere auxilium proximè sufficiens, tum quia ab illo immediatè postulat ut faciat, tum quia in hoc solum distinguitur illa potestas ab ea quam Concilium indicat subiunctis verbis, *& petere quod non possis*, nam in his insinuat auxiliū remotè sufficiens: nam qui nondum potest, nondum habet auxilium proximè sufficiens. v. g. ad contritionem habendam, si tamen oret, recipiet illud & iuuabitur ut possit contreri, & ideo dicitur habere auxilium remotè sufficiens ad contritionem priuquā oret, quia habet illud paratum, si oret. Vnde ad habendum remotè auxiliū sufficiens ad vnum actū v. g. contritionis, necesse est ut habeat auxilium proximè sufficiens ad alium actū, v. g. orationis, vel alterius dispositionis ad maius auxilium. Atque ita auxilium remotum vnius actus respectu, reuocatur ad proximum respectu alterius, ideoque de proximo loquimur, & in eo tota difficultas versatur. Aduerto autem hunc modum auxiliij sufficientis remoti solum inueniri in his, qui aliqua vocatione vel excitatione supernaturali preuenti sunt, de quibus solum nunc agere intendimus. Alio verò modo dici potest auxilium sufficiens quasi remotissimū quod ex parte Dei homini offertur sub aliquo modo, vel conditione, quamuis nondum per aliquod supernaturale auxilium inchoatum in homine sit, de quo in vltimā parte huius libri dicam.

4.
Probatur
Assertio ex
Concil.
Trid.

Hic ergo positis dicendum est auxilium proximum & completè sufficiens ad aliquem actum ita dare potestatem operandi, ut vel actu in homine quidquid ad actualem operationem necessarium est tanquam primum & ab operatione distinctum ac separabile, vel in proxima eius potestate constituat, quidquid ex parte Dei concomitanter necessarium est, etiam si ab operatione hominis non sit distinctum, nec separabile. Probatur primò ex citatis verbis Conc. Trid. *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat ut possis*, ubi loquitur de homine prauento per gratiam, imò & iustificato: nam de huiusmodi homine docet quomodo præceptis obligetur, & illa valeat implere. Duos autem modos auxiliij sufficientis, ut supra dixi, insinuat, vnus est potestatis proximæ, per quam potest homo aliquid immediatè facere, nulla alia dispositione, vel oratione premissa. Alius est potestatis remotæ, quæ non est per se & proxima potestas actus efficiendi, ad quæ est tantum remotè sufficiens, sed ad alium, quo mediante potest nouum auxilium obtinere quo possit proximè actum vltiorem efficere. Vnde consequenter colligitur ex mente Concilij præter illos duos modos non reperiri aliud auxilium sufficiens in homine receptū, ac proinde in tali auxilio sufficiente debere includi totū id, quod ad actualem operationem liberam necessarium est, & quod id totū aut sit homini datum, aut ex parte Dei ita præparatum, ut in libera eius potestate sit constitutum.

Deinde idē Conciliū paulo inferius in eodē capite inquit, *iustificatos in eadē gratia, quam acceperunt, proficere.* quæ quidē potestas sufficientiæ profectō est eum commune sit omnibus iustis, & multi ea non vtantur. Illam autem declarat & probat Conci-

lium, dicens, *Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit nisi prius deseratur ab ipsis.* cuius rationis vis in eo consistit, quòd Deus paratus est dare iustis quidquid necessarium est ad proficiendum in gratia. nam si hoc beneficium ex se & sine ipsorum culpa denegaret, eos planè desereret; quia verò non deserit, paratus est illos auxiliari. Ergo supponit Concilium ad illam potestatem & sufficientiam adiutorij necessarium esse, ut ex parte Dei sit ita homini paratum, ut sit in sua potestate. Simile argumentum fumiit ex cap. 13. ubi docet, iustum posse cum diuino auxilio perseverare, si velit, hoc est enim quod ait, *Nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tamen si in diuino auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent.* quæ est enim hæc spes, nisi quia certi esse debemus, ita esse paratum nobis auxilium ex parte Dei, ut quod per illud possumus, simpliciter possimus? & reddit Concilium rationem ex eodē dogmate, dicens: *Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere, ergo ex intentione Concilij, ut homo simpliciter possit aliquid quod sine Dei auxilio facere non potest, necessarium est ut veliam receperit quidquid necessarium est ad tale opus faciendum, vel si quid deest, illud habeat in potestate sua promptum & paratum ex parte Dei.*

Quidam verò modernus scriptor docuit aliquod auxilium gratiæ esse necessarium ad opus efficiendum, quod neque Deus dat, neque ex se paratus est dare etiam iustis, neque etiam homo potest aliquid facere quo illud obtineat, & nihilominus sine illo vel dato, vel oblato posse subsistere, auxilium sufficiens per sola auxilia excitantia: hanc autem doctrinam defendendam explicuit Concilium & dogma illud, *Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso.* De sola gratia habituali & sanctificante, non de gratia auxiliante, ita ut sensus sit Deum neminem priuare sua amicitia, iustitia, vel gratia, nisi ratione alicuius peccati, quò prius ipse homo deserat Deum.

Sed profectò supernacanea fuisset doctrina Concilij in illo sensu, quis enim dixit vnumquod Deum solet priuare aliquem gratia & iustitia, priusquam ipse peccando deserat Deum, ut oportuerit Concilium dogma illud in illo sensu tradere, præterquam quod in illo sensu esset inutile principium illud ad doctrinam, quam Concilium tradit, confirmandam. Nam Concilium in cap. 11. principium illud adducit, ut probet esse in iustorum potestate in accepta iustitia proficere. Hoc autem non potest ex illo principio inferri, si in illo sensu intelligatur. Nam licet Deus non auferat gratiam habitualement à iusto, si in ipsum iustificatum non iugiter virtutem influat, nihil gratum ac meritum apud Deum efficiet, ut idem Concilium docet c. 16. & consequenter nec posset in gratia proficere. Loquitur ergo Concilium de desertione quoad auxilia necessaria ad crescendo in gratia, docetque hoc Christi auxilium, seu influxum virtutis, qui antecederet comitari, & subsequi debet opera, ut Deo sint grata, non defuturum iustis nisi ipsi deserant Deum, & in hoc sensu Deum non deserere iustos quoad actualia auxilia necessaria, nisi prius ab ipsis deseratur. Nec minus certum est Concilium in cap. 13. fuisse in eodē sensu loquutum. Expressè enim dicit, *sicut cepit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere.* Ad concipiendam autem firmissimam spem in diuino auxilio de perseverantia,

tia, non satis est, certos nos esse Deum non priuaturum nos gratia habituali, si non peccemus, sed oportet etiam esse certos non defuturum nobis auxilium necessarium ad non peccandum, si nos Deo non deserimus. In hoc ipso sensu loquitur Concilium, & sunt valde notanda hæc vitima verba: nam in eis euidenter loquitur Concilium etiam de auxilio efficaci, tale enim est auxilium quo Deus velle & perficere operatur in nobis.

Præterea dogma illud sumptum est ex August. l. de nat. & grat. c. 26. qui in dicto sensu aperte illo vitur. Intentio enim Augustini in illo capite est, contra Pelagianos ostendere gratiam, quæ Deus iustificat impium, non solum dari ad tollenda peccata commissa, sed etiam ad peccandum, ne noua committantur, & rationem reddit, quia non solum gratia indigemus, vt à peccati agitudine sanemur, sed etiam, vt de cætoro recte ambulare possimus, quod quidem sani etiam non nisi illo adiuvante poterimus. quod ait nobis præstari per mediatorem Iesum Christum Dominum nostrum qui sanat egrotum, & viuificat mortuum, id est, iustificat impium cum ad perfectam sanitatem, hoc est, ad perfectam vitam, iustitiamque perduxerit, non deserit, si non deseratur, vt pie semper, iusteque viuatur. In quo contextu non potest ratio illa subsistere, nisi sensus sit, non deserere Deum iustos, non tantum quoad gratiam datam non tollendam, sed etiam quoad danda auxilia necessaria ad recte viuendum, si ab ipsis non deseratur. quod declarat exemplo oculi, qui licet sit plenissime sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere. sic (ait) iustus, nisi diuinitus iuuetur, non potest viuere, sentiens quod sicut oculus simpliciter sine luce videre non potest, ita iustus sine nouo gratiæ adiutorio, idèque Deum non deserere illum, negando tale adiutorium. Vnde concludit: Sanat ergo Deus non solum vt delectat quod peccauimus, sed vt præstet etiam ne peccemus. vtique quantum in ipso est, sic enim dicitur Deus præstare illud omnibus iustis, non quia in effectu omnes illud recipiant, sed non per Deum, sed per eos fiat, si illud non recipiunt.

Denique Augustin. in lib. ad articulos sibi falsò impositos, art. 7. vel potius Prosper ad obiectiones Gallorum in 7. in eodem sensu vitur eodè principio, vt probet eos, qui post gratiam acceptam peccant, non ideo peccare, quia deserantur, id est, quia auxiliis necessariis deserantur, sed quia ipsi peccant, ideo deserunt; generalius verò etiam de peccatoribus loquitur August. ferm. 88. de tempore, dicens. Fideliter & firmiter credat dilectio vestra, quare nunquam prius Deus deserit hominem, nisi prius ab homine deseratur. Et vt doceat hoc etiam in peccatoribus verum esse, subiungit. Cum enim & semel & secundo & tertio vnusquisque grauius peccata commiserit, expectat tamen illum Deus. idemque repetit. Prosper ad obiectiones Vincent, in 7. vbi etiam non solum de iustis, sed etiam generaliter sententiam profert. Deus priusquam deseratur, neminem deserit, & multos desertiores sepe conuerit. Vnde non loquitur specialiter de desertione quoad ablationem gratiæ habitualis, sed magis de desertione per absolutam denegationem alicuius auxilij simpliciter necessarij ad salutem, vel ad non peccandum.

In eodem sensu dixit Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. Iustus deseritur à Deo, qui deserit Deum. & Anselm. lib. de Concord. præscient. sic gratia subsequitur donum suum, siue paruum, siue magnum sit, vt illud dare non deficiat, nisi liberum arbitrium nolendo rectitudinem quam accepit, deserat; vbi addendo illam particulam, siue paruum, siue magnum, ostendit aperte non de gratia habituali sola, sed de vniuersis donis gratiæ id verum esse; maximè ergo de auxilio necessario ad salutem: & sanè quamuis certissimum sit, Deum non deserere iustum auferendo gratiam sanctificantem, si ipse illam non

abiciat peccando, non minus videtur necessariam, vt illam non deserat per absolutam denegationem auxilij necessarij ad non peccandum, quia hoc quodam modo maius malum est: nam ex hac desertione sequitur & ipsum peccatum, & ipsa etiam gratiæ iustificantis amissio. Quod si Deus non deserit iustum, denegando illi ex se aliquod auxilium necessarium: ergo offert illa, eaque in hominis manu & potestate ponit, vt habeat illa, si velit; ergo hanc potestatem includit etiam auxilium sufficiens, vt simpliciter ac verè sufficiens sit. Supererant verò duo declaranda circa propositionem illam, Deus non deserit nisi deseratur, intellectam quoad auxilium. Vnum est quomodo intelligenda sit de auxilio sufficienti, aliud quomodo de efficaci, sed primum tractabitur cap. postorius in lib. sequenti.

Addo denique generalem doctrinam Concilij Senonen. in decretis fidei cap. 15. vbi cum dixisset mansisse in nobis post peccatum liberum arbitrium ad opera salutis, subiungit. Neque enim liberum arbitrium asserentes diuinam excludimus propterea gratiam, &c. sed iuxta Scripturam eò extendimus, vt humana voluntas misericordiae præuentis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretoris inspirationis afflatu contacta sese conuertat in Deum, Deo appropinquet, & ad illam veram gratiam se se præparet, qua tandem accepta sit ad vitam æternam. In quibus verbis aduerto & pondero, non solum dicere Concilium per hoc auxilium posse homines se conuertere in Deum, sed dicit se conuertere & præparare ad gratiam sanctificantem, non quia id semper fiat: nam statim dicit, illi gratiæ resisti posse, & lapsius resisti, quia illam habuerunt, quibus Christus Dominus dicebat, Quoties volui congregare filios tuos, &c. & nolisti, Math. 23. sed ita loquutum est Concilium, vt significet in manu eius, qui tale auxilium habet, posse aliquid operari, quo se præparet ad vltiorem gratiam, ac subinde ad illam dispositionem nullo indigere auxilio, quod vel non habeat, vel in manu eius & potestate non sit, & hoc declarans subiungit. Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præiudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu. ergo quod auxilium necessarium ad operandum vel sit actu receptum, vel sit in promptu, omnino necessarium est ad habendum libertatem veram ad huiusmodi actus, (& quod idem est) ad habendam simpliciter potestatem, quam dare debet auxilium sufficiens.

Duo autem sunt ad libertatē arbitrij necessaria, Quæ sint vnū est posse facere actum, aliud posse non facere, necessaria etiam supposita integra facultate faciendi, ex qua ad illam arduplici potestate prior dici potest fundamentalis, bitrii libertatem, quoad ad vsum & quasi inchoans libertatem in actu primo; posterior verò voluntati dans modum potestatis indifferētis, & quasi complens libertatem. Vtraque autem potestas debet subsistere cum auxiliis gratiæ, posterior quidem cum efficaci, de quo in libro sequenti dicemus; prior verò cum sufficienti, & ad hoc dixit dictum Concilium necessarium esse vt auxilium Dei in promptu sit, vtique totum auxilium necessarium ad opus, vt aperte dicunt illa verba, Neque tanta gratiæ necessitas, &c. & ratio est clara, quia ad potestatem quæ ad vsum, vel non vsum liberum sufficiat, non satis est nuda, seu remota potestas voluntatis, sed necessaria est potentia proxima, id est, cum omnibus requisitis ad operandum, vt constat ex vulgari definitione libertatis, quam explicui in lib. 1. de Auxil. Omnia autem auxilia requisita sunt necessaria ad operandum: ergo omnia illa sunt necessaria ad auxilium sufficiens, vel actu data, vel ita ablata, vt in promptu sint, seu in potestate hominis; & declaratur amplius, quia nostra voluntas nuda & auxiliis gratiæ

Denegatio auxilij necessarii quomodo sit maius malum, quam peccatum.

Liberum arbitrium manet in nobis ad opera salutis, post peccatum; ex Conc. Senonensi.

Quæ sint ad illam arduplici potestate prior dici potest fundamentalis, bitrii libertatem, quoad ad vsum & quasi inchoans libertatem in actu primo; posterior verò voluntati dans modum potestatis indifferētis, & quasi complens libertatem.

gratia defuit, non habet proximam libertatem ad actus supernaturales, quia vel non habet naturalem potestatem actuum illorum, vel ad summum habet quandam inchoationem cum capacitate recipiendi per gratiam eius actiuitatis complementum; & ideo Augustinus interdum dicit, naturam humanam per peccatum primi parentis amisisse libertatem ad efficiendum opera salutis, quia amisit gratiam & indignum se reddidit auxilijs eius: & conuerso dicitur per Christum accipere illam libertatem, quia recipit gratia auxilia, quibus efficitur potens ad tales actus efficiendos; ergo ut talis libertas sit plena, & proxima in ordine ad vsum, debet habere omne auxilium necessarium ad opus in se, vel in manu & potestate sua; sed auxilium proximum sufficiens constituit voluntatem in tali actu libertatis: ergo omnia illa includit.

Præterea ratione morali in diuina Scriptura fundata hoc videtur sufficienter probari: nam ei qui recipit auxilium verè sufficiens ad opus necessarium ad salutem, & illud non facit, sed vocationi resistit, imputatur carentia operationis, ita ut nullam habeat excusationem; ergo oportet ut per tale auxilium habeat vel accepta, vel parata, & in manu sua omnia auxilia ad tale opus faciendum necessaria. Antecedens patet ex verbis Christi, si non venissem, & loquutus fuisset eis; peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Ioan. 15. Et hoc ipsum probant omnia loca Scripturæ, in quibus peccati redarguuntur homines, qui per gratiam sufficientem non operantur; nam si hoc illis ad culpam tribuitur, profectò excusationem non habent. huiusmodi autem sunt loca illa, Quoties volui congregare, &c. & nolui, Matth. 23. Vos semper Spiritui sancto resististis, Act. 7. Exspectaui ut faceret vias, & fecit labrysas, Isai. 5. Qui enim fieri potest, ut Deus inde fructus expectet, vnde scit nasci non posse sine quodam auxilio, quod ipse nec dat, nec paratus est dare, nec vlllo modo est in potestate actiua terræ, seu vitis, id est, in hominis potestate. Consequentia autem prima probatur ex eodem loco Isaiæ, vbi subiungit Deus, Iudicate inter me & vineam meam, quia est quod debui vltra facere vinea mea, & non feci ei? Profectò si illi homines indiguissent aliquo auxilio Dei ad ferendum fructum à Deo expectatum, & auxilium illud non habuissent, nec in se ipsis receptum, nec à Deo ita oblatum, ut in eorum potestate esset habere illud, si velint, merito Dei interroganti, Quid amplius facere debui? respondere possent, magnum aliquid debuisse facere, & non fecisse, nimirum illis conferre modum, quo possent obtinere auxilium illud, sine quo fructum ferre non poterant. Illa ergo Dei interrogatio aperte supponit habuisse auxilium sufficiens, ita ut ex parte Dei nihil necessarium ad fructificandum illis defuisset.

Dicit fortasse aliquis scrupulosus verborum ponderator, Deum quidem nihil ex his, quæ debet facere, omittere, nec ex his quæ dare debet, aliquid denegare; nihilominus tamen negare aliquid auxilium quod nemini debet, etiam si absque illo opus fieri nunquam possit. Sed hoc dictorum verborum vim non euacuat. Nam in primis licet Deus absolute non debeat alicui auxilia sua; si tamen vult hominem ita obligare ad fructum faciendum, ut excusationem non habeat, si non fecerit, debet omnino aliquo modo ex dictis illi dare omnia auxilia necessaria, nullo dempto. Deinde Cyrillus lib. 1. Isai. sic legit hæc verba, Quid faciam vinea mea quod non fecerim ei. vbi ablato nomine debiti declaratur, nihil ex parte Dei debuisse quod ad ferendum fructum esset necessarium, quod sic exponit Cyrillus. Quid boni illi defuit, ut inutiles fie-

rent? Si enim rerum ad vsum, & utilitatem necessarium quippiam à me plantaueram forte pretermissem fuerit, causa nihil dicam, neque penam exigam; quid enim faciam (inquit) quod non feci? Cum verò rebus ei vtilibus plenam, nulliusque rei indigam fecerim, &c. si nullius rei indignam, profectò neque alicuius auxilijs omnino necessarijs. Vnde Chrysostomus eadem verba expendens homil. 12. in Math. Id ipsum (inquit) hoc est considerandum in loco, quid scilicet oportuerit fieri quod à Deo factum posse negari, & Athanas. de Pasion. & Cruc. Domini, non longe à principio, eundem sensum indicans ponderat illam particulam ad hoc, quam dicit indicare diuinam longanimitatem, bonitatem & tolerantiam, & glossa ordinat, dicit nihil defuisse ex parte Dei, & D. Thomas ibidem ait contulisse Deum vineæ omnia beneficia necessaria ad ferendos vuarum fructus, & ideo illos expectasse.

Hæc autem moralis ratio quæ ex Scriptura depromptimus, in ratione etiam naturali supra tacta fundata est, quia ostendimus sine auxilio sufficienti modo à nobis explicato non constituit operationem in libera hominis potestate, seu in tali potestate, quæ possit liberè uti cum non habeat in sua potestate aliquid necessarium ad talem vsum: imputatio autem ad culpam supponit hanc libertatem. Quis enim homini imputet, quod non videat, licet oculos habeat, si non esset in potestate eius habere lucem, aut quomodo potest alicui haberi vires & pedes, ad ambulandum culpe attribui quod non ambulet, si habet pedes ita ligatos ut compedes auferre non possit; sicut ergo iustus accusatio (ut ita dicam) supponit libertatem quæ non est circa supernaturalia opera sine auxilio sufficienti pleno, ita non deest legitima accusatio quando auxilium sufficiens non habetur. Et hæc ratione ignorantia inuincibilis inducit legitimam excusationem, quia non est in potestate hominis, nec eius voluntate illam deperdere. Eadem autem ratio de quacumque alia carentia rei, vel conditionis necessariae ad operandum, si non est in manu hominis illam non carere, seu (quod idem est) rem illam obtinere, & confirmatur, & declaratur vtriusque, quia homini non operanti vel imputatur carentia potestatis, vel carentia operationis, aut honestatis alicuius. Non primum, per se non precipitur posse, sed agere, tum quia habere potestatem ad actus supernaturales non est nostræ libertatis, sed diuini muneris. Dico autem per se, & proxime, quia interdum carentia potestatis potest homini imputari, quia ponit impedimentum vocationi, per quam incipit potestas dari: nunc autem prius imputatur homini defectus aliquis honestæ operationis, seu peccatum aliquid, ratione cuius caret tali potestate, & ita per se primò carentia operationis debita est, quæ imputatur; ergo homini iam vocato non imputatur defectus potestatis, sed defectus debiti vñs gratia: ergo hic vñs debet esse omnino in hominis potestate; ergo omnia necessaria ad vsum debent constitui in hominis potestate, ut auxilium illi datum ante operationem sufficiens censetur.

Denique doctrina hæc desumpta est ex Augustino q. 2. lib. 2. ad Simplicium. vbi prius generatim dicit. Opus est velle, & currere, non enim frustra dicitur, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, & sic currere ut comprehendatis. & postea de Esau subiungit, Noluit ergo Esau, & non cucurrit, sed esset volutus, & cucurrisset, Dei adiutorio prauenisset, quia etiam ei velle & currere vocando prestatet, nisi vocationis contemptu reprobatus fuisset. In his enim verbis supponit Augustinus habuisse Esau auxilium sufficiens, & per illud habuisse potestatem non remotam, sed proximam, nec tantum physicam, sed moralem, & liberam, per

2.
Probat
gratia suffi-
ciens mora-
li ratione,
fundata in
Scriptura.

Carentia o-
perationis
ad salutem
non esset
imputanda
homini, si
Deus gra-
tiam suffi-
cientem
denegasset.

Quomodo
intelligi de-
beat illud
Dei apud
Isaiam,
Quid est
quod debui
vltra facere
vineæ meæ,
& non feci
ei?

612

per quam & velle & currere erat sibi concessum, nisi in vocationem contemneret; ergo ex intentione Augustini auxilium sufficiens, quod dicitur sic ut homini impetur ad culpam, non vultur, modo de non pertineat, tale esse debet, ut ipsum velle & currere ratione talis auxilii sit in hominis potestate & voluntate; ergo necessarium est, ut per tale auxilium omnia necessaria ad volendum in homine possint dari potestate & voluntate. Hoc ipsum sentit Augustinus, ubi cumque auxilium sit sufficiens, est per conditionalem illam locutionem, dicens, per sufficiens auxilium dari homini ut operari possit, si velit. Si explicare gratiam data. Ad hoc de correptione & grat. cap. 11. dicens, talis fuisse adiutorium datum Augustino, quod si vellet, si vellet, & in quo permaneret, si vellet, & in cap. 12. ait in voluntate hominis, fuisse possum, & cum adiutorio Dei, sine quo perseverare non posset, manere si vellet; ergo illa conditionalis; parati velut, si possibilibus, & re vera per auxilium sufficiens; ergo per tale auxilium ponitur in voluntate hominis, quicquid est necessarium ad volendum. Nam si aliquid necessarium ad volendum non est in eius potestate, quia nec illi datur, nec offertur sub ea saltem conditione si velit, profecto non potest dici, ipsum velle esse in eius libertate potestate; esseque verbis ludere & illudere hominem, si dicatur posse, si velit, si aliud non est in potestate & libertate eius obtinere aliquid ita necessarium ut velit, ut repugnet, sine illo ipsum velle in rerum natura constitui.

Ad primam ergo difficultatem in principio positam, quae distinctionem auxilii sufficientis ab efficaci petebat, responderetur, non distinguere per hoc quod sufficiens sola auxilia excitantia, efficacem vero adiuvantia, seu cooperantia includat, verumque enim utraque complectitur auxilia, ut de efficaci notum est, & infra dicetur, & de sufficienti ostensum est, ut praecedenti. Differunt ergo in modo postulandi, seu includendi cooperantem gratiam, seu concomitantia auxilia. Auxilium enim sufficiens, si sit proximum, includit omnia praeventia auxilia actu recepta, non minus quam auxilium efficax, & ita in illis auxiliis conuenire possunt, imo & esse aliquo modo aequalia, ut postea dicemus. Differunt autem, quia sufficiens auxilium habet auxilium concomitans tantum oblatum ex parte Dei, & positum in voluntate operantis; in re vero ipsa sine illo subsistit & inuenitur, & hanc separationem in conceptu suo includit, quatenus dicit tantum auxilium sufficiens. Auxilium autem efficax etiam auxilium concomitans in re ipsa datum, & actu positum, vel talem habitudinem ad illud, ut ab illo nunquam separetur. Vnde autem hoc proueniat, postea tractabimus.

Ad secundam difficultatem, in qua tangitur alia differentia vulgaris, quod auxilium sufficiens dat posse, efficacem autem dat velle, seu operari, differentiam sano modo intellectam, esse veram. Dico autem sano modo intellectam, quia seruata proportione etiam auxilium efficax dat posse concomitantem cum actu, & auxilium sufficiens suo modo dat velle operari, etiam quia licet in effectu non conferat velle operari, constituit illud in potestate & voluntate operantis, si velit ut ex Augustino explicauimus. Tum etiam, quia tale auxilium ex se & intentione Dei, datur homini non tantum, ut possit, sed etiam ut faciat, nulla enim potestas datur propter se, sed propter actum, et si potestas sit sufficiens, data potestate, datur actus, quantum est ex parte dantis potestatem, & si licet si potestas sit libera, & actus etiam constituitur in voluntate recipientis potestatem, ideoque omnia requiritur ad actum in eiusdem constituantur potestate & voluntate; differentia ergo, & verus sensus est, quod auxilium sufficiens, ita dat potestatem cum omnibus requisitis ex parte Dei ad operandum, ut non secum afferat operationem, aut voluntatem actualem, & ideo dicitur dare posse, non quia de se non det etiam agere, sed quia profecto illud non praestat. Auxilium autem efficax ita dat potestatem actu influentem, & operantem, & ideo ratione ultimi actus dicitur dare ac velle, & operari, vel permanere, seu perseverare, & similia. Et simili modo si vocatio sit efficax, dicitur facere ut velimus, quia infallibiliter secum affert consensum; vocatio autem sufficiens tantum de se etiam facit ut velimus, nam ad hoc sufficienter inducit, in re tamen non allequitur, quod intendit, & ideo dicitur potius dare ut possimus, quam facere ut velimus, utque simpliciter, & absolute, nam cum illo addit de se, etiam id potest & debet admitti.

In tertia vero difficultate petitur, unde habeat auxilium sufficiens ut actu non operetur, & ita sit in efficax, & de conuerso unde habeat auxilium efficacem ut infallibiliter effectum consequatur, sed de primo puncto dicemus in sequenti capite, de secundo vero in sequenti libro. Nunc solum dicimus positum auxilio sufficienti prout a nobis explicatum est, sola quidem libertate arbitrii prouenire ut non operetur, quod autem operetur, non prouenire a sola libertate, sed ut per gratiam adiutorem, quod tamen adiutorium alteri non denegat, nisi restitisset: haec autem multa declaratione indigent, quae paulatim tradenda sunt.

Ad fundamentum demique contrariae sententiae dicimus in primis cum auxilio sufficienti dari aliquid quo modo concursus concomitantem gratiae ad operationem necessarium. Hic autem concursus duobus modis dari potest, uno modo in se, seu in actu secundo, & sic repugnat dari sine ipsa actuali operatione, quia in re non distinguitur ab actuali operatione, ut superius libro viderimus, cuius concomitante concursus gratiae hic praestitus numquam separatur ab auxilio efficaci. Alio ergo modo potest dari hic concursus quasi in actu primo non inherente homini, sed assidente, quia nimirum Deus ipse, qui potest solus illum concursus in exercitio praestare, intus adest voluntati iam excitatae & vocatae, & de se paratus est ad concurrendum cum illa, si per ipsam non steterit, & hoc satis est, ut voluntas simpliciter possit & habeat omnia requisita in sua potestate, quia quod per alium possumus, curus adiutorium paratissimum est, si illud suscipere volumus, verissime & propriissime possumus. Cum autem incipit, quia hic concursus debet incipere ab ipso Deo. Respondemus ex parte Dei incipere debere ab ipso, nec posse ab alio, quam a sua voluntate trahi ad concurrendum; illam tamen Dei voluntatem iam esse paratam, & per illam esse quasi applicatam, & expositam potentiam Dei, ut simul cum homine influat, ipso etiam homine suum opus inchoante. Quapropter ad obtinendum a Deo hunc simultaneum concursus, non est necessaria aliqua praeparatio hominis operatio, sed solum simultanea cooperatio.

Vnde est habendum praeculis discrimen inter auxilium praeventiens, in quo Deus solus sine hominis operari incipit, aliquid in homine faciendo; quod non facit homo: auxilium simultaneum, & concursus merè concomitantes. Nam auxilium praeventiens si ad opus hominis sit necessarium, & non sit iam datum ad extra, ut ita dicam, nec in homine receptum, non potest offerri & esse ita paratum ex parte Dei, ut etiam immediate positum in voluntate hominis

Gratia sufficienti
dedit potestatem

Par ratione
quod sit, ut
gratia sufficienti
ciens non
operetur
actu.

Respondetur
fuit tamto
contrariae
sententiae,
cursum concomitante
ad operationem
necessarium.

Discrimen
inter auxilium praeventiens
& simultaneum, seu concomitantes.

nis per illud operari, sed tantum potest constitui mediata in hominis potestate, id est, vel mediante aliquo alio actu, qui sit in eius potestate, quem si fecerit, infallibiliter ei dabitur tale auxilium, vel saltem media carentia alicuius impedimenti, quod liberè possit homo non ponere non peccando Ratio est illa, quæ in fundamento contrariæ sententiæ facta est, quia cum illud auxilium debeat incipere à solo Deo, si non absolute datur, sed sub conditione offeratur, si homo aliquid faciat, necesse est, ut id quod ab homine exigitur ad obtinendum actu illud auxilium, non sit faciendum ab homine cum illo eodem auxilio, quia illud debet à solo Deo inchoari, ut supponitur: ergo debet aliquis alius actus, ad quem non sit necessarium illud præstium auxilium, vel carentia pravi actus, quo etiam possit homo liberè abstinere, sine eodem auxilio, quia impossibile est postulare ab homine dispositionem ad obtinendum præueniens auxilium, quæ ipsemet actus, qui sine illo præiuxilio fieri non potest, ut in lib. sequenti latius ostendemus.

Hic autem non agimus de præueniente auxilio, dicimus enim auxilium sufficiens si sit proximè sufficiens & completum includere omnia auxilia præuenientia, non tantum oblata, sed actu data; nam si aliquid est tantum oblatum, aliud auxilium datum, non erit proximè sufficiens ad illum actum, ad quæ aliud præueniens auxilium offertur, sed poterit esse tantum sufficiens remotè, mediante scilicet alio actu orationis, verbi gratia, vel alterius dispositionis necessaria ad obtinendum novum auxilium, ad quam dispositionem præstandam prius auxilium erit proximè sufficiens, & includit omnia auxilia præuenientia ad illum necessaria actu iam data, ut satis declaratum est & probatum. At verò concursus concomitans eo ipso quod est sufficienter oblatum ex parte Dei, est immediatè in hominis potestate, quia non indiget homo alio actu, ut illum à Deo obtineat, quia ad illum actum esset necessarius alius concursus, & sic procederet in infinitum, sed solè necessarium est, ut homo liberè præbeat influxum ex parte sua necessarium ad actum; nam tunc eo ipso Deus influit ex vi præcedentis voluntatis, quæ suū influxum homini obtulit. Et ratio est, quia in hoc influxu & concursu nihil Deus solus operatur in homine, quod non etiam faciat homo, nec è conuerso, sed in causando simul omnino incipiat, idèque optimè potest concursus Dei offerri homini, si velit Deo cooperari ad illum actum, ad quem concursus Dei paratus est.

Quod verò ultimo loco addebatur de prædestinatione, aut prædefinitione voluntatis Dei ad rem præsentem non pertinet, quia quidquid sit de modo, qui hi actus sunt in Deo respectu actuum humanorum & liberorum, illi non pertinent ad auxilia gratiæ necessaria ad operandum, sed ad modum quo Deus tamquam primus author gratiæ efficit, vel prouidet talia auxilia, de quo modolice alibi copiosè dixerimus, aliqua in libro sequenti attingemus. Nunc autem solum dicimus auxilium sufficiens, etiam si non procedat ex voluntate Dei absolute præueniente actum hominis, debere esse tale, quale illud descripsimus, ut sit verè sufficiens, imò etiam addimus quoties actus, propter quem datur auxilium sufficiens, non est prædefinitus, aliqua ex parte ipsi homini posse attribui, ut in materia de prædestinatione latius tractatur, & ex dicendis in sequenti capite declarabitur.

Denique hinc solum manet tertium argumentum in capite primo relictum, quod petebat quo modo illa duo membra inter se distinguantur, vel opponantur; dicendum est enim distingui tamquam includens & inclusum, & quasi priuativè opponi. Declaratur, quia gratia sufficiens dat vires sufficientes voluntati, ut cum Augustino loquamur; gratia verò efficax dat vires efficacissimas: vires autem efficaces etiam sunt sufficientes; ergo includit efficax totum id quod est ab inclusis, quasi positivum in sufficiente, & addit infallibilem connexionem cum operatione, quam non includit sufficiens; ergo ob rationem priorem rectè dicuntur distingui ut includens & inclusum: posteriori autem ratione gratia sufficiens quandam priuationem includit, propter quam potest dici inefficax, ac subinde priuativè opponi efficaci, & tunc obiter intelliguntur duo, vtrum est diuisionem hanc esse sufficientem, quia per membra immediatè opposita traditur. Aliud est, propter hanc diuisionem non multiplicari gratias actuales, vel habituales supra enumeratas, sed easdem explicari cum diuersis habitudinibus ad actuale operationem, ut declaratum est, & hæc sufficere videntur ad simplicem quandam diuisionis explicationem, nam profundior illius comprehensio ex singulorum membrorum pleniori intelligentia pendet: superest ergo ut ea quæ specialiter ad gratiam sufficientem pertinent, in reliqua parte huius libri prosequamur.

CAPVT III.

Verum auxilium sufficiens sit verum auxilium gratiæ internæ distinctum à lege, reuelatione, & doctrina.

In hoc capite præcipuè notandus & refellendus est error Caluini, dicentis nullum esse verum gratiæ interioris auxilium, præter auxilium efficace, quale ab ipso ponitur inducens necessitatem & tollens libertatem; idèque omnia loca scripturæ, in quibus reprehenduntur homines, qui non gratiæ Dei resistunt, interpretabatur de gratia exteriori doctrinæ per Scripturam, vel per prædicationem verbi Dei, ita refertur in id. Act. 7. *Per istum sanctum resistitis*, dicens contaminasse Caluinus locum illum asserens eos resistere Spiritui sancto, qui eum in prophetis loquentem contumaciter reiciunt, quia non de internis reuelationibus & inspirationibus, sed de externo ministerio eiusdem verba intelligenda esse accuratè monebat. Vnde planè conuincitur solam exteriorem doctrinam satis esse putasse ad auxilium sufficientem, cum illi resistere censeatur esse culpabile & reprehensione dignum, in quo errore videtur Caluinus Pelagius consentire, quo ad sufficientem gratiam, licet inefficaci in alio extremo illi contrarius sit, ut postea videbimus. Pelagius enim per solam gratiam prædicationis, doctrinæ, promissionis & exempli dicebat sufficienter iuari possibilitatem naturæ, ut homo possit bene operari, & sanctificari, si velit. Ultra hanc verò gratiam non postulabat alias gratias ad volendum & operandum cum effectu; nam nifus libertatis sufficere putabat, unde fundamentum eius erat, quia proposito obiecto sufficienti voluntas potest circa illud operari si velit; ergo illa propositio obiecti sufficiens per reuelationem, vel alia externa media sufficientia est etiam sufficiens gratiæ auxilium ut homo conuertatur, si velit. Caluinus autem cum gratiam efficacem ad bonum efficiendum cum voluntate requirat, non video quo fundamento dicere potuerit exteriorem doctrinam esse sufficientem auxilium

hunc cui resistere peccatum sit, unde potius credidisse videtur non esse de ratione peccati actualis ut vitari possit, quia putavit non posse liberum arbitrium internam motioni Spiritus sancti resistere, inde intulit eum qui resistit, à Spiritu sancto interius non moueri, sed tantum exterius vocari, & nihilominus peccare.

Sunt quæ apud Augustinum in lib. 1. de grat. Christi nonnulla loca, in quibus nisi attentè legatur, videtur, impugnando Pelagium, in hanc sententiam inclinare, cum enim Pelagius diceret Deum per gratiam suam iuuare nostrum posse, id est, per legem & doctrinam quam Pelagius nomine gratiæ intelligebat. Augustinus virget illum ut illam gratiam fateatur quæ dat velle & facere, quæ est gratia efficax, & ita inter has nullam aliam sufficientem agnoscere videtur, unde cap. 10. sic inquit, Nos etiam gratiam volumus iste aliquando fateatur quæ futura gloria magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur & speratur, nec solum reuelatur sapientia, verum etiam amatur, nec suadetur solum omne quod bonum est, verum etiam & persuadetur. In quibus verbis aperte loquitur de gratia efficaci qua vocati veniunt, & quia audiunt, credunt & suasi persuadentur, unde id confirmat verbis Christi Ioan. 6. Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum; & Nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo. quæ testimonia frequentissimè idem Augustinus de gratia efficaci interpretatur, & de illa concludit in eodem capite; Hanc debet Pelagius gratiam confiteri si vult non solum vocari, verum etiam esse Christianum. Sentit ergo Augustinus omnem gratiam suadentem, & non persuadentem; vocantem, & non trahentem non transcendere legis & doctrinæ rationem, & nihilominus esse gratiam sufficientem, quia ultra illam non agnoscit nisi efficacem, & inde concluditur gratiam sufficientem tantum esse externam, qualem Pelagius fatebatur.

Unde cap. 13. ut distinguat propriam gratiam internam ab ea, quam ponebat Pelagius, sic inquit, Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certe sic dicatur, ut alius & interius eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere: non solum per eos, qui plantant & rigant mirumque, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat oculis, &c. Hæc autem gratia profectò efficax est, idè quæ de illa subiungit. Sic docet Deus eos, qui secundum propositum vocati sunt simul donans, & quid agant scire, & quod sciunt agere. Videtur autem Augustinus de interna gratia & efficaci tamquam de equipollentibus, & quæ mutud conuertantur, loqui. quod magis insinuat inferius, dicens: Qui autem nouit quid est quod fieri debeat & non facit, nondum à Deo didicit secundam gratiam, sed secundum legem, non secundum Spiritum, sed secundum litteram. Ergo, secundum Augustinum, omnis qui non operatur ex gratia, non recipit internam gratiam spiritum, & tamen negari non potest, quin multi non cooperantes gratiæ, sufficiens gratiæ auxilium recipiant; ergo gratia sufficiens non includit interiorem gratiam.

Ac denique cap. 14. de hoc docendi modo quo per gratiam docet Deus, ait non rectè dici aliquem audiuisse, & didicisse sibi esse veniendum, & non facere quod didicit; sic enim ait, sicut Veritas loquitur, omnis, qui dedit, venit, quis non venit, profectò non didicit. Unde nos possumus è contrario colligere, omnem illum, qui hæc audiuerit, & aliquo modo didicerit, esse veniendum, non venit, non audiuisse eo modo quo gratia interna docet, sed eo tantum modo quo exterior doctrina suadet, & tamen multi sic

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

non venientes habent auxilium sufficiens: ergo auxilium sufficiens non includit interiorem gratiam, seu doctrinam. Unde ibidem concludit. Ac per hoc quando Deus docet non per legis litteram, sed per Spiritus gratiam, ita docet, ut quod quisque didicerit, non tantum cognoscendo videat, sed etiam volendo appetat, agendoque perficiat. Ergo, teste Augustino, gratia qua Deus interius docet, semper est efficax; ergo è conuerso gratia sufficiens non docet interius, sed tantum per legem & doctrinam: sunt pleraque alia loca in libris Augustini non parum difficilia quæ hanc partem confirmare videntur, illa tamen commodius in cap. 6. tractabo.

His verò non obstantibus, dicendum est gratiam sufficientem necessariò includere interiorem gratiam præter externam, & in ea principaliter consistere: ut hæc assertio probetur, explicatur prius supponendo duobus modis posse Deum mouere, seu auxilium sufficiens præbere homini in ordine ad aliquem actum pietatis, scilicet, vel aliquo medio externo signo, seu obiecto vel merè interius immutando potentias, iuxta Augustini doctrinam lib. 1. ad Simplic. q. 2. & lib. de bono per se. cap. 14. quando ergo Deus hoc posteriori modo præbet auxilium, clarè videtur tale auxilium internum esse. Verum tamen ille modus rarus est, & extra ordinariam legem significatam à Paulo ad Romanos 10. dicente, Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, ubi de verbo externo loquitur, ut alia verba declarant, Quomodo audiunt sine predicante: quomodo autem predicabunt, nisi mittantur, &c. Auxilium ergo externæ prædicationis & suasionis, necessarium quidem est ex lege ordinaria, & ad gratiam Dei spectat, ut lib. 3. cap. 1. dixi, & ita sub auxilio sufficiente integro & completo regulariter includitur, quia, ut dixi, illa est ordinaria via trahendi homines ad salutem, sed quia per se non est satis, ideo dicimus inde posse in illa consistere auxilium sufficiens simpliciter & collectiue, licet in suo vtrique doctrinæ, vel propositionis obiecti sufficientiam suam habere possit.

In quo vltèriùs attentè considerandum est, sub hoc auxilio externo non intelligi tantum motionem illam externam, quæ ad sensus peruenit, sed etiam illam, quæ in mente fit per conceptus, vel affectus quos illa externa obiecta & eorum phantasmata possunt in mente naturaliter causare; non enim dubium quin sonante voce Prædicatoris in intellectu fiat naturaliter species earum rerum, quæ oriuntur, & per illas species naturali etiam virtute possint formari aliquot conceptus rerum & rationum, quæ proponuntur, atque etiam excitari aliqui motus desiderij, timoris, &c. isti enim motus pertinent ad gratiam, quia ex beneficio gratuito, & supernaturali prouidentia dicunt originem, & ita secundum modum & habitudinem, gratiæ quædam sunt, etiam si aliàs in substantia sua motus naturales sunt.

Dicimus verò tales actus sub gratia externa comprehendendi, quia cum illa sunt naturaliter connexi, & moraliter tanquam vnum censentur, & de hac tota gratia externa intelligimus non satis esse ad præter modum sufficiens auxilium, sed necessarium esse specialem illuminationem internam, & inspirationem, ternam re- vt aperte docet Augustinus lib. de grat. Christi, quiritur in cap. 13. & ideo gratiam propriam vocationis occultam vocat Augustinus in lib. 1. ad Simplic. q. 2. & Psalm. 87. ait, Minus occulta Dei gratia est, qua hominum mentes quodammodo reuiuiscunt, ut possint à quibuslibet eius ministris præcepta veritatis audire. & infra, quantumlibet existant excellentes verbi Prædicatoris, & veritatis, etiam per miracula sua fortes, tanquam magni medici a-

gunt cum hominibus si mortui sint, & tua gratia, non reuixerunt: nunquid mortui facies mirabilia, aut medici exsuscitant, & hi quos excitabunt, confitebuntur tibi? & sapienter in hoc sensu expendit verba Pauli 1. Corinth. 3. Neque qui plantat est aliquid, &c. ut videlicet in locis citatis, & infra etiam tractandis. In hoc ergo sensu internam gratiam ultra externam ad auxilium sufficiens necessariam esse dicimus. Quocirca etiam in priori & extraordinario modo vocandi hominem ad fidem merè interius in mente oportet distinguere reuelationem, quatenus solum pertinet ad sufficientem obiecti propositionem ab auxilio, quo adiuuatur potentia ad credendum, vel amandum, nam sola reuelatio pertinet ad doctrinam, & de se non satis est ut potentia cleuetur, & inueniat ad operandum sicut oportet, sed necessaria est peculiaris quadam motio spiritus sancti, quæ potestias ipsas dirigat, vel alliciat, & hanc necessitatem per internam gratiam in conclusione intelligimus.

3. Sic igitur declarata conclusio probatur ex ipsa ratione, & nomine auxilij sufficientis & effectibus eius. Nam de ratione huius auxilij est, ut det homini potestatem operandi actus pietatis, ita ut ad illam potestatem nihil illi debeat, ut ipsum nomen sufficientis auxilij præ se fert, inde fit ut homini habenti tale auxilium sufficiens, imputetur non operari per illud, quare simpliciter est potens liberā & integrā potestate ad sic operandum. Sed homo habens auxilia externa non est potens per se ad operandum salutem, sine auxilio interno; ergo auxilium merè externum sine interno non potest esse, nec dici sufficiens. Consequentia cum maiori de se patet. Minor autem in toto lib. 3. ostensa est contra Pelagium, eamque præcipue intendit Augustinus in dicto lib. de grat. Christi, & alius contra Pelagium. Vnde confirmatur, quia si alicui daretur auxilium externæ prædicationis verbi Dei, aut exempli sanctæ vitæ Christi, aut promissionum, aut comminationum, & interius nullum daretur gratiæ auxilium, non posset ei imputari si non conuerteretur ad fidem, vel poenitentiam, quia vera non posset, quia talis homo non habet auxilium simpliciter & proximè sufficiens ad suam conuersionem, seu ad fidem, vel poenitentiam agendam. Vnde si quis dicat fieri posse ut ei non detur actu auxilium internum, quia ipse ponit impedimentum, Deum autem paratum esse illi dare tale auxilium si ipse obicem non ponat, & ita habere sufficiens auxilium. Respondemus iuxta supra dicta tale auxilium non esse proximè sufficiens, de quo nunc loquimur; quatenus autem potest dici auxilium remotè sufficiens, etiam remotè includere illud auxilium. Nam, ut illud auxilium sit remotè sufficiens, necessarium est ut homo per auxilium, quod actu recipit, aliquid proximè facere possit, utique se disponere, vel non ponere impedimentum interiori auxilio; neutrum autem horum potest homo facere sine aliquo interno auxilio, ut supra ostensum est, & ideo etiam hoc modo tale auxilium internum aliquod adiutorium includit, & respectu alicuius effectus est proximè sufficiens, licet respectu alterius actus ad quem nouum internum auxilium necessarium est, sit remotè sufficiens, quatenus etiam remotè includit necessarium auxilium; atque ita ad omnem modum sufficientis auxilij requiritur auxilium internum seruata proportionem.

2. Secundò principaliter probatur assertio, quia qui in Scriptura reprehenduntur eo quod vocationi Dei resistunt, non solum interius, sed etiam ex-

terius vocantur & attrahuntur quantum est ex parte Dei, & hoc censetur necessarium ut resistentia possit eis vitio attribui, ergo auxilium sufficiens includit internum auxilium, & hoc est ad illius sufficientiam necessarium. Antecedens probatur ex testimonio allegato Iai. 5. Quid amplius facere debui, & non feci? si enim internum Spiritum gratiæ cum externis instructionibus non dedisset, profectò facilis fuisset responsio: nam magnam aliquid facere debuisset, quod non fecerat, ut supra ponderauimus. Item cum Christus reprehendit Israelitas, quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ in Iudæa factæ fuerant, poenitentiam egissent Matth. 11. vel intelligit facturos fuisse poenitentiam nam interno auxilio gratiæ per proprias vires cum solis externis signis, & hoc dici non posset, ut constaret, vel intelligit illos fuisse cooperaturos gratiæ internæ, quæ simul cum externis signis daretur, & sic necesse est, ut supponat eandem internam gratiam datam fuisse Iudæis, & ideo sufficienter esse vocatos per illa externa signa, alias non iuste illos comparatione aliorum reprehenderet & damnavit; ergo illud sufficiens auxilium includebat etiam gratiam internam. Præterea hoc satis significauit Stephanus in verbis citatis Act. 7. Præmittit enim dura ceruice, & in circumspectis cordibus, quia nimirum resistebant diuinis illuminationibus, & interius inspirationibus, quibus cor moueri & blandè attrahi solet, vnde subiungit, Vos semper spiritui sancto resistitis, qui enim solis verbis externis resistit, poterit dici resistere homini, vel rationibus humanis, non autem Spiritui sancto, nisi etiam spiritus interius operetur, sicut qui credit homini prædicanti, si supernaturali fide credit, & ideo magis credit spiritui sancto, quam homini, qui à Spiritu sancto interius principaliter docetur, ita ergo è contrario, ut quis dicatur Spiritui sancto resistere, oportet ut ab Spiritu sancto interius moueatur.

Præterea fundamentum Caluini omnino falsum est & Catholica doctrina contrarium, quia non solum potest voluntas humana pro sua libertate exteriori vocationi & humanis rationibus & suaditionibus, sed etiam internæ motioni & suaditioni inspirationi Spiritus sancti resistere. Ita docuit Concil. Trident. sess. 6. cap. 6. dicens, Tangente Deo cor hominis per Spiritum sanctum illuminationem, nec homo ipse nihil omnino agit, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abicere potest, &c. Idem supponit in cap. 13. d. Et Causa dicit, hominis liberum arbitrium à Deo motum & excitatum posse dissentire velut. In quibus verbis aperte loquitur Concilium de libero arbitrio interius motu per Spiritum sancti illuminationem & inspirationem: hanc enim vocat ibidem excitantem gratiam, & vocationem, à qua salutis nostre initium sumitur, ut in superiori libro expendimus. Item loquitur de potestate resistendi, quæ sæpe à peccatoribus & obduratis hominibus exercetur, vtpertinacissime etiam docuit Concil. Senon. in Decret. fid. cap. 15. ubi cum prius dixisset libertatem arbitrij ed extendi, ut voluntas humana misericordia præuenientis auxilio suffulsa, & interiori quodam & occulto secretioris in spirationis afflatu contraria sese conuertat in Deum. subdit inferius, nec tale sit huiusmodi trahens auxilium, cui resisti non possit. quod virtute probat ab effectu, quia sæpe peccatores illi resistunt, & ita exponit locum Act. 7. verba Pauli. Thessal. 5. Spiritum nolite extinguere, id est, diuinas inspirationes. Confirmat hoc egregie Augustinus lib. de grat. & arb. lib. arb. c. dum ait, neminem debere causare Deum doctrinam in corde, ac si interius illum non vocaret, & cap. 5. Conuincit expen-

expendens Pauli exhortationem, Rogamus vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis; illam de vera & integra gratia intelligit; & quia non tollit potestatem resistendi, necessariam dicit motionem Pauli; idemque habet in aliis locis quae paulo post indicabo. Apertissime etiam id docet Prosper lib. 3. de vocat. gent. cap. 2. 6. ubi prius ait, Gratia quidem Dei in omnibus iustificationibus principaliter praecurrit suadendo periculum, incitando miracul. quae pertinent ad gratiam externam; cui coniungit internam addendo, Dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando; & fidei affectionibus imbuendo; & de hac gratia subiungit; quae opitulatio per innumeros modos, siue occultos, siue manifestos omnibus adhibetur; & quod a multis refutatur; ipsorum est nequitia; & voluntatis humilitas. Ratio autem est; quam eadem Concilia & Patres indicant; nimirum diuinam gratiam non tollere libertatem arbitrij; & ideo illi resisti posse & saepe resisti. Potest ergo gratia esse interna; & nihilominus effectum sufficiens si illi resistatur; & de conuerso ut sit sufficiens & resistencia possit esse culpabilis; necesse est ut non solum externa sit, sed etiam interna, sine qua homo conuerteretur, aut pie operari non posset.

simpliciter ut possimus salutaria opera facere, necessaria est; sicque dixit Augustinus lib. 1. Retract. cap. 22. in potestate hominis esse mutare in melius voluntatem; sed illam potestatem nullam esse, nisi à Deo detur; & adiungit statim, preparatur voluntas à Domino; & comodo dat potestatem; unde haec gratia interna etiam prauecientem, excitantem, telligit gratiam preparantem voluntatem solet Augustinus vocare generali nomine auxilij gratiae; ut lib. praecedenti notatum est; & similiter ex lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. ubi ait Deum iuuare homines per suam excitantem gratiam; licet saepe ipsi per libertatem suam non iuuentur; idemque sumitur ex dicto cap. 47. de grat. Christi, & ex Fulgentio de Incarnat. & grat. cap. 17.

Nomine au-
xilij gratiae
S. Aug. in-
teriam inter-
telligit gra-
tiam inter-
uenientem,
& prae-
parantem.

Denique hac interna gratia dicit Augustinus in locis allegatis, efficere in nobis velle; sperare; amare; &c. non quia semper haec in nobis efficaciter operetur; neque quia existim. uerit numquam dari; nisi quando hos effectus in nobis consequitur; non enim ignorauit Augustinus saepe hominem excitari interius diuino Spiritu; ipsum vero hominem proprio spiritu interdum deficere; ut Augustinus ipsemet ait in Enchirid. cap. 64. Dicit ergo gratiam illam internam operari in nobis velle; vel quia ad hunc finem datur; & de se illum semper operatur, vel e conuerso; quia quoties nos talia bona facimus in virtute & efficacitatis gratiae illa praestamus; noluit tamen Augustinus in locis supradictis specialiter constringere Pelagium, ut hanc gratiam confiteretur non solum de se effectricem bonae voluntatis, sed etiam efficientem bonam voluntatem & actionem; quoties illa in homine inuenitur; ut hoc modo integram vim gratiae, eiusque necessitatem & efficacitatem contra Pelagium explicaret; & expressius ille contradiceret, quatenus putabat gratiam dantem. & efficientem in nobis ipsum velle esse contrariam libertati, vel etiam ita loquutus est Augustinus, ut Pelagium non tantum excitantem, seu prauecientem gratiam, sed etiam cooperantem fateri compelleret, si re ipsa, & non tantum nomine velle esse Christianus.

Quomodo
gratia inter-
na efficere
dicatur in
nobis velle,
&c.
secundum
August.

Superest ut ad testimonia Augustini respondeamus, non desunt autem qui ex illis locis colligant Pelagium non negasse veram gratiam excitantem interius mentem per diuinam inspirationem, & illustrationem; sed dixisse illam gratiam communem esse tam his qui resistunt, quam his qui consentiunt; & nullam maiorem gratiam his, quam in illis agnouisse; & ideo Augustinum ab illo exigere; ut efficacem gratiam internam & operantem ipsum velle confiteretur, non quia sufficiens non etiam sit interna, sed quia praeter illam alia maior necessaria est ad operandum, quam Pelagius non admitteret. Sed in primis etiam hoc verum esset; intelligendum esset de gratia cooperante, non de alia prauecienti; ut infra ostendemus. Pelagius enim praeter illam, qualemcumque gratiam mentem excitantem & illum, naturam quam admitteret, consensum voluntatis; & operationem piam soli libertati sine alia Dei operis tribuebat; in quo grauiterrae errauit; & ideo licet de gratia excitante non male sensisset, potuisset ab Augustino vergeri ut cooperantem agnosceret. Deinde veritas est errasse Pelagium etiam in excitante gratia; quia non ponebat illam per internam Spiritus sancti inspirationem & operationem, sed solum quatenus per eos, qui exterius plantant & rigant; excitari potest, quod aperte docet Augustinus dicto lib. de grat. Christi cap. 3. & cum in 4. 5. 6. & 7. errorem Pelagij late explicasset in 8. concludit: Hinc itaque apparet hanc eum gratiam confiteri; quae demonstrat & reuelat Deus; quid agere debeamus, non quae donat atque adiuvat ut agamus; cum ad hoc potius valeat legit agnitio; si gratia desit opitulatio ut fiat mandati praeuicatio; & per totum ferè librum idem ostendit, praesertim in cap. 27. concludit nullam gratiam verè adiuuantem ad voluntatem, vel ad actionem admississe, idemque habet lib. de grat. & lib. arbit. cap. 11. & lib. de haeres. in 80. & aliis in locis, quae supra lib. 1. notauimus.

Quocirca cum in ultimis verbis ait Augustinus, Qui nouit eum qui nouit, quid sit faciendum, & non facit, quod est faciendum, & non facit, non didicisse à Deo secundum gratiam, sed secundum legem in verbo didicisse, cooperantem gratiam inuoluit. Nam fieri potest; ut aliquis interius à Spiritu sancto doceatur quid facere debeat; & à Deo, sci quod per veram gratiam id facere suadeatur; & licet practice ita iudicando, ut con-
fiteatur: sic enim intelligendo dictum à Christo, omni-
nis qui à Patre audiuit, & didicit, venit ad me, & ita verissimum est omnem illum, qui ita docetur à Spiritu sancto, ut veniat secundum gratiam à Spiritu sancto didicisse: e conuerso autem non potest generaliter dici cum, qui vocatus non venit, non secundum gratiam, sed secundum doctrinam externam vocatum esse; nam multi etiam secundum gratiam internam & sufficientem vocantur, qui non veniunt; & ita Augustinus dixit primum, quia opportunum erat contra Pelagium; alterum autem in illis locis non negauit; & in aliis aperte docuit, ut declaratum & allegatum est; est verò aliud testimonium Augustini lib. de praedest. Sancti.

cap. 8. quod videri potest dictis contrarium; sed illud in cap. 5. commodius explicabimus.

Idem ex Prospero.
Gratia interna non tollit libertatem, & potest resisti, & saepe resisti, & tamen sufficiens esse potest.
4. Respondetur ad testimonium Augustini.
Pelagius praeter gratiam excitantem & illum, naturam quam admitteret, consensum voluntatis; & operationem piam soli libertati sine alia Dei operis tribuebat; in quo grauiterrae errauit; & ideo licet de gratia excitante non male sensisset, potuisset ab Augustino vergeri ut cooperantem agnosceret. Deinde veritas est errasse Pelagium etiam in excitante gratia; quia non ponebat illam per internam Spiritus sancti inspirationem & operationem, sed solum quatenus per eos, qui exterius plantant & rigant; excitari potest, quod aperte docet Augustinus dicto lib. de grat. Christi cap. 3. & cum in 4. 5. 6. & 7. errorem Pelagij late explicasset in 8. concludit: Hinc itaque apparet hanc eum gratiam confiteri; quae demonstrat & reuelat Deus; quid agere debeamus, non quae donat atque adiuvat ut agamus; cum ad hoc potius valeat legit agnitio; si gratia desit opitulatio ut fiat mandati praeuicatio; & per totum ferè librum idem ostendit, praesertim in cap. 27. concludit nullam gratiam verè adiuuantem ad voluntatem, vel ad actionem admississe, idemque habet lib. de grat. & lib. arbit. cap. 11. & lib. de haeres. in 80. & aliis in locis, quae supra lib. 1. notauimus.

Aliter ergo respondeo; Augustinum absolute contendisse cum Pelagio, ut internam gratiam inspirantem admitteret, ut constet ex illis verbis cap. 13. eiusdem libri; haec gratia si doctrina dicenda est, certe sic dicitur, ut alius & interioris eam Deus, cum ineffabili suauitate credatur infundere, non solum per eos, qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum. Hanc ergo peculiarem gratiam internam & excitantem ac prauecientem negabat Pelagius; & pro hac pugnat Augustinus contra illum, & hanc dicit non tantum iuuare posse, ut de sua gratia dicebat Pelagius, sed dare ipsum posse, quia non tantum ad facilius, sed

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

CAPVT IV.

*Verum auxilium sufficiens internum in sola gratia
excitante consistat, & cum illa conuertatur,
seu idem omnino sit.*

1. **A**liqui ex modernis Theologis existimant diuisionem gratiæ in sufficientem & efficacem, Opinio
Neoterico eandem esse cum diuisione in gratiam excitantem
rum Theol. & adiuuantem, ac subinde gratiam sufficientem
affirmans. eandem esse cum excitante, adiuuantem verò eam-
dem cum efficaci, & è conuerso excitantem gratiã
per se spectatam tantum esse sufficientem; adiuuantem
verò semper esse efficacem. Fundamentum hu-
ius sententiæ est, quia Concil. Trident. sufficienter
diuisit gratiam excitantem & adiuuantem; ergo
subillis membris comprehenditur etiam gratiã suffi-
cientem & efficacem, aliã diuisionem eius non fuisse
sufficiens, neq; totam diuisionem amplitudinem exhau-
sisset: at verò gratia adiuuans semper est efficax,
quia, vt Augustinus dicit, *nemo uiuatur, nisi qui aliquid
sponte conatur*, ac proinde actu operatur quod non fit
sine gratia efficaci; ergo sufficiens solum pertinere
potest ad gratiam excitantem. Confirmari hoc po-
test, quia gratia sufficiens est cõfessibile potest, sed
gratia excitans est huiusmodi, vt docuit Trident.
sess. 6. Can. 4. imò illi soli resisti potest, nam adiuuans
semper est efficax; ergo sola gratia excitans est suf-
ficiens, è conuerso gratia sufficiens in sola gratia ex-
citante continetur. Confirmatur secundo, quia is,
qui resistit gratiæ sufficienter excitanti, peccat si sit
in materia præcepti, vel ei saltem imputatur si sit
in materia consilij: ergo vi illius auxilij est suffici-
ter potens; ergo illud auxilium est sufficiens. Deniq;
confirmatur, quia ante primum actum liberum
hec præcedit habitus, nec alia gratia, quæ det posse,
nisi gratia excitans, ergo illa sola sufficienter dat
posse; ergo est auxilium sufficiens.

2. Imò nonnulli Moderni significant solam gratiam
excitantem in intellectu receptam, ipsumq; intelle-
ctum sufficienter illuminantem, esse gratiam sim-
pliciter sufficientem. quod inde probant, quia illu-
minatio intellectus gratia excitans est, & illi facili-
resistit potest; ergo ad summum esse potest gratia
sufficiens. Vt autem solam sufficientem non requirit
motionem voluntatis, quia si motio gratia ad vo-
luntatem perueniat, iam est efficax; ergo sufficiens
gratia in solo intellectu consistit. Consequenter est
clara, & antecedens probatur, quia si voluntas mo-
uetur à Deo, non potest non moueri; ergo non po-
test illa resistere; ergo iam gratia est efficax. Alter
(fortasse apparentius, id suaderi potest, quia exci-
tatio intellectus est etiam excitatio voluntatis; in-
tellectus quidem formaliter, voluntatis autem ob-
iectiue: ergo in ratione gratiæ excitantis illa suffi-
cit respectu vtriusq; potentia; nam si voluntas po-
stea iuuatur per adiuuantem gratiam, poterit ope-
rari sine alia excitatione; ergo illa sola gratia exci-
tans in intellectu existens est simpliciter gratia suf-
ficiens: nam constituit hominem potentem in actu
primo ad operandum, tam per intellectum quam
per voluntatem.

3. Vt autem veram sententiam explicemus, suppo-
nimus questionem principaliter moueri de auxi-
lio sufficienti proximè, nam remota sufficientia,
(dixi,) per proportionem & habitudinem ad pro-
ximam declaranda est, vt hic etiam in fine capitis
adnotabo. Item sufficientia proxima duplex esse
potest: vna simpliciter, quæ collectiue includit om-
nia auxilia necessaria ad opus; alia est secundum quid
sufficiens, id est, ex parte vnius, vel alterius potentie
sicut capite præcedenti dicebamus externam fidei,

vel poenitentia prædicationem posse esse sufficien-
tem in suo genere externæ propositionis obiectioni;
licet simpliciter non sufficiat. Hic ergo de auxilio
simpliciter & vndique sufficienti tractamus, con-
sequenter verò etiam auxilium sufficiens, quod est
veluti pars alterius, explicabimus.

Dico ergo primò. Auxilium proximè sufficiens in

primis requirit excitationem intellectus actum à Deo immis-
sam, & in ipso intellectu receptam. In hac asser-
tione omnes conueniunt, & est clarissima iuxta
principia fidei; quia excitatio, sine qua homo non
potest supernaturaliter operari, est simpliciter ne-
cessaria ad auxilium sufficiens: sed sine excitatione
intellectus non potest homo supernaturaliter ope-
rari; ergo illa excitatio est in primis necessaria ad
auxilium sufficiens; ergo vt tale auxilium sit proxi-
mè sufficiens, necessarium est, vt talis excitatio sit
actu immissa à Deo, & in intellectu hominis recep-
ta. Maior probata est latè in c. 2. & 3. & est nota ex
definitione auxilij sufficientis, & ex effectu quali
formali eius, cui est dare posse simpliciter. Minor e-
tiam nota est, quia excitatio intellectus nihil aliud
est, quàm illuminatio Spiritus sancti, de qua Con. Trid.
& Araus. docent non posse homines sine illa, sicut
oportet, ad salutem operari, vel eisdem quod sancta
cogitatio, de qua dixit Paulus, *Non sumus sufficien-
tes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis*. etque ini-
tium bonæ operationis, vt dicit Augustinus de Pre-
dest. sanct. cap. 2. & aliis locis sæpe citatis. Hinc ergo
nota est prima illatio, quod sine gratia excitante
intellectum non potest intelligi auxilium sufficiens.

Altera verò consequentia ex declaratione termino-
rum superius facta probata relinquitur; quia tunc
dicitur auxilium proximè sufficiens, quando con-
stituit hominem in actu primo proximè potentem ad
operandum: excitatio autè non potest constituere
intrinsecè & proximè potentem in actu primo, nisi
immissa intellectui, eumq; actu immutet; ergo hoc
modo necessaria est ad auxilium proximè suffi-
cens; & hæc ratio idem probat de omni gratia ex-
citante quæ ad actum necessaria fuerit, quia nihil iam
sit in homine actu recepta, non constituit illum po-
tentem in actu primo ad operandum, & conse-
quenter talis homo non habebit auxilium proximè
sufficiens, sed solum remotè & in potentia modo
suprà explicato, de quo modo habendi auxilium
sufficiens infra latius dicemus.

Dico secundò. Secundum legem ordinariam
auxilium proximè sufficiens includit etiam exci-
tationem voluntatis ipsi immisam, etque inherens, imò sub-
tem, & illam actu & formaliter immutantem. Hæc etiam
assertio præcipue probanda ex dictis libro præce-
denti, vbi ostendimus hanc gratiam esse ordinariè
necessariam ante liberum consensum voluntatis.
Nam hic probatum est auxilium sufficiens inte-
grum, includere auxilium necessarium ad opus, & probum
vt sit proximè sufficiens, supponere hæc præueni-
entia & excitantia auxilia vt homini collata: ergo
in illis includitur excitatio voluntatis. Deinde hoc ex Con-
sentit Conc. Trid. dicto cap. 5. sess. 6. dicens, *Ita vt
tangente Deo cor hominis per Spiritum sancti illuminationem,
neque homo ipse nihil agat, inspiratione illam recipiens, quæ
pe qui illam abiret potest. vbi media illuminatione, op-
ad intellectum spectat, dicit Deum tangere cor, id
est, voluntatem ipsam excitare per inspirationem,
seu motionem aliquam in illa receptam. Vtrumq;
ergo requirit ad sufficientem gratiam, quod magis & bene
declarauit Concil. Senon. in decret. fidei cap. 15. di-
cens, *luxa sacra Scripturam extendimus liberum arbi-
trium, vt voluntas humana misericordia præuenientis auxi-
lii suffulta, & interiori quodam & occulto secretiori inspi-
rationis assultu contacta sese conuertat in Deum, neque ta-
men tanta gratia necessitas libero præiudicat arbitrio, cum
illa semper sit in promptu.**

Habet

Habere eandem doctrinam Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & sequentibus, & l. 2. contra duas epistolas Pelagian. c. 9. quibus locis docet, sine praeueniente gratia, quæ & illuminet intellectum, & præparet voluntatem, detque illi suauitatem in bene operando, non posse hominem bonum inchoare; ergo tota illa gratia excitans in sufficiente auxilio includi debet, ut det posse; fuffus verò id docet & explicat Prosp. lib. 2. de vocat. gent. c. 15. aliàs 3. docet gratiam sufficientem omnibus hominibus dari in c. aurem 26. aliàs 9. exponit varios actus, in quibus hæc gratia consistit, dicens, dando intellectum inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fides affectionibus imbuendo, paulo post subiungit, quæ opitulatio per innumeros modos sine oculis sine manifestis omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipsum est nequitia. Vtramque ergo excitationem, ut intellectus, & voluntatis requirunt Patres secundum ordinem modum iustificandi homines, ut integrum sit auxilium quod ad credendum, vel bene operandum datur. Quod autem illud non transcendat per se rationem sufficientis auxilij, manifestum est, quia potest fape non habere effectum: nam Conc. Trid. ait posse ita resisti vocationi includenti illuminationem, & inspirationem, ac tactum cordis, loquiturque de potestate resistendi morali & ordinaria, quæ in actum reducitur: & Conc. Senonien. hoc confirmat ex illo Actor. 7. *Vos Spiritui sancto resististis*. quod verbum non potestatem tantum, sed actum probat: supponit autem illos habuisse vtramque excitationem, & idem affirmat expressè Prosper.

Et ratio est, quia tale auxilium neque voluntari necessitate imponit, neque per se & præcisè spectatum habet, unde semper & infallibiliter voluntatem ad opus inducat, aut determinat, quod in libro sequenti ex professo ostendendum est, nunc verò facile declaratur occurrendo primo & proprio fundamento secundæ sententiæ, quod in eo peccat, quod non distinguit in voluntate motum gratiæ excitantis à libero consensu; cum tamen motus gratiæ excitantis etiam in voluntate receptus realiter distinctus sit à consensu libero, ut constat ex lib. præcedenti. Quantum verò ad illum motum excitantis gratiæ verum est fieri non posse, quin voluntas moueatur, quando Deus talem motum spirat, & similiter quoad eundem, verum est non posse voluntatem resistere, quin à Deo tågatur, & ideo motus ille est liber, sed necessarius, & quasi motus primo primus, ut supra dixi. Potest autè voluntas illi resistere non consentiendo illi per liberum motum, quia nec ab illo necessatur, neque per se habet connexionem cum illo, quia cum ille motus sit imperfectus respectu liberi consensus, non est unde illud per se habeat coniunctum, neque unde talem vim, aut causalitatem, per se loquendo, recipiat.

Dico tertio, auxilium sufficiens integrum & primum requirit ut omne auxilium praeueniens, quod à solo Deo dandum est, ex se, & ex sola eius voluntate pender, non solum sit oblatum ex parte Dei, sed etiam actu datum, & in homine receptum, hanc assertionem pono propter authores prioris sententiæ, qui præter auxilia excitantia ponunt aliud praeueniens, quod non putant esse necessarium ad auxilium sufficiens, vel quia inter adiuvantia auxilia illud enumeratur & auxilium sufficiens ab adiuvantibus auxilij omnino separent, vel quia censent tale esse illud auxilium praeueniens, ut semper & per se sit efficax. Nos autem è conuerso probamus in primis assertionem, quia nullum datur auxilium praeueniens præter excitantia, ut in lib. 3. probatum est. Sed auxilium sufficiens actu includit omnia auxilia excitantia, ut ex præcedentibus assertionibus patet; ergo auxilium sufficiens omni praeuenientia necessario includit.

Deinde data hypothesi, quod detur tale auxilium praeueniens ab excitantibus distinctum, probatur etiam assertio, quia auxilium sufficiens includit omnia auxilia necessaria ad operationem liberam, ut aliquo modo existentia in libera hominis potestate, ut in c. 2. latè probatum est: ergo etiam tale auxilium praeueniens, si necessarium est ad opus, debet esse in potestate hominis, ut opus, vel operis ommissio homini libera sit: ergo tale auxilium praeueniens datum est homini, ita ut in ipso sit actu receptum cum ipso excitante auxilio, ut per illud operetur si velit, & hoc est quod intendimus, vel est illi tantum oblatum, ut illud possit habere si velit, & sic auxilium illud quod est actu receptum, nondum est proximè sufficiens ad illum actum, ad quem illud auxilium praeueniens dicitur esse necessarium, sed tantum remotè, quia si tale auxilium est praeueniens, & à solo Deo fieri debet, dum actu non datur, non potest constitui in potestate hominis, nisi mediante alio actu, quo homo se disponit ad tale auxilium obtinendum, ut cap. 2. ex Concil. Trident. declarauit: ergo auxilium illud, quod supponitur actu, datum est proximè sufficiens ad illum actum, ad quem illud dispositioem, & ita ad illam includit omnia auxilia praeuenientia necessaria actu data, & respectu vltioris actus est tantum remotè sufficiens; ergo in vniuersum auxilium proximè sufficiens includit omnia auxilia praeuenientia in ipso homine iam recepta. Auxilium autem remotè sufficiens cum proportionem includit illa ut existentia in potestate libera hominis, ut satis explicatum est.

Secundò idem probatur, quia auxilium proximè sufficiens dat integrum posse; ergo datum omnia auxilia praeuenientia. Antecedens notum est tum ex dictis c. 2. tum etiam, quia dat potestatem liberam, ideoque imputatur homini non operetur: consequentia verò probatur, quia auxilium praeueniens à solo Deo fit in nobis sine nobis saltem liberè operantibus: ergo comparatum ad actum liberum, propter quem datur formaliter, dat posse, & non agere. Probatur consequentia, quia illud auxilium quando actu à Deo datur, prius saltem naturà in nobis recipitur, quam nos per illud operemur: ergo non dat per se, ac formaliter agere, sed posse agere. Pro nobis recipi debet, quia non dat actum secundum, sed aliquid prius illo, per quod ipse actus, secundum ut per eam fit: ergo datur tamquam actus primus proximus actui secundo, vel tamquam principium eius: ergo dat posse efficere actum secundum. Respondendum illud auxilium praeueniens, quod & distinctum est à toto auxilio excitante, & post illud datur, non separari ab actu secundo, propter quod datur, sed infallibiliter illum interre, & ideo non dare posse, sed agere. Sed contrà, quia etiam quando actus secundus est necessario coniunctus cum potentia, distinguitur posse ab agere, quia necessaria connexio non confundit actionem cum potestate: semper ergo aliunde habet res ut possit, & aliunde, ut agat, patet in lumine gloriæ quod non separatur à visione, sed infallibiliter ac necessario infert illam, & nihilominus dat formaliter posse, agere autem consequenter, seu efficienter, nam formaliter agere est ab actione: ergo in præfenti dato, & non concesso, quod illud praeueniens auxilium infallibiliter inferat voluntatis consensum, nihilominus per se & formaliter dat posse, & non agere, nisi subsequenter & effectiue agendo simul cum voluntate, ergo auxilia quæ procedunt ante hoc vltimum praeueniens, non dant integrum posse, cum expectent aliud completum ipsius posse: ergo sine tali auxilio praeueniente, non sunt sufficientia, nam de ratione auxilij proximè sufficientis est, ut includat omne auxilium praeueniens necessarium ad opus.

Dico quartò, auxilium proximè sufficiens non includit

7. Gratia proximè sufficiens includit etiā gratiam adiuvantem nō vt actu data sed vt posita in posse aliquo modo in proxima nominis potestate. Probatur assertio ex Conc. Trid. Gratia adiuvans est duplex.

Nemo iuuatur, nisi qui aliquid sponte conatur. Igitur auxilium sufficiens vt sic, non includit hoc auxilium iuuans per modum actionis vt actu datum; includit verò illud vt oblatum & positum in hominis potestate, vt conuincit ratio quæ ex dictis cap. 2. desumitur, quia auxilium proximè sufficiens includit aliquo modo omnia necessaria ad operationem: ergo etiam includit auxilium actuale adiuvans, sed non includit actu; ergo saltem in potestate proxima: cur autem hanc potestatem, proximam appellem, ex dictis in fine cap. 2. constat: nam quod ibi dixi de concursu diuino, procedit in hac adiuvante gratia, quia vel sunt idem, vel eadem est vtriusque ratio.

Probatur assertio ratione.

Et ferè cum eadem proportionem loquendum est de gratia adiuvante per modum principij, nam hoc principium interdum potest esse habitus, de quo aliquando includi in gratia sufficiente, dicam cap. sequenti, quia verò non semper necessarium est ad operandū, sed eius actiuitas per aliud genus principij, vel actualis auxilij suppleri potest, ideo necesse vt auxilium sufficiens, quod non supponit habitum, includat aliquid aliud supplens vicem habitus in ratione adiuvandi potentiam ad operandū: ergo & ex hac parte auxilium sufficiens includit adiuvantem gratiam, non tamen includit illam necessariò vt actu inherenter homini, quia & petalis gratia nihil ponit in homine prius tempore, quam operetur, vt nunc suppono & in sequentibus probabo. Auxilium autem sufficiens præcedit tempore

Auxilium operationem, imò sine illa existit, quoties est sufficiens de se, sed non sufficiens, ergo vt sic non includit talem gratiam vt actu datam: necesse est autem vt saltem includat illam vt oblatam & paratam ex parte Dei, propter rationem sepe factam, quod auxilium sufficiens debet includere aliquo modo omnia necessaria ad opus, quia aliàs non erit in absoluta potestate homini operari per tale auxilium, quia non soluta homini potest operari sine habitu, vel aliquo principio supplente vicem habitus, ergo si nec habet habitum nec aliquod principium loco illius actu datum, nec etiam paratum ac positum in hominis potestate re vera non habet potestatem ad operandum, quia hæc potestas non est innata, loquimur enim de au-

xilio sufficiente ad actus supernaturales, sed debet extrinsecus provenire & à Deo dari: non potest autem dari, nisi altero ex illis duobus modis, scilicet vel quia sit homini infusa per habitum, vel aliam rem præuiam inherenter potentia, vel quia Deus paratus sit ad supplendum aliter coefficientiam habitus. Quis enim illius modus cogitari potest? ergo si nullo ex illis modis hæc gratia adiuvans conferretur, non est in homine potestas ad tales actus, ac proinde nec auxilium sufficiens: ergo gratia sufficiens etiam ex hac parte includit aliquo modo auxilium per modum principij adiuvantis.

Vltimò dico auxilium excitans non conuerti cum auxilio sufficiente, quia potest auxilium excitans interdum esse efficacax. hæc assertio pendet ex dictis dicendis in lib. sequenti, & probatio eius ad illud sufficiens locum pertinet; nec solum eam proponimus tum vt distinctio inter auxilium sufficiens & efficacax, & tum similiter inter auxilium excitans & sufficiens intelligatur: tum etiam vt argumentis in principio positis satisficiamus, quod suppositis quæ diximus, non erit difficile.

Ad primum ergo de diuisione auxilij in excitans & adiuvans, sumptum ex Concil. Trident. respondemus negando consequentiam, quia inferitur auxilium sufficiens contineri sub altero membrorum, quæ ponit Concilium, vel cum illo conuerti, quia singula membra præsentis diuisionis possunt vtriusque membrum à Concilio positum ex parte comprehendere, vt ostensum est; quo circa illo argumento solum probatur auxilium sufficiens non includere alia auxilia, nisi vel excitantia, vel adiuvantia, quia re vera non dantur alia; non tamen inde sequitur vel auxilium sufficiens includi in solis excitantibus, vel efficacax in solis adiuvantibus, quia hæc diuisio, quam hunc tractamus, longè diuersa est ab illa, nam illa datur de auxiliis secundum intrinsecam rationem eorum, hæc datur de auxiliis secundum modum connexionis, quæ habent cum effectu libero per illos intentio. Vnde in priori partitione auxilium excitans & adiuvans singillatim & diuisim (vt sic dicam) spectantur secundum id, quod vnumquodque eorum per se & proximè confert libero arbitrio. In hac verò partitione considerantur collectiue, vel quatenus ad sufficientiam, vel quatenus ad efficaciam operandi liberum actum, necesse est tam auxilium excitans, quam adiuvans concurrere. Vnde cum in illo argumento additur non posse adiuvans auxilium esse tantum sufficiens in suo ordine. Respondemus esse verum de toto auxilio adiuvante actu dato, & per modum actionis, non verò de adiuvante, vel dato per modum principij tantum, vel oblato, & posito in manu hominis quo ad actuale adiutorium.

Vnde ad primam confirmationem respondetur, non solum gratia excitanti, sed etiam adiuvanti datæ per modum principij, vel oblatae per modum concursus, & actionis resisti posse, vt nunc suppono, & in lib. sequenti ostendam. Ad confirmationem secundam dicimus, auxilia excitantia externa modum simul cum internis, si non secum afferant auxilia externa adiuvantia, vel actu data, vel sufficienter oblata, ita vt sit in potestate hominis illa habere, si voluerit, non sufficere vt homini possit ad peccatum imputari, quod talibus excitationibus non vtatur, vt satis probatum est: quia verò secundum ordinariam legem, & debitam prouidentiam vnum auxilium non detur sine alio altero ex dictis modis, ideo peccat qui sufficienter excitatus vocatione repugnat contra aliquod præceptum.

Ad tertiam confirmationem respondetur etiam gratiam adiuvantem per modum principij, dare suo modo posse, vt ex dictis in præcedenti libro notum est. Nec oportet, id quod adiuvat per modum

notum est. Nec oportet, id quod adiuuat per modum principij physici semper esse homini inhaerens, ut in precedenti libro tetigit, & probauit, sed potest Deus ipse ut paratus ad cooperandum homini esse principium in actu primo adiuuans. Vnde in his argumentis, ut saepe notauimus supra, saepe in eo peccatur quod non distinguitur inter auxilium adiuuans in actu secundo, vel in actu primo, nec ut actu datum, vel ut oblatum, & positum in hominis potestate. Et ex eodem defectu cap. 1. in principio, quod hic solum relinquitur. Denique argumenta illa non probant, omne auxilium excitans esse tantum sufficiens, quia licet auxilium excitans distinguatur ab adiuuante, & sine illo non consequatur effectum, tamen tale esse potest, ut infallibiliter secum afferat auxilium adiuuans, & ita esse potest efficax, ut lib. sequenti ex professo tractabitur.

CAPIT. V.

Primum gratia sufficiens sit tantum actualis, vel etiam habitualem includat.

Hoc dubium petitur in primo argumento, in primo capite relicto, quia sufficiens dat posse, ut proxime diximus: in superioribus autem dictum est, habitum infusum dare posse operari supernaturalem actum; ergo habitus est proprie gratia sufficiens. In contrarium verò est, quia multis datur auxilium sufficiens, quibus non datur habitus, vel priusquam illis detur habitus, ut patet in infidelibus, qui habitum fidei non habent, & consequenter nullum infusum habent, quia habitus fidei est primus inter infusos. Et tamen illi habent auxilium sufficiens, ut infra dicemus; ergo habitus nec auxilium sufficiens, nec ad illum requiritur. Secundò gratia sufficiens continetur sub genere auxilij; at verò habitus non est auxilium, nam auxilium dicit actualem motionem; ergo. Tertiò etiam si supponatur, habitus ille indiget actuali motione ut operetur; ergo non ipse habitus, sed motio est auxilium sufficiens.

In hoc puncto parua est in re difficultas, & ideo ut tollatur controuersia de verbis, suppono in primis, hic non esse sermonem de quacumque gratia sufficiente ad salutem, vel ad remissionem peccati, sed ad vitam aeternam consequendam, & sic enim gratia habitualis sine operatione potest interdum esse sufficiens, ut patet in paruulis. Agimus ergo de gratia sufficiente ad bene moraliter & supernaturaliter operandum, nam propria auxilia gratiae ad operationem dantur. Sic ergo auxilium sufficiens duobus modis dicitur, ut saepe animaduerti. Primò, ut in aliqua operatione determinata & speciali sufficit, secundò quasi collectiue, ut includunt omnia necessaria, quibus homo fit simpliciter ac moraliter potens ad eliciendum supernaturalem actum. Priori modo habitus charitatis dicitur principium sufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, & lumen gloriae est principium sufficiens ad videndum utique in ratione proximam virtutis ex parte potentiae ad agendum. Neutrū

autem est sufficiens absolute, & in omni genere; nam intellectus informatus lumine, licet sit potens ex parte sua, non est tamen absolute sufficiens ad videndum, nisi habeat speciem, vel essentiam Dei per modum speciei coniunctam. Sicut visus corporeus est sufficiens ad videndum in ratione principij remoti proximi, & potentiae vitalis, non tamen absolute, nisi habeat speciem; & ideo sufficientia non simpliciter consistit in vno tantum Sufficientia auxilio, vel principio, sed collectionem plurium physica & moraliter requirit. Imò si loquamur de sufficientia quae physice & moraliter proxima sit, non solum requiritur proxima collectionem omnium principiorum per se requiritur ad operandum: ut, ignis non est simpliciter sufficiens ad calefaciendum rem distantem, ita manentem; nec sol ad illuminandum cubiculum vndique clausum, & sic de aliis; ergo sufficientia simpliciter includit omnia, & quasi collectiua est, & ita nunc de illa loquimur: quia illa est necessaria, ut homo & simpliciter & absolute sit potens ad agendum, ita ut actus sit in libertate eius, eique imputetur si non faciat, ut videbimus.

Deinde obseruo ex supradictis dupliciter fieri posse à nobis actus supernaturales, scilicet connaturali modo, & per principium intrinsecum in nobis permanentem, vel praternaturali modo, ut sic naturales dicam, prauia tantum motione primi agentis subleuantis potentiam ad operandum supernaturaliter sine habitu sibi inhaerente. Nam de priori modo multa dicta sunt in lib. 4. ex quibus satis constat, quomodo ille modus supernaturaliter sit possibilis, & ordinarius in hominibus fidelibus, & iusti ratione habituum infusorum, qui in illis sunt, & quomodo dicatur connaturalis, non quidem respectu potentiae secundum se spectatae, sed respectu habitus infusi. Et inde intelligitur cur alterum modum vocemus praternaturalem, non solum quia supernaturalis est respectu potentiae, sed etiam quia non habet dictum modum connaturalitatis, & quod hic etiam modus sit possibilis in lib. 4. & 5. & in materia de visione beata; dictum à nobis est, & sumitur ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. dicente contritionem imperfectam esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsu, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouentis. Imò etiam de prima contritione perfecta infra ostendemus, non elici ab habitu, sed etiam esse à Spiritu sancto mouente.

Hic ergo positis dicendum in primis est respectu actuum supernaturalium, ut connaturali modo fiant, habitum esse principium necessarium, & infusus est in suo ordine sufficiens non tamen esse absolute & simpliciter auxilium sufficiens, licet aliquo modo dici possit in illo includi. Assertio est facilis quoad omnes partes. Nam in primis licet habitus infusus non sit simpliciter necessarius ad agendum supernaturaliter, est tamen necessarius ad connaturaliter agendum, quia vox illa connaturaliter quasi relatiua est, & dicit respectum ad internum principium permanentem. Deinde clarum est ex dictis supra, habitum infusum in suo genere esse principium sufficiens, id est, in ratione principij dantis voluntati, vel intellectui internam virtutem agendi, ut in 3. lib. declaratum est, quia in eo genere vnus habitus sufficit ad proprium actum: est enim in suo genere perfectus, & plures fingere esset superuacaneum, & contra perfectionem talium virtutum, & eadem ratione posset in infinitum procedi, ut rectè argumentatur D. Thom. d. q. 109. art. 6. & docet in art. 9. & 10. Sic enim inuenitur sufficientia in habitu; nihilominus tamen verum est, non sufficere habitum in ratione auxilij, seu adiutorij diuini, quia habitus indiget actuali auxilio di-

Sufficientia
moraliter
proxima
quid requi-

Duobus
modis a-
ctus super-
naturaliter
sunt elici:
scilicet co-
naturaliter,
& praternaturaliter.

Pater ex
Concilio
Trident.

Habitus
infusus est
& principium
necessariū
& sufficiens
sed non ab-
solute, ad
actus super-
naturaliter
connaturali
ter edēdos.
Probatur
assertio.

D. Thom.

Habitus
indigere
actuali Dei
auxilio.

lio diuino ad operandum, tum ex parte intellectus, seu obiecti, vt excitetur mens ad bene vtendum infuso habitu: tum ex parte principij, seu ipsius habitus & potentia quæ operari non potest sine actuali concursu Dei eiusdem ordinis cum operatione, vt ex libro superiori constat. Igitur solus habitus præcisè sumptus non potest dici auxilium absolutè sufficiens, & quasi collectiue, vt declarauit. Poterit tamen dici vnum ex requisitis ad auxilium sufficiens integrum & totale (vt sic dicam,) respectu talis modi operandi vtique connaturaliter, vt satis declaratum est.

Est tamen vnum ex requisitis ad auxilium sufficiens totale.

Sine habitu actus supernaturales possunt fieri per auxilia Dei actualia præternaturaliter.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Probatur assertio.

Deinde dicendum est, vt actus supernaturales absolutè fieri possint, saltem præternaturaliter in sensu declarato, habitus non computari in auxilio sufficienti, sed absque illis per auxilia actualia dari posse, & frequentissimè dari. Hæc etiam assertio perspicua est: nam ad hunc modum efficiendi hos actus non est necessarius habitus, qui sit principium illorum, vt declaratum, & probatum est: ergo sine habitu potest dari potentia adiutorium sufficiens ad tales actus eliciendos, quia ad auxilium sufficiens solum requiruntur ea quæ ad efficiendum actum simpliciter necessaria sunt. Item sine habitu datur auxilium efficax ad efficiendos actus supernaturales dicto modo, quia nullus actus supernaturalis haberi potest sine auxilio efficaci, vt libro sequenti dicemus, & sæpe tales actus fiunt, & non ex habitu: ergo datur tunc ad illos auxilium efficax, ergo & sufficiens, prout in efficaci includitur: ergo etiam poterit dari solum auxilium, sufficiens quod non consequatur effectum, quia est contingens ex libertate arbitrij, vt auxilio sufficienti resistat. Hinc rectè concluditur auxilium sufficiens quod datur ad supernaturales actus hoc modo efficiendos in solis auxiliis actualibus consistere, nec contra hoc procedit ratio dubitandi in principio posita, quia licet habitus det posse, non est tamen necessarius simpliciter ad illud posse, sed solum ad posse tali modo, scilicet connaturaliter, absolutè verò illud posse per alia auxilia à Deo suppletur, & ideo ad alium modum agendi potest esse auxilium sufficiens sine habitu.

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Denique hinc facile satisfit primo argumento in præcedenti capite posito, in quo probatur, quodnam sit diuissum superioris diuisionis, in quo in primis interrogari potest, an sit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum est diuisionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad sufficientiam, quam efficaciam gratia in primis necessaria sunt, & ad vtrumque possunt interdum satis esse, quæ omnia ex dictis satis probata sunt; quia verò secundum ordinariam prouiden-

Ex argumentis verò superiori loco positis, primum probat hanc posteriorem assertionem: tertium verò probat secundam partem superioris assertionis, vt faciliè consideranti patebit. Secundum autem facit vim tantum in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem significare. Veruntamen, vt supra dixi, etiam potest sumi pro quocunque Dei adiutorio, siue detur per motionem, siue per habitum, siue quocunque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia sufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præsentibus præcipue agimus de actuali gratia, ideo in sequentibus rigorosè loquemur de auxilio sufficienti ad operandum, secluso habitu, de cuius efficientia in lib. 4. satis dictum est. Quomodo autem efficientia eius suppleatur quando potentia sine illo operatur, in lib. 4. explicatum est, nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

riam etiam externa auxilia desiderantur ideo diuisionem ita intelligendo dicendum est in diuisione vtraque auxilia externa quasi collectiue comprehendendi.

Deinde potest inquiri, an in diuisione illa actuale, vel habituale auxilium diuidatur: dicendum est autem si intelligatur diuissio de auxiliis sufficientibus, vel necessariis ad quemcumque modum operandi, sic nec solum actuale adiutorium, nec tantum habituale ibi diuidi, sed ab vtroque abstrahere, & vtrumque includi posse. Nam si membra sumantur collectiue, vt re vera sumi debent, etiam diuissum debet esse quid collectiue, vt sit membris proportionatum: ideoque in illo quatenus colligit multa, includuntur actualis & habitualis gratia: abstrahit tamen a collectione includente vtramque, vel alteram tantum, quia interdum poterit auxilium sufficiens, imò etiam efficax vtramque gratiam actualem & habituale innoluere, interdum in solis actualibus auxiliis consistere potest, quamuis nunquam possit per solos habitus compleri, vt in secundo argumento in secundo membro eius satis probatur. Quod verò in primo membro dicitur, auxilia actualia sola non posse sufficere, ad operandum simpliciter, falsum est, nec inde fit habitus esse superfluos, quia ad modum connaturaliter agendi necessarii sunt, & hoc est satis. Quod denique in tertio membro obicitur de paruulis baptizatis, non est ad rem, quia licet illi habeant gratiam sufficientem, imò & efficacem (si ita licet loqui), ad salutem consequendam, si in ea ætate moriantur, non tamen habent auxilium sufficiens ad operandum, quia pro tunc non sunt capaces operationis, hic autem de auxiliis ad operandum loquimur, vt dixi.

Tandem inquiri potest, an diuidatur ibi auxilium excilians, vel adiuuans, de quo in sequenti capite dicemus.

CAPVT VI.

An auxilium aliquod verè sufficiens sit ex se inefficax, vel vnde id habeat, quando tale esse contingit.

Quoniam dictum est, auxilium sufficiens, vt distinguatur ab efficaci, quasi priuatiue illi opponi, ideoque in re ipsa inefficax inueniri, ideo explicandum est, vnde habeat hanc inefficaciam, & inde etiam constabit, quid illa sit? solum autem potest hæc inefficacia provenire vel ex natura auxilij, ac proinde ex parte Dei, vel parte hominis, & liberi arbitrij eius: inter hæc igitur tantum quaestio versatur. Oportet autem supponere sermonem esse de auxilio proximè sufficienti, id est, quod ad potestatem agendi proximè sufficit, modo superius explicato. Nam si tantum remotè auxilium dicatur sufficiens, tunc adhuc expectatur aliud maius auxilium præueniens, vt fiat proximè sufficiens, & quamdiu hoc non obtinetur, prius erit inefficax ex defectu vterioris auxilij, poteritque illa inefficacia homini imputari, quia per prius auxilium non fecit id quod proximè

proximè poterat ut maius auxilium obtineret. Et ita in auxilio remotè sufficienti facile explicatur inefficacia consistens in defectu auxilij completi, ut sit proximè sufficiens. Et similiter facile intelligitur, quomodo non in Deum, sed in hominem refundatur. Hic autem agimus de auxilio, quod per se est proximè sufficiens in ratione excitantis & adiuuantis in actu primò, & nihilominus illum effectum non consequitur, propter quem proximè datur.

Propter sententiam hanc, quod dicitur, quod si quis in auxilio sufficienti non operatur, quia auxilium de se est efficax, & non est necessarium ad operandum, ergo auxilium sufficienti de se est inefficax, ut illum assequatur effectum. Probat consequentia, quia auxilium sufficienti hic sumitur ut praxium & separatim in re ipsa ab efficaci, ergo sic solitarie sumptum de se est inefficax, quia deest illi auxilium necessarium ad efficaciam, & confirmatur primò, quia si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio est causa negationis, sed auxilium de se est efficax est ultima ratio adæquata actualis efficientiæ voluntatis, & auxilij sufficientis, ergo carentia eius est adæquata ratio, ob quam auxilium sufficienti manet inefficax, auxilium enim sufficienti integrè substituit sine efficaci, & ex natura sua illud secum non affert, neque præbet viam, aut vires ad obtinendum illud, quia iam non esset auxilium proximè sufficienti, sed remotè ut explicavi, ergo de se est inefficax, quia nisi aliunde accipiat efficaciam, nunquam illam habebit: & hoc est esse de se inefficax. Confirmatur secundò à signo, nam auxilium sufficienti tantum nunquam omnino habet effectum, & hoc est aded infallibile, ut nunquam deficiat, ergo signum est tale auxilium de se habere hanc efficaciam, nam causa quæ nunquam infallibiliter consequitur effectum, merito censetur ad talem effectum ab intrinseco insufficienti.

Hæc sententia videtur posse tribui auctoribus opinantibus auxilium efficax esse etiam præteritum, seu præueniens, eisque de se efficaciæ ac prædeterminans voluntatē ac necessarium ad operandum. Nam ex hoc principio sequitur altera assertio de auxilio sufficienti, ut explicatum est. Nihilominus tamen multi ex his auctoribus, licet concedant auxilium sufficienti de se non esse efficax, nihilominus non audent dicere primam rationem, ob quam tale auxilium in re manet tantum sufficienti, & inefficax, esse solam Dei voluntatem, sed homini esse tribuendum, quod difficultè cum priori fundamento concluditur, ut hic, & latius in sequenti libro videbimus.

Alij vero non dubitant in Dei voluntatem & providentiam tamquam in primam radicem re-

uocare, quod auxilium sufficienti ita detur, ut inefficax maneat in his, in quibus non operatur, quia auxilium de se efficax est necessarium ad opus, & Deus sua voluntate dat illud cui vult, & negat illud cui vult, iuxta illud, non est volentis, nec currentis, sed Dei misericordie; cum enim Deus sit supremus Dominus suorum auxiliorum, potest illa distribuere sicut vult, & nemini facit iniuriam, & videntur hi Doctores quoad hanc partem consequenter loqui, quia auxilium de se efficax est primum & necessarium: non potest autem homini illo carenti imputari, quod ei non fuerit datum, quia sine illo nihil facere potuit, quo illud obtineret, ut infra præstius vrbemus. Adde verò, licet auxilium efficax non sit de se tale, sed in vocatione congruè consistat, nihilominus posse videri soli Deo attribuiendum esse, quod homo non recipiat vocationem congruam, ac subinde quod eius vocatio sit tantum sufficienti, & non efficax. Probat, quia cui Deus præbet primam vocationem congruam, sua sola voluntate donat, quia non potest homo illam mereri, ut infra ostendemus, ergo cui non donat illam, etiam sua voluntate non donat. ergo hoc modo Deus est causa inefficacis auxilij. Prima consequentia probatur, tum rationibus factis, quod si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, tum quia cum vocatio antecedit libertatem hominis, non potest homo esse in causa, quod talis, vel talis sit. Tum denique, quia illa distributio vocationum provenit ex sola dispositione diuinæ providentiæ. nam Deus quosdam sola sua libertate prælegit efficaciter ad gloriam, vel ad fidem, vel ad penitentiam; alios non elegit, & ideo prioribus autem dat vocationem quæ habeat effectum in eis: posterioribus autem dat vocationem quæ nunquam habeat effectum, ergo tam efficacia vocationis, quam inefficacia in Deum tanquam in primam radicem & causam refundi debet.

Potest in huius sententiæ confirmationem adduci Augustinus dicta q. 2. ad Simplian circa medium, ubi expendens Christi verba, Multi sunt ex S. Aug. vocati, pauci verò electi, &c. ait, Ut quamvis multi uno modo vocati sint, tamen quia omnes non uno modo affecti sunt, illi soli sequuntur vocationem, quia ei capiendi reperiuntur idonei. Et illud non minus verum sit, non est volentis, nec currentis, sed misericordie est Dei, qui hoc modo vocavit, quomodo erat aptum eis qui sequuntur vocationem. Et statim adiungit, (quod ad præsentem rem spectat,) idem fere de non electis dicens, Ad alios autem vocatio quidem pervenit, sed quia talis fuit, quæ moveri non possent, ut eam capere apti essent, vocati quidem dicere potuerunt, sed non electi, & non iam similiter verum est, igitur non misericordie Dei, sed volentis atque currentis est hominis, quia non potest effectus misericordie Dei esse in potestate hominis ut frustra ille miseratur si homo nolit. Quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare quomodo illis aptum esset, & ut moverentur, & intelligerent, & sequerentur. In quo discursu utrumque refert in diuinam voluntatem, nimirum, vel efficaciter, vel ineffaciter vocare, & hunc discursum fere vsque ad finem questionis prosequitur.

Est præterea de eadem re difficillimus locus apud Augustinum lib. de prædest. sanct. cap. vbi de auxilio efficaci dicit esse gratiam secretam. Quæ oculis humanis cordibus diuina largitate tribuitur, & à nullo duro corde respuitur, ideo enim tribuitur ut cordis duritia penitus auferatur. & statim subiungit, Deum ita docere filios promissionis, id est electos, quos preparavit ad gloriam; alios verò non ita docere, Cur (inquit) non omnes docet, ut veniant ad Christum, nisi quia omnes, quos docet misericordia docet, quos autem non docet, iudicio non docet, quoniam

Quomodo Deus dicitur ab illis inefficacia, si erget congruam vocationem.

4. Probat, ut variis locis.

quoniam cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Ergo ex Dei ordinatione provenit gratiae inefficacia in his, qui per illam non moventur; imò (quod difficilius est) indicat inferius aliquos tantum exterius vocari, & ideo inefficaciter vocari, quia Deus internam gratiam non praebet. Cum igitur (ait) Evangelium predicatur, quidam credunt; quidam non credunt, Praedicatore forinsecus insonante, intus à Patre audiunt, atque discunt: qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, nec discunt. Ergo hinc habet vocatio quod sit inefficax; ergo id habet ex Deo negante internum auxilium.

Tertio est similis locus apud eundem Augustinum lib. de bonor. persever. cap. 14. vbi de Tyrus & Sidonis, Relicti sunt (utique in massa perditionis) qui etiam credere potuissent; si mira illa Christi signa viderent; sed quoniam ut crederent, non erat eis datum; etiam vnde crederent erat negatum. Vbi a. et d. sentit, sicut Deus ex libera suae providentiae dispositione quoscunque elegit in sua voluntate quibusdam dare gratiam efficacem, aliis eam negare, de quibus ait, Si Dei altiori iudicio à perditionis massa non sunt gratiae praedestinatione discreti; nec ipsa eis adhibentur, vel dicta divina, vel facta; per quae possent credere, si audirent utique talia, & viderent, ergo ex eadem Dei voluntate provenit, ut in aliis non electis vocatio sit tantum sufficiens, & non efficax.

Inefficacia gratiae sufficientis non pendet à Deo, sed à voluntate humana, ut à prima radice.

Probatur ex 3. Scriptura. Nihilominus dicendum est primò inefficaciam sufficientis auxilij nullo modo posse in Deum recendi, nec illi ut causae, nedum ut primae radici attribui: sed prima & unica ratio huius inefficaciae est voluntas humana. Probatur ex Scriptura, in qua haec efficacia non Deo, sed homini tribuitur, Actor. 7. Dura cervice, incircuncisis cordibus vos semper Spiritui sancto resistitis: atque interius vocanti, & sufficienter inspiranti, & adiuvanti, quantum est essentia ex se, ut rectè Catholici Scriptores contra Calvini

Inefficacia gratiae sufficientis oriatur ex resistantia voluntatis non modo potest Spiritui sancto attribui, sed est potestati illi contraria.

Et eodem modo probant veritatem hanc alia testimonia huiusmodi, ut est illud Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos, & nolueris; & illud Isai. 5. Quid amplius facere debui vineae meae, & non feci. Nam profectò si Deus ipse author esset inefficaciae auxilij, non solum facere omisisset aliquid debitum, sed etiam faceret aliquid indebitum, nam fuisset causa, ob quam vinea fructum non dedisset; nulla enim maior causa sterilitatis eius esse potest, quam inefficacia auxilij. idem probant verba illa Osee 13. Perditio tua Israel ex te, tantummodo in me auxilium tuum. Nam perditio hominis in eo maxime posita est, quod gratiam Dei euacuat, & spiritum extinguat, eius auxilio non vrendo, quod est illud inefficax reddere; ergo haec inefficacia hominis ab ipso est, non à Deo, à quo solum auxilium provenit, inefficacia autem non est auxilium, sed potius dici potest defectus auxilij, si à Deo proveniret. Denique hoc confirmant illa testimonia, in quibus dicitur Deus hominum salutem velle, 1. Timoth. 2.

Et illa in quibus dicit Deus, se nolle mortem peccatoris, sed ut magis convertatur & vivat, Ezai. 48. & 33. Nam cum inefficacia auxilij neque digna potentia, neque vita, aut salus animae subsistere potest; si ergo Deus procuraret homini auxiliorum sufficientium inefficaciam, proculdubio hominis salutem velle, aut desiderare fingeret.

Secundò probatur eadem veritas ex Augustino, nam in dicta q. 2. ad Simplician. ita de Esau loquitur. Noluit Esau, & non cucurrit, sed essi voluisset, & Prohem cucurrisset, Dei adiutorio pervenisset, qui ei etiam velle & cucurrisse praestando vocaret, nisi vocatione contempta reprobatus fuisset. vbi in solam Esau voluntatem causam reuocat, ob quam vocatio illa non operata est velle & currere, quod est vocationem esse efficacem, quia nimirum illam contempsit, & eodem modo in lib. 93. q. 68. dicit de Pharaone fuisse vocatum utique sufficienter, & quia vocationi obtemperavit, penam obdurationis meruisse. Et de vocatis ad Coenam. Luc. 4. Non omnes qui vocati sunt venerunt, nec illi qui venerunt, venire possunt, nisi volunt. In eis ergo qui non venerunt, ex leuitate Augustini vocatio inefficax est, solum quia vocati venire noluerunt, vnde generaliter subiungit, Neque illi sibi debent tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi qui noluerunt venire, debent alicui tribuere, sed tantum sibi, quoniam ut venissent vocati, erat in libera eorum voluntate. Si ergo alteri non possunt tribuere, multo minus Deo. Tertio expressum & egregium Augustini testimonium lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. vbi prius quarit, Cum voluntate humana gratia adiuuante divina, sine peccato in hac vita homo esset possit, cur non sit? Et subiungit, Possem scilicet facere, me respondere, quia noluit. Postea vero querens causam cur noluit, duas reddit, ignorantiam nempe, & infirmitatem, & subiungit, Ut autem innuatur quid quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratia Dei voluntatem, quae ut non adiuuaret, in ipsi uidem causa est, non in Deo. Quarto in lib. 2. de grad. & lib. arbitrii cap. 2. reprehendit eos, qui etiam de ipso Deo se excusare conantur. Et contra eos obicit illud Iacob. 1. Deus neminem tentat, & illud Prover. 19. Insipientia viri violat vias eius, Deum autem non causatur in corde suo. Si autem carentia efficaciae auxilij in Deum, ut in primam causam refundi possit, profectò magna ratione possent homines excusari apud Deum de ipso Deo. Denique hoc optimè confirmat idem Augustinus epist. 15. dicens, Deum indurare aliquos non impediendo misericordiam, & adiungit, Quibus eam non impertitur, neque digni sunt, neque merentur, ac potius ut non impertatur, hoc deus iustitiae meretur. Consentit huic doctrinae & tantquam Augustinianam defendit Prosper ad obiectiones Vincenti cap. septimo ad obiectiones Gallor. ad 7.

Tertio potest eadem veritas rationibus confirmari, duas enim habet partes, vnam negatiuam, quod talis inefficacia non sit Deo tribuenda; alteram affirmatiuam, quod homini imputetur, & vna sequitur ex alia. Vnde prima ratio sit, quia reddere vacuam effectum Dei vocationem, in his quae sunt ad salutem necessaria; seu quando nos vocat ad implenda praeccepta, non sit sine peccato: aut lineauerit hominis à Deo, sed auerit hominis non potest Deo tanquam auctori tribui; ergo neque inefficacia sufficientis gratiae potest illi tribui. Consequentia euident est. Maior etiam nota est ex scripturis allegatis. Cum enim Stephanus Iudaeos reprehendebat, quod Spiritui sancto resistissent, grauiusimae culpe illos arguebat, & idem confirmat iustitiam diuinae sapientiae comminatio Prover. 1. Quis reprobos cauit & reuulsit, extendi manum meam, & non fuit qui acciperet, disprexit omne consilium meum, & interpretatus meum neglexit, ego vero in meritis reprobos idcirco

ideo etiam Christus Dominus Iudæis dixit Ioan. 15. Si non venissem, &c. nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Vtique infidelitatis, vt exponit Augustinus, & ratio est clara, quia auxilium sufficiens non fit inefficax, nisi non cooperando illi, sed qui non operatur: seu resistit, vel non respondet vocationi in materia necessaria & præcepta, eo ipso non implet præceptum; ergo illa resistentia non fit sine graui culpa, sicut ergo grauis culpa non potest Deo imputari, ita nec inefficacia auxilij. Vnde merito dixit Augustinus lib. 2. de peccat. merit.

cap. 5. Si a Deo auertimur, nostrum est, & tunc secundum auctoritatem, dum carnem sapimus, &c. Conuersos ergo Deus adiuuat, sicut Augustinus auersos deserit, & cap. 18. Quod a Deo nos auertimus, nostrum est, &c. Prosper ad cap. Gallor. in 7. cum dixisset multos prius a Deo apostatasse, & in sua auersione desinere, subiungit, sed horum lapsus Deo tribuere immodice prauitatis est.

Inefficacia etiam in materia consilij resistere distinxit inspirationi, & auxilio diuino sufficienti, illudque inefficax reddere, nunquam esse ex Deo, sed ex homine. Ratio est, quia licet illa resistentia liberi arbitrij, per quam tale auxilium redditur in efficaciam, interdum non sit peccatum, semper est defectus quidam, & imperfectio virtutis, ideoque non potest in Deum refundi. Item, quia quoties Deus præbet auxilium proximè sufficiens ad aliquod bonum propositum, vel actum ipsius hominis, procedit ex voluntate Dei saltem antecedente, quæ verè & non fictè cupit vt homo habeat talem actum; ergo non potest ipse Deus esse radix & causa resistentiæ hominis, quia hoc repugnat cum illa Dei voluntate si vera sit, & non ficta. Nam velle quantum ex se est ut actus fiat, & alioqui impedire cooperationem hominis, vel ex propria voluntate esse causam eius, repugnantia sunt. Item quia si vocatio est verè sufficiens, confert homini, & in eius potestate & arbitrio constituit, quidquid necessarium est ad efficiendum actum, ad quem tale auxilium dicitur sufficiens; ergo fieri non potest vt per Deum ipsum iter, quominus talem actum efficiat, quia hoc appertè repugnat cum auxilij sufficientia ex parte Dei. Atque hæ rationes concludunt vniuersaliter, & in quacumque materia, non posse inefficaciam auxilij aliquam sufficientem ex parte Dei, ipsimet Deo tanquam primæ radici, aut veræ causæ attribui. Repugnat enim talis providentiæ modus, vel cum diuina voluntate, vel cum constantia, & immutabilitate voluntatis eius, ac subinde cum eius sapientia, & erga homines charitate.

Atque hinc concluditur altera pars, nimirum solum hominem & infirmam ac fragilem voluntatem eius esse propriam causam inefficaciæ sufficientis auxilij. Probatur primò, quia nulla causa creata, vt Dæmon, cælum, appetitus inferior, hominis suasio, vel alia similis, potest hominem cogere, seu necessitare ad non respondendum vocationi, quando illa sufficiens est, vt suppono; ergo ex sola intrinseca libertate hominis recipientis oritur ille defectus, quia Deus non vult illi inferre necessitatem, nec erat conueniens, quia destrueretur meritum, & humanus operandi modus, & alioqui voluntas ipsa creata dicens est; illi ergo debetribui defectus cooperandi gratiæ, non Deo. Item hoc euidentius probatur, quoties in hac resistentia, seu dissensu a vocatione peccatum interuenit, quia propria causa culpæ, hominis est arbitrij: ergo quoties inefficacia auxilij ex culpa hominis nascitur, illi tribuenda est, non alteri. Hoc item generaliter probatur ratio de sufficientia auxilij, nam si homini datur auxilium sufficiens ex parte Dei, quæ a nobis explicatum est, per nullam causam extrinsecam potest efficaciter impediri, quia licet

fortè instet tentatio, si auxilium Dei in eo tempore & in ea oportunitate, in qua datur, est simpliciter sufficiens, consequenter de se potens est ad vincendam omnem tentationem: ergo quod homo succumbat, & inefficax reddat tale auxilium, illi soli tribuendum est.

Et hoc satis confirmant adducta testimonia, quibus addi potest egregium Augustini testimonium lib. 3. de lib. arb. cap. 16. dicentis, Ex eo quod non accepit, nullus est reus, ex eo verò quod non facit, quod debet, iustus reus est: debet autem si accepit & voluntatem liberam sufficientissimam facultatem. Vnde subinfert, Dum non facit quisquis, quod debet, nulla culpa est conditoris. duo enim requirit Augustinus, vt aliquid homini imputetur, scilicet voluntatem liberam, & auxilium sufficiens: hæc autem supponuntur in homine impediende auxilij sufficientis effectum; ergo illi soli imputatur. Eandem doctrinam latè tradit Aselm. lib. de Concord. cap. 3. aliquantulum ab initio, vbi in summa docet, illi soli posse lapsum attribui, cui & adiutorium non defuit, (vtique sufficiens,) sed illud recipere noluit. Denique Hug. Viñt. lib. de Sacram. p. 2. cap. 24. de Angelis qui steterunt & ceciderunt, ait: Qui conuertebantur, idcirco bene mouebantur, quia gratiam cooperantem habuerunt; sed qui eueriebantur, non ideo precipitabantur, quia gratiam cooperantem non habuerunt, sed idcirco a Deo deserebantur, quia auertebantur, & precipitabantur. In quo testimonio multa sunt notata digna, quæ pro dilucidis disputationis de gratia efficaci multum deseruiunt.

Quod verò nunc ad rem ponderamus, solum est etiam in Angelis non referri inefficaciam in auctoritatem gratiæ, sed in liberum arbitrium. Et similia habet, licet obscurioribus verbis, in summa sentent. p. 2. cap. 2. quæ postea commodiori loco explicabimus.

Tandem ex dictis concluditur auxilium sufficiens non esse de se inefficax, potestque in hunc modum declarari, & probari. Quia si gratia sufficiens est de se inefficax, vel intelligitur de inefficacia in actu primo, vel tantum in actu secundo (quæ distinctio in cap. 1. declarata est,) neutrum verò dici potest: ergo. Minor probatur quoad priorem partem de actu primo, quia inefficacia in actu primo idem est quod insufficientia; ergo si auxilium supponitur sufficiens, non potest esse de se inefficax in actu primo. Consequentia euident est. Antecedens autem patet ex declaratione suprâ data de auxilio efficaci in actu primo: nam oppositorum proportionem seruata, eadem est ratio: dicitur autem auxilium efficax in actu primo, quod de se potens est ad efficiendum actum, etiam si de facto effectum non sit. Hoc autem ipsum significatur nomine auxilij sufficientis, & ideo Patres sæpe illud efficax vocant, vtique in actu primo; ergo si auxilium est sufficiens, est etiam de se efficax in actu primo. Vnde argumentor secundò, quia cum tali auxilio inefficaci voluntas non solum non operabitur, sed etiam non potest operari; ergo si voluntati datur solum auxilium de se inefficax, non potest illi imputari, etiam si non operetur, cuius contrarium probatum est. Antecedens patet, quia sine actu primo de se efficaci, id est, habente vim actiuam necessariam, non potest potentia prodire in actum, maximè cum etiam supponatur potentia de se inefficax ad actum, nisi aliunde eius defectus suppleatur. Vnde sumitur tertia ratio, nam ideo voluntas ideo indiget auxilio superaddito, quia de se est inefficax, tas indiget in actu primo; ergo si auxilium quod additur, est gratia, quia etiam de se inefficax, indigebit alio auxilio complemente efficaciam in actu primo: ergo sine illo erit impotens prius auxilium, sicut est voluntas sine eodem auxilio. Tandem si auxilium sufficiens esset hoc modo inefficax, omnis defectus hominis in

Confirmatur ex 3. Augustin.

Et S. Anselm. & Hug. à S. Victor.

Etiam in Angelis gratiæ inefficacia pendet ab eorū libertate.

Gratia sufficiens non est de se inefficax.

operando attribuendus esset defectui gratia, & consequenter Deo, & (ut sic dicam,) imperfecta providentia eius quod quam sit falsum, & ostensum est, & prosequar.

Respondetur obiectis.

Dicit aliquis has rationes recte procedere de auxilio proxime & complete sufficienti, & de illo convincere esse efficacem de se in actu primo, nihilominus tamen posse dari auxilium absolute sufficienti, quod non est completum principium in actu primo, sed indiget aliquo alio complemento. Respondemus tale auxilium non esse proxime sufficiens respectu illius effectus, ad quem requiritur novum auxilium per modum principij, & actus primi, & ideo necessarium esse, ut detur aliquis prior actus ad quem tale auxilium sit complete sufficiens, vel certe nullo modo esse auxilium sufficiens, ex dictis superioribus constare potest, & in sequentibus iterum atque iterum occurrit necessitas illud inculcandi. Vel denique aliud novum auxilium non erit necessarium per modum principij, sed alio modo, nimirum per modum actionis, & ita non erit in se necessarium ad posse, sed ad agere. Oportebit igitur ut sit in potestate hominis habentis auxilium sufficiens, alioqui sufficientia destrueretur, ut cap. sup. probatum est, & nunc etiam in secundo membro supra posito patebit.

Probatur assertio de inefficacia in actu secundo.

Probatur ergo altera pars, nimirum auxilium sufficiens non posse esse de se inefficax in actu secundo, quia talis inefficacia in hoc solum consistit, quod auxilium non actu operetur: non potest autem hoc provenire per se ex ipso auxilio, quod probatur, quia sufficiens causa proxima, & applicata ad operandum cum omnibus requisitis ad agendum, & ablatis omnibus impedimentis, non potest cessare ab operatione actuali, nisi vel propter libertatem, vel quia Deus negat concursum in presenti autem auxilium sufficiens supponitur principium in suo genere sufficiens, & applicatum voluntati cum omnibus requisitis, nam, (ut dixi,) hæc omnia includit vocatio proxime sufficiens; ergo non potest cessare ab operatione ex defectu concursus divini, quia ille est unum ex necessariis ad agendum, & ideo dato principio proximo agendi, sufficienti in suo genere, concursus ex parte Dei requisitus, sic ut est debitus connaturali debito, ita etiam ex parte Dei offertur, & in manu hominis constituitur. Nam si in aliquo casu Deus miraculose negat concursum, ut in igne Babylónico, tunc carentia actionis Deo ipsi tribuitur, & non inefficacia virtutis proxima. Ergo in presenti, quod homo per auxilium sufficiens non operetur, non provenit ex divini concursus defectu, nec potest refundi in Deum. Superest ergo, ut defectus operationis in actu secundo, quando auxilium supponitur completum in actu primo, & sufficiens, provenire non possit nisi ex libertate integra & proxima causa actus. Sed hæc libertas non convenit auxilio de se, sed ratione subiecti, in quo est; ergo quod tale auxilium sit inefficax in actu secundo, non convenit illi de se, sed ex subiecto, id est, ex libera voluntate libertatis humanæ, cuiusque defectu. Sicut quod habitus charitatis actu non eliciat amorem, non provenit ab illo secundo se, quia potius ipse, quantum est de se, inclinat ad actualem amorem: provenit ergo ex libertate voluntatis, quando aliis supponitur cum aliis requisitis ad agendum, nam habitibus utimur cum volumus: ita ergo est in auxilio sufficienti, quod de se habet ut actus primus in ordine ad consensum.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ primò negari potest, dari auxilium de se efficacem distinctum ab actuali concursu concomitante, sed quia de hoc in libro sequenti dicturi sumus, ut ab illa

10. Respondetur ad fundamentum

quæstione abstrahamus, respondemus quacunque ratione ponatur auxilium aliquod de se efficacem necessarium ad operandum, ut salvetur auxilium vere sufficiens, licet actu non operetur, necessarium esse, ut auxilium efficacem sit in potestate hominis habentis auxilium sufficiens, vel (quod perinde est,) necessarium est ut sit in potestate hominis operari actu cum suo auxilio sufficienti, ac proinde habere omnia necessaria ad efficaciam, seu efficientiam talis auxilij: quia si hoc totum non sit in potestate & libertate eius, impossibile est quod carentia operationis homini attribuitur, ratione cuius vult, vel non vult liberi, ut omnia dicta in hoc & in precedenti capite aperte convincunt. Unde ad argumentum, polito illo antecedenti de auxilio de se efficaci, neganda est consequentia de sufficienti per se inefficaci. Et ad probationem, quia auxilium sufficiens hic sumitur ut separatim ab efficaci, respondetur hanc separationem non esse ex natura auxilij sufficientis, sed ex libertate voluntatis, cui datur auxilium sufficiens, & ideo non sequitur quod auxilium sit de se inefficax, sed tantum, quod actu sit inefficax. An verò hæc responsio coheret cum auxilio per se efficaci ac prædeterminante, videant illius auxilij defensores, nam si non coheret, profectò negandum potius est tale auxilium per se efficacem, quam admittendum auxilium sufficiens de se inefficax.

Unde ad primam confirmationem respondemus, si tale fingatur auxilium efficacem necessarium ad operandum, quale ibi depingitur, sic planè destruitur verum auxilium sufficiens, & ideo negamus datam necessitatem auxilij efficacis, quod nullo modo libertate hominis, sed à Dei tantummodo arbitrio pendeat, etiam supposito sufficienti auxilio: quomodo autem hoc debeat intelligi & probari, in libro sequenti dicemus. Et ideo hic solum dicimus, dato illo quod auxilium sufficiens indigeat novo auxilio ex parte efficaci ad actu operandum illud præstare esse, nec posse deesse ex parte Dei (alias fingeret potius dare auxilium sufficiens, quam verè illud conferret,) & nihilominus tale auxilium efficacem posse separari à sufficienti, & actu non dari ex defectu hominis nolentis cooperari cum auxilio sufficienti sibi collato. Nec hinc sequitur auxilium illud non esse proxime sufficiens, quia etiam posito tali auxilio sufficienti, est in potestate voluntatis admittere, vel non admittere auxilium efficacem, quia liberum est illi operari, vel non operari cum auxilio sufficienti. Hæc autem potestas non est libera ad efficiendum aliquid, quod sit voluntatis dispositio ad recipiendum auxilium inefficax, & ideo est proxime sufficiens, & non remotè, seu mediante alio actu. Hinc tamen rectè concluditur, auxilium illud, quod ultra auxilium sufficiens requiritur ad efficaciam eius, non posse esse aliud præter concomitantem concursum Dei, qui non sit in nobis actu sine nobis, & semper sit in nobis sufficienter excitatis si velimus. Nam omne aliud auxilium præveniens, quod à solo Deo fieri debeat, non potest esse immediate in potestate nostra libera, sed ad summum mediante alio actu libero, & ideo si de tali auxilio efficaci procedit argumentum, negamus illud esse necessarium, imò nec possibile, ut latius libro sequenti dicemus.

Ad secundam confirmationem respondeo, aliud esse loqui de auxilio sufficienti sub hac voce concepto, ut existente in hominibus, qui illi resistunt, quod potest dici in sensu composito; aliud verò esse loqui de illo secundum se (ut ita dicam) in sensu diviso. Loquendo ergo de illo posteriori modo, nego auxilium sufficientem semper carere effectu, aut infallibiliter manere inefficax, quia (ut lib. sequenti ostendam) idem auxi-

incongru
peru. 110

auxilium sufficiens potest in vno habere effectum, & in alio priuari effectum, ex defectu liberi arbitrij. At verò loquendo priori modo in sensu composito, verum est auxilium sufficiens semper esse inefficax: sic autem negatur consequentia, scilicet de se esse inefficax, quia non habet ab intrinseco illum effectum, sed quatenus est in homine qui illi resistit, sub quo defectu sic consideratur. Vnde non est hoc infallibile in ipso auxilio secundum se spectato, sed est ex defectu subiecti, qui defectus iam supponitur quo ad nos quidem confusus in his, quæ frequenter contingunt, quo ad Deum verò distinctè, & clarè in præscientia eius, quæ prævidet non tantum virtutem causarum & auxiliorum, sed etiam determinaciones liberas eorum, siue absolutè futuras, siue sub quacunque conditione. Neque obstat, quòd tale auxilium sapissimè & in maiori hominum multitudine inueniatur inefficax, quia inde non sequitur id habere ex se, sed ex causa libera cui inest, & sufficit ad totum illum defectum, imò non potest aliunde prouenire, cum in ipso auxilio non sit libertas nisi ratione subiecti, & hæc sufficit, vt in malis Angelis satis ostensum est, qui gratiam sufficientissimam habuerunt.

Ad alteram partem, quæ ad Deum pertinet, concedimus quidem iuxta illam sententiam de auxilio præuio de se efficaci, vix posse euitari quin carentia gratiæ sufficientis auxilio ex sola Dei voluntate proueniat, quod nos inconueniens reputamus, & ideo sententiam illam non admittimus, hanc verò partem in sequenti libro disputandam referuamus. Negamus tamen similem esse rationem de vocatione congrua, quia licet vatio congrua sit necessaria ad efficaciam auxilij: illa tamen congruitas in re ipsa non est omnino antecedens, seu præueniens vsum libeatis, sed est consequens & ab arbitrio pendet. Et ideo quòd vatio non sit congrua in his, qui tantum auxilium sufficiens recipiunt, causa est in ipsis; possent enim facere vt vatio esset congrua, si vellet gratiæ cooperari, pro vt re vera possent; vnde attentè considerandum est, aliud esse, quòd in potestate hominis sit facere, vt Deus ipsi tribuat vocationem, quam prævidet futuram congruam: aliud esse, quòd in potestate hominis sit facere, vt vatio sufficiens, quæ illi datur, sit congrua. Nam secundum dicimus esse in potestate hominis, idque sufficit, ac necessarium est, vt auxilium sit verè sufficiens. Primum autem re vera non est in hominis potestate, sed in sola diuina dispositione ac libertate. Ad argumentum ergo concedimus vtramque partem antecedentis, nimirum, cui Deus donat primam vocationem congruam suam misericordia, & libera voluntate dare, & cui donat, quam prævidet futuram incongruam, eam pro suo arbitrio illam dare, & non meliorem; inde verò non sequitur Deum esse causam inefficacis vocationis, quia de se potius vellet tamen vocationem esse congruam, prævidet tamen non esse talem futuram ex libertate hominis, & permittit: non est tamen Deus causa defectuum, quos permittit; vnde tota illa argumentatio procedit ex æquiuocatione illa, quod non distinguit inter liberam distributionem vocationis, quam fatemur esse ex Deo, & causam vnde vatio habet quòd sit incongrua, quæ non est ex Deo.

Est autem animaduertendum Deum cum ex æternitate voluit quibusdam dare vocationes, quæ prævidet futuras esse congruas, aliis verò quas prævidet futuras esse inefficaces; alter voluisse vnum, quàm aliud: nam vocationes congruas directè voluit & ordinauit, quatenus verò incongrue sunt, non illas voluit, nec procurauit, sed tantum

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

permittit, quia oculi eius mundi sunt, ne videant malum, seu defectum, vique volendo, vel applicando, sed tantum permittendo: nemini autem occasionem præbendo, vt in vacuū gratiam recipiant, seu relinquendo illam, seu non auferendo, sed liberum, ac contingentem cursum causarum permittendo, quia nec tenetur causarum ordinem immutare, nec abundantiora auxilia præbere quàm necessaria sint. Nec etiam debuit auxilia sufficientia denegare his, quos videbat male illis esse vfuros, gratia male quia illa erant necessaria ad liberum vsum voluntatis, & vt defectus salutis talium hominum non posset Deo imputari. Itaque illa distributio auxiliorum in quibusdam ostendit singularem Dei gratiam, & beneuolentiam, in aliis verò iustitiam, in vtrisque verò mirabilem prouidentiam, quæ non excusat eorum hominum negligentiam, qui sufficienti auxilio cooperari contempserunt. Et ideo licet verum sit, cui Deus non donat efficaciam, seu congruum auxilium, libera voluntate non dare, non inde sequitur Deum esse causam, cur auxilium sit inefficax, sed solum sequitur præuidisse Deum, ex voluntate hominis futurum fuisse, vt non habeat effectum, & nihilominus voluisse illud dare, permittendo illum defectum, & noluisse alium dare, quod præciebat habiturum fuisse effectum, quæ sunt inscrutabilia iudicia Dei, quæ Augustinus vtrique scrutari non audeat, sed admirari.

Atque hoc vno verbo responsum est ad testimonium in contrarium inducta, in primo enim loco ex quaest. 2. ad Simplician. de hac distributione vocationum congruæ, vel incongruæ apertè loquitur, & monia PP. illam refert in diuinam voluntatem, & liberam electionem, quod verissimum est modo declarato. Et huic sensui congruunt cætera, quæ ibi Augustinus disputat. Cum autem dicit, ad quosdam peruenire vocationem, quæ talis est, qua moueri non possent, qui ei capiendæ non reperiuntur idonei, secundum præscientiam dictum est, non secundum intrinsecam incongruitatem vocationis, nec secundum intrinsecam impotentiam voluntatis ad operandum cum tali vocatione: nam re vera, simpliciter, & (vt aiunt) in sensu diuiso, potuissent sic vocari venire, & vocationi sese accommodare cum gratia Dei cooperante, quæ illis præstè fuisset, si per eos non steteret, vt satis in cap. 2. 3. & 4. probatum est. Tamen quia Deus talem vocationem illis hominibus dare voluit, præsciens illos non fuisse consentaneos vocationi, ideo dicitur data illis vatio, quæ in sensu composito moueri non possent, seu clarius, quæ ita possent vt de facto non essent bene illa potestate vsuri. Eodemq; modo tali vocationi capiendæ non erant idonei secundum præscientiam, aut secundum futurum vsum, non secundum absolutam capacitatem, & potestatem, & hanc esse Augustini mentem, ex dicendis in sequenti testimonio apertius ostendetur.

Eandem interpretationem habet alter locus de prædest. Sancti Augustinus enim ibi non dicit Deū, alij loci s. non omnes quos docet, ita docere vt possint venire ad Christum, sed dicit, non omnes ita docere vt veniant, quod verissimum est, etiam si primum sit falsum absolutè, & in sensu diuiso loquendo, vt explicatum est, dicit præterea cum posset Deus omnes ita docere, vt venirent, id est, efficaciter, seu congruè vocare, nolle id facere, idq; vnum esse ex occultis mysterijs Dei, in quo & misericordia in quibusdam & in alijs iudicium ostenditur. Vnde cum ait, quos autem non docet iudicio, non docet, intelligendus est, quos sic non docet, id est, ita vt veniant, nam alio quidem modo etiam eos docet sufficienter vt venire possint, & veniant si velint, iudicium verò, seu mysterium est, quod non aliter eos docet, etiam possit, nec inde sequitur inefficaciam talis doctrinæ Dei ex

Dei ordinatione prouenire, sed ex permissione tantum, ut explicatum est, & simili modo limitandum est quod dicit, cum Prædicatore insonante aliqui non credunt, eos foris audire, intus non audire, nec discere, id est, non ita interius audire ut discant: nam quod interius etiam aliquo modo audiant, necessarium dicendum est ut auxilium sufficiens recipiant, iuxta dicta in cap. 2.

Quomodo credere potuissent, qui relictis sunt.

Tertium denique testimonium eodem fere modo facile declaratur. Sed in primis notandus est ille modus loquendi Augustini de Tyris & Sidoniis, Relicti sunt qui etiam credere potuissent. Nam sensus est, relictos esse qui credidissent, si talia signa vidissent, hoc enim affirmavit Christus in verbis proximè sequentibus; loquitur enim Augustinus per verbum potuissent, vel intelligendo potestatem in actum reducendum, vel intelligendo etiam secundum præscientiam, quæ futurum effectum includit, & ita constat hanc esse phrasim Augustini, ut in primo testimonio interpretati sumus, quam sumpsit ex simili loquendi modo Christi Domini, cuius verba ibidem allegat, qui de Iudæis dixit, Propterea non poterat credere, quia de illis dixit Iſaías: Excaca cor populi huius, &c. Ioan. 12. propterea enim non poterant quod volebant, ut ibi ait Chrysostomus, & Prosper ad obiectiones Vincent. in 6. tamen quia Deus illam voluntatem eorum præciebat, ideo in sensu composito non poterant, & sic etiam non erunt obsequia verba Augustini, quoniam ut crederent non erat eis datum, etiam unde crederent & negatum; aut enim non esse eis datum credere secundum prædestinationem diuinam, (nam hæc etiam est, visitata locutio Augustini:) supponit autem Augustinus efficacia auxilia ad exequenda media prædestinationis ab electione diuina descendere, seu à proposito, ut loqui etiam solet Augustinus; & ideo ait, quod eis non eligit ad salutem, vel ad fidem, etiam non dedisse eis unde crederent; non quia eis negauerit unde possint credere, nec quia aliquid ex parte sua negauit, ratione cuius non sunt vñ illa potestate, nec crediderunt, sed quia negauit illis, vel dare noluit etiam vocationem, quæ de facto crederent, quam ipse non ignorabat, & dare potuisset, & eundem sensum habent vltima verba, ut facile consideranti patebit.

Quando idem dicit aliqui b. non esse datum, ut crederent, secundum diuinam præscientiam.

CAPVT VII.

Virum auxilium sufficiens detur interdum prædestinatis, vel solis reprobis.

Hactenus explicuimus, quid sit auxilium sufficiens, & quas spirituales vires, quæve auxilia includat; nunc superest videndum, quibus & quomodo detur. Omnium autem hominum multitudo (idemque est de Angelis) in duas classes prædestinatorum & reproborum distinguitur, quæ partitio sumitur per diuersum ordinem ad consequutionem vltimæ beatitudinis, ad quam etiam hæc auxilia ordinantur, ideoq; in primis per cooperationem ad illa duo membra explicandum à nobis est, quibus detur auxilium sufficiens, & in præsentibus duo inquiruntur, vnum an reprobis detur, aliud an detur prædestinatis, vel sit proprium reprobis, quod alicui soli conuenit, & in priori quidem puncto hæretici huius temporis negant dari auxilium sufficiens reprobis, sed tantum electis, & pro eadem sententia refertur Cosmas Philar. quæst. singulari de prædest. cap. 22. & videtur favere Iſidorus lib. 2. sentent. cap. 5. §. spiritualis; aut enim spirituale auxilium solis electis dari; ratione idem

1. Status questionis.

2. Hæretici negant dari auxilium sufficiens

suaderi potest, quia reprobis vel non datur sufficiens gratia, ut ad fidem veram conuertantur, vel saltem non datur ut credentes iustificentur, vel denique non datur ut semel iustificati vique ad finem in iustitia perseuerent: ergo simpliciter non datur eis auxilium sufficiens ad salutem. Consequentia euidens est, quia sine fide, iustitia, & perseuerantia in illa saluari non possunt.

Antecedens quoad primam partem probatur, quia credere non possunt nisi trahantur à Deo, dicente Christo Domino, Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Venire autem est credere, dicente eodem Domino, Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. ut ibi, & sæpe aliàs Augustinus exponit, & multi reprobi non trahuntur à Patre, ad Christum per fidem, ut experientia docet; ergo illi non possunt credere; ergo non accipiunt auxilium sufficiens ad credendum, nam auxilium sufficiens dari posse, ut diximus, idemq; argumentum de secundo membro fieri potest, quia fides non potest venire ad Christum per solam fidem, nisi trahatur, ita nec potest venire per fidem viuam, seu per vitæ fidei, quæ est charitas, seu per fidem, quæ per dilectionem operatur, nisi etiam trahatur, nam quod Christus idem dixit, hoc est opus Dei, ut credat in ipsum, non minus de fide viuâ, quam de sola substantia fidei verum est: at vero multi credentes non trahuntur ut diligant; ergo nec ipsi credentes, si reprobi sint, accipiunt auxilium sufficiens ad amandum, & consequenter nec ut iustitiam consequantur. Denique tertia pars probatur, quia nemo potest perseuerare sine speciali perseuerantia dono; sed hoc non datur reprobis: ergo non possunt perseuerare; ergo non recipiunt auxilium sufficiens ad perseuerandum.

In contrarium autem videtur hoc auxilium sufficiens ita esse proprium reprobis, ut in prædestinatis locum non habeat, nec illis detur, quia auxilium sufficiens, prout distinguitur ab efficaci, (hic enim de illo agimus,) tale est, ut non consequatur salutis effectum: sed prædestinatis non datur tale auxilium, sed illud quo comparatur certissimè salutis effectus; ergo, minor patet ex definitione prædestinationis tradita ab Augustino I. de bonor. per. & per. cap. 14. Prædestinatio est præscientia, & preparatio vñ futurorum Dei, quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Beneficia ergo & auxilia prædestinatorum semper sunt efficacia; ergo illis non datur auxilium sufficiens; ergo necessarium datur reprobis; alias nullis darentur, & solis illis, quia omnes non prædestinati, sunt reprobi. Et confirmatur ex Paulo ad Roman. 8. dicente, scimus autem, quoniam diligenter Deum omnia cooperantur in bonum istis, qui secundum propositum vocati sunt Sanctis, qui sine dubio sunt prædestinati: nam illos elegit Deus, ut essent Sancti, & immutati in conspectu eius in charitate, ad Ephes. 1. & Augustinus sæpissimè exponit. Ergo, teste Paulo prædestinatis omnia cooperantur in bonum: omnia ergo media salutis, ac subinde omnia auxilia sunt in illis efficacia quia sunt illis ad salutem utilia, hoc est enim cooperari illis in bonum, & rationem infinitat Paulus, quia secundum propositum (vñque Dei) vocati sunt, id est, ex absoluto decreto quod Deus habuit de illorum sanctificatione perpetua, ex quo proposito non oriuntur nisi media & auxilia efficacia. Vnde sumpsit Augustinus modum illum loquendi in illo frequentissimum de vocatione ex proposito, quam dicit esse efficacem & propriam electorum, ut in sequenti lib. videbimus, ac denique significatur à Paulo in verbis sequentibus. Nam quos præsciuit, hos & prædestinavit conformes fieri imagini filij sui: quos autem prædestinavit, hos & vocavit, vñque ex proposito: quos autem vocavit, hos & iustificavit, ac subinde efficaciter vocavit. quos autem iustificavit, hos & glorificavit, dando scilicet illis efficacia media ad perseverantiam.

Dices, si illi sint reprobi, superuacane datur illis
auxilium sufficiens ad salutem. Item si Deus dat il-
listale auxilium; ergo dat ut est tantum sufficiens;
ergo ex instituto querit Deus occasiones, in qui-
bus det auxilium, ut ait Augustinus.

Sed interrogari potest primo, cur Deus conferat prædeterminato plura auxilia, quàm illa efficacia, quæ ad quæque respondent illi termino gloriæ, ad quem illum elegerat. Responderi potest primò cum D. Thoma q. 6. de verit. art. 3. nullum auxilium præueniens de se esse efficax, & ideo Deum plura auxilia providere prædeterminato, quàm si essent simpliciter necessaria: vt si vnum, vel aliud reddatur inefficax, alia tandem sint efficacia, & terminus destinatus infallibiliter obtineatur. Sed hic modus non est ita intelligendus, ac si Deus in modo suæ providentiæ vel confusè, vel ignoranter procedat, quæsi tentando plura media, vt si vnum non succellerit, aliud tandem operetur. Hic enim gubernandi modus imperfectiorem inuoluit, ideoq; nulla ratione in Deo admittendus, vel cogitandus est, quia eius providentiæ certissima est in lingulis, & prius quàm decernat dare, auxilium præcognitum habet, an futurum sit efficax, necne, vt postea videbitur intelligendum est ergo Deum ita providere suis prædeterminatis, vt regulariter per ordinarias

Inefficacia
eius non est
à Deo intē-
ta, sed prae-
missa, & per-
missa.

7.
Gratia suf-
ficiens datur,
etiam præ-
destinatis,
ad particu-
lares effe-
ctus.
Probatur
assertio.
Paret in A-
damo.

8.
Cur Deus
lura det
redestina-
auxilia,
uam effi-
acia, &c.

Propter
prædestina-
tionē cur-
sus causarū,
& libertatis
ordinarius
impedit
non debet.

causas & media pro omnibus destinata illis prouideat, eosque suos motus agere sinat, non solum necessitatem eis non inferendo, verum etiam nec copiosiora auxilia quam generales causas gratiæ postulant, illis tribuendo. Hinc ergo quasi morali consequitione necessaria fit, ut multa auxilia sint in eis inefficacia, quæ quidem inefficacia cum non sit à Deo intenta, sed permixta, non oportet aliam rationem illius permissionis querere, nisi quia non oportet propter prædestinationem ordinariū cūsum causarum & libertatis impedire, aut immutare; solum etiam id facit Deus cum prædestinato, quando prouidet sine specialissima prouidentia, vel abundantioribus auxiliis illum non esse consequitur terminum electionis suæ. Quoties autem ordinaria auxilia sufficiunt, & licet interdum inefficacia sint futura tandem plura, vel quæ satis sint futura, sunt efficacia, per illa omnia Deus prædestinatum ordinat ad gloriam, & ita fit ut cum auxiliis efficacibus simul aliqua inefficacia recipiat.

8.
An auxilia
sufficiencia
sunt effectus
prædestina-
tionis?

Talia auxi-
lia non dā-
tur præde-
stinatis ut
sunt ineffi-
cacia, sed ut
possunt esse
efficacia, si
prædestina-
tus velit.

Deinde queri potest, an talia auxilia inefficacia dentur prædestinato ut prædestinatus est, vel sub alia ratione, in qua etiam alia interrogatio continetur, videlicet, an hæc auxilia sufficiencia sint effectus prædestinationis. Ad quæ breuiter respondeo, si consideretur auxilium sufficiens quoad carentiā efficaciam, per se loquendo, sub illa ratione non dari prædestinato ut prædestinatus est, sed potius perimitti in illo, quia ad maiorem gloriam non est electus. Probatur, quia illa inefficacia auxilij etiam in prædestinato non est à Deo, neque ex intentione eius, quia nunquam est aliquid boni, ideoque tantum est permixta: ergo per se non conducit ad terminum prædestinationis consequendum; ergo auxilium sufficiens sub ea ratione non confertur prædestinato, ut talis est. Si verò consideretur illud auxilium quatenus de se promouet ad bonum, & potest esse efficax, si homo velit, sic per se quidem intenditur & datur à Deo: per se autem non videtur dari ex peculiari intentione prædestinationis, sed ex generali prouidentia gratiæ, seu ex voluntate illa generali & antecedenti, quia Deus vult homines saluare, & promouere, si per ipsos non steterit.

Eadem au-
xilia prosunt
ad finem
prædestina-
tionis.

Nihilominus tamen fieri potest, ut hæc auxilia quæ in prædestinato sunt inefficacia ad effectum, propter quem proximè dantur, alia ratione sunt utilia, & in re ipsa aliquid prosint ad finem prædestinationis consequendum, & sub ea ratione possunt esse effectus prædestinationis, & dari prædestinato, quatenus prædestinatus est, & intentione diuina, quantum ad id boni, quod est in auxilio: vel ex permissione quantum ad malum, vel defectum, qui in resistentia liberi arbitrij inuenitur; fieri enim potest, ut auxilia quæ fuerunt tantum sufficiencia, quatenus sunt Dei beneficia, postea in memoriam reuocata fuerint, ad gratitudinem, vel ad gratiarum actionem, & ad congruitatem & efficaciam ultimi auxilij, vel quatenus illis repugnatum est, conferat ad dolorem, & poenitentiam. Unde sicut permissio peccati potest esse effectus prædestinationis, ita etiam permissio inefficaciæ cuiuscumque auxilij, & sicut alia beneficia diuina, si eis bene vtatur prædestinatus in ordine ad salutem æternam, possunt esse effectus prædestinationis, ita etiam auxilia sufficiencia, quatenus magna Dei beneficia sunt, ex prædestinatione esse possunt, & homini ut prædestinato conferri.

9.
Respondetur
argumentis, ac
primo ad
primum.

Ad argumenta in principio posita respondendum superest, & quidem in verbis Iudori, gratia spiritalis non significat quamcumque internam gratiam, vel sufficientem, sed illam quæ congrua est, & ad salutem perducit. Ad rationem autem, quia hic non distribuitur, sed indefinite de reprobis lo-

quimur, satis esset respondere Christianos omnes, quidam nantur, habuisse auxilium sufficiens ad salutem, quia potuissent agere poenitentiam peccatorum, & post illam possent in adepta iustitia peruerare, si velint, utrumque enim definit Concilium Trident. sess. 6. cap. 11. 13. & 14. & de poenitentia id recipit sess. 14. Item omnes qui sufficienter audiunt Euangelium, sufficiens auxilium ad credendum recipiunt, licet nunquam credant; qui verò nec Euangelium audierunt, forè non accipiunt auxilium proximè sufficiens ad salutem, vel ad fidem: accipiunt autem, saltem remotè, & in præparatione voluntatis diuinæ, seu quantum est ex parte Dei: quomodo autem hoc intelligendum sit, postea explicabimus.

Vnde ad locum Ioann. 6. respondetur, etiam multi reprobis de facto ad fidem non trahantur, per eos autem stare quominus trahantur, & ideo etiam cum effectu non trahantur, auxilium sufficiens recipere saltem remotè, quia Deus paratus est ad trahendos illos. Ad id etiam multos non trahi cum effectu, etiam si proximè auxilium sufficiens ad credendum accipiunt, quia credere nolunt. Nam quod Christus dixit, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traherit eum*, vel intelligitur de potestate, quæ Christus ad effectum reducat, seu, (quod perinde est), habet sensum compositum, ac si diceret, fieri non potest ut aliquis veniat, nisi trahatur à Patre, & nihilominus fieri potest ut aliquis possit venire & non trahatur, quia venire non vult, vel etiam intelligi potest abstractè de tractione siue sufficienti, siue efficaci, cum partitione accommodata. Nemo enim potest simpliciter venire, nisi sufficienter, & quantum est ex parte Dei, trahatur, & nullus etiam potest cum effectu venire, nisi efficaciter à Patre trahatur: qualis autem sit hæc efficax tractio, in libro sequenti videbimus. Et quod dictum est de tractione ad fidem, de tractione item ad poenitentiam, vel dilectionem intelligendum est. De perseverantia denique quomodo iusti sufficiens auxilium ad perseverandum accipiunt, licet postea non perirent, infra tractando de bono perseverantiae in lib. declarandum est.

Ad argumentum secundo loco factum respondeo, probare quidem respectu vitæ æternæ consequendæ, non dari prædestinatis auxilium sufficiens tantum, sed efficaciam, non verò probare, quin ad plures actus particulares dentur prædestinatis auxilia sufficiencia, quæ ab ipsis inefficacia reddantur. Quia sicut prædestinatio non excludit à prædestinato omne peccatum, pro toto tempore vitæ, sed pro aliquo, & præsertim pro ultimo vitæ articulo, ita multo minus excludit omnem resistentiam diuinorum auxiliorum sufficienciam, ratione cuius delicta sufficiencia tantum maneat, & non efficacia. Ad primum confirmationem autem ex loco Pauli Roman. 8. respondetur solum probare, prædestinatis dari auxilia efficacia ad salutem, non tamen probare omnia auxilia, quæ illis dantur, esse efficacia, quia non omnes effectus illorum sunt necessarij ad salutem consequendam, ad quam prædestinati sunt: vel non omnia actualia auxilia dantur illis ut prædestinatis, seu ex vi prædestinationis, sed ex vi generalis prouidentiae gratiæ, aut ob alias diuinæ sapientiæ rationes. Vel denique, si dantur eis propter aliquam eorum utilitatem possunt simul esse tantum sufficiencia in ratione auxiliorum, quia licet consequantur actus illos, ad quos per se ordinantur, & quorum esse possunt principia & causæ, nihilominus esse vtilia, ut occasio & materia alterius bonæ operationis, ut satis explicatum est.

CAPVT VIII.

Virum auxilium sufficiens detur omnibus hominibus adultis, quantumvis reprobis sint.

De hoc puncto disputauit lib. 4. de Prædest. cap. 1. & 3. non possumus autem hoc loco illud omnino prætermittere, se seriem doctrinæ interrumpamus, eiusq. fundamentum in alium locum remittamus: agemus tamen breuiter, addendo potius nonnulla, quam dicta reperendo. Tractamus solum de adultis, quia in illis solum locum habent ad alia gratiæ auxilia, ut diximus; obiter tamen & per quamdam æquiparationem aliquid de infantibus attingemus. Ratio ergo dubitandi est, quia Deus non vult saluare omnes homines reprobos; ergo non dat omnibus illis sufficientia media, vel auxilia quibus saluentur. Consequentia patet, quia Deus non dat sufficientia media, nisi quibus vult dare finem, semper enim hæc inter se proportionem seruant. Antecedens verò præcipue probatur ex Augustino, qui multis in locis tractans verba Pauli 1. Timoth. 2. *Deus qui vult omnes homines saluos fieri*, non vult intelligi secundum absolutam & vniuersalem distributionem, sed vel cum distributione accommodata, id est, vult saluare omnes, qui saluantur, hoc est, nullus saluatur, nisi quem Deus saluari voluerit, vel pro generibus singulorum, non pro singulis generum, id est, ex omnibus ordinibus, seu statibus hominis; vult saluare aliquos, non tamen omnes & singulos omnium ordinum homines ita habet in Enchirid. cap. 103. & c. 9. ac lib. 4. contr. Iul. cap. 8. maxime significat fieri non posse, ut in illa vniuersitate omnium hominum paruuli omnes comprehendantur lib. autem de Prædest. Sancti. cap. 8. de solis prædestinatis distributionem intelligit, & ita videtur reprobos omnes excludere, & idem habet lib. de corrept. & grat. cap. 14. vbi cap. 15. aliam expositionem magis metaphoricam addit, quam citato loco tractauit. Et Augustinum imitatur Fulgentius lib. de Incarn. & grat. cap. 31. vbi priorem expositionem Augustini late prosequitur.

Dices hæc dicta esse ab Augustino, intelligendo illum locum de voluntate Dei absolutam, & efficaci, quam consequentem vocant, melius autem intelligi de voluntate antecedente, & sic Deum velle omnes saluare, etiam si non saluentur, & ex vi illius voluntatis dare omnibus sufficientia auxilia. Sed contra, nam hinc saltem sequitur doctrinam illam non esse certam, sicut neque illa expositio de voluntate antecedente certa est. Denique, quod magis vrget, ex illa voluntate antecedente solum sequitur dedisse Deum omnibus hominibus sufficientia media ad salutem in causis vniuersalibus; quas ad nostram salutem prouidit, non verò particulari vnicuique dare auxilium sufficiens, quod in præsentia inquirimus, & inuenire desideramus. Explicatur assumptum, quia vniuersales causas secundas salutis vocamus Christi redemptionem, Sacramentorum institutionem, præsertim Baptismi in lege noua, vel alterius loco eius in superioribus temporibus. Item prædicatio fidei per Patriarchas, Prophetas, & Apostolos. Hæc igitur & similes causæ pro omnibus hominibus institutæ sunt, non verò factæ sunt ad singulorum salutem, nisi quatenus singulis applicari possunt, quod fit per particularia

auxilia, vnicuique à Deo prouisa. Hæc autem auxilia non sunt singulis prouisa, neque omnibus in particulari dantur sufficientia; ergo.

Hæc vltima propositio probatur primò argumento paruulorum quo sæpe vtitur Augustinus: si enim videmus multos in eo statu relinqui, in quo non occurrit nullum occurrit medium sufficiens, quo possit infans applicari Baptismus, nec potest alicui huiusmodi voluntati attribui, quod non applicetur, quia sæpe propter solam impotentiam omittitur, cur ergo non poterit idem contingere in adultis: nam multi non audiunt prædicationem Euangelij, non quia nolunt, sed quia non possunt, & ex hac impotentia loquitur, ut etiam subsequenter auxiliis sufficientibus careant, & confirmatur, quia Paulus incidens in similes difficultates de generibus in suis erroribus & ignorantis relictis, solum per causas externas, & vniuersales respondet Act. 1. vbi cum de Deo dixisset, *Qui in præteritis generationibus permixt omnes gentes ingredi vias suas*, quali cæcitate obiectioni respondet, dicens, *Et quidem non sine testimonio, reliquit semetipsum, benefaciens de celo, dans pluias, & temperamentum fructiferum, implens cibos, & letitia corda nostra*. Hoc autem testimonium, & hæc beneficia naturalia quomodo auxilia sufficientia ad salutem esse poterunt? Vnde cap. 17. significat nationes illas sine sufficienti auxilio fuisse relictas, dicens, *Tempora huius ignorantia despicies Deus*. & ad Rom. 1. licet dicat Gentiles fuisse inexcusabiles, velque quoad peccata contra legem naturæ signa, nihilominus ob eam causam relictos fuisse sine sufficientibus auxiliis, & traditos fuisse in reprobam sententiam.

Nihilominus dicendum est Deum, quantum est ex se, omnibus adultis, etiam reprobis dare, vel offerre auxilia sufficientia ad salutem. Ita docent vera probè communiter Scholastici D. Thomas 3. contr. gent. cap. 199. & q. 14. de verit. art. 11. ad 1. Bonauent. 2. d. 28. art. 1. q. 3. ad 1. vbi idem sentit Albert. art. 1. ad 4. & Alensis 3. p. q. 69. membro 3. art. 1. & optimè Scot. in 1. d. 47. q. vnic. ad 1. & ibi Heruæus q. 2. art. 1. Richard. art. 1. q. 1. Gabr. q. 1. & alij communiter ibidem, Scot. lib. 2. de nat. & grat. cap. 18. Vega lib. 13. in Trid. cap. 13. Bellarm. lib. 2. de grat. & lib. arb. late Valent. tom. 2. disp. 8. q. 3. puncto 4. Prius autem quam assertionem probemus, oportet illam exponere. Dixi enim, dare, vel offerre, quia auxilium sufficiens propriè non datur, nisi quando homo vocatur, excitatur, aut aliquo simili dono in ipso recepto præuenitur: non est autem necesse, ut omnes omnino homines hoc modo recipient in se auxilium proprium gratiæ, possunt enim multi illud impedire, ut infra videbimus. Et ideo non dixi absolute dare omnibus, sed dari, vel offerri, quia Deus paratus est dare omnibus, & de facto dari per hominem fortasse non fiet. & simili modo licet Deus paratus sit ad dandum omnibus auxilium proximè sufficiens ad salutem, non tamen omnibus actu dat illud, sed tantum remotum, & quia illo non bene vtuntur, non dat proximum, licet de se illud offerat. Et ita de auxilio sufficiente, siue proximè, siue remotè, intelligenda est assertio, cum illa tamen limitatione, si per eos non fiet, vel, quod perinde est, sub illa distinctione, quod omnibus datur, vel offertur.

Sic ergo explicata conclusio probatur ex illo celebri loco 1. Timoth. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri*. Nam legitima expositio est, ut de omnibus hominibus simpliciter, & sine limitatione intelligatur, & consequenter non de voluntate antecedente, & omnino absoluta, sed de antecedente, & aliquo modo conditionem includente, debet intelligi, quia prior voluntas non stat cum damnatione reproborum, & posterior sufficit, ut Deus quantum ex se est, vult omnes saluare, &

Sicut infra mento paruulorum quo sæpe vtitur Augustinus: si enim videmus multos in eo statu relinqui, in quo non occurrit nullum occurrit medium sufficiens, quo possit infans applicari Baptismus, nec potest alicui huiusmodi voluntati attribui, quod non applicetur, quia sæpe propter solam impotentiam omittitur, cur ergo non poterit idem contingere in adultis: nam multi non audiunt prædicationem Euangelij, non quia nolunt, sed quia non possunt, & ex hac impotentia loquitur, ut etiam subsequenter auxiliis sufficientibus careant, & confirmatur, quia Paulus incidens in similes difficultates de generibus in suis erroribus & ignorantis relictis, solum per causas externas, & vniuersales respondet Act. 1. vbi cum de Deo dixisset, Qui in præteritis generationibus permixt omnes gentes ingredi vias suas, quali cæcitate obiectioni respondet, dicens, Et quidem non sine testimonio, reliquit semetipsum, benefaciens de celo, dans pluias, & temperamentum fructiferum, implens cibos, & letitia corda nostra. Hoc autem testimonium, & hæc beneficia naturalia quomodo auxilia sufficientia ad salutem esse poterunt? Vnde cap. 17. significat nationes illas sine sufficienti auxilio fuisse relictas, dicens, Tempora huius ignorantia despicies Deus. & ad Rom. 1. licet dicat Gentiles fuisse inexcusabiles, velque quoad peccata contra legem naturæ signa, nihilominus ob eam causam relictos fuisse sine sufficientibus auxiliis, & traditos fuisse in reprobam sententiam.

Locus D. Pauli ex Act. ad Rom. 1. explicatur.

Assertio affirmans, & ferre auxilia sufficientia ad salutem. Ita docent vera probè communiter Scholastici D. Thomas 3. contr. gent. cap. 199. & q. 14. de verit. art. 11. ad 1. Bonauent. 2. d. 28. art. 1. q. 3. ad 1. vbi idem sentit Albert. art. 1. ad 4. & Alensis 3. p. q. 69. membro 3. art. 1. & optimè Scot. in 1. d. 47. q. vnic. ad 1. & ibi Heruæus q. 2. art. 1. Richard. art. 1. q. 1. Gabr. q. 1. & alij communiter ibidem, Scot. lib. 2. de nat. & grat. cap. 18. Vega lib. 13. in Trid. cap. 13. Bellarm. lib. 2. de grat. & lib. arb. late Valent. tom. 2. disp. 8. q. 3. puncto 4. Prius autem quam assertionem probemus, oportet illam exponere. Dixi enim, dare, vel offerre, quia auxilium sufficiens propriè non datur, nisi quando homo vocatur, excitatur, aut aliquo simili dono in ipso recepto præuenitur: non est autem necesse, ut omnes omnino homines hoc modo recipient in se auxilium proprium gratiæ, possunt enim multi illud impedire, ut infra videbimus. Et ideo non dixi absolute dare omnibus, sed dari, vel offerri, quia Deus paratus est dare omnibus, & de facto dari per hominem fortasse non fiet. & simili modo licet Deus paratus sit ad dandum omnibus auxilium proximè sufficiens ad salutem, non tamen omnibus actu dat illud, sed tantum remotum, & quia illo non bene vtuntur, non dat proximum, licet de se illud offerat. Et ita de auxilio sufficiente, siue proximè, siue remotè, intelligenda est assertio, cum illa tamen limitatione, si per eos non fiet, vel, quod perinde est, sub illa distinctione, quod omnibus datur, vel offertur.

Explicatur quomodo Deus deus vel offertur auxilia sufficientia reprobis.

Probat ex 8. Scripti. 1. Timoth. 2. citat.

Deus intel-
ligi potest
voluisse om-
nes ho-
mines sal-
uos fieri,
vel antequam
generalem
lapsum.

vt ex vitalis voluntatis omnibus offerat sufficien-
tia auxilia ad salutem consequendam. Atque ita
exposuit Damascenus locum illum lib. 4. de fide
cap. 29. in fine. Ambr. lib. 2. de Paradis. cap. 8. Iren.
lib. 4. cap. 22. Augustinus & Prosper locis infra
citandis, idemq; in dicto loco de prædest. latè de-
clarauit, & ex contextu & Patribus latè ostendi. Vt
verò amplius confirmetur, aduerto duobus modis
posse intelligi, voluisse Deum ex æternitate omnes
homines saluare: vno modo primaria voluntate,
quæ intelligatur in eo fuisse priusquam humanæ
naturæ generalem lapsum præuidisset, & hoc mo-
do facillè intelligitur habuisse Deum illam volunta-
tem erga omnes homines, & ex vi illius omnibus
prouidisse media ad salutem consequendam neces-
saria. nam omnibus quantum in se est, contulit ori-
ginalem iustitiam in primo parente, qui tan-
quam totius generis caput pro omnibus posteris
illam accepit, cum auxiliis sufficientibus ad illam
conseruandam, si velit: ergo secundum illam vo-
luntatem, & prouidentiam antecedentem (vt sic
dicam) lapsum humanæ naturæ omnes saluare
Deus voluit, & sufficientia media omnibus obtulit,
& sicut modo dedit: sicut etiam omnes Angelos sal-
uare voluit, & sine ulla dubitatione omnibus suffi-
cientissimè media & auxilia præbuit, licet multi
malè eis vti fuerunt, quod certè Deus non ignora-
uit, & secretè iudicio permisit. Et ratio omnibus
communis est, quia veramque naturam, Angeli-
cam, & humanam, Deus propter supernaturalem
beatitudinem consequendam creauit, & ideo ad e-
iusdem prouidentiam pertinuit vtramque per suf-
ficientia media ad eum finem dirigere, quæ prou-
dentia illam voluntatem saluandi omnes, quan-
tum in se est, supponit: hic autem sensus nobis non
sufficit, quia loquimur de hominibus, prout nunc
existunt, & per diuinam prouidentiam ad æter-
nam salutem, non obitante primi hominis lapsu,
ordinantur.

Alio ergo modo intelligendæ sunt illa verba
Pauli de omnibus lapsis, & prout nunc ex vitata
radice nascuntur, qui sensus sine dubio est inten-
tus à Paulo. Primò, quia necessarius est, vt ra-
tio eius sit efficax: obsecrauerat enim rogare pro
omnibus hominibus, vtrique mortalibus & pec-
cato infectis, prout nunc existunt, & rationem
reddens adiungit. Hoc enim bonum est & acceptum
coram Salvatore nostro Deo, quod omnes homines vult saluos
fieri: ergo necesse est, vt de eisdem hominibus
hoc intelligat, pro quibus mysterio nomine Salua-
toris & verbo saluandi vsus est, vt denotaret non
obstantibus peccatis orandum esse pro omnibus,
quia omnes Deus saluare vult, imò etiam addi-
dit, & ad cognitionem veritatis venire, quo indica-
uit, etiam infideles omnes sub ea distributione
comprehendi, quia illos etiam Deus vult illumina-
re, & saluare.

Secundò hoc maximè confirmat alia ratio ab
eodem Paulo subiuncta. Vnus enim Deus, vnus &
mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui de-
dit redemptionem semetipsum pro omnibus. ac si diceret,
sicut vnus est Deus, qui omnes homines ad beati-
tudinem ordinauit, ita est vnus & idem Deus,
qui eosdem homines à se per peccatum auersos, &
ab illa felicitate extorres saluare voluit, & vnum
mediatorem illis dedit, qui semet ipsum in re-
demptionem pro omnibus daret, pro omnibus
moriendo: non est autem Christus mortuus pro
innocentibus, sed pro hominibus lapsis; nam,
vt idem Paulus ait, 2. Corinth. 5. Si vnus pro om-
nibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus
mortuus est Christus, ipse enim est, (ait Ioann. 1. can.
cap. 21. propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris

autem tantum, sed etiam pro totius mundi; ergo sicut
omnes homines lapsos redemit Christus, ita etiam
omnes voluit saluare Deus, nam ex illa volunta-
te vniuersalem redemptionem omnibus dedit. Ergo
ex eadem omnibus, quantum in se est, suffi-
cientia media & auxilia salutis prouideret & con-
fert. Nam Christi redemptio, sicut pro quibusdam
est efficax, ita pro omnibus est sufficiens: ac subin-
de omnibus meruit sufficientia media, & pro om-
nibus Deum placauit, & non obstantibus peccatis,
eis necessaria salutis subsidia, quantum in se est,
non denegat.

Et hunc sensum etiam confirmat verbum de
præsenti vult, quia si post lapsum naturæ non ha-
buisset Deus voluntatem saluandi omnes homi-
nes, non obitante illo lapsu, licet antea habuisset
voluntatem saluandi omnes homines, si in statu
iustitiæ originalis permansissent, non posset dici
nunc velle saluare omnes, quia iam, vt more no-
stro loquamur, illam priorem voluntatem mutaf-
set, id est, mutatis rebus ab illa destitisset: non au-
tem ita, (ait Paulus,) sed non obitante peccato
nunciatum vult omnes saluare, & ad cognitionem
veritatis venire. sub quibus verbis videtur media
salutis sufficientia, tamquam in radice compre-
hendisse, nam qui vult salutem, consequenter vult
sufficientia salutis auxilia præbere. Atque in
hunc ferè modum explicant latè locum illum Pro-
sper lib. de vocat. gent. cap. 12. aliàs 4. vbi verba
Pauli tractare incipit, & hanc partem prosequi-
tur lib. 2. cap. 1. 5. 7. & 8. aliàs 2. 19. 23. & 25. & in
hoc ultimo loco dicit ex beneficiis Dei monstrari
voluntatem, quam habet saluandi homines, vtri-
que à posteriori; dat enim omnibus sufficientia
auxilia, quorum causa est ipsa voluntas, & ideo
à priori ex voluntate illa Dei assertionem nostram
demonstramus. Eandem expositionem habet ad
obiectionem Vincent. & d. 8. Gallorum, vbi etiam
ait, non esse dicendum Deum tantum voluisse sal-
uare prædestinatos, sed voluisse saluare omnes:
voluntatis autem suæ propositum in solis præde-
stinatis impleuisse.

Cui consonat illud 1. Timoth. 4. speramus
in Deum viuum, qui est saluator hominum omnium, maxi-
mè fidelium. omnium quidem sufficienter, maxi-
mè verò, id est, efficaciter fidelium, vtrique
in fide viuam ambulantium, & perseverantium,
vnde Theophyl. Laet. ibi, Omnes quidem vult saluos
fieri, maiorem tamen diligentiam, (id est, prouiden-
tiam,) erga fideles ostendit. nec alia certè videtur
fuisse mens D. Augustini, simpliciter enim in-
tellexit Deum velle omnes homines lapsos in Ada-
mo saluare per Christum, vt cap. 18. ostendimus
ex lib. de spirit. & lit. cap. 33. vbi hac ratione di-
cit infideles contra voluntatem Dei facere, cum
nolunt credere, cum voluntas Dei sit saluandi illos
omnes quantum est ex se: ad maiorem autem ab-
undantiam & suæ doctrinæ defensionem voluit in
aliis locis explicare, quomodo verba Pauli etiam
de voluntate efficaci & consequenter intellecta ve-
ram interpretationem habere possent, quamuis
re vera, & absolute loquendo, necessaria non sit;
& ad eundem modum exponendus est Fulgen-
tius. Nam licet in illo cap. 31. nimium illi ex-
positioni insistere videatur, tamen cap. 29. mo-
deratius loquitur, vbi significat Pelagianos ita
verba Pauli interpretatos esse, vt sentirent Deum
non aliter velle saluare electos, quam reliquos,
vnde ait hanc Dei voluntatem sicut in valis
miseri cordia, sic & in valis iræ accipien-
dam existimant, & in fine concludit, prou-
dentiam Dei, qua omnes homines vult
saluos fieri, æqualem circa redimendos & dammandos
existimant, cum interrogati fuerint, cur velit Deum
eximant.

omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes salui fiant, quid respondebunt? Vbi non solum non negat, sed potius supponere videtur Deum velle omnes homines saluos facere; sed addit non aequaliter omnes, nam quosdam vult saluare absoluta & efficaci voluntate, qui etiam suo modo sunt omnes, quia in effectu nullus saluatur, nisi quos Deus isto modo vult saluare, & voluntatem Dei ait esse principium omnis gratiae, quod etiam cum proportione verum est, nam in electis est principium gratiae efficaciae, in aliis sufficientis.

7. Et iuxta dictam expositionem etiam veritatem hanc confirmant alia sacra Scripturae loca, quibus vniuersalis redemptio Christi comprobatur, vt ex illo Psalmo 129. *Apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.* quem exponens Paulus 1. Corinth. 15. ait, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo viuificantur*, & apertius 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sumus, & pro omnibus mortuus est Christus.* Rom. 5. *Nam sicut delictum, ita & donum; si enim vnus delicto multumortui sunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vniuersi hominis testu Christi implebitur abundanti.* vnde infra concludit, *Ignare sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vite.* At verò per Adā peccatum omnes omnino homines lapsi sunt; ergo per Christum omnes sunt iustificati, saltem quoad sufficientiam, quantum est ex parte Dei omnes reconciliati sunt; omnibus ergo parata sunt per Christum sufficientia auxilia, quibus saluari possint, nam, vt dicitur ad Coloss. 1. *In ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per ipsum reconciliare omni in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, sine qua in caelis, sine qua in terris sunt, in cap. 2. in cunctis rebus ad omnes loquens ait, & vos cum mortui essetis in delictis, & preputio carnis vestrae conuincistis eum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat, chirographum decreti, affigens illud cruci; & tandem ad Eph. 1. *Vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suae secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum inhaerere omnia in Christo.* & infinita similia in Scripturis inueniuntur, quibus aperte docemur omnes homines affectos esse in Christo remissionem peccatorum, & diuinam reconciliationem. Vnde cum non omnes in effectu illam obtineant, necesse est vt saltem sufficienter, & quantum est ex parte Dei illam consequantur, quod verum esse non potest, nisi omnes aliquo modo auxilia sufficientia ad salutem recipiant, quae ratio locupletari potest ex Irenaeo lib. 5. cap. 17. & Origen. Homil. 20. in Numer. lib. 5. cap. 33. moral. cap. 14. vnde hoc etiam confirmant testimonia supra adducta, ad probandum auxilium sufficiens, quia omnibus hominibus perueniuntibus attribuitur quod salui non fiant: non posset autem hoc attribui eis, nisi haberent in manu sua omnia necessaria auxilia, vt cap. 2. ostendimus: ergo haec dantur omnibus, & in capitibus sequentibus ad particulares hominum status descendendo, id amplius ex Scriptura confirmabimus.*

Ratio autem huius veritatis cum totum hoc negotium humanae salutis ex supernaturali gratia pendeat, eisdem testimoniis, ac principiis reuelatis sumenda est; habemus enim ex Scriptura Deum creasse homines propter felicitatem aeternam, ex quo principio aperte sequitur debuisse illis dare sufficientia auxilia ad illam consequendam, quae ratio non minus procedit post peccatum primi hominis, quam antea, quia etiam post illam lapsum noluit Deus naturam humanam illa beatitudine priuare; sed in hoc etiam statu

natura lapsa voluit omnes homines ad eundem finem multiplicare, & in via ad eandem beatitudinem constituere, & ab hac ordinatione & à statu viatoris neminem excepit; ergo ratio sapientis prouidentiae postulabat, vt omnibus sufficientia media prouideret. Præterea huius prouidentiae euident argumentum sumitur ex Christi redemptione, vt diximus; docet enim fides Deum voluisse redimere omnes homines lapsos, & per Christi mortem illam redemptionem consummatam esse; ergo hinc recte colligimus Christum omnibus meruisse omnia necessaria auxilia quibus salutem consequi possent, ergo inde optime inferitur omnibus dari aliquo modo. Probatur consequentia, quia illud meritum est efficax, & de rigore iustitiae, & ideo illo supposito non posset Deus iussu debitum praeium illi non conferre.

Dices, hoc argumento probaretur omnes etiam esse cum effectu saluandos, propter Christum. Instauratur Respondetur negando sequelam, quia non hoc respondetur. meruit Christus, nec ad hoc obicit Christus sua merita respectu omnium, sed tantum respectu electorum, quibus iuxta Patris agnitam voluntatem simpliciter efficacia dari voluit, & pro illis impetrandis merita sua in particulari obtulit. Cæteris verò auxilia sufficientia promeruit, & vt essent efficacia, si ipsi vellent, vel non resisterent; Multis De tandem rationes congruentes huius prouidentiae attributis ex multis attributis diuinis desumi possent, nam congruit in primis valde consentaneum est diuinæ bonitatis nullum excludere, vt nullum à participatione suae gratiae ex se recludere, & vt neminem deserat, nisi prius deseratur ab ipso. Deinde est etiam diuinæ misericordiae decentissimum, vt neminem à participatione redemptionis & remissione peccati ex parte sua excludat. Præterea si respectum ad Christum, & eius passionem consideremus, est illi hoc ex iustitia debitum. Denique est valde consentaneum prouidentiae generali, & quasi legali, & distributivae iustitiae, vt à participatione praeij generaliter omnibus propositi, & medicinae omnibus sufficientis & superabundantis neminem ex se repellat, sed potius omnibus sufficienter prouideat.

Ad primam igitur dubitandi rationem responsum iam est, assumptum esse falsum, nam Deus Respondetur quantum est ex se, omnes saluare vult, & cu- ad ratione pit: nec Augustinus hoc negat, licet verba Ad- dubitandi, postoli interdum aliter interpretetur, vt iam diximus, nec ob illam interpretationem Augustini doctrina haec in se incerta redditur, item quia non nititur solum illis verbis Pauli, sed etiam aliis firmissimis fidei fundamentis, tum etiam, quia licet Augustinus addat alios sensus, non intendit hunc excludere, quem aliis locis tradit, sicut etiam Prosp. magnus, Augustini discipulus, & acerrimus eius defensor, eum interpretatus est, altera verò difficultas quae per modum replicae ibi proponitur, postulat modum huius sufficientis auxilij, praesertim in infidelibus, quem in sequentibus capitibus fusè tractabimus.

CAPV T IX.

An, & quomodo fidelibus semel iustificatis, qui tandem non saluantur, detur auxilium sufficiens ad salutem æternam.

VT veritas, quam in capite præcedenti tradidimus, magis comprehendatur, & difficultates circa illam occurrentes proponantur, & explicentur, operæpretium erit ab illa generalitate hominum, ad varios illorum ordines descendere, & quomodo singulis sufficientia auxilia conferantur, exponere. Non tractamus autem de hominibus electis, seu prædestinatis, quia illis non solum sufficiens, sed etiam efficax auxilium datur, ut cum effectu saluentur; & quamvis interdum auxilia tantum sufficientia illis conferantur, ut supra dixi, tunc non adiuvantur propriè ut prædestinati, sed secundum providentiæ rationem, ideoque quoad illam partem, eadem est ratio de illis, quæ de aliis, qui non saluantur, ac proinde quæ de his dixerimus poterant ad eos accommodari. Reliquos autem homines, qui non solum saluantur, in tres ordines distinguimus; quidam enim sunt iusti ad tempus, & interdum multo vitæ tempore, & tandem damnantur, alij sunt peccatores fidem habentes, qui vel raro, vel nunquam in ætate adulta iustificantur, alij denique sunt infideles, qui nunquam veram fidem consequuntur, inter quos etiam esse possunt varij gradus, ut postea videbimus.

1.
De quibus iustificatis sic hic sermo.

In hoc verò capite solum de iustis temporalibus, (ut sic dicam) breuiter dicendum est, isti autem si considerentur ut iusti sunt, non solum sufficiens, sed etiam efficax gratiæ auxilium recipiunt, ut constet, & ideo de illis sub hac consideratione non tractamus: ut autem in gratia non perseuerant, clarum est auxilium efficax non recipere, & ideo meritò queritur, an & quomodo auxilium sufficiens ad salutem recipiant, nam æterna salus, sine perseuerantia obtineri non potest: his autem non datur perseuerantia; ergo non datur aliquid ad salutem æternam consequendam necessarium; ergo non datur auxilium sufficiens. Dices, quando perseuerantia illis non datur, offertur, quantum est ex parte Dei, & ita ad illam accipiunt auxilium sufficiens. Sed contrà, quia perseuerantiæ donum ita est singulare prædestinato, ut neque Deus aliis illud dare voluerit, neque aliquis possit illud à Deo mereri, vel impetrare, & quo illud consequatur aliquid facere; ergo nec ex parte Dei datur, nec in potestate hominis est constitutum, ac proinde non datur istis ad perseuerandum auxilium sufficiens, quas obiectiones fecerunt olim contra Aug. Semipelagianij, contendentes ex illius doctrina sequi, magnam partem iustorum & Sanctorum ideo non saluari, quia nec perseuerantiam habent, nec habere possunt, quoniam illis à Deo denegata est, quia non sunt per gratiam à massa perditionis discreti, ut sæpius refert Prosper in obiectionibus Gallorum 3. 7. & 12. & in obiectionibus Vincent. 7. 8. 9. & 12.

2.
Omnes iusti, licet non sint prædestinati, habent auxilium sufficiens ad salutem æternam consequendam, perseuerando utique in iustitia usque ad mortem, si velint, sicut velle possunt. Probatur primò ex Scri-

ptura Prouerb. 3. In omnibus viis tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. quæ directio maximè ad perseuerandum necessaria est, & de se sufficiens: hæc autem promittitur cogitanti Deum assidue, & in latis suis actionibus auxilium eius postulanti: est ergo hoc in hominis iusti potestate: non enim Spiritus sanctus confultat, aut præcipit nisi quod possibile est: unde inferius subdit Sapiens, Ne paucas repentinè terrore, & irruentes tibi potentias impiorum: Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. Quæ promissio non solum prædestinatis fit, sed omnibus, & præsertim iustis. & hoc egregie confirmant verba Saræ Tobia 3. Hoc habet pro certo omnis, qui te colit, quod vita eius, si improbatone fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur. Quod non solum de liberatione à tribulatione & pœna temporali, sed maximè de liberatione à culpa, & victoria temptationum intelligitur, non enim coronabitur qui temporalia mala superat, sed qui temptationes peccatorum vincit: ergo est in potestate iustorum colentium Deum, hæc victoria: hæc autem est perseuerantia; ergo ipsa etiam est in ipsorum potestate & libertate, quam sine auxilio sufficiente habere non possunt.

Hanc denique potestatem, & auxilium sufficiens quam plures Spiritus sancti voces ostendunt, quibus iusti non solum ad perseuerandum, sed etiam ad crescendo in gratia usque ad mortem excitantur Ecclesiastici 8. Ne percaris usque ad mortem iustificari. Apocalyp. 3. Qui iustus est iustificetur adhuc, & ad Rom. 6. Exhibete membra vestra servum iustitiæ in sanctificatione, &c. 1. Corinth. 10. Qui se existimat stare, videat ne cadat, & ut ostendat hoc esse in eius potestate, subiungit, Fidelis Deus, qui non patitur tentari supra id, quod potest, sed faciet cum tentante præueniunt, ut possitis sustinere. Dat ergo Deus iustificatis sufficiens auxilium, ut non cadant, ergo ut perseuerent, nam qui non cadit, perseuerat. & ad Ephes. 6. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli. fidei, inquam, viux: nam mortua non sufficit ad resistendum Diabolo perseueranter, sicut inferius subdit. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Datur ergo iustis auxilium sufficiens ad hoc perseuerandum; qui autem hoc præterierit, sine dubio saluabitur. & similia Scripturæ testimonia passim occurrunt.

Secundò traditur apertè hæc veritas à Concilio Mileu. cap. 3. definiente gratiam Dei, in qua iusti iustificamur non ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, sed etiam adiutorium, ut non committantur. Dat ergo gratia adiutorium sufficiens ad non peccandum in posterum, & hoc est sufficiens ad æternam salutem consequendam; & Arausic. c. 25. his verbis, Hoc secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, omnia, quæ ad salutem pertinent, possunt, & debent, si fideliter laborare velint, adimplere. quibus verbis aperte describit auxilium sufficiens, & quod de baptizatis dicit, habet eandem rationem in omnibus iustis, quocunque tempore, aut modo iustificati fuerint, quod etiam testatur Concil. Trid. sess. 6. cap. 11. ubi prius damnat dicentes, homini iustificato impossibile esse seruare præcepta, quibus ob ligatur: deinde declarat hanc potestatem, quia Deus iubendo monet facere quod possit, & petere quod non possit, & adiuvat, ut possit, & paulo inferius. Qui sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, seruant sermonem eius, quod vique cum diuino auxilio prestare possunt. Qui autem possunt seruare mandata, possunt etiam in gratia perseuerare, imò etiam & proficere, ut paulò post idem Concilium adiungit, & eandem rationem

nem suprà traditam reddit; Quia Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso, idemque repetit agens de perseverantia cap. 17. quem locum etiam suprà explicavi: eandemque doctrinam sub anathemate definit Canon. 18. & 22.

Tertio potest hæc veritas testimonio Patrum confirmari. Augustinus enim lib. de nat. & grat. cap. 26. docet, cum Deus iustificat impium, sanare agrotum, & dare vires, ut possit perfecte operari, nec deserere illum nisi ab ipso deseratur, & reddit rationem, quia licet homo sanetur, si non iuuetur, non poterit servare mandata, seu pietatis opera exercere, in quo tacite supponit necessarium esse, ut possit, & consequenter, ut habeat auxilium sufficiens, quo possit, quia nimirum iuxta illam regulam eiusdem Augustini lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. si iusto non daretur auxilium quo possit tentationem vincere, & perseverare, non ei imputaretur, etiam si cadat, vel non perseveret, sed Deo potius esset tribuendum, quod est absurdissimum, vident Augustinus docet lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & iuxta hæc verba Augustini refellit obiectionem, vel potius calumniam Semipelagianorum, Prosper ad 3. 7. & 12. obiectionem Gallorum, & 7. 8. 9. & 12. Vincit eandem veritatem confirmans, quod iustis non denegentur auxilia sufficientia ad perseverandum, Fulgent lib. 1. ad Monim. cap. 28. valde commendat dictum illud Augustini, ut homines non adjuventur in ipsis causis, non in Deo. Et quod nullius hominis lapsus causa sit in Deum refellenda. Unde cum Augustino sentit, per Deum non stare quominus iustus perseveret, ac proinde iustis semper dari auxilium sufficiens ad salutem. Hinc etiam dixit Leo Papa sermone 16. de passione: iugiter admonentur, ut dona gratia Dei negligent non habeamus, iuste nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio, & benignè incitat ad obedientiam, quia ducit ad gloriam. quæ verba maxime in iustificatis locum habent, & sufficientem gratiam qua possit ad gloriam per obedientiam præceptorum pervenire, evidenter ostendunt. Idemque confirmant verba Chrysostomi Homil. 16. ad Hebr. Habemus cooperatorem & adiutorem Deum, tantum velimus, &c. Si vero dormierimus, & stertentes spiritus intrare in celum, quando poterimus hereditatem celestem apprehendere. Est igitur hoc in iustorum potestate, ei que Deus non deest.

Ratione tandem declaratur hæc veritas. Nam in primis gratia sanctificans cum suis donis & virtutibus infusis, de se potens est ad bene operandum, & ad vincenda peccata: hanc autem gratiam habent omnes iusti, ergo ex hac parte sufficientiam habent. Aliunde vero huic gratiæ debenter auxilia actualia necessaria ad opera salutis, & maxime ad illa quæ sunt ad salutem necessaria. Duplicia enim sunt hæc auxilia excitantia & adjuvantia, ad quæ reducuntur, ut suprà visum est: neutra autem deest iustis ex parte Dei, quod in primis probatur de auxiliis adjuvantibus, quia iusti non indigent novis auxiliis, seu gratiis adjuvantibus in actu primo, quia per habitum ipsum sufficientissimè iuvantur, indigent autem auxilio Dei adjuvantis in actu secundo: hoc autem adiutorium in re ipsa non exhibetur, nisi quando quis operatur, & ideo non est necessarium ad auxilium sufficiens, sed in efficaci includitur aliquo modo: requiritur autem ut præparatum & oblatum à Deo, & hoc modo non potest deesse iustis, quia Deus de se non denegat cooperationem necessariam suis causis secundis, vnicuique iuxta modum, & capacitatem suam; ergo maxime illam præbet gratiam & habitibus infusis, & homini iusto ratione illarum, ut in sequenti libro latius ostendemus; ex hac ergo parte non deest iustis auxilium sufficiens.

De auxiliis autem excitantibus, aliqui putant non esse necessaria habentibus iam sanctificantem gratiam, & virtutes infusas, iuxta quorum sententiam sine his auxiliis habent iusti sufficiens auxilium. Alij volunt sufficere illa auxilia excitantia, quæ in mentibus fidelium insurgere possunt ex obiectis externis, quæ Deus per gratiam suam prouidet, ad fidelium mentes excitandas, ut sunt verbum Dei prædicatum vel scriptum, exempla Sanctorum, divina beneficia quotidiana, supplicia, itemque Sacramenta, vel ceremoniæ Ecclesiæ, & similia, quibus Deus cooperatur, & internam gratiam adiungit ad excitanda corda, præsertim iustorum. Nam hic modus videtur de se sufficiens, si homines iusti velint strenuè ac diligenter his mediis uti: sed licet hoc sit verum, addendum est in omni occasione & opportunitate grauis tentationis & periculi, ut, licet externa media fortasse desint, ut potest accidere, Deum tamen nunquam deesse iusto, quin interius eius mentem sufficienter excitet, quantum necesse est ad præsentem occasionem mali, seu lapsus superandam. Hanc enim Dei promissionem habemus ex verbis Pauli: Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ultra id, quod potestis; vel ergo moderabit tentationem, vel excitabit iustum, quantum sufficiat, ut nemo possit dicere, per Deum abest, ut Ecclesiastici 15. quia, ut dicitur Proverb. 3. Dominus erit in latere tuo ne capiaris. Denique hoc est valde consentaneum diuinæ providentiæ, quam præsertim amicis suis promittit. Ad id hoc genus auxilij sufficientis ad seruanda singula præcepta, non tantum iustis tribui, sed etiam peccatoribus, ut infra videbimus, alias non peccarent transgrediendo præceptum.

Ut autem hoc generaliter intelligatur, aduertendum est, in huiusmodi opportunitate, in qua occurrit obligatio præcepti, necessarium in primis esse, ut homo sciatur & aduertat, vel naturaliter aduertere possit, se habere tale præceptum & hic, & nunc ipsum obligare. Nam si homo omnino hoc non consideret, sed naturaliter oblitus sit, quamvis omittat, non peccabit, ut constat, & ideo necessarium non est, ut tunc excitetur, nec pertinet ad providentiam gratiæ sufficientis ut Deus semper moneat ad huiusmodi considerationem, vel aduertentiam pro illo tempore, ut ex Homine nato perimento constat: & ratio est, quia tunc cessat naturaliter periculum culpæ, propter quam vitandam est necessarium illud auxilium, similiter necessarium usus rationis non ut in tali occasione, in qua de vitando actu prohibito agitur, homo sit compos sui, & ratione utens, nam si adeo perturbetur usus rationis, ut libertatis etiam usus impediatur, iam pro tunc non est homo in statu peccandi, vel bene moraliter operandi, ut constat, & ideo non est etiam necessarium, ut noua gratia sufficiens pro tunc conferatur, quia cessat necessitas, ut declaratum excitare ad est. At vero quando ratio est apta ad deliberandum cum necessaria aduertentia ad præsentem occasionem, & obligationem seruandi præceptum, tunc dicimus nunquam deesse actuale auxilium necessarium, quia sine illo excusaretur homo à peccato, etiam si caderet, vel non seruaret præceptum: homo autem præsertim iustus, sic ratione utens, nunquam excusatur ex eo capite, quod desit illi Deus, ut probant testimonia adducta. Verum est tamen hoc auxilium ad seruandum præceptum, vel non cedendum tentationi, non semper dari immediatè sufficiens ad totum effectum, sed mediante oratione, ad quam proximè excitatur homo, quia vult Deus hominem hoc modo & Deum honorare, & ampliùs cooperari, & ideo dixerunt Augustinus & Concil. Trid. lubendo monet facere quod possis, & petere quod non possis, & hoc tandem modo

modo sufficiens auxilium ad perseverandum confert.

Et ita etiam expeditur difficultas, quæ hic oriri potest in homine lapsa ex parte concupiscentiæ, & corporis mortalis impediementis, quæ difficillimam reddunt boni operandi perseverantiam. Nam etiam ex hac parte non deest iustis auxilium sufficiens, quia hæc perseverantia, non tota simul occurrit, sed successivè, & per singulos actus, & occasiones servandi præcepta, seu non peccandi; ergo ut ex parte Dei detur, vel offeratur iusto hoc auxilium sufficiens, satis est, quod per singulas etiam occasiones, non desit tale auxilium: ostensum est autem quomodo detur in singulis, ergo simpliciter datur, vel offertur pro omnibus & pro

Datur actu gratia sufficiens in occasionibus præsentibus, pro futuris offertur à Deo.

tota perseverantia & salute. Dico autem datur, vel offertur, quia in occasionibus iam existentibus & præsentibus, actu etiam & in præsentia datur: pro futuris autem offertur, quantum est ex parte Dei. Quod in usu, seu praxi, ut ita dicam, sic potest explicari. Nam postquam homo iustificatus est, non perdit iustitiam nisi peccando mortaliter contra aliquod præceptum, unde quando non occurrit præceptum affirmativum pro tunc obligans, nec moralis occasio peccandi, contra Præceptum negativum, facile potest iustus necessaria ad perseverandum tunc facere per gratiam, quam habet, cum primum autem occurrit occasio servandi præceptum, vel peccandi mortaliter: tunc pro illo definito tempore, non deest illi auxilium internum sufficiens ad bene operandum, vel declaratum est, & ita nunc illo actu datur auxilium præueniens, seu excitans sufficiens. Aut ergo homo non vritur bene illo auxilio sufficiente, vel abutitur illo, vel cooperatur illi. In priori casu amittit gratiam, & definit esse iustus, ei quæ imputatur casus & perseverantia amissio, & non Deo, quia iam habuit auxilium sufficiens à Deo. Postquam verò iam est iniustus, privatur quidem propriis iustorum auxiliis, quæ sine dubio maiora sunt: quomodo autem postea recipiat auxilium sufficiens, ad questionem capitis sequentis pertinet. Si autem talis iustus in illa prima occasione bene usus fuerit illo auxilio diuino, offertur illi auxilium sufficiens: & fortè vberius pro altera occasione proximè succedente, & illa oblata datur ei auxilium sufficiens accommodatum illi, & ita consequenter de reliquis usque ad finem vitæ: unde fit, ut quando per hominem iustum non steterit, nunquam illi desit auxilium sufficiens ad conservandam gratiam, & consequenter ad æternam salutem consequendam.

Solutur difficultas in principio posita.

Reprobi non accipiunt perseverantiam, sed potestatem perseverandi.

Ad difficultatem in principio positam patet solutio ex dictis. Nam aliud est accipere actuale perseverantiam, aliud accipere potestatem perseverandi, seu, quod idem est, auxilium sufficiens ad perseverandum. Nam illud prius pertinet ad gratiam efficacem propriam prædestinationem, hoc verò posterius pertinet ad gratiam sufficientem communem omnibus, & ideo licet isti reprobi non accipiant perseverantiam, accipiunt nihilominus perseverandi potestatem. Et quod non recipiant actum perseverandi, non est ex Deo, sed ex ipsis, neque ideo non perseverant, quia reprobi sunt, sed non perseverando fiunt reprobi, ut rectè Prosper docet supra, & Fulgentius ferè toto illo lib. 2. ad Monim. Quomodo autem non obstante perseverantia sit speciale donum, & in quo consistat, inferius suo loco tractabitur.

CAPVT X.

An & quomodo fidelibus peccatoribus semper dum vivunt, gratia sufficiens tribuatur, qua converti & iustificari possint.

Regula generalis est, fidelibus in peccato existentibus non negari auxilium sufficiens, quo penitentiam fructuosam agere possint, & per gratiam in gratiam redire. Hæc regula satis probata videtur ex generali principio in cap. 8. demonstrato, propriè verò & in specie sumitur ex omnibus illis Scripturæ locis in quibus peccatores, præsertim Deum agnoscentes & in eum credentes, ad penitentiam vocantur, ut est illud Ezechiel 33. Fili hominis, dic ad domum Israël, & infra, Vno ego duxi te Dominus Deus, nolo mortem impij, sed ut convertatur a via sua, & vivat. Aut ergo illa voluntas Dei est absoluta, & dat auxilium efficax, aut est conditionata, seu antecedens, & dat saltem auxilium sufficiens. Unde illud 2. Petr. 33. Patienter agit Deus propter vos, ne aliquem perire, sed omnes ad penitentiam reverteri; & illud Pauli Rom. 2. Ignoras, quia benignitas Dei ad penitentiam te adduxit, & consonat illud Ierem. 3. Tu formatus es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Non enim illam ad reversionem invitaret, nisi paratus esset ad eandem reversionem illam iuvare, similique sunt infinita vulgaria loca, ut Zachar. 4. Convertimini ad me. Ecclesiast. 5. Ne tardes converti ad Dominum, & Psalm. 49. Hodie si vocem eius audieris, quod allegans & locupletans Paulus ad Hebr. 3. ait, Videte fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à Deo vivo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati, ubi dicens, donec hodie, videtur intelligere quando præsens tempus, & vita durat, ut Chrysostomus & alij exponunt.

Veritatem etiam hanc confirmat Concil. Trid. in sess. 6. & 14. nam licet expressè non utatur signo distributio, dicens omnibus peccatoribus dari hoc auxilium, tamen cum indefinitè & sine limitatione generalem doctrinam tradat, eamque confirmat allegatis Scripturæ locis, sine ulla dubitatione illam generaliter intelligit. Dicit ergo in sess. 6. cap. 14. Qui ab accepta iustificationis gratia, per peccatum exciderunt, rursus iustificari, poterunt. & can. 29. anathemate damnat, qui dixerit, eum, qui post Baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere. Et sess. 14. cap. 1. Quoniam (inquit) Deus diues in misericordia, cognovit signum nostrum, illis etiam vita remedium consulit, qui sese postea (id est, post iustificationem) in peccati servitutem, & demonis potestatem tradidissent, utique remedium penitentiae, de quo statim subdit, licet non semper fuerit Sacramentum, fuisse tamen vniuersis hominibus, qui se reportati aliquo peccato inquinassent, quousque tempore ad gratiam, & iustitiam assequendam necessarium. & infra id confirmat verbis Ezech. 18. Convertimini, & agite penitentiam, &c. quæ verba ad omnes peccatores dicta intelliguntur. Patres etiam, qui vniuersaliter de omnibus hominibus lapsis loquuntur, ut cap. sequenti videbimus: à fortiori fideles peccatores comprehendunt, & specialiter hoc ex professo probat Cyprianus in lib. de lapsis. Rationes etiam cap. 9. allatæ ex voluntate Dei salvandi homines, & ex Christi redemptione, & ex Dei misericordia & iustitia hanc regulam probant.

vt ex dicendis in duobus punctis sequentibus euidens constabit.

Ad Deum
Duo enim circa hanc regulam supersunt explicanda, vnum est quomodo praebeat Deus hoc auxilium omnibus peccatoribus: aliud est, vtrum ab hac regula exceptionem aliquam facere liceat. In priori puncto ratio dubitandi est, quia hoc auxilium sufficiens etiam in his, qui iam credunt, incipit ab excitante gratia, vt aperte docet Concil. Trid. sess. 6. cap. 3. vbi docet exordium iustificationis a vocatione Dei sumi, & cap. 4. declarat hoc non solum esse verum de tota prima iustificatione, quae incipit ab initio fidei, sed etiam de iustificatione a peccato, post priorem iustificationem, atque adeo post comparatam fidem commissam. *Iustificari* (inquit) *potuerunt cum excitante Deo*. Et can. 3. definit etiam poenitentiam haberi non posse, *sine praenuntio Spiritus sancti inspiratione*, quae est gratia excitans, vt supra diximus. Hae autem gratia excitans non datur semper omnibus peccatoribus etiam fidelibus: id est, non datur omnibus diebus, horis, & momentis, non potest assignari certum tempus, in quo datur: quando ergo, vel quomodo datur haec gratia sufficiens? Et declaratur, augeturque difficultas quia vel auxilium sufficiens datur semper actu & in se, & hoc per se est incredibile: vel tantum offertur ex parte Dei, & hoc etiam dici non potest, quia aliquid ex peccatore ex parte hominis, vt actu daretur ei tale auxilium, quod repugnat, quia illud ipsum fieri non potest, nisi per gratiam excitantem; iuxta doctrinam Concilij Araus. ergo neutro modo datur tale auxilium.

In hoc puncto in primis dicendum est, auxilium non ita dari, vt continuè ac semper inhi homini per actualem gratiam excitantem, hoc communiter receptum est, vt refert, & sequitur Bellarminus lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 6. & Molina q. 14. a. 13. in concord. disp. 9. & 10. videturque manifestum, quia gratia excitans consistit in actibus vitalibus, qui non sunt sine sensu & cogitatione ipsorum: nam ad hoc ipsum dantur, vt excitent hominem, vt ex dormiente faciant vigilantem, & attendentem, quod non potest esse sine aliqua experientia talium actuum. Ex ipsamet autem experientia constat, non omni tempore, vel omnibus momentis fieri, vel percipi a peccatoribus in se ipsis tales actus ergo non recipiunt isto modo semper & continuo hanc gratiam sufficientem. Respondetur ponderi potest ipsos quidem peccatores semper actu recipere has actiones, aliis vero rebus magis attendentes, illas non percipere, neque sentire. At hoc incredibile est, tum quia ipsamet attentio ad res alias impedit intentionem ad hos actus gratiae, qui sine attentione fieri non possunt. Vnde naturaliter & sine miraculo impossibile est continuè exercere hos actus, & aliis rebus & negotiis humanis attendere. Maxime, quia haec attentio semper est vehemens, & cum magna sollicitudine & ad res inferiores & sensibiles, quae maxime mouent. Tum etiam, quia si tales actus tunc dantur, quando percipi non possunt, non poterunt dici sufficientes ad conuertendum talem hominem; ergo illo modo dati, non possunt dici gratia sufficiens, imò sunt inutiles, quia hominem non ita mouent, vt attendere faciant, & vix ita possunt dari sine miraculo; ergo superflue fingitur tale miraculum, seu talis modus prouidentiae per continuam & nunquam intermissam excitationem, quae nec statui viatoris debita est, nec modo operandi humano accommodata: vnde nec etiam iustis tribuitur, sicut enim dormientes non excitantur actu ad bonum operandum, ita etiam dum sunt inimum intenti alii rebus, vt studiis, vel negotiis actualiter, non excitantur. Denique haec continua excitatio

non solum non cognoscitur experimento, verum etiam si illi repugnat, & alioqui diuina reuelatione non haberetur, cur ergo fingenda est? Minor patet, quia nec Ecclesia id docet, nec ex Scriptura id colligitur; quin potius ipsa Scriptura hos motus non semper dari indicat: dicitur enim Psal. 49. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra*. Nam ille modus loquendi sub conditione indicat vocem Domini non semper insonare, & Apocal. 3. dicit Deus, *Ego sto ad ostium, & pulso*, quae metaphora significatur Deum semper stare ad ianuam, non tamen semper pulsare, sicut homo prudens facere solet. Vnde, (vt supra dicebam,) Ecclesia saepe orat Deum vt nos excitet, & vt peccatores vocet, signum ergo est non semper Deum in actu facere.

Contra hanc vero assertionem obici potest: nam sequitur peccatores non posse in qualibet hora & momento vitae suae poenitentiam agere, si velit, nec velle posse. Consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia sine auxilio excitante peccator non potest agere poenitentiam; ergo si in quolibet momento non habet gratiam excitantem, nec etiam potest in quolibet tempore agere poenitentiam, cum desit illi principium dantis posse, & sine quo non potest. Nec dici potest quod habeat illud auxilium in potestate sua, quia tale auxilium debet incipere a Deo, non ab ipso homine; Deus autem, vt supponitur, non dat illud, neque etiam potest dei, quod sit paratus dare, quia tunc expectare ab homine vt aliquid faceret, quo obtineret illud auxilium: hoc autem dici non potest quia homo non potest moueri, aut se disponere ad hoc auxilium excitans, quia tale meritum debet procedere ab ipso auxilio excitante; ergo quando illud actu non datur, homo est simpliciter impotens ad agendum poenitentiam, atque ita, si non omnibus momentis, & temporibus datur, non potest homo omnibus temporibus agere poenitentiam.

Falsitas autem consequentis probatur. Primo ex illis Scripturae locis, in quibus hortamur ad agendum celeriter poenitentiam, & promittitur remissio illam agenti in quacumque hora: nam huiusmodi exhortationes & promissiones supponunt potestatem. Sic Ezech. 33. *In quacumque die, & Ecce si conuerteris, &c.* Secundo, ex Concilio Lateranensi in cap. firmiter, de summa Trinitate, dicente homines baptizatos post lapsum semper posse per poenitentiam reparari: si ergo semper possunt, ergo in qualibet hora, & momento possunt. Tertiò, quia alias esset homo in hac vita pro aliquo tempore extra statum salutis, nimirum pro illo in quo actu non excitatur. Dices non esse extra salutis statum, quia licet tunc non excitetur, postea excitabitur. Sed contra: ponamus hominem in fine vitae, qui vltimam accepit excitationem, & noluit conuertere, ille enim reliquo tempore extra statum salutis manet, quandoquidem amplius excitandus non est. Nec potest negari, quin durante vita hominis facientis in peccato, aliqua excitatio sit futura vltima, quia omnes excitationes vitae sunt finitae, & terminum habent: terminus autem est vltima excitatio, quae necessario futura est in aliquo instanti ante primum non esse hominis, inter quae duo instantia mediat tempus: ergo saltem illo tempore erit homo extra statum salutis, & fieri potest, vt sit per magnam moram, quia si Deus non semper excitat, potest per plures dies non excitare, idemque poterit facere cum homine in fine vitae. Denique ob hanc forte difficultatem Concilium Senon. in decret. fidei cap. 15. videtur expresse dicere contrariam sententiam: cum enim docuisset auxilium excitans, seu praenuntio esse ad operandum salutem necessarium, ex qua necessitate videbatur sequi hominem

Obicitur contra assertionem.

Confirmatur obiectio ex S. Scriptura.

Responsio oppugnat.

non habere libertatem ad talia opera, quia non semper habet tale auxilium, ad hanc tacitam obiectionem excludendam adiungit. *Hac tanta gratia necessitas libertati non repugnat, quia Deus semper in promptu est, & nec momentum praterit in quo non siet ad ostium & pulser.* & ad idem alludit Hieronymus epist. ad Cresiphontem, dicens, *non mihi sufficit quod semel donauit, nisi semper donauerit.*

5. Antequam his obiectionibus respondeā, addo alteram assertionem, ex qua facilius erit responsum. Dico ergo Deum, quantum est ex se, pro nullo tempore denegare peccatori excitationem ad penitentiam; dare autem illam temporibus opportunis. Priorem partem probat obiectio prima posita, si sensus illius partis recte intelligatur. Aliud est enim non dare, aliud denegare; aliqua enim non confert Deus, quæ paratus est dare, quando necessarium, vel opportunum fuerit, ideoque licet extra illam occasionem non det excitationem, non ideo simpliciter denegat. Dicitur enim denegare quando proposito absoluto decreuit non dare quicquid ex parte hominis, vel aliarum causarum occurrat. Imò quando Deus ex se aliquid denegat, etiam occasiones dandi fugit, vel impedit. In hoc ergo sensu dicimus pro nullo tempore huius vitæ denegare Deum peccatori auxilium excitans ad penitentiam, esto non semper actu illud inspiret. Hoc probat illa ratio, quod homo quandiu uiuit est in via, & non est obitatus, nec desperatus; ergo necesse est ut saltem ex parte Dei illi pateat adiutus ad salutem, qui aditus in sancta excitatione consistit.

Et confirmari hoc potest verbis Sapientis Ecclesiastici 8. Numerus dierum hominum ut multum centum anni, quasi gutta aquæ maris deputari sunt, & sicut calculus arena, sic exigui anni in die eius. Propter hoc patiens est Deus in illis, & effudit super eos misericordiam suam, videt presumptionem cordis eorum, quoniam mala est, & cognouit subuersionem cordis eorum, quoniam nequam est. Ideo adimpleuit propitiationem suam in illis, & ostendit eis viam equitatis. Per quæ verba ostendit sapiens totum huius vitæ tempus esse tempus propitiationis, & Deum paratum esse ad miserendum, ac proinde nunquam ex se negare auxilium penitentiae, & D. Prosper ad obiectionem 6. Vincit. in hoc constituit discrimen inter statum damnationis & vitæ, & ad 15. ait, Nemini autem Deus correctionis admittit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoñat. Eandemque doctrinam late confirmat ad excerpta Genueñ. capite ultimo eam ex Augustino sumens libero de bon. perseuer. capite. 15. & 22. eandem habet Augustinus lib. de natur. & grat. cap. ubi etiam refert optima verba sua ex lib. 3. de liber. arbit. cap. 18. quæ eandem sententiam continent: quam etiam Concilium Senon. & Hieronymus locis citatis intendunt.

6. Altera pars assertionis sequitur ex præcedenti à sufficiente partium enumeratione. Nam Deus de se paratus est ad dandam excitantem gratiam, & non semper actu dat; ergo saltem daturus est temporibus opportunis, iuxta illud Psalm. *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Ut autem explicemus hæc opportuna tempora, aduerendum est quod in superioribus diximus Deum dare hanc sufficientem excitationem, vel per externum verbum suæ prædicationis, aliæve similia obiecta, ut sunt exempla Sanctorum, Dei beneficia, tribulationes, &c. vel merè interius prioremque modum esse ordinarium & communem, posteriorem verò magis peculiarem & extraordinarium. Vnde ad priorem modum excitationis relicta sunt à Christo media, & veluti ordinaria organa, quibus Deus vti tur ad excitandos peccatores ad penitentiam. Dicimus enim Deum de se paratum esse ad excitanda

corda peccatorum per huiusmodi causas, nam quod in ipso est, pro omnibus illas instituit, & non de se impedit, quominus talium causarum sonus & vox seu actio ad omnes perueniat. Et quod caput est, quoties similis occasio occurrat, in qua homo per huiusmodi ordinarias causas, terius excitetur, Deus actu etiam interius excitat cor: & quantum credibile est, vnum ex temporibus opportunis, in quo Deus tangit cor, & actu pulsat interius, est illud, in quo verbum externæ prædicationis, ut aliud obiectum æquiualens externis incipit excitare homines. Nam, ut supra etiam retigi, ista excitatio exterior cum sola virtute naturali intellectus nihil valeret, & illo instrumento altiore excitationem in mentem efficeret. Quod ergo tunc Deus non neget suæ gratiæ influxum, omnino credendum est. Tum, quia illud videtur esse tempus maxime opportunum; tum etiam, quia illa externa excitatio est quasi causa secunda, à Deo ordinata ad illum effectum, & interna excitatio Dei sufficiens, est quasi necessaria concursus vel adiutorium requisitum, ut illa causa possit effectum illum consequi, ergo ad ordinariam prouidentiam gratiæ spectat, ut Deus tunc conferat auxilium ex parte ipsius necessarium.

Præterea confirmatur & declaratur in hunc modum, quia dubium non est quin Deus sapientissime utatur hoc medio ad conuertendos peccatores per verbum prædicationis, vel perlectionem aliquam sacram, vel per externum bonum exemplum, aut obiectum incutiens timorem, ut est mors alicuius amici & similia. Ergo oportuit certam aliquam legem prouidentiae diuinæ gratiæ in hoc esse statutam, ut omnes qui exterius sufficienter excitantur, inexcusabiles hant si non cooperentur. Nam si stante exteriori excitatione, nulla esset certitudo de interiori, sed hoc esset positum in solo Dei arbitrio, non posset cum certitudine imputari homini, cui proponitur exterius fides sufficienter, etiam si non crederet, quia fortasse non habuit interius sufficientem auxilium. Denique dici posset de Pharaone, v. g. cuius vocatio exterior, ut Augustinus ait, fuit cognitio beneficiorum externorum Dei per Ioseph. Contrarium autem ex facto illo colligimus: nam eo ipso quod exterius sufficienter vocatus fuit, docet Scriptura grauer peccasse, resistendo vocatoni; ergo dicendum est, non defuisse illi interio rem vocationem sufficientem. Denique supponimus ex verbis Christi Domini Math. 11. *Si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, iam in die & in ere penitentiam egissent;* quæ reprehensio fundamentum non haberet, nisi supponeretur cum illis virtutis externis datam esse sufficientem excitationem internam, cum qua alij forent conuertendi.

Idem supponunt illa verba Christi Ioan. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Haberent autem, si externa excitatio non esset sufficiens & exteriori accommodata. etiam optime persuadent verba Pauli Roman. 10. quæ ipse refert ex Deut. 30. *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est, verbum fidei, (ait Paulus,) quod prædicamus.* Sicut enim eum auditur, corde recipi & ore confiteri debet: ita cum prædicatur non tantum ad aures corporis, sed etiam ad aures cordis predicari debet ut sufficienter proponatur, quod non fit sine interna Dei excitatione sufficienter, quia verò hæc cum prædicatione externa coniuncta est, ideo Paulus ibidem hanc facis esse putat ad redarguendos incredulitatis eos, qui audientes Euangelium non obediunt illi, & hoc est quod ait, *sed nunquam audierunt, & quidem in omnem terram exiit sonus re-*

Totum tempus vitæ est tempus propitiationis ex SS. Prosperi & Augustini.

6. Probatur secunda pars assertionis ex Psalm.

ram. Et ad hoc ipsum alia Scripturæ loca inducit. Idemque alia confirmant quæ sequenti capite expendemus. Deniq; si propositio sufficiens obiecto externo fidei, vel pœnitentiæ Deus daret certa lege auxilium internum sufficiens, quando non daret, iam per se ipsum, & non per hominem foret ipse conversio: hoc autem dici non potest, vt ostensum est, ergo pro regula certa habendum est; Deum in huiusmodi opportunitate semper dare excitationem internam sufficientem exteriori vocationi accommodatam. Quod addo, quia hæc interdum potest esse immediate ad pœnitentiam, & tunc excitatione interior est immediate sufficiens ad illam: aliquando verò est vöcatio exterior ad aliquod opus virtutis, vt ad petendam pœnitentiam, & tunc auxilium internum proxime erit sufficiens ad orationem, & remote ad pœnitentiam per orationem impetrandam, & sic de alijs.

Ad excitationem autem merè internam non tam facile possumus certa tempora opportuna designare, pro quibus certa si diuina excitatio interior ad penitentiam. Vnde maximè videtur pendere ex arbitrio Dei, qui singulis distribuit hæc extraordinaria dona prout vult. Duo tamen probabiliter dicere possumus, Vtū est, tempus aliquod esse pro quo penitentia est absolute necessaria ad salutem eternam, vt si homo fidelis in peccato exiens in articulo mortis constituitur, & in tali tempore credibile valde est, etiam si desint motiua externa quæ ad penitentiam excitent, Deum statim pulsare cor, nec deesse vnquam homini in tali opportunitate, quin ita illum excitet. Ratio est, quia tunc illud auxilium est valde necessarium ad salutem, Deus autem in rebus adeo necessarius non deest, vt ex testimoniis Scripturæ cap. 2. allegatis, in quibus Deus sufficiens auxillum omnibus promittit, colligitur. Et hoc à fortiori confirmatur ex his, quæ cap. sequenti dicemus. At verò extra hunc necessitatis articulum, excitatio actualis non est ita necessaria ad salutem, & ideo si per causas externas & ordinarias gratia non inchoatur, non est, cui dicamus à Deo magis hoc tempore, quam illo dari. Vnde cum non semper, sed sæpe illam tribuat dicendum videtur, hoc facere pro arbitrio suo. Credibile autem est in omni opportunitate bene, ac pie operandi, non deesse homini hoc auxilium. Nam, vt dixit Hieronymus Epist. 138. ad Cyprian. parum ab initio, Deus ita condidit hominem libenter, vt suam per singula opera gratiam ei non ne-

Possumus denique addere, licet Deus hanc gratiam conferat beneplacito suo, nihilominus sapere respicere ad bona opera per priorem gratiam facta, ut ad dispositiones peccatoris; quia branter vel facientem elemosynam frequentibus Deus excitat ad penitentiam per internas inspirationes, quam eum; qui talia opera negligit. Nani in hoc sensu dicitur elemosyna remittere peccata. Et idem de remissione iniuriarum, & de aliis operibus similibus. Neq; in hoc est periculum Semipelagiani erroris, quia agimus de homine fidei, qui per fidem beneoperando potest impetrare ulteriora auxilia. Vnde necesse est, vt illud met opus, quo se disponit ad tale auxilium, vel illud impetret; fit aliquo modo ex hie iuxta dicta superius lib. 2. ex quo etiam fit, vt ad tale opus, præcedat alia prior gratia excitans fidem ipsam, & per fidem voluntatem ad elemosynam, vel aliud simile opus faciendum; quod satis est, vt per tale opus possit peccator impetrare excitationem merè internam proxime sufficientem ad penitentiam dandam etiam eo tempore, in quo non est simpliciter necessaria ad salutem æternam. Hoc ergo modo potest talis actualis gratia obtineri, quamvis semper determinatio temporis & mo-

menti in particulari ad talem gratiam præbendam,
per liberam Dei voluntatem facienda sit, quia non
est necesse vt detur, statim ac homo bonu opus fac-
cit, nec aliud certum tempus potest ex vi meriti, seu
imperatioris hominis designari.

Ex quibus facile ad obiectiones factas contra priorem assertionem potest responderi. Cum enim infertur hominem in eo momento, in quo actu non excitatur ad penitentiam, non posse conuerti, distinguendum est de penitentia proxima, & remota. Concedo ergo non posse, proximè, quia non habet in se auxilium dans posse, vt rectè ibi probatur. Neque hoc est inconueniens, sed necessarium consideratà conditione humanæ naturæ. Nam homo, cum dormit, non potest proximè penitere, heque etiam, cum actus est nimis intentus aliis rebus, & negotiis, nihilominus tamèn temper, & quolibet tempore huius vitæ potest homo penitentiam agere, & cum fructu conuerti, saltem potestatè remota, quia semper est in statu viæ, & consequenter est capax obtinendi salutem. Hæc autem potestas licet aliquibus temporibus, vel momentis remota sit, temporibus opportunitas sit proxima, & semper ex parte Dei est paratum proximum auxilium modo explicato: & hoc satis est, vt peccator quando est in via, possit saluari. Vnde ad loca Scripturæ respondetur, in eis præcipiè promitti remissionem peccati agendi penitentiam, in: supponunt autem potestatem agendi penitentiam dicto modo. Et ad eandem causam mouentur peccatores, ne differant penitentiam respectu eorum temporum & opportunitatum, in quibus ad illam vocantur; ideo enim dicitur, *Hodie si vocem eius audieritis*, &c. & illi reprehenduntur, qui vocati resistunt, *vocatus, & non uenisti*, Prouerb. 1. ad cap. firmiter responsum est.

Ad ultimum; negatur sequela; quia homo non constituitur extra statum salutis, quoties actu non excitatur, quia semper est in statu, in quo possunt causae occurrere, per quas Deus solet excitare, & semper est capax internarum excitationum Dei. Ad illam verò replicam de ultima excitatione respondeo solum inde concludi hominem illum in eo statu fore damnandum, quia non est acturus poenitentiam, vnde fit, vt ex hypothesi quoddam illa excitatio erit vltima, & illi resisteret, non possit saluari. Ex quo ulterius sequitur, vt licet ille peccauerit peccato impoenitentiae, non consentiendo illi vltimae excitationi, nihilominus illa transacta iam non committit nouum impoenitentiae peccatum, quia nec aduertit, nec ita excitatur, vt aduertere possit. Ex his verò non fit illum hominem etiam pro illo tempore esse extra statum salutis, quia ex vi status est capax remissionis peccati, si poenitentiam agit: quod autem illam non fit acturus, est per accidens, & ex eius negligentia, vel malitia. Vnde simpliciter loquendo etiam posset in eo breui tempore homo illi poenitentiam agere ex vi generalis prouidentiae gratiae. Nam licet futurum sit, vt amplius non excitetur per generales causas, seu media gratiae; id est repudiata accidentarium & contingens, & non prouenit ex reprobatione, seu ordinatione diuina positua; (vt sic dicam), sed ex praesentia & permissione. Prauidit enim Deus post illam excitationem non fuisse illum hominem excitandum per aliquam ordinariam media externa existentia in Ecclesia; & permisit sine noua excitatione mori. noluitque amplius illum interius excitare, quia satis illi prouidit excitando illum in illo articulo necessitatis, & tempore satis morti vicino.

Ad vltimum ex Concil. Senonen. respondetur; Responde-
Concilium loquutum fuisse eodem modo; quo tur ad Con-
Scriptura, quam allegat: nam Deus semper est ad cil. Senon:
ostium cordis paratus ad pulandum, non tamen
continûe pullat, sed temporibus opportunit. idque

7.
Solvuntur
objectiones
factæ.

Pœnitentiã
duplex pro-
xima, & re-
mota.

Responsio
ad locos S.
Scripturæ.

Quod peccator post
ultimam ex
citationem
repudiata
non excite
tur amplius
et non pro
uenit expo
sitiva repre
hensione, sed
ex præsci
entia, &
permissio
ne Dei.

satis est, ut gratia necessitas vsui libertatis non repugnet, ut infra dicitur.

8. Alia dubitatio circa propositam generalem regulam est, utrum ab illa regula exceptio aliqua fiat, vel admittenda sit, quod est quærere, an aliqui homines etiam ex fidelibus propter grauissima peccata interdum deferantur à Deo pro aliquo humus vitæ tempore, ita ut sine auxilio sufficiente relinquantur. De hoc verò puncto disputavi in 4. tomo de Pœnit. disp. 8. & ferè nihil occurrit addendum; ibi enim adnotavi duobus modis posse hanc exceptionem intelligi. Primò ex parte ipsorum criminum, seu peccatorum, ita ut sint aliqua irremissibilia, vel multitudo aliqua peccatorum certa, quæ ex lege Dei puniantur hac pœna priuationis omnis auxilij in hac vita in hoc sensu ostendi esse certissimum, non esse talem exceptionem admittendam, & nonnulla Scripturæ loca subobscura declaravi. Alio modo potest intelligi exceptio ex parte personarum, quia potest Deus aliquos ita punire, & dubium est, an interdum faciat, & sic diximus rem non esse tam certam, nihilominus veram omnino esse sententiam, quæ talem exceptionem admittit, quam capite sequenti confirmabimus, ubi ostendimus, etiam infideles non relinqui à Deo in hac vita sine sufficiente auxilio gratiæ, ut conuerti possint; ergo multo minus relinquitur fideles quantumvis iniquos, & peccatores sine sufficiente auxilio.

9. Dicendum ergo est nullam esse admittendam exceptionem à generali regula posita, quia cum sit regula & voluntas Dei tot modis sit nobis in Scriptura tradita, & per Ecclesiam declarata, non licet nobis aliquem hominem ab illa excipere, nisi per eandem Scripturam, vel Ecclesiam æquè de exceptione constet, vel ratione conuincatur, sed nullo ex his modis talis exceptio, ut ex dicendis in capite sequenti patebit, ostendi potest: ergo. Ratione item declaratur, quia auxilium sufficiens aut est ad non peccandum iterum, vel ad resurgendum à peccato commissio: neutro autem modo negatur peccatori in hac vita auxilium sufficiens: ergo. Minor quoad priorem partem de peccatis futuris declaratur in hunc modum. Quia sermo esse potest de auxilio sufficiente ad vitanda singula peccata in particulari, seu seruandum præceptum in omni occasione particulari, in qua eius obligatio occurrit: vel est sermo de perseverantia longi temporis in obseruatione præceptorum sine lapsu. Priori modo non destituitur fidelis auxilio sufficiente in aliqua certa ac definita occasione peccandi vel seruandi præceptum obligans; quia vel sine illo auxilio potest vitari hic & nunc peccatum,

10. & seruari præceptum, ut contingere potest in peccato contra solam legem naturalem, non urgente graui tentatione, & tunc licet negetur auxilium speciale, non negatur necessarium, sed abundans, & ideo non tantum peccatori, sed etiam iusto potest interdum non dari, quia tunc auxilium, (ut ita dicam,) generale est sufficiens, & hoc non negatur. Vel illud auxilium gratiæ est simpliciter necessarium propter tentationem urgentem, vel quia præceptum est supernaturale, & tunc si negaretur auxilium sufficiens in certa, & determinata occasione, homo non seruans præceptum non peccaret, quia sine sufficiente auxilio non potest. Qui autem non facit, quod non potest, non peccat: quod maxime verum est, quando absolute non potest in particulari actu & occasione, ut in lib. 2. latè dictum est. At verò nullus peccator excusatur ab obseruatione præcepti, vel à culpa in transgressionem eius, propter priora peccata, neque propter obdurationem suam, nec potest verè dicere, *Per Deum absit*; ergo non omnino priuatur auxilio sufficiente. Denique talis peccator cum habeat fidem, potest per illam orare,

& ad hoc sufficienter excitatur ipsamet tentatione & periculo, si autem oret, sicut oportet, non denegabitur auxilium; ergo.

Si autem sit sermo de auxilio ad non peccandum diu, quia ad hoc est necessaria gratia sanctificans, auxilium sufficiens ad iustificationem erit consequenter saltem remotè sufficiens ad non peccandum postea quouis tempore, iuxta dicta cap. præcedenti; & illud satis est. Iam ergo probatur nemini fidei negari auxilium sufficiens ad resurgendum à peccato, quando hic viuunt, quia etiam ille peccat quouies debito tempore non seruat penitentiam præceptum quo obligatur, nec enim propter peccata præcedentia excusatur. Idemque de præcepto amandi Deum super omnia: si autem talia præcepta seruet, iustificabitur. Item semper potest orare per fidem, quam habet, & reddit argumentum factum: ab his autem obligationibus nemo excipitur; ergo nec à regula habendi auxilium sufficiens fidelis aliquis excipiendus est.

Dicunt aliqui, tali homini non dari auxilium sufficiens, etiam pro illo tempore, & nihilominus imputari ei peccatum, quod tunc committit, quia propter peccata præcedentia illi denegatur tale auxilium, iuxta illud Pauli ad Rom. 2. *propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt*. Imò addunt aliqui, etiam per totam vitam denegentur homini talia auxilia, imputantur illi omnia sequentia peccata, quia propter peccatum originale denegantur. Sed hoc nullo modo suffragari potest, quia si homo eo tempore & momento, quo transgreditur præceptum, non habet libertatem, nec potestatem ad vitandum actum, etiam quasi materialis transgressio, & non imputabitur ei ad nouam culpam, & consequenter, nec ad nouam pœnam coram Deo, ut est certa doctrina, ut Paulus dicit de tali homine qui thesaurizat sibi iram; ergo de nouo committit culpam; ergo non imputatur tantum ratione præcedentis culpe. Accedit quod effectus sequutus ex priori culpa, si nullo modo fuit præuius, nec moraliter præiudicari potuit, etiam in priori culpa non imputatur, quia non est voluntarius: in præfenti autem talis effectus non est præuius in præcedenti culpa, & maxime in originali; ergo nullo modo imputatur, si in tempore, quo fit delictum, deest auxilium quo potest vitari; ergo necessarium fandum est in illa opportunitate non negari. Et hæc expressa sententia Augustini lib. 3. de lib. arbit. cap. 18. 19. & 22. contra Faustum cap. 44. & 5. contra Iulian. cap. 5. & lib. de nat. & grat. cap. 67.

Dices hæc ad summum procedere de fidei, quando in fide perseverat: fieri autem posse ut propter multiplicationem peccatorum ita derelinquantur, ut fidem amittat, & ita omni auxilio sufficiens priuetur. Respondeo, ut talis homo consideratur priusquam amittat fidem, vel postquam amittit illam; in hoc posteriori tempore iam inter infideles numeratur, de quibus capite sequenti dicemus. In priori autem tempore nunquam priuatur auxilio sufficiens ad conseruandam fidem, quantumvis alia peccata multiplicet fidei non contraria: quod patet ratione facta, quia non priuatur auxilio ad vitanda alia peccata in particulari, ergo nec ad vitandum peccatum contrarium fidei, aliàs sentiret, do contra fidem, vel illam negando, non peccaret, & consequenter nec fidem amitteret, nam fides semel habita non admittitur in hac vita sine culpa mortali illi contraria. Ergo fidelis peccator nunquam priuatur auxilio sufficiens ad resurgendum à peccato. Hæc autem intelligenda sunt de auxilio sufficiens communi & ordinario: nam extraordinarium auxilium sæpe priuatur peccatores propter peccata sua, ut capite sequenti dicam. Unde sit ut

sæpe moraliter resurgere non possint propter nimiam difficultatem ex praua illorum dispositione subortam, quâ commune auxilium, licet in rigore sufficiat ad opus, moralem tamen difficultatem non aufert, quæ interdum vocatur impossibilitas vel moraliter, vel secundum Dei præscientiam, & quia in illa difficultate, & impossibilitate sæpe derelinquuntur à Deo, ideo dicuntur in Scriptura deserti, & obdurati, vt in cap. sequenti generalius dicemus. Quædam verò Augustini loca difficilia, quia omnibus statibus peccatorum communia esse possunt, in capite ultimo huius libri tractabuntur.

CAPVT XI.

Quomodo infidelibus omnibus detur auxilium sufficiens ad fidem, & salutem.

SYpponimus generalem regulam cap. 8. constitutam etiam in omnibus adultis, & infidelibus locum habere, quia illi etiam sub illis omnibus quos Deus saluare voluit, sub illisque omnibus, pro quibus Paulus orare obsecrabat, comprehenduntur. Imò Principes & Reges, pro quibus in particulari orationem postulabat, eo tempore infideles erant, & præterea Scripturæ locutiones sæpe sunt ita vniuersales, vt omnes comprehendant, vt Ioan. 1. Illuminatus omnes homines. Apocalyp. 3. Ecce ego ad ostium, & pulso si quis, &c. & huc etiam spectat generalis vocatio Christi Matth. 11. Venite ad me omnes, &c. interdum verò loquitur specialiter de impiis & infidelibus. Et Paulus Act. 14. cum dixisset Deum reliquisse gentes ingredi vias suas, statim conatur ostendere non fuisse relictas sine sufficienti auxilio. Et hoc etiam supponit ad Rom. 1. cum dixit gentes fuisse inexcusabiles. Item Isai. 65. Expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem. Et hoc etiam probat vniuersalitatem redemptionis Christi, iuxta illud 1. Corinth. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. nam in mundo etiam infideles comprehenduntur, & ideo ipse præcepit Apostolis: Euntes in mundum vniuersum prædicare Euangelium omni creaturæ, quia omnibus sine exceptione media salutis præparabat.

Et ad eundem loquuntur de generali largitione gratiæ quantum est ex parte Dei, Patres, quos pariter in dicto lib. 4. de Prædest. cap. 4. allegauimus, pariter in superioribus ostendendo dari reprobis auxilium verè sufficiens; quibus addi possunt Dionys. cap. 9. de cœlest. Hierarch. dicens radium diuini luminis paratum semper esse, & omnibus patere ad participandum, & ad cæcitatem erroris expellendam, Et Nazianz. qui orat. 21. de laudib. Athanas. in principio Deum confert soli qui mundum illuminat vniuersum, quam comparationem eleganter etiam ponderat Ambrosius serm. 8. in Psal. 118. & August. lib. 1. de Gen. contra Mar. cap. 3. & lib. 1. retract. cap. 10. Cyrillus etiam & Chrysost. in Ioannem, ita exponunt verba illa, illuminat omnem hominem, &c. Chrysostomus item homil. 26. ad Hebr. Denique dicit paratum esse ad omnes iuandos, & idem habet latè Prosp. ferè toto lib. 2. de vocat. gent. præsertim cap. 25. 26. & vlt. denique rationes supra factæ cap. 8. hoc confirmant.

Hæc igitur veritate supposita, quærimus quomodo hæc sufficiens gratia omnibus infidelibus conferatur. Possimus autem infideles in tres ordines distinguere, quidam sunt, quibus non solum prædicata fuit fides, sed etiam interdum donata, ab illa tamen postea per apostasiam, & hæresin ceciderunt. Alij quibus fides prædicata sufficiens est,

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

illam tamen amplecti noluerunt. Alij qui vel nihil de Evangelica fide audierunt, vel certè numquam fuit illis sufficienter proposita. De primis facilis est responsio; dicendum est enim huiusmodi homines antequam fidem perderent, ita recepisse auxilium sufficiens ad perseuerandum in fide, sicut accipiunt iusti auxilium sufficiens ad perseuerandum in gratia, licet postea illam amittant. Itemque dicimus si tantum fidem mortuam habuerunt, ita accepisse auxilium sufficiens ad comparandam vitam eius, seu charitatem & iustitiã, sicut alij peccatores, qui semper in fide perseuerant, illud accipiunt. Et eadè proportionalis ratio & omnia ibi dicta possunt hic facile applicari, neque in hoc est noua difficultas. Postquam autem isti facti sunt infideles, credendum est non omnino priuari auxilio sufficienti, vt respiciant, iuxta proximè dicta in cap. præcedenti, quia semper manent viatores & resurgere possunt. Quia verò initium iustificationis à fide sumendum est, & illi fide carent, auxilium sufficiens eorum incipit à vocatione ad relinquendum errorem, & ad veram fidem redeundum. Hanc verò vocationem recipere credendum est temporibus opportunis, (sicuti diximus de vocatione ad penitentiam,) quando occurrit aliquid, quod memoriam antiquæ fidei, & prioris lapsus exciter, vel quando necessitas confitendi, aux exercendi fidem occurrit, vel aliis similibus, præter alias occasiones, quas Deus pro sua liberali gratia ad huiusmodi homines excitandos obseruat, vel procurat. Addo insuper præter vocationem ad fidem, posse illis dari auxilia ad aliquâ opera bona, vt in sequenti membro dicam; est enim quoad hoc eadem ratio.

De secundo item genere infidelium, qui non ignorant inculpabiliter Euangelium, quia illis sufficienter propositum est, non est explicatu difficile, quando & quomodo datur eis auxilium sufficiens enter est ad salutem. Nam in illis etiam primum auxilium prædicatum, necessarium est ad credendum: hoc autem illis datum est, quando illis fuit proposita fides; quia, vt diximus, Deus non negat internam vocationem, quando externam concedit; ergo sicut exterius vocati sunt, ita etiam est credendum interius fuisse sufficienter excitatos, vel vt possent immediatè vel credere, vel saltem vt aliquam diligentiam adhibere possent ad perfectius audiendum, vel considerandum, vt ita possent paulatim ad voluntatem credendi peruenire, nec enim necesse est, vt hoc auxilium sufficiens à principio sit integrum, & completum respectu deliberati consensu fidei, vel penitentiae, vel alterius similis actus, quasi vltimatè intenti; sed satis est quod sit sufficiens ad aliquid agendum, quod si fiat, dabitur vterius auxilium, & sic consequenter donec ad proximum, seu integrum perueniatur: vnde si primus gratiæ impulsus in vacuum recipiatur, quia homo deest gratiæ Dei, contingere potest, vt Deus vterius in motibus gratiæ non progrediatur.

Dices: quod si homo, qui semel prædicata est fides, tunc resistit, & postea iterum non occurrit occasio audiendi fidem, numquid ille homo manet in fide, & reliquo vitæ suæ tempore sufficienti auxilio gratiæ destitutus? Videtur enim id sequi ex declaratione facta, quia tali homini non datur hoc auxilium, nisi per fidei prædicationem: hoc autem videtur absurdum, tum quia alias auxilium sufficiens multis hominibus solum daretur semel, vel iterum in vita, quod non potest dici auxilium absolute sufficiens ad salutem, tum etiam, quia alias talis homo post illam primam resistantiam, & ratione illius maneret quodammodo extra statum, vel saltem extra possibilitatem salutis. Respondeo, si in huiusmodi homine maneat aliqua memoria prioris vocationis, & prædicationis fidei, per illam poterit iterum,

Lapsi à fide gratiam sufficientem receperunt.

Item illi quibus fides sufficienter enter est ad salutem. Nam in illis etiam primum auxilium prædicatum, sed fidei.

3. Instatur, & instantiæ respondetur.

ostendi: cum etiam, quia loquitur de gratia, cum qua sunt inexcusabiles qui non cooperantur: ad hoc autem sola vocatio exterior non sufficit. Præterea Fulgentius epist. 7. ad Venant. totus est in hac veritate demonstranda, eamque optimis scripturæ testimoniis & rationibus confirmat, & licet ex instituto de fidelibus peccatoribus loqui videatur, sapie ad omnes tam iustos, quam peccatores sermonem extendit, & specialiter cap. 8. ait, *Sicut medico nostro nullus est incurabilis plaga, ita nec in aliquo vultu nec in aliquo tempore celestis potest deficere medicina.* quæ verba non video, quomodo possint de sola gratia externa, vel interna intelligi, nisi dicamus omnia esse ficta, & solum in externa specie apparentia, quæ in tota illa epist. Fulg. scribit, quod nefas esset explicari.

Hic accedit Paulus Orosius in Apolog. dicens, *Deum adiutorium suum non solum in corpore suo, quod est Ecclesia cui specialia ob credendum fidem gratie dona largitur: verum etiam vniuersis in hoc mundo gentibus propter longanimitatem suam clementiam subministrare, & postea explicat huius gratiæ modum, & itatim referam, est etiam illustre testimonium Ambrosij exponens illud Psalm. 118. in Octionario 8. Misericordia Domini plena est terra. quibus verbis coniungit illa Matth. 5. Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & ait, *Quomodo misericordia Domini plena est terra, nisi per passionem Domini nostri Iesu Christi.* & infra, *Plena est terra misericordia Domini, quia omnibus est data remissio peccatorum, super omnes solem oriri iubet, & quidem hic sol quotidie super omnes oritur: mysticus autem sol iustitia omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit, adiungit quod ad rem maxime spectat, Si quis autem non credit in Christo, generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios solis excludat, non ideo sol non est ortus omnibus. & infra super omnes pluuia est, & hoc diuinæ misericordiæ deputatur, quia pluit super iustos & iniustos. Omnes denique Patres qui dicunt Deum omnes illuminare, & quamuis multi Christum non agnoscant, per illos stare quominus illuminentur, apertissime idem sentiunt, tam de his infidelibus, quibus post Christum Euangelium prædicatum non est, quam de illis, qui ante Christi aduentum in gentilibus erroribus vixerunt, quos Patres supra retulimus, & ibi rationem huius veritatis attulimus.**

Modus autem explicandi hoc auxilium & respondendi difficultatibus, duplex esse potest, vnus est Deum præparasse sufficienter toti vniuerso auxilia gratiæ, & pro omnibus & singulis hominibus, nullum excludendo, quantum est ex se, vocatam fuisse tamen ut hæc auxilia ad singulos homines, ministerio aliorum hominum peruenirent. Sicut videmus id fecisse in lege Euangelica mittendo Apostolos in vniuersum mundum ad prædicandum, & ante Euangelicam in lege veteri per Moysen, vel ante hunc per Abraham illi genti sufficientia fidei remedia prouidit, & prius in toto tempore legis naturæ veram fidem à primis parentibus tradidit, eamque filiis suis communicari ac sufficienter proponi, & à parentibus ad filios derivari voluit, & mediante fide cætera, etiam salutis remedia vnoquoque tempore, opportuna vel necessaria omnibus tradidit, quia pro omnibus indifferenter illa instituit. Ita ergo ex parte Dei omnia parata sunt sufficientia auxilia. Quod verò in multis contingat, ut talia remedia, vel prædicatio fidei ad illos non perueniat accidentarium est, & à Deo non est procuratum, sed præuium, & permixtum, quæ quidem permissio nec iniusta est, quia Deus nulli debet maiora auxilia. Imò, ut Augustinus sapienter tradit, cum homines essent in originali peccato, hæc censeri potest iusta illius poena

in his, qui illam patiuntur, licet aliis fuerit ex misericordia Dei remissa. Neque etiam esset illa permissio contra voluntatem antecedentem Dei saluandi omnes homines, quia ex parte Dei parata est salus omnibus, & hoc solum ad illam pertinet voluntatem. Nec denique est illa permissio contra debitum & sapientem Dei prouidentiam, quia non tenetur Deus mutare, vel agere communem cursum causarum generalium in vnoquoque ordine, ne in illo aliqua monstra, vel defectus sequantur.

Vnde iuxta hunc dicendi modum non erit necessarium, ut infideli in syluis educato, vel vniuersis Gentilibus, quibus vera fides nunquam per homines prædicata est, Deus, vel per se interius, vel per Angelos aliquo extra ordinario modo fidem reuelet, quocumque modo viuant, quia ex vi generalis voluntatis, aut prouidentie, non cogitur Deus miraculoso modo homines saluare, vel ad fidem excitare, sed tantum per ordinarias causas, quæ si desint, Deus (ut sic dicam) functus est officio suo vniuersalis prouisoris. Et hunc modum dicendi videtur sequi Gregor. in 1. d. 46. quæst. ad 3. vbi multum inclinat in eam sententiam, quod iustis non dantur auxilia antecedentia sufficientia ad salutem, illum autem modum generalis sufficientie tribuit scoto & Ochamo.

Possumus autem hunc dicendi modum persuadere primo ex Paulo Act. 17. vbi de antiquis gentibus loquens, ait, *tempora huius ignorantie despicies prior ille Deus, nunc annunciat hominibus, &c. despicies enim dixit, quia non peculiari modo illis prouidit, vnde cap. 14. eandem prouidentiam Dei circa eosdem fideles explicando, per causas tantum generales id facit, dicens, qui in præteritis generationibus diuisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem non sine testimonio reliquit semetipsum beneficiens de celo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & letitia corda nostra.* Vbi indicat solum per hos exteriores effectus illas nationes ad sui cognitionem excitasse, non autem per aliquam reuelationem internam, vel extraordinariam illas docuisse: & in Epist. ad Rom. in principio, quodammodo de antiquis gentibus loquitur. In cap. autem 10. agens de tempore legis gratiæ, in quo Deus nouo quodammodo voluit homines ad fidem vocare, non aliter hanc gratiam ad omnes peruenisse declarat, nisi qui a omnes audierunt, vti que quantum est ex parte Dei, quia in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Secundo item declaratur ex causa paruulorum, multi enim paruuli damnantur, quia illis applicari non potuit habitualis fides, seu remedium originatis peccati siue quia in lucem natæ non potuerunt, siue quia sunt de parentibus Gentilibus, & omnino ignorantibus tale remedium, siue quia vniuersaliter licet de fidelibus nati fuerint, contingit deesse necessaria ad Baptismum, ita ut ante mortem illis applicari non potuerit. Et nihilominus illos etiam saluare voluit Deus, eisque censetur auxilia sufficientia dedisse in causis vniuersalibus gratiæ, vel in suis parentibus, ut ait Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. alias 23. nec oportet, ut per miraculosa, vel extraordinaria remedia Deus illis prouideat, quid ergo mirum, quod idem contingat in multis adultis? Aliud non dissimile exemplum est in his peccatoribus, qui in perpetuam amentiam incidunt, in qua incapaces sunt auxiliorum sufficientium, quibus iustificari possint, quæ in se ipsis recipiant, & nihilominus ex parte Dei non denegantur illis sufficientia remedia. Nam Deus ex se illa dare paratus est, & aliud impedimentum

accidentarium est, ex generali causarum ordine
proueniens Deo vidente, & permittente. Ita ergo
de cæteris impediementis, vel defectibus contin-
gentibus in aliis hominibus dici potest.

Hic modus non repugnat simplici-
ter diuine bonitati,
nec iniustitiam continet, secundum Augustinum.
nec aliquid simpliciter repugnans diuinæ bonita-
ti, vt in discursu factis ostenditur. Estque
hoc maximè verum si meritum humanæ naturæ
per peccatum originale corruptum consideremus,
ratione cuius indigna est facta omnium auxilio-
rum gratia, & ideo licet illis priuaretur, nulla est
iniustitia in Deo, sed iusta pena, vt August. lib. de
honor. perseuer. cap. 8. considerat, nihilominus
tamen supposita Christi redemptione & volunta-
te, quam Deus habuit providendi omnibus homi-
nibus necessaria ad remedium peccati, & singulis
iuxta capacitatem suam, non satisfacit ille modus
explicandi auxilium sufficiens adultorum. Pri-
mò, quia adulti sunt capaces propriæ præpara-
tionis & dispositionis ad participandam Christi
redemptionem, & peccati remissionem obtinen-
dam, ergo in se ipsis debent aliquo modo recipere
auxilium sufficiens quo possint disponi, alioqui
qui non recipiunt in se hoc auxilium, non sunt
liberi, nec in se potestatem habent ad conse-
quendam salutem; ergo per alios, vel per solas
vniuersales causas extrinsecas non satis illis esset
provisum.

Secundò, quia licet verum sit, potuisse Deum
sine iniustitia negare absolute omnibus, vel ali-
quibus hominibus lapsis hoc auxilium, non esset
tamen iustum imputare carentibus tali auxilio
propriam damnationem, nisi tantum ratione pec-
cati originalis, nam propria non possent illis impu-
tari, si non haberent auxilium sufficiens ad vitan-
da illa, iuxta doctrinam supra traditam ex Augu-
stino de corrept. & grat. cap. 11. & 12. imputan-
tæ autem & propter illa damnantur, vt est cer-
tum ex Paulo ad Rom. 1. dicente, gentes fuisse in-
excusabiles, & thesaurizasse super iram in die
iræ: ergo necesse est, vt in se ipsis & proximè
recipiant auxilia; ad non committenda propria
peccata personalia. Ergo mediante tali auxilio
recipiunt aliquo modo in se auxilium sufficiens ad
salutem. Nam omnis adultus qui habet auxilium
sufficiens ad non peccandum, habet etiam ad salu-
tem consequendam, quæ ratio magis ex sequen-
tibus declarabitur.

Tertio tandem hoc confirmatur ex Patribus, qui
hanc generalem gratiæ communicationem quoad
adultos, non solum in causis extrinsecis & vniuer-
salibus, sed etiam in internis auxiliis & inspiratio-
nibus constituunt. Prosper enim lib. 2. de vocat.
gent. cap. 26. aliàs 9. cum descripsisset externas &
internas gratias, quibus Deus homines vocat, sub-
iungit, *Que opitulatio per innumeros modos siue occultis,
siue manifestis omnibus adhibetur, & quod à multis refuta-
tur, ipsorum est nequitia: quod autem à multis suscipitur,
gratia est diuina, & voluntatis humana.* & in eodem
sensu in cap. 4. aliàs 1. de reprobis dixerat, qui qui-
dem in comparatione electorum videntur abiecti, sed nun-
quam sunt manifestis, occultisque beneficiis abdicati. &
cap. 5. aliàs 2. cum dixisset, tam in populo Dei,
quam in gentibus neminem fuisse iustificatum, nisi
per spiritum gratiæ, subnectit statim, *quæ etsi par-
tior antea, atque occultior fuit, nullis tamen seculis ne-
gatur, virtute vna, quantitate diversa, consilio incommutabi-
li, operi multi formis.* & apertissimè cap. 23. aliàs 8.
Circamatiorem (inquit) præter generalem gratiam par-
ticiatque occultis omnium hominum corda pulsantem, &c.
Eamdem sententiam indicant Fulgentius, Paulus
Oros. & alij Patres supra allegati, & in eadem fuisse
Augustinum, infra ostendemus.

Alter igitur modus explicandi sufficientiam

hanc, est, quam indicant verba illa Ioannis 1. *Erant
lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc
mundum.* quæ verba (visuprà dixi) de illuminatione
interna & supernaturali Patres intelligunt, &
omnibus hominibus adultis generaliter quantum
est ex parte Dei communicari sentiunt. Iuxta
quam interpretationem, etiam illis infidelibus, qui
quibus Euangelium, vel fides per homines prædi-
cata non est, Deus prouidet modum, quo illumi-
nentur, & excitentur sufficienter ad fidem, si per
eos non steterit, vel extraordinario modo prou-
dendo, vt ad illos Prædicatores mittantur, vel mi-
nistrio Angelorum eos docendo, vel per seipsum
illos interius illuminando, & vocando, vt sic etiam
in omnibus hominibus illud Apocalyp. 3. locum
habeat, *Ego sto ad ostium, & pulso.* quam sententiam
non obscure indicat Prosper locis citatis, & specia-
liter cap. 23. etiam de paruulis ait, *ad aliam peruenire
gratiæ partem, quæ vniuersis semper est impensa natura.*
& addit, *quæ utique si bene eorum videntur parentis suam
ipsi per eosdem inueniuntur.* Ergo supponit adultis pa-
rentibus in se ipsis datam esse sufficientem gra-
tiam, quæ bene vti potuissent, & per eam non so-
lum salutem propriam, sed etiam infantium prouide-
re. Vnde sicut parentibus imputatur filiorum de-
fectio, ita multo magis vnicuique adulto imputan-
dum est, quod fidei lumine carperit. & ita Dionys.
cap. 9. de cœlest. Hierar. dixit. *Non rectè imputari
gubernatoribus Angelis, si gentes aliæ ad falsorum Deorum
cultum deuolutæ sunt; sed illis ipsis qui motibus propriis
recto calle, quo ad Deum ascendere possent, sua sponte deuiar-
unt.* Fuissent ergo per Angelos instructi, nisi ipsi
impedimentum posuissent, vnde infra dicit. *Di-
uini luminis pelagus paratum semper est, & parat omnibus
ad participandum.* & infra, *nunquam præferunt aliquid
aliqui Diis, sed vnum illud omnium, ac singulare primi-
pium, ad quod sanè obsequentes ducebantur Angeli præfati
singulis gentibus.* Eodemque modo Irenæus lib. 4.
cap. 71. ait Deum dedisse omnibus liberum arbi-
trium, cui vim non infert; seu bona (inquit) sen-
tentia adest illi semper utique ex parte Dei illumi-
nantis & inspirantis illam, hoc est enim quod sub-
iungit, & propter hoc consilium quidem bonum dat om-
nibus: posuit autem in hominum potestate, electione, &c.
& idem sentiunt alij Patres supra relati vbi cum-
que de hoc generali gratiæ communicatione lo-
quuntur.

Ratione potest hoc breuiter ostendi à sufficienti
partium enumeratione, quia etiam hos infideles
nunquam exercitiis vocatos ad fidem per mini-
sterium hominum Deus vult saluare, quantum
in ipso est, non obstante originali peccatori imò
ab hoc ipso peccato vult illos eripere propter Chri-
stum; ergo aliquo modo illis contulit sufficientiam
media: at non contulit in solis causis vniuersalibus,
nec solum per alios homines, vt ostensum est; ergo
necesse est, vt illis in se ipsis auxilium hoc sufficiens
conferat, vel proximè, vel remotè, vel saltem in
eorum potestate illud constituat, vt si contingat
illud non recipere, reuera per illos stet, & non per
Deum: nec per solam naturalem aliquam impo-
tentiam id eueniat. quomodo autem hoc intelli-
gendum sit, & qualiter difficultatibus in con-
trarium occurrentibus sit satisfaciendum, in sequenti capite ex-
plicabimus.

CAPUT XII.

Difficultas circa superiorem doctrinam proponitur, cuius occasione tractare incipit axiomam illud, Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam.

¹ Ex dictis in fine præcedentis capitis difficultas nascitur quæ est vna ex potissimis huius materie, & his temporibus valde controuersa. Nam videtur ex dictis sequi, Deum expectare voluntates hominum, vt eos ad fidem excitet, & consequenter dare illis hanc priorem gratiam excitantem ex bono vsu liberi arbitrij naturali: hoc autem est incidere in errorem damnatum Semipelagianorum; ergo. Sequela patet, quia Deus non dat omnibus his infidelibus huiusmodi excitationem supernaturalem ad fidem, quia re vera multi eorum sunt, qui nec exterius audierunt, nec interius senserunt motionem ad adem, nec aliquam rerum fidei apprehensionem habuerunt, & nihilominus dicitur Deus paratus esse ad dandum eis hanc excitationem; & per eos stare, quod illam non accipiunt, & hoc modo dicuntur accipere à Deo auxilium sufficientis ad credendum quantum est ex parte Dei; ergo aliquid Deus expectat ex parte illorum, vt eis hanc gratiam conferat; nam si nihil expectaret, omnibus indifferenter daret: falsitas autem consequentis probatur, primo ex Concilio Arausicano can. 4. Si quis, vt à peccato purgemur, voluntates nostras Deum expectare contendit, resistit ipsi Spiritui sancto. loquiturque de expectatione quoad primam gratiam, quæ præparatur voluntas à Domino, vt statim declaratur, nam ad infusionem subsequenter gratiæ, & formalem remissionem peccati, non est dubium, quin Deus expectet voluntates nostras cooperantes vocationi suæ, vt postea dicemus lib. sequenti. Secundo idem probatur ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 5. dicente, initium iustificationis sumi à vocatione Dei, quæ nullis præcedentibus meritis Deum hominem excitat. Si autem Deus expectaret hominis voluntatem, iam aliquod meritum ex parte hominis præcederet. Tertio, quia initium supernaturalis sanctificationis esset ex nobis, non ex Deo, quia præcederet ex parte hominis aliqua ratio totius iustificationis.

In hoc puncto occurrebat in primis tractandus error Semipelagianorum, dicentium, vel semper vel saltem interdum, vel in aliquibus hominibus expectare aliquem bonum vsu liberi arbitrij, vt opus gratiæ in illis facere incipiat, siue expectet vsu illum, vt meritum perfectum, vel impetratorium, siue vt aliqualem dispositionem, & rationem, propter quam opus gratiæ incipiat, nam à tali dispositione, vel ratione non potest aliqualis ratio meriti, licet imperfecti, separari: cuius erroris auctores & sensum in lib. 1. cap. 15. & 16. pro viribus explicauimus. Circa illius autem impugnationem, necesse non est multum in præsentia immorari, tum quia expressè damnatus est in Concilio Arausicano, ferè per omnes cationes, & in Tridentino sess. 6. cap. 5. tum, quia in dicto loco loca Augustini, & Prosperi, aliorumque Patrum retulimus, qui ex professo errorem illum impugnant, tum præterea, quia in lib. 2. de prædest. cap. ex professo errorem illum impugnamus tum denique, quia in his, quæ cum Catholicis disputabimus, asserimus omnia quæ pro hoc errore, vel contra illum deducuntur possunt.

Omissis ergo Semipelagianis, multi ex Catholicis Doctoribus antiquis & modernis, docuerunt Deum aliquibus conferre fidem, vel vocationem, & primum auxilium ad illam excitans intuitu aliquis boni operis naturalis ex viribus naturæ facti: aliis verò non dare tale auxilium, quia nullo modo per bona opera naturalia ad illud se disponunt: quam sententiam olim docuit D. Thomas 2. d. 28. q. vnica, art. 4. ad 4. vbi sic ait, etiam ad fidem habendam aliquis se preparare potest per id, quod in ratione naturalis est: vnde dicitur quod si aliquis in barbaris natus nationibus quod in se est, facit, Deus sibi reuelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirando, vel doctorem mittendo. vbi aperte ante omnem excitationem ad fidem ponit præparationem hominis si faciat quod in se est per lumen rationis naturalis. & ita intellexit locum illum D. Thomas Caietanus 1. 2. q. 109. articulo 6. Idemque D. Thomas in eodem 2. d. 5. quæst. 2. art. 1. explicat illud axioma de faciente quod in se est, per vires solius liberi arbitrij, & apertissime q. de verit. art. 11. ad 1. vbi sic inquit, Si aliquis in syluis nutritus ductum rationis naturalis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissime est tenendum quod Deus ei, vel per internam inspirationem reuelaret necessaria, vel ad eum prædicatorem dirigeret. Et idem ferè dicit in solutione ad 2. quem locum ad hoc ipsum allegant Vist. Relect. de perueniente ad vsu rationis p. 3. num. 14.

Eandem sententiam indicat Bonauent. 3. d. 25. s. Bonauent. art. 1. quæst. 2. ad vlt. & Gabr. d. 24. art. 3. dub. 1. Gabr. & alii in fine. clarius Durandus 3. d. 25. quæst. 1. num. 9. antiqui latius Alenf. 2. p. quæst. 112. memb. 8. casu 2. & 3. parte, quæstione 61. aliàs 69. membr. 5. art. 3. vbi quærit an facienti quod in se est infallibiliter detur gratia? & respondet affirmando: in solutione autem ad 6. distinctius explicat dupliciter posse hominem facere quod in se est, vel ante fidem, vel post illam, & omisso nunc posteriori membro de priori ait, in quolibet homine per naturam est ratio recta, & hæc rectitudo est notio boni indita a creatione, & infra, si ergo secundum istam notionem operetur homo suo arbitrio recurrendo ad illum, quem scit suum esse principium, & quem scit esse orandum sibi, & petat ab eo lumen cognitionis fidei & boni, dabitur ei, & sic faciet quod in se est. Et nihilominus ibidem in solutione ad 1. & 3. ait gratiam quæ sic datur facienti quod in se est, merè gratis ac liberaliter, & non ex merito dari. Citatur etiam Altisiodorensis libro tertio summæ tractatu secundo, capite primo, quæstione quinta sed ibi licet indistinctè approbet illud axioma, non declarat hunc sensum, rationes tamen, quibus vtitur, possunt ad illum applicari, & in fine quæstionis addit, licet Deus det gratiam facienti quod in se est, nihilominus sepe dare illam etiam non facienti quod in se est, quod non potest esse verum de gratia sanctificante, loquitur ergo de gratia auxiliante. Allegatur, etiam Alber. in 2. d. 28. art. 1. ad 4. sed ibi indistinctè loquitur, magis videtur de dispositione ad charitatem obtinendam loqui. apertius id docet ibi Richard. art. 1. quæst. 2. dicens posse hominem per sua naturalia cum sola generali motione primi mouentis, quam supponit quælibet actio creaturæ, se disponere remotè ad gratiam gratum facientem, quia dum suo libero arbitrio rectè vtitur, se disponit ad gratiam: necesse est ergo, vt proximè se disponat ad aliquam saltem auxiliantem gratiam. quam sententiam refert & probat Nicolaus de Orbellis in 3. d. 27. & multi alij Scholastici antiqui eodem modo loquuti sunt, ponentes dispositionem aliquam ex naturali vsu bono liberi arbitrij, saltem remotam ad gratiam sanctificantem, & consequenter proximam ad auxiliantem, vt Gabr. Ocham, Scotus, Durandus, quos reuli in lib. 2. de prædest. cap. 17.

Præte-

Præterea ex recentioribus Theologis nonnulli sententiam hanc eodem modo explicatam approbant, ex Thomistis quidem Soto 4. d. 1. q. 2. art. 3. §. ad argumentum ait, Respondetur ob id Deum gentes condemnasse quod Deum quem naturali lumine cognouerant, non subinde qualiter ius natura inebat coluerint. quod si ius illud natura seruassent, Deus illis altiori fidei radio afflisset ut possent salui fieri. Similia habet libro 2. de natura & Grat. cap. 12. in fine. Consentit Cano Relect. de Sacramentis in genere p. 2. ad 1. & 2. nec dissentit Victor. ubi supra. Medina 1. 2. variè loquitur. nam in q. 88. art. 6. in solutione cuiusdam secundi argumenti prius videtur negare illud axioma, facienti quod in se est, & c. intellectum de faciente quod in se est per vires naturæ, & nihilominus statim addit in infidelis qui Evangelij notionem non habet, ut puer educatus in syluis perueniens ad vsum rationis bene utatur naturali ratione Deum illuminatum esse illum, & hanc regulam ponit ut certam ex illo principio quod Deus dat omnibus sufficientia media ad salutem in quaest. autem 109. art. 6. dub. 3. ad 2. prius idem dicit de puero perueniente ad vsum rationis, videlicet in fallibiliter illuminari ad fidem si quod in se, facit per lumen rationis, & addit hoc esse reuelatum in sanctis Scripturis, & inferius dicit esse probabile illud axioma, facienti quod in se est, & c. intellectum per vires naturæ, & postea dicit contrarium esse probabilius, quæ videntur repugnantia, nam si est sermo de gratia habituali & iustificante, non solum est probabilius, sed certum, non dari infallibiliter ei, qui facit quod in se est, per vires naturæ, neque contrarium est probabile, ut infra suo loco dicitur: si verò est sermo de gratia actuali illuminante, quomodo est reuelatum in Scriptura quod puer ille bene utens ratione illuminabitur in inspiratione fidei, si illud axioma non est verum, & certum in dicto sensu. Constantius ita intellexit axioma illud, Viguerius in Instit. Theolog. cap. 10. §. 4. dicens auxilium Dei paratum esse facienti quod in se est, id est, si cesset à peccato, & anhelet ad bonum rationis.

Vega.

Eandem sententiam docet Vega lib. 13. in Trident. cap. 12. via 3. in fine, & idem probat nullum viatorem destitui auxilio sufficiente, quia nullus viator est, qui non possit bene uti viribus suis: ei autem, qui hoc fecerit, Deus, qui nemini deest, auxilium sine dubio præstabit sufficiens ad obtinendum bonâ supernaturalia. Idem latè Cordub. lib. 2. de ignorant. quaest. 4. per totam, præsertim ad quoddam tertium argumentum, & videndus etiam est quaest. 5. ad 4. ubi ait axioma illud in eo sensu esse communiter receptum. Præterea sententiam illam in dicto sensu intellectam & præstam esse, & ab omni suspitione Pelagiani erroris alienam docent, Driedo de capt. & redempt. gener. humani tract. 2. c. 5. p. 2. illius ad 2. & 3. q. & lib. de Concord. d. p. c. 3. longè à principio, & Ruard. art. 7. §. Doctores. eisdem penè verbis Molina in Concord. disp. 9. & 10.

Corduba.

Driedo.

Ruard.
Molina.

4. Fundamentum huius sententiæ supponit axioma illud, facienti quod in se est, esse verum in aliquo sensu, & quali per se notum in Theologia, & ideo se supponit breuiter circa illud notare oportet, tribus modis facienti quod in se est, test enim intelligi de gratia habituali, vel de actuali. Deus non de. li concomitante, seu adiuuante, vel de actuali præstata, seu excitante. Primo modo intellectum est illud axioma à D. Thoma 1. 2. quaest. 109. art. 6. ad 6. & quaest. 112. art. 3. & in eo sensu dicit non esse intelligendum de faciente quod in se est per solas vires naturæ, sed per vires gratiæ auxiliantis, excitantis & adiuuantis, & sic intellectum esse verum, ex D. Tho. priori autem modo esse falsum. quæ doctrina vera

Hæc sententia vetum est sensu, & quali per se notum in Theologia, & ideo se supponit breuiter circa illud notare oportet, tribus modis facienti quod in se est, test enim intelligi de gratia habituali, vel de actuali. Deus non de. li concomitante, seu adiuuante, vel de actuali præstata, seu excitante. Primo modo intellectum est illud axioma à D. Thoma 1. 2. quaest. 109. art. 6. ad 6. & quaest. 112. art. 3. & in eo sensu dicit non esse intelligendum de faciente quod in se est per solas vires naturæ, sed per vires gratiæ auxiliantis, excitantis & adiuuantis, & sic intellectum esse verum, ex D. Tho. priori autem modo esse falsum. quæ doctrina vera

& certa est, ut infra lib. de iustificat. ostendemus. hic autem sensus nihil ad præsentem causam refert, quia non de habituali gratia, sed de actuali auxilio tractamus: est autem aduertendum D. Tho. in illis locis ita principium illud exposuisse, quia de gratia habituali tractabat, & de illa obiectum fuerat: non tamen alios sensus excludit, nec illos ibi attingit, quia necessarij non erant.

Secundo modo intelligi potest in illa propositione nomine gratiæ auxilium gratiæ cooperantis cum libero arbitrio; quem sensum indicat Alenf. 3. q. 61. membr. 5. art. 3. ad 5. & respectu talis gratiæ facere quod in se est, non est preparari ad talem gratiam, neque aliud præuium aliquod facere, quod positò talis gratia conferatur, quia nihil præuium satis est ut gratia cooperans actui nobis infundatur, seu in nobis operetur, quia præter omnem antecedentem dispositionem requirit simultaneam cooperationem nostram, ut ex dictis in lib. præcedenti constat. Debet ergo intelligi de conatu, seu cooperatione simultanea ex parte hominis, ita ut sensus sit, si per hominem non steterit, & quantum in se est conari voluerit, non deerit illi gratia cooperans, ut licet oportet, operetur. Et hic sensus non potest etiam esse verus de faciente quod in se est, per vires solas liberi arbitrij, tum quia non potest illo modo conari ad opus gratiæ cooperantis, qui non fuerit excitatus per gratiam præuenientem, siue excitantem, tum etiam, quia ille met conatus non potest esse naturalis, sed obediencialis, quia debet esse a libero arbitrio eleuato per gratiam, & cum eius adiutorio: debet ergo intelligi de homine vocato succinenter, & sensus est, tali homini non defuturam gratiam auxilij cooperantis, si iste sit alius conari & cooperari voluerit, & in hoc sensu axioma illud exponit Alenfus citato loco, licet obscure, & eliquè verissimum, quia ut Augustinus dixit, Deus præparat voluntatem adiuuantem, & adiuuat præparantem, & quod est de se paratus, si per hominem non stet, id est, si cooperari voluerit, & hoc solum per illud axioma sic intellectum, significatur, eliquè verissimum, ut lib. præcedenti dictum est, & in septimo latius dicitur: non solet autem eodem munitur axioma illud in dicto sensu accipi, sed facere quod in se est, sumitur tamquam præuium quod ex parte hominis antecedit ad gratiæ receptionem, & hoc modo illud nunc accipimus. Vnde neque hic sensus inseruit instituto, quia non de cooperante auxilio, quod semper est efficax, sed de sufficiente, & præueniente, seu excitante tractamus.

Tertio intelligitur illud principium de gratia excitante, quia veræ gratiæ excitantes plures esse possunt inter se subordinatæ, quarum vna sit prior seu antecedens, & alia posterior, seu subsequens. Duobus item modis potest intelligi aliquem facere quod in se, ut gratiam excitantem obtineat primo bene operando, per priorem excitantem cum illa & per illam, ita faciendo quod in se est, ut vltiorem excitantem gratiam obtineat, & hunc sensum indicat Gerson. 4. p. Alphab. 24. litt. M. & Driedo supra, & satis est communis. Secundo bene operando per vires liberi arbitrij ratione naturali excitatas, ita ut sensus sit facienti quod in se est per vires naturæ excitantem gratiam recipere. In priori sensu admitti potest illud principium, quia in eo supponitur gratia, in qua potest fundari aliqua ratio proportionata ad obtinendum vltius auxiliium, quia semper initium boni operis, & totius meriti tribuitur gratiæ, & ratione illius etiam subsequens excitatio est gratia tamquam gratia proportionata quod non repugnat: oportet autem in hoc sensu etiam aliquam limitationem adhibere, ut nimirum inter gratias proportio debita seruetur, ut infra

frā in cap. 15. & 16. commodius declarabimus. Verumtamen ne hic sensus ad rem præsentem facit, quia præcipua difficultas est de infideli nondum excitato, nec vocato per gratiam, quia fidei auditum non habuit, & ita non potest per priorem supernaturalem gratiam, sed per naturales vires operari, ut primam excitationem gratiæ supernaturalis habet.

Est ergo ultimus sensus, ut de prima excitante gratia sit sermo, ante quam non potest homo facere aliquid per vires gratiæ, cum illas non habeat; intelligendum ergo erit axioma de faciente quod in se est per vires naturæ, & in hoc sensu intelligunt Doctores citati illud axioma, cum quibus sentit Gerson. 1. p. Alphab. 21. liter. D. dum ait illum facere quod in se est, quia via naturalis rationis facit, quod nouit. Fundamentum eorum fuisse videtur, quia hic etiam sensus est necessarius, ut verum in vniuersum sit Deum dare omnibus hominibus sufficiens supernaturale auxilium ad salutem, nam multi sunt homines qui tale auxilium actu & in se non recipiunt, cum fidei prædicationem, aut reuelationem non habeant; ergo ut Deus aliquo modo det illis tale auxilium, necesse est ut illud offerat homini facienti quod in se est per eas vires quas habet, nimirum per rationem naturalem & libertatem, quia talis homo alias vires non habet, nec Deus consulit illas, nec aliam viam ad illas obtinendas illi præbuit. Constat, ponamus illum hominem facere quod in se est per vires quas habet, hoc enim non repugnat, cum nihil includat superans potestatem talis hominis: tunc vel Deus dat gratiam tali homini, & habetur intentum, vel non dat, & tunc non per hominem, sed per Deum stat quominus homo ille saluetur, quod dici non potest. Item homo ille non potest iuste damnari, quia iam fecit, quod potuit. Denique valde consentaneum est bonitati & prouidentia Dei, ut bene videnti viribus acceptis, maiores præbeat, ut progredi possit: & ita hunc vniuersalem sensum indicat Gerson. 2. p. Alphab. 24. liter. M. dicens, nulli facienti quod in se est, bene videnti donis Dei, iam habitis, deest Deus in necessariis ad salutem, siue illa credenda, siue operanda sint. & consonat quod dixit Nazianz. orat. 2. in laudem Basilij. Deo gratum est quod pro viribus efficitur: ergo pulcherrime & sine inconueniente creditur in omni statu hominis viatori facienti quod in se est per vires, quas habet, Deum non denegare gratiam in eo statu necessariam, quod inde non sequitur quod homo mereatur gratiam, sed quod Deus prouideat homini necessitatem patienti. Ethatenus de hac sententia: prius enim quam de illa iudicium proferamus, aliorum opiniones tractanda sunt.

CAPVT XIII.

Tractatur altera sententia precedenti contraria, negans datam esse à Deo legem dandi auxilium gratiæ facienti quod in se est per vires naturæ ad seruandam legem naturalem.

rentes contrariam doctrinam esse certissimam, omniumque Thomistarum, & aliorum Doctorum, & de mente Augustini, & D. Thomæ, & præcipue negant esse aliquam promissionem à Deo factam, seu legem propter Christum statutam dandi primum gratiæ supernaturalis auxilium homini facienti quod in se est absque auxilio.

Ad hoc autem probandum inducunt Aug. ^{Sententia negans dari à Deo auxilium gratiæ facienti naturaliter, quod in se est.} ^{Probat ex 5 Aug.} p. 1. dicentem ex duobus hominibus æquæ affectis, Deum vnum illuminare, alium non illuminare, solum, quia ita sibi placet. quod maxime solet exemplo paruulorum confirmare, in quibus non potest assignari differentia vel ex parte ipsorum, quia capaces non sunt, nec ex parte parentum, quia conantibus & desiderantibus parentibus iustis & bonis, interdum non possunt baptizari infantes: & è conuerso licet parentes sint iniusti, & negligentes, Deus prouidet alium modum, quo infans baptizetur & saluus fiat, & idem contingit in adultis, vocat enim Deus interdum iniquissimos transgressores legis naturalis & conuertit: & non vocat moderatos, & seruantes, ut possunt, legem naturalem. Hæc est doctrina & ponderatio citata apud Aug. in libris quos sæpe citauimus lib. 1. ad Simplic. q. 2. præsertim circa finem epist. 107. & optimè 1. de peccat. mer. & remiss. cap. 22. & sæpe aliàs. Ergo Deus in danda vocatione, vel auxilio excitante non seruat illam legem de faciente quod in se est, ante auxilium gratiæ, nam si eam seruaret, semper vocaret potius obseruatorem legis naturæ, quam transgressores, & si nullum inueniret seruantem illam, vocaret potius minus malum, quam nequiorem, quia est eadem proportio, & ratio, ergo signum est, nullam esse talem legem, nam si esset, Deus seruaret illam, tum, quia non potest negare se ipsum, tum quia respectu Christi ex iustitia obligaretur.

Secundò: doctrina Augustini est, & certa, nullum bonum, quod sit initium salutis, posse à nobis fieri per facultatem liberi arbitrij: si autem esset lex à Deo posita, ut facienti quod in se est per liberum arbitrium, daretur auxilium sufficiens, eo ipso bonum aliquod factum ex natura esset initium salutis: ergo secundum Augustinum nulla est talis lex à Deo data. Maior traditur ab Augustino lib. de prædest. sanct. per totum, & lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 8. & quæst. 2. ad Simplic. & aliis innumeris sæpe citatis, & quod caput est etiam in Conciliis Araus. & Trident. definitur. Minor per se nota videtur, quia posita illa lege necesse est, ut bene videnti libero arbitrio naturali, ratione illius boni vsus detur auxilium gratiæ. Dices non esse rationem, sed conditionem sine qua non. Sed contrà, quia in hac materia hæc duo non separantur, quia conditio sine qua non, licet physicè non sit causa per se, sed per accidens, nec sit propria ratio effectus, tamen moraliter est ratio & causa, præsertim supposita lege, & quasi pacto sub tali conditione, utique dandi auxilium, si feceris quod in te est. Ut ideo sicut respectu totius prædestinationis non potest dari ratio ex parte nostra, ita nec conditio sine qua non. Idem autem est de primo gratiæ auxilio quod de tota prædestinatione. Item aliàs posset dari ratio ex parte nostra, cur Deus hunc vocet, & non illum, quia ad hoc satis est ratione reddere conditionem necessariam: ut v. g. quia hic fecit quod in se est, & non ille: consequens autem est contra Augustinum d. q. 2. ad Simplic. & dicta q. 6. & 8. ex octuaginta tribus, & lib. de spirita & lit. cap. 34. & sæpissimè. Vnde Prosper lib. 1. de vocat. gent. cap. 25. aliàs cap. 9. in fine. ^{Prophet.} ^{mirationem Apostoli impenetrabilem confitemur, per liberi} illius quæstionis. quam secundum ad-

liberi arbitrij velle, & nolle non soluitur; quia licet infir-
mum bonum nolle, tamen nisi donatum non habet bo-
num velle.

Tertio argumentum sumunt ex sententia Semi-
pelagianorum, quia illi nihil ampliùs dicebant, nisi
quod Deus cum in hominē aliquid bonae volun-
tatis inspexerit, illuminat, & confortat illum, &c.
ut lib. 1. ex Cassiano & aliis visum est, & impugna-
tur à Prospero contra Collectorem, cap. 4. & sequen-
tibus. Quid est autem aliud, Deum dare gratiam
facienti quod in se est, nisi cum viderit in illo ali-
quem bonum visum liberi arbitrij, auxilium gra-
tiae adiungere? ergo sicut reprobata est ab Augu-
stino, Prospero, Concilio Arausiano, & Tridentino
illa sententia Pelagianorum, ita non est admitten-
da illa lex, ex qua eadem doctrina sequitur. Nec e-
nim locum habet responsio quod Semipelagiani
ponebant meritum gratiae de condigno, vel de con-
gruo, nam hoc potius negabant, ut supra visum est,
sed quia affirmabant ex parte nostra aliquid posse
praeferre, quod intuens Deus dat gratiam, hoc
satis visum est ad eorum sententiam reprobandam.
Imò non constat eos assertisse hoc fieri à Deo
ex certa lege statuta, & quocumque modo id asse-
ruerint, reprobatur: ergo multo magis ponendo
legem & promissionem sub conditione, nam talis
conditio inducit debitum legale, quod ad iusti-
tiam aliquo modo pertinet, secundum D. Tho-
mam 2. 2. quæstio. 80. art. 1. nimirum, quia in-
cludit pactum & conventionem, in qua necesse est
aliquam rationem iustitiae, saltem imperfectae,
fundari, ergo si illa admittatur, ratio gratiae de-
struitur, quod est potissimum argumentum Au-
gustini contra Semipelagianos, quia vera gratia
debet esse sine omni merito, ut idem Augustinus in to-
ta epistola 105. & 106. prosequitur, & lib. 4. contra Iu-
lianum, cap. 3. lib. de patientia, c. 20. & aliis saepe: ma-
ximè vero toto lib. de prædest. sancti, à cap. 2. & 3.
& ex illo Prosper ad excerpta Genuesi, cap. 3. & 4.
ponderans cum Augustino illud Psalmi, 53. Pro nihilo
saluos facies illos, quia non dixit, pro exiguo, sed pro
nihil. Idem contra Collator, cap. 6. & lib. 1. de vo-
cat. gent. cap. 18. Fulgentius de incarnatione &
grat. cap. 16. & P. Diacon. cap. 8. Denique ad id
confirmandum sunt optima verba Ambrosii lib. 2.
in Lucam 8. penult. ubi adducens illud Psalmi, 126.
nisi Dominus custodierit civitatem, &c. cum dixisset
non posse homines sine Deo edificare, nec custodi-
re se ipsos, adiungit: Audeo tamen etiam ego dicere quod
homo non possit viam adoriri, nisi Dominum habeat præ-
uiantem.

Vnde est quartum argumentum, non potuisse
hanc legem statui propter merita Christi, nec Chri-
stum illam mereri potuisse, nam per talem legem
destrueretur ratio gratiae; sed Christus non meruit
ut gratia eo modo daretur hominibus, ut iam non
esset gratia: ergo nec talem legem meruit. Maior
probata est, quia licet facere illam legem respectu
nostri fuerit gratia, posita verò lege, illam implere
& dare auxilium facienti quod in se est per natu-
ram, iam non esset gratia, sed debitum ex vi pro-
missionis sub tali conditione operum, & sic dare-
tur ex operibus, & consequenter non esset gratia,
ut argumentatur Paulus Ro. 11. Ergo per talem le-
gem destrueretur ratio gratiae. Minor autem, scilicet
hoc Christum non meruisse, nec potuisse talem
conventionem cum Patre suo facere, probatur ex
infinitis Scripturae locis, in quibus dicitur salus da-
ri nobis per Christum ex pura misericordia, & gra-
tia respectu nostri, Rom. 15. Gentes autem super
misericordia honorare Deum, ad Tit. 3. Non ex ope-
ribus iustitiae, quæ fecimus nos, sed secundum suam miseri-
cordiam saluos nos fecit.

Quinto, quia alias adiutorium gratiae subiunge-

retur obedientiae humanae, essetque gratia non du-
ctor, sed pedissequa liberi arbitrij: consequens est
erroneum; ergo illa sententia admitti non potest, se-
quela patet, quia si Deus dat gratiam facienti quod
in se est, iam praecedat bonus visus liberi arbitrij
primam gratiam, & est ratio eius: ergo gratia sub-
iungitur obedientiae humanae; nihil enim aliud est
subiungi illi, & esse pedissequam, nisi sequi ex illa
ceu obedientiam humanam, id est, humanis viri-
bus praestitam praecedere, & gratiam subsequi. Se-
cundò, quia Augustinus sapissimè contrarium
tanquam certissimum docet, praefertim epist. 107.
ad Vitalem, ubi ad hoc latè expendit verba Psalmi,
26. a Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volu-
nt, ponderans non dixisse, quia voluit, sed & voluit,
quia voluntas sequitur ductum gratiae, non de-
conuerso. Tertio propositionem illam in Cassiano re-
prehendit Prosper contra Collectorem, capite quarto
& sequentibus: vnde capite trigesimo nono de-
finit. 6. inquit, sicut Pelagiani putabant liberum
arbitrium tolli, si à gratia praevenerit, Denique
Fulgent. lib. de Incarnat. & grat. cap. 19. & 20. ait,
Sicut in generatione carnali praecedit Dei operatio
omnem hominis generati voluntatem, vel affectum,
& sicut in conceptione Christi, Spiritus sancti ope-
ratio Virginis operationem antecessit, ita in spū-
tuali hominis generatione, non praecedit volun-
tatem hominis sed subsequi Spiritus sancti ope-
rationem. Ratione item ostenditur, quia si illud con-
sequens admittatur, deferuntur, & è medio tollitur
gratia praeviens, quia ipsa praevenerit à libero
arbitrio facienti quod in se est. Consequens autem
est contra doctrinam certissimam, quam in ista
trademus, ergo.

Sextò, quia alias Deus expectaret hominis vo-
luntatem antequam spiritum gratiae infunderet,
seu primam gratiam inspiraret. Consequens est
falsum; ergo. Sequela patet, quia si Deus dat gra-
tiam suam homini facienti quod in se est per vo-
luntatem suam, necesse est ut expectet, quid homo
faciat, priusquam gratia sua illum praevenerit,
quando enim ut promissio sub conditione, ex-
pectatur eiusus conditionis, priusquam effectus
promissionis conferatur. Falsitas autem conse-
quentis patet, quia repugnat directè definitioni
Concilij Arausiani cap. 4. Nec satisfaciatur, qui di-
xerit, licet Deus det primum auxilium gratiae faci-
enti quod in se est, non tamen expectare ut id fa-
ciat, nam saepe vocat hominem non facientem bo-
num quod in se est, imò facientem omne malum
iuxta illud Isa. 10. Invenimus eum non querentem nos.
Hoc (inquam) non satisfaciatur, quia definitio Con-
cilij univialis est, quod Deus neminem expectat,
& gratia in nullo est pedissequa, nam ratio gratiae
in nullo destruitur. Vnde etiam Semipelagi dice-
bant non semper Deum expectare liberum arbi-
trium, saepe, imò & regulariter praevenerit volun-
tates etiam pravae: & nihilominus, quia in aliqui-
bus contrarium ordinem nonnuquam admi-
tebant, damnati fuerunt. Ergo multo magis reici-
enda est haec sententia quae è contrario docet Deum
regulariter vocare eum, qui facit quod in se est, &
cet aliquando id non expectet.

His argumentis putant hi authores satis exclusi,
& improbari legem illam & promissionem, seu
quasi pactum inter Deum & Christum dandi pri-
mam gratiam supernaturalis auxilij proxime fut-
ficiens, omni homini facienti quod in se est, &
consequenter reprobant promissionem illam in-
tellectam de homine operante sine tali auxilio, &
solum in eo sensu credunt posse sustineri, quod de
homine faciente quod in se est, per primum auxi-
lium supernaturale explicatur. Verum tamen quan-
tam vim habeant obiectiones factae contra catho-
licam

Opinio af-
firmans vi-
detur fau-
ere semip.

D. Thom.

Gratia vera
secundum
Augustinu
quæ.
Prosper.
Psalm. 53.

Fulgent.
Diacon.

Ambros.

Ad Tit. 3.

4.

licam sententiam probè intellectam, postea videbimus: nunc solum addimus hos impugnatores non respondere ad difficultatem propositam de generali lege dandi auxilium sufficiens omnibus adultis: nam si illam omnino de medio tollunt, evertunt axioma certissimum, per Deum non stare quominus omnes homines saluentur, & omnibus adultis dare auxilium sufficiens, quantum in se est. quod adeò videtur fundatum in Scriptura, Patribus, Redemptione Christi, & misericordia Dei, ut negari non posse videatur, vel si illam legem non omnino negant, oportet ut nobis declarent, an illa lex fuerit cum promissione omnino absoluta, & nullam conditionem includens, vel cum aliqua limitatione, & conditione fuerit.

Nam si primum dicant, coguntur etiam dicere talem legem & promissionem habere effectum in omnibus, quod incredibile est, & ipsi in suis argumentis contrarium supponunt, nimirum Deum sua voluntate multis non dare talia auxilia, etiam si sint in omnibus naturalibus conditionibus siue naturalibus, siue liberis aequales, & hanc dicunt esse admirationem Augustini, quæ secundum Prosperum ex vlu liberi arbitrii solui non potest, & exemplo parvulorum id confirmant, putantque eandem esse rationem de adultis, quæ omnia sunt contraria illi legi pro adultis late cū absoluta promissione. Si vero lex illa conditionem includit, cur legem ipsam absolute & sine vlla distinctione impugnant? Cur item conditionem illam nobis non declarant? vel si declarare eam possunt, cur non in eodem sensu Catholicos Doctores interpretantur? Denique admissa illa lege sub aliqua conditione, necessarium est ut talis conditio à libero arbitrio naturali pendeat, quia nec potest esse necessaria, vel impossibilis, alias esset impertinens, nec potest gratiam supponere, cum ad primam gratiam dandam requiratur. quod si hoc modo conditionem ponant, omnia eorum argumenta corrumpunt, ut facile consideranti patebit & in discursu sequentium capitulum nos explicabimus.

C A P I T U L U M XIV.

Tractatur tertia opinio, quæ partim à precedentibus recedit, partim cum utraque convenit.

Inter duas precedentes opiniones tertia veluti media hoc tempore introduci cœpit, quæ affirmat cum prima, seruanti legem naturalem infallibiliter dari à Deo auxilium supernaturale sufficiens ad fidem & iustitiam supernaturalem & admittit id fieri ex aliquo merito boni vsus libertatis in obseruatione legis naturalis fieri sine aliqua gratia ordinis naturalis, quam in vocatione congrua naturali constituunt, eamque putant sufficere, ut gratia fidei, siue auxilij supernaturalis ad fidem sit vera gratia, quia licet propter aliquod meritum detur, hoc procedit ab aliqua gratia priori, propter Christum data, & ita est gratia pro gratia. Et propter hoc putat hæc opinio satis discrepare à sententia Semipelagianorum, & soluere argumenta precedentis opinionis in capite superiori posita.

Fundamentum huius sententiæ esse potest, quia necessarium est fateri, Deum dare omnibus hominibus adultis sufficiens auxilium ad salutem, cum sine fide nemo saluari possit. At verò hoc auxilium supernaturale ad credendum in re ipsa &

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

actu, (vel sic dicam) non omnibus datur, non enim ad omnes peruenit fidei prædicatio, vel vocatio, ut supponitur tamquam manifestum: ergo necesse est, ut detur, saltem in præparatione voluntatis Dei, seu quantum est ex parte ipsius: ergo ex parte eorum, quibus non datur in re ipsa aliquid, desideratur, propter cuius defectum non datur: ergo illud nihil esse potest, nisi obseruatio legis naturalis, seu bonum aliquod morale naturalis, quid enim aliud ante gratiam fidei in homine dari, vel cogitari potest, quod vel per se conferre, vel cuius defectus obstat possit vocationi fidei? Quidquid enim aliud cogitur siue bonum ingenium, siue bona indoles, siue humana potentia, vel nobilitas, aut aliud huiusmodi ad vocationem fidei, quæ animi probitatem & sanctitatem respicit, impertinens est, ut optime discurret Augustinus dicta q. 2. ad Simplicianum circa finem. Sola ergo obseruantia legis naturalis desiderari potest in homine nondum vocato, ut vocetur ad fidem. Ergo simpliciter verum est seruanti legem naturalem Deum non denegare superius auxilium ad supernaturalem seruandum, quæ inchoari debet per vocationem ad fidem.

At verò naturalis lex seruari non potest per vires liberi arbitrii: ergo ut illa conditio impleatur, lex naturalis an & ut ad seruandam legem naturalem: ergo optimè potest talem obseruationem tamquam propter aliquale meritum dari vocatio ad fidem sine iniuria gratiæ, quia iam gratia præcedit, & ratione prioris seminis diuini totum refertur in authorem prioris gratiæ, & sic receditur à reliquis Pelagij, & omnia rectè conciliantur. Prima propositio subsumpta probatur ab authoribus huius opinionis ex illo principio, quod nullum opus bonum morale potest fieri sine gratia saltem congruæ cogitationis, de quo in lib. 2. copiosè diximus. Simpliciter verò probari potest, quia saltem ad seruandam totam legem naturalem non sufficiunt vires liberi arbitrii, sed necessaria est gratia Dei, ut ibidem ostendimus: ut autem homo seruet legem naturæ sicut oportet, ad obtinendam vocationem ad fidem, non satis est vnum, vel aliud bonum opus legis naturalis facere, sed necesse est totam legem seruare, nam qui in vno offendit, est omnium reus, & vnum peccatum mortale sufficit ad obstruendum ostium supernaturalis gratiæ Dei: ergo necesse est ut ante vocationem ad fidem supponatur alia gratia, quæ licet sit inferioris ordinis, det sufficientiam & potestatem ad seruandam totam legem naturalem, alias conditio impossibilis postularetur ab homine ad recipiendum auxilium proximè sufficiens ad fidem, sic enim lex & conditio esset inutilis. Et ita probata est prima consequentia. Secunda verò inde facile patet, quia opus factum ex gratia est aliquo modo meritorium subsequenti gratiæ. Potest ergo vocatio ad fidem cadere sub tale meritum, sine iniuria gratiæ, & sine cogitatione Semipelagiani erroris, qui fidei initium soli libero arbitrio, sine vlla gratia tribuebat.

Hæc sententia quatenus ait, seruanti legem naturalem dari vocationem supernaturalem ad fidem, cum prima coincidit, & de illis iudicium feremus in cap. sequenti; quatenus verò difficultati respondet ex sola gratia præueniente cogitationis congruæ naturalis, & solum propter istum modum loquendi à Semipelagianis se satis discrepare putat, nobis difficillima visa est semper, ut lib. 2. dixi, nec nunc aliter de illa sentire possumus. Prius autem cedens modo, quia cogitatio congrua antecedens vocationem ad fidem non habet rationem gratiæ, nisi ratione congruitatis, quia in reliquis naturalis est, etiam iuxta illam sententiam, neque etiam in illo genere

Cōsequētia prima. Altera cōsequētia.

Cogitatio antecedens vocationē ad fidem non habet rationem gratiæ.

genere est auxilium sufficiens, sed efficax, non enim dicitur congrua, nisi quando effectum consequitur: ergo qui cogitationem illam congruam non recipiunt, non habent ullam gratiam praeuiam, nec auxilium sufficiens, quo possint legem naturalem seruare, & se disponere ut uocationem ad fidem recipiant. Ergo illis simpliciter non datur nec offertur auxilium sufficiens ad salutem. Responderi potest, etiam cogitationem honestam naturalem, quae futura non est congrua, esse gratiam & auxilium sufficiens ad legem naturae seruandam; sed contra, quia talis cogitatio est debita non solum speciei, sed etiam cuiusque indiuiduo: imo & necessaria, ut proxima libertas bene, vel male operandi compleatur; ergo non est auxilium gratiae, sed ipsius naturae.

Dicunt hoc esse verum de minima cogitatione sufficiens, non verò de quacunque maiori minima, nam illa non est debita & consequenter est gratia: sed hoc etiam gratis excogitatum est, nam quod sit intensior, vel nimis intensa cogitatio, non provenit ex providentia extraordinaria, regulariter loquendo, sed ex communi cursu & actione causarum occurrentium, & interdum ex libera appellatione voluntatis, supposita prima excitatione qualicumque ab externo obiecto. Sed quidquid in hoc sit, aut eveniat, sumamus hominem, qui solum habuit minimam cogitationem honestam sufficientem, si enim est possibilis casus, non est cur in tanta hominum, & occasionum varietate negetur. Nec video unde probari posset, ita disposuisse Deum res omnes & causas universas, ut ab eis omnes homines adulti intensius, vel efficacius ad cogitationes honestas mouerentur, quam simpliciter necessarium sit, & sufficiat ad bonum opus morale. Posito ergo casu, quod aliquis hominum tantum excitetur minima cogitatione ad seruandam legem naturalem, iam ille homo nullam habet gratiam praeuenientem, seu excitantem ordinis naturalis, & consequenter nec supernaturalis: interrogo ergo de illo, an possit facere, quod in se est, ut vocetur ad fidem, vel non possit? Si non potest, ergo nullo modo habet auxilium sufficiens ad salutem: si autem potest, ergo sine praeuia gratia potest se preparare ad uocationem, seu inspirationem fidei, & illam mereri, quod concedi non potest, etiam si dicatur nunquam esse talem hominem usurum tali potestate, hoc enim est per accidens, non ex defectu virium, sed quia ita supponitur à Deo praescitum in tali homine, quod accidentarium est, & posset oppositum contingere, ut statim dicam.

Secunda ratio principalis contra illam sententiam est, quia, ut dixi, cogitatio congrua non censetur habere rationem gratiae propter vires, quas ad operandum praebet, sed propter solam congruitatem, nam aliqui merè naturalis est, & per ordinarias causas naturales provenit: congruitas autem non consistit in virtute agendi, sed solum in hoc quod secundum Dei praescientiam effectus infallibiliter futurus sit ex tali cogitatione: unde authores eiusdem sententiae fatentur congruitatem inducere operationis necessitatem consequentem, non antecedentem; ergo cogitatio congrua non est gratia, quae det proprium auxilium & vires operandi, licet sit quoddam beneficium gratuitum, quoad congruitatem: ergo, in rigore loquendo homo meretur primam supernaturalem gratiam, seu uocationem ad fidem, per vires naturales, non per vires gratiae. Consequens autem non videtur villo modo concedendum, quia tunc re vera talis uocatio ad fidem esset ex operibus, & consequenter non esset gratia, iuxta Paulum Rom. 11. Prior sequela patet, quia illud meritum procedit ex cogitatio-

ne congrua, sed cogitatio congrua, ut est gratia non dat vires operandi: ergo illud meritum non procedit ex viribus gratiae; ergo procedit ex viribus naturae, & in illis fundatur. Posterior illatio probatur, quia illa dicuntur proprie opera iuxta mentem Pauli, quae sunt ex viribus naturae, & non ex viribus gratiae: sed tale est illud meritum; ergo gratia quae datur ex tali merito, est ex operibus, & consequenter non est gratia. Nec satis esse potest quod ibi praecedat beneficium quasi extrinsecum Dei preparandi illas naturales vires, seu illam cogitationem tempore congruam, quia hoc non tollit, quin in re ipsa opus fiat propriis naturae viribus, & ut tale est fundamentum, quia meritum non fundatur per se, & substantialiter, (ut sic dicam,) in beneficio extrinseco Dei preparantis occasionem opportunam operandi, sed in bonitate operis proportionata viribus, quibus efficitur.

Dicitur fortasse cogitationem congruam tamen si naturalem, etiam dare vires operandi gratitatis, seu, ut est gratia, sed etiam, quia datur maior seu intensior, & in se aprior ad mouendam voluntatem, quam esset necessaria, iuxta illam doctrinam relaxatam in praecedenti ratione, quod omnis cogitatio maior minima sufficiens est gratia. Sed huic euasioni duo maxime obstant, vnum est, quia inde obstat sequitur illam gratiam propter dat vires operandi, non esse necessariam ad posse, sed ad facilius posse mereri gratiam apud Deum, quod etiam non conceditur, quia non minus sapit Pelagianum errorem. Sequela probatur, quia illa cogitatio dicitur esse gratia dans vires operandi, quia est maior, quam sit necessaria: ergo minor est sufficiens; ergo minor dat posse; ergo altera maior non dat posse, sed tantum facilius posse ratione illius excessus. Item eo ipso, quod talis excessus, seu talis intentio maior dicitur esse non necessaria, aperte concluditur solum esse vtilem, ac subinde non dare posse, sed facilius posse. Aliud est, quia voluntarie supponitur cogitationem congruam semper esse maiorem, vel meliorem, quam necessaria sit, nam si minor est sufficiens, contingere etiam potest ut sit congrua; nam excitatio sufficiens dat simpliciter posse se: qui autem verè & simpliciter potest, contingens est, ut interdum operetur, cur ergo non potuit prauidere Deus aliquem consensurum fuisse cum minori, vel minima cogitatione sufficiente: ergo hoc posito, quod proculdubio est contingens, minor cogitatio erit congrua; ergo non est de ratione cogitationis congruae, ut sit maior, quam necessaria sit, vel sufficiat ad consensum: gratis ergo supponitur quod semper sit maior.

Vnde oritur ratio alia meo iudicio efficacior ad hominem; nam iuxta discursum factum, aperte sequitur, cogitationem minimam sufficientem ad honestum consensum posse etiam esse congruam, & id esse merè contingens. Ponamus ergo aliquando id esse futurum, & esse praesumtum à Deo. Tunc ergo facienti quod in se est, per talem cogitationem naturalem Deus dabit uocationem fidei ex merito talis actionis: ergo ex operibus, & nullo modo ex gratia. Probatur haec vltima consequentia, quia illa cogitatio ut honesta, nec ut talis, vel tanta est gratia ut idem author concedit, quia est debita naturae liberae, nec etiam ut congrua, quia illa congruitas est consequens ex futura cooperatione liberi arbitrij, & Deus non poterat impedire illam secundum bonitatem suam; nec etiam poterat cogitationem illam negare secundum suam naturalem iustitiam, quia est debita tali naturae. Ergo nulla ratio gratiae ibi intercedit; ergo tale meritum esse potest, & in eo casu esset ex pura natura.

Tertia

Tertia principalis ratio contra illam sententiam est, quia admittit meritum initij fidei in nobis, quod nullo modo admittendum videtur, siue dicatur fundatum in natura, siue in gratia quadam ordinis naturalis, siue dicatur esse meritum de condigno, siue de congruo, siue perfectum, siue imperfectum, ergo. Maior videtur planè concedi, vel supponi in illa sententia, dicit enim eum, qui proximè non est vocatus ad fidem, vocari vel interius, vel etiam exterius ex merito obsequandi legem naturalem cum sola congrua cogitatione. Vocatio autem proxima ad fidem est initium fidei, vt ex Concil. Trident. & Arausicano in lib. 2. latè probauit. Nec dici potest quod cogitatio congrua naturalis est faciendam elemosynam, vel ad aliquo modo naturali verum Deum vt autorem naturæ colendum, sit vocatio ad fidem, vel initium fidei, quia initium fidei est aliquid per se pertinet ac necessarium ad ipsam fidem, quælibet autem alia cogitatio alterius moralis obiecti, seu operationis est valde extrinseca, & per accidens ad fidem. Vnde Augustinus lib. de prædest. Sanct. cap. 2. ad summum reducit initium fidei ad cogitationem credendorum, *nam credere (inquit) est cum assertionem cogitare, quam nullus aut credere, aut velle credere potest, nisi prius cogitet esse credendum: potest autem cogitare de credendo, & non credere.* Ante illam autem cogitationem alud initium fidei non posse cadere sub merito, quia illa cogitatio non potest sub merito cadere. Vnde etiam facile probatur altera propositio in argumento subsumpta, tale scilicet meritum non esse admittendum, quia planè repugnat Augustino, & non consonat Concilio Tridentino cap. 5. sess. 6. dicenti, *exordium salutis sumi a vocatione, quam multis præexistentijs meritis excitatur, &c. de qua gratia subdicat. 7. fidem ex auditu concipientes, &c. & hoc ipsum multis testimonijs & rationibus in lib. 2. probauimus, & aliqua in sequenti capite addemus.* Propter hæc ergo non videtur per illum dicendi modum conuenienter fieri satis difficultati propositæ, nec sufficienter vitari Semipelagianorum doctrinam, præsertim cum illi non negarent cogitationem honestam naturalem, nec congruitatem eius, & cum illa non transcendat rationem naturæ doctrinæ, magisque dici possit doctrina opportuna, quam gratia congrua, quæ omnia in lib. 2. latius prosequutus sum. Et ideo de hac sententia in præfati hæc sufficiunt: quæ ad perfectam excommunicationem illius axiomatis, *faciens quod in se, necessaria visa fuerunt.*

CAPUT XV.

Proposita difficultati satisfi, & Axioma propositum in vero, & catholico sensu explicatur.

Visis aliorum opinionibus, superest vt nonnullis assertionibus nostram declarem, & iuxta illam difficultati propositæ satisficiamus. Primò ergo dicimus negari non posse, quin Deus certa lege ac voluntate decreuerit dare omnibus hominibus lapsum propter Christum sufficiens auxilium, quo possint credere & filij Dei fieri, & non peccare, sed legem diuinam seruare. Hæc assertio satis probatur ex dictis cap. 15. vbi ostendimus ita fieri, & hoc certum, & infallibile sine personarum distinctione, ergo fundatur in lege Dei, vel firma

Fr. Suarez de Gratia Pars 11.

voluntate, quantum est ex parte eius, quia non potest aliud habere certitudinem, & infallibilitatem. Quod autem hæc lex propter merita Christi statuta sit, manifestum est, quia totum hoc gratia auxilium sufficiens pertinet ad gratiam redemptionis, ergo propter Christum datur, & ideo Lex quasi pactum quod dam inter Deum hominem & æternum Patrem.

Nam Christus ex præscripto eiusdem Patris omnia sua merita obtulit ab initio Incarnationis suæ, pro salute omnium hominū, ergo vt omnibus darentur auxilia sufficientia ad illam consequendam, ideo enim est vniversalis Redemptor omnium, quoad sufficientiam: ergo Pater acceptando meritum, promittit Christo dare hominibus tale auxilium. Quod etiam potest antecederet explicari: nam Deus Pater Christo promittit dare omnibus hominibus remissionem peccatorum, & veram iustitiam, quantum in se erat, si ipse pro eis satisfaceret, & iustitiam mereretur. At Christus & acceptauit constitutionē, & impleuit, & inde firmata est lex dandi omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, quæ in adultis debent esse auxilia actualia, & in infirmis, cæpta, vel in eorum manu, & potestate aliquo modo posita, vt supra probatum est, & ideo ibidem diximus, quod licet considerato humanæ naturæ lapsu ante hoc pactum cum Christo, & sine illo potuisset Deus sine vlla infidelitate & iniustitia, non dare, nec offerre hominibus auxilium sufficiens ad salutem, quia peccatum naturæ erat tota illa poena dignum, & ante præordinata & præuisa merita Christi, Deus nulli tale auxilium debebat, aut promiserat, nihilominus stante merito Christi, & generali lege cum illo stabilita, non potest Deus ex se negare alicui adultæ tale auxilium aliquo modo sufficiens, alias & esset infidelis in suis promissis, & iniustus, non quidem respectu peccatoris, qui dum talis est, nullum habet ius in se acquisitum, (vt sic dicam,) sed respectu Christi, cuius est proprium tale ius, propter quod semper tale auxilium in principio est merè gratuitum respectu eius, cui datur, licet respectu Christi præmium meritorium sit.

Dico secundo. Hæc lex dandi omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, quo ad auxilia supernaturalia, seu proximam vocationem ad fidem per sufficientem eius propositionem externam, vel internam actu dandam omnibus & singulis viatoribus adultis, non fuit absoluta, includens scilicet absolutam promissionem, sed sub aliqua conditione. Hæc assertio communiter recepta est, præsertim ab auctoribus primæ & tertiæ sententiæ, & alios quos infra referam. Et per experientiam videtur euidens, quia quod Deus non omnibus confert, certè non omnibus absolute promittit, est enim fidelis & verax, & se ipsum negare non potest: at verò experimento constat Deum non omnibus infidelibus dare in effectu proximè vocationem ad fidem, quia ad multos externa prædicatio non peruenit, & interna reuelationis nullum est indicium, nec affirmari potest sine fundamento, quia, teste Paulo, ordinaria lex est, vt homines per externam prædicationem ad fidem vocentur: ideo enim interrogat ad Roman. 10. *Quomodo audient sine predicante,* & Act. 14. & Roman. 1. Cum vult ostendere Deum non omnino deseruisse Gentiles, nec reliquisse sine aliquo auxilio, non dicit interius se illis reuelasse, sed per visibilia opera se illis manifestasse, & per generalia beneficia omnes ad se attraxisse, & eodem modo loquuntur Patres ita referendi. Confirmatur, quia multi sunt infideles,

Lex quasi pactum quod dam inter Deum hominem & æternum Patrem.

2.

3.

Lex dandi omnibus hominibus auxilia sufficientia ad salutem, haud est absoluta.

Deus non omnibus in fidelibus dat in effectu vocationem ad fidem.

Rom. 10.

Act. 14.

Rom. 1.

2. 2. deles,

D. Thom.

deles, quibus infidelitas ad culpam non imputatur, propter ignorantiam inuincibilem, ut est communis sententia Theologorum cum D. Tho. 2. 2. q. 10. art. 1. ergo illi nec exterius, nec interius sunt vocati sufficienter ad fidem, quia fi vocati essent, & non credidissent, iam eorum infidelitas esset culpabilis.

4.

Condit
dandi au
lij ex vi p
missionis
qualis sit.

Terriò dicendum est, hanc conditionem talem
esse, vt non sit effectus auxilij dandi ex vi promissio-
nis, sed aliquid aliud, quod illo auxilio fieri
possit, & nisi fiat promissio, Deum non obligat.
Hinc assertio nem fatis declarant Doctores allegati
in prima opinione, & inter eos apertissime D. Tho-

D. Thom.

Axioma,
facienti
quod in se
est, Deum
denegat gra-
tiam, exp-
licit.

5.
Expendi
locus D.
1.2.q.89.
1.2.q.89.
art.6.

Vltcrius vero expendo celebrem locum D. Thomæ 1. 2. quæst. 69. art. 6. vbi de puero proveniente ad vsum rationis sine auditu fidei; dicitur, si se ipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Interrogo igitur, an loquatur de ordinatione in finem per conversionem perfectam & supernaturalem voluntatis in Deum vt in vltimum finem, vel de conversione aliqua honesta & naturali, siue in bonum rationis & honestum, vt Caietanus, Viçr. Medina & alij exposuerunt, siue in Deum explicitè & in particulari cognitum, vt Capreolus & alij interpretantur. Primum dici non potest, quia illa conversio ad Deum supponit fides, & in illo puero nondum supponitur fides, nec vocatio ad fidem, cuius signum est, quia licet tunc non conuertatur in Deum, siue in eo peccet, siue non, manebit infidelis tantum negatiuè etiàm ex eiusdem D. Thomæ sententia. Si autem secundum dicatur, interrogo rursus, an sensus sit ex vi illius ordinationis ad debitum finem statim & immediatè infundi gratiam habituales, & remitti peccatum sine alia meliori dispositione, vel statim dari talia puero auxilium supernaturale, & vocationem ad fidem, quia possit se sufficere ad gratiam iustificantem preparare. Primum non potest attribui D. Thomæ, contineat enim magnum errorem, quem ipse refutat in aliis locis allegatis eiusdem 1. 2. ergo oportet secundum amplecti: ergo ex sententia D. Thomæ illi puero facienti quod in se est ante vocationem ad fidem, datur auxilium supernaturale actualis gratiæ.

6.

Quocirca in hoc loco explicando multum laborant Thomistæ: nam pro certo habent D. Tho-

mam loqui de aliqua conuerſione hominis ad vlti-
mum finem, quæ antecedit vocationem internam
ad fidem: eſtque euident ex ipſo diſcurſu D. Tho-
mæ. Præmittit enim primum quodd tunc, id eſt, in
principio vſus rationis homini cogitandum oc-
currit eſſe de libertate, de ſeiſpo, vbi non de co-
gitatione fidei, ſed de naturali loquitur, & Cai-
etanus diligenter interpretatur, & idque conatur ex
ipſa naturæ inclinatione & propinquitate ad fidem. D. Tho.
ipſum deducere. Nam ſi de cogitatione fidei D.
Thomas loqueretur, & gratis ac ſine villo funda-
mento id ſupponeret, & contra hypothefim pro-
cederet: non tractabat de puero nec exterius, nec
interius vocato ad fidem. Loquitur ergo de natu-
rali cogitatione & conſequenter de ordinatione ad
finem, per naturalem actum voluntatis: nam con-
uerſio ſupernaturalis voluntatis ſupponit ſuper-
naturalem cogitationem in intellectu, vt idem D.
Thomas de eadem re tractans docuit lib. 3. con-
tra gent. cap. 145. ratio. 5. Hinc ergo difficultas val-
de redditur conditionalis propoſitio, quam ſtatim
Diuus Thomas ſubiungit, ſi jeſum ordinatur ad
debitum finem: per gratiam conſequeretur remiſſionem origi-
nalis peccati; qua difficultate preſſi Thomiſtæ facien-
tur, neceſſarium eſſe, vt inter illam debitam ordi-
nationem ad finem, & inſuſionem gratiæ habitura
lis intercedat alia conuerſio ex auxilio ſupernatu-
rali gratiæ & fidei.

Quidam verò illorum dicunt, auxilium hosti-
pernatale ad hanc secundam conversionem non
dari infallibiliter habenti priorem bonam ordi-
nationem, sed piè credi, frequenter ac sæpius dari
ex diuina liberalitate, & arbitrio. Iudicat Barnes
2. 2. quæst. 20. art. 1. dub. 2. ad 4. Sed responso
eucuatè dicitur D. Thomæ, quasi puero ha-
benti primam bonam deliberationem naturalem,
non semper & infallibiliter daretur vocatio ad fi-
dem, possent multo habere illam primam delibe-
rationem naturalem, & sic implere præceptum
naturale conuertendi se ad Deum, & manere in
solo peccato originali, & postea peccare prius
venialiter, quam mortaliter, contra id quod tenet
D. Thomas conabatur ostendere. Et præterea gene-
vel repugnat diuinæ prouisioni; quòd multis tunc
negetur auxilium gratiæ, licèt faciant quod in
seest, vel gratis dicitur, quòd multis, & fre-
quentius decur, non enim satis est dicere, quòd
piè creditur, si habet fundamentum creditur: er-
go idem est de omnibus credendum. Et ita tan-
dem fatetur Medina ibi; addit verò, quòd non
statim inspirabitur fides eis facienti quod in se
est, sed post aliquod tempus à Deo deopitum.
In quo etiam Deus non permittit hominem il-
lum prius peccare venialiter; quàm mortali-
ter. Vtrumque autem est voluntariè dictum, &
præter intentionem D. Thomæ si enim tandem
recurrendum esset ad illam prouidentiam Dei,
superuacaneus fuisset labor reddendi rationem
ex illo præcepto conuertendi se ad Deum vt homo
peccet venialiter donec de vltimo fine aliquo mo-
do deliberet.

Alj ergo tandem fatentur Deum infallibiliter inspirare fidem illi puero statim ac recte deliberare ordinando in debitum finem naturalem : addunt verò illum non implere illam conditionem per vires naturæ : sed per auxilium supernaturalem gratiæ. Dicunt enim puerum illum in eo momento morali quo peruenit ad vsum rationis simul, aut intra breuissimum spatium, duplicem illustrationem, & internam motionem supernaturalem à Deo recipere, vnam qua excitat mentem illius pueri ad cognoscendum Deum naturali cognitione, & conuertendum se ad illum affectu naturali perfecto in suo genere quoad hoc, vt sic

& sua in illum finem referat. quod si huic motioni diuine puer consentiat, statim in eodem momento, & paulo post datur ei alia inspiratio supernaturalis, qua possit credere in Deum actu supernaturali fidei infusæ, & conuerti in ipsum vero actu charitatis, cui inspirationi si obediatur, statim iustificatur. Ratio prioris auxilij est, quia homo tenetur præcepto naturali conuertere se in Deum ut finem naturalem; ergo ad prouidentiam Dei spectat in eo tempore, & occasione dare illi auxilium sufficiens ad implendum illud præceptum, quia in statu naturæ lapsæ, non potest homo illud implere per facultatem naturæ: & conuertendo se in Deum, & proponendo absolute placere illi in omnibus; ergo dat Deus tunc illud primum auxilium. Ratio autem alterius partis est, quia si homo cooperetur, ut debet, cum illo primo auxilio, iam facit quod in se est, non per solam facultatem naturæ, sed per auxilium supernaturale, ergo Deus illi non negat notum auxilium, quo iustificari possit, si velit; cui sententia videtur fauere D. Thomas ad Romanos decima tertia, sectione decima, ubi ait eos qui non audierunt Euangelium, excusari posse à peccato infidelitatis per ignorantiam inuincibilem, iuxta verbum Christi Ioan. 17. *Si non venissem, & loquutus eis fuissim, peccatum non haberent.* & subiungit: *Si qui tamen eorum fecissent quod in se est, Dominus ei secundum suam misericordiam prouidisset, mittendo eis Predicatores fidei sicut Petrum Cornelio, Act. 10. & Paulum Macedonibus, Act. 16. & continuo addit; conuertendo se ipsum quod aliqui faciunt, quod in se est, conuertendo se, scilicet ad Deum, ex Deo est mouente corda ipsorum ad bonum, iuxta id Threnor. 5. *Conuertere nos Domine, & conuertemur.**

Verum tamen qui sic exponunt re ipsa incidunt in sententiam, quam toto conatu reprobant verbis paululum mutatis, quæ in proprietate sumpta, aut vera non sunt, aut sententiam non variant, nec distinguunt. Explico singula. nam in primis iuxta illam interpretationem, iam conceditur esse verum illud, *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*; intellectum de prima gratia proximè auxiliante ad fidem, id est, de prima inspiratione fidei infusæ, & cum dicant infallibiliter dari hanc gratiam facienti quod in se est, necesse est, ut admittant certam legem, & promissionem Dei, quia non potest esse aliunde consecutio infallibilis. Rursus solum requiritur, ut homo faciat quod in se est, in obseruatione præcepti naturalis, per actum utique moraliter bonum, & merè naturalem præcipi potest, & de facto præcipitur pro illo instanti vsus rationis; ut ipsi supponunt, de quo nunc non concedimus. Deinde consequenter loquendo fateri cogentur de tali homine, & tali actu omnia, quæ ipsi contra Molinam obiciunt, nimirum Deum ad inspirandum fidem tali homini, expedire bonum motum naturalem voluntatis eius, & consequenter non dare illis gratis inspirationem fidei, sed merè prioris voluntatis, idemque ex parte hominis posse dari causam, cur huic inspiret fidem, & non illi, scilicet, quia hic conuersus fuit in Deum naturali conuersione, & non ille: solumque videntur hæc omnia excusari in illa sententia, quia illa conuersio licet in se sit naturalis, dicitur fieri per motionem præuiam supernaturalem.

Quod autem hoc non excuset, probatur primò, quia hoc præuium auxilium non est per se requisitum ad actum, nec reddit illum meliorem; quam ex natura sua sit: solum enim potest illud auxilium necessarium reputari propter fomitis repugnantiam, & alia impedimenta naturæ lapsæ: necessitas autem talis auxilij nihil refert ad me-

ritum illius actus, vel ut sit dispositio, aut præparatio ad supernaturale auxilium fidei, quod optimè declaratur in puero perueniente ad vsus rationis in natura integra, nam si fingamus permansisse homines in statu integræ naturæ, nati erant infantes, sicut modò & paulatim crescerent, & ad vsus rationis pertinerent. Ille ergo puer per vires naturales sine speciali auxilio posset in primo tempore vsus rationis conuertere se in Deum finem naturæ, & implere legem naturalem, tunc obligantem, ut supponitur; ergo illi sic facienti quod in se est, inspiraretur fides; ergo in illo statu poterat homo mereri fidem, & ita nunc non esset gratuitum donum Dei. Probatur consequentia, quia tunc ille puer non minus bene operaretur per vires naturales, quam tunc dicatur operari per illud auxilium: ergo si ille meretur aliquo modo vocationem proximam ad fidem, etiam ille eandem suis viribus meretur, quia si actus non est melior, parum refert quod per tale auxilium vel sine illo fiat, vel è contrario si in natura integra non potest concedi tale meritum per actum naturalem, & iam nunc non est admittendum ratione illius auxilij, quod propter vincenda tantum impedimenta datur: vel denique si in viroque casu admittatur illa propositio, facienti quod in se est, sine merito, vel propria dispositione ad fidem, euacuantur omnes obiectiones cap. 13. propositæ contra comunem doctrinam.

Secundò obicio, quia si sine sufficiente fundamento asseritur, dari tale auxilium supernaturale ante inspirationem fidei, nam in primis, quod supponitur de præcepto naturali dilectionis Dei Retorque super omnia obligante pro illo primo instanti tur. vsus rationis; non solum incertum est, sed etiam communiter non recipitur etiam ab ipsis Thomistis, qui licet admittant præceptum, satis impleri dicunt deliberando de honesta vita, seu de loquendo bono rationis, & proponendo secundum rationem viuere, proposito elicto viribus naturæ eo modo, quo poterit fieri, siue absolutum sit, siue conditionatum, id est, quantum in se fuerit quod siue speciali auxilio gratiæ fieri potest. Vnde D. Thomas in 1. 2. in corpore art. 6. quæst. 82. solum D. Thom. dixit obligare tunc naturale præceptum ordinandi seipsum ad debitum finem, quod Caietanus Caietan. exponit satis impleri collocando finem suum in beatitudine imperfectè & inchoatiue apprehendendo bonum confusè, pro ut atas illa consuevit, quia cogitatio quæ nunc excurrit primò, non est de Deo, sed deliberandi de seipso, ut D. Thomas voluit, quæ cogitatio naturalis est, & naturali modo occurrat, ut Caietanus exposuit, & propositum voluntatis de illo obiecto confusè, & cum dicta limitatione haberi potest per naturales vires: unde nullum fundamentum relinquatur ad ponendum tunc illud præuium auxilium supernaturale, & multo minus ad asserendum dari infallibiliter omnibus. Vbi est enim lex, vel promissio absolutæ talis auxilij, nam sine illo potest non peccari mortaliter in illo primo tempore vsus rationis, ut declaratum est, & hoc est satis ad prouidentiam Dei.

Uterius verò esto detur illud auxilium; interrogo quo sensu dicatur supernaturale: nam ex parte obiecti, quod tunc occurrit ad deliberandum de illo, non est supernaturale, ut supponitur, quia tale auxilium est ante reuelationem supernaturalem, & ideo cum tota illa cogitatione & omissione debite conuersionis manet infidelitas negatiua, ut auctores illius sententiæ fatentur. Deinde non est auxilium illud supernaturale ex parte actus, propter quem datur, quia ille etiam actus naturalis est, & non indiget aliquo principio super-

II. Obiectio.

12.

Auxilium

quo sensu

dicatur so-

pernaturale

supernaturali: ergo solum potest supernaturale vocari, quia est gratuitum, & natura non debitum, in se tamen naturale quod est, solumque per maiorem excitationem intellectus, intra ordinem cognitionis naturalis, vel aliquem similem affectum dari potest, iuxta dicta lib. 1. cap. At verò hoc satis non est, ut tale auxilium sit principium meriti de congruo, aut dispositionis ad primam gratiam primi auxilij supernaturalis, ut prior discursus ostendit, quod dici non potest, ut statim latius dicam. Ergo ex eo quod tale auxilium precedat ad faciendum quod in se est, non vitantur incommoda obiecta contra primam sententiam, vel si in illo casu sine illis incommodis & sine merito illo, vel propria dispositione datur in se ratio fidei facienti quod in se est, seruando legem naturae eo modo, quo potuerit per vires rationis, cum communi Dei influentia sine vilo fundamento meriti, vel dispositionis propriae. Concludimus ergo conditionem inclusam in illa promissione facienti quod in se est, implendam esse ab homine sine auxilio propriae supernaturalis in suo esse & ordine, quod tunc nobis satis est, siue iuuandus sit humo per auxilium ordinis naturalis, siue non, quod statim amplius expendemus.

13. Quartò addo conditionis complementum non esse necessarium, ut Deus det homini primam auxiliantem gratiam supernaturalem. Probat, quia Deus interdum & saepissimè dat illam transgredientibus legem naturalem & magis peccatoribus: si enim, *ut vult, miseretur, & quem vult, indurat*, Rom. 9. eodem modo dicit per Isaiam cap. 65. *Inueniuntur sum à non querentibus me, &c.* Et hac ratione illa conditio, facienti quod in se est, non solum non erit meritum, vel dispositio, ut statim dicam, sed nec dici poterit conditio necessaria ad obtinendam talem gratiam, seu conditio sine qua non obtinetur, quandoquidem sine illa multis & frequentissimè datur, ut latè probat Augustinus lib. 1. contra duas epist. Pelagian. cap. 15. & lib. de gratia & lib. arbitr. cap. 6. expendens hanc Dei gratiam in vocatione Pauli, eandemque in seipso recognoscit lib. 4. & 5. & 7. Confession. per multa capita. Ratio verò est, tum quia hoc modo liberalitas diuinæ gratiae maximè ostenditur, quam suis operibus Deus manifestare voluit iuxta illud Rom. 9. *ut ostenderet diuitias gloriae suae in vasa misericordiae, & illud ad Ephes. 1. in laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.* Tum etiam, quia in hoc maximè omnipotentiam suam manifestat, quod voluntatem hominis quantumvis rebellem & auersam, quando voluerit, & ubi voluerit, potest ad se conuvertere, ut Augustinus dixit in Enchiridio capite centesimo.

14. Ut ergo Deus gratiae suae auxilium alicui conferat, non est necessaria conditio, ut homo ipse prius sua libertate bene utatur. Potuit tamen esse conditio illa necessaria, ut Deus teneatur talem gratiam dare ex vi legis, seu promissionis, & pacti cum Christo transacti, quia non est factum, nisi sub tali conditione, ut ostensum est; ergo sicut illa non impleta non obligat, ita si impleatur, obligat, non homini facienti, quod in se est, sed Christo: & ideo fortasse non sine causa dictum non est in illo axioma *facienti quod in se est*, Deus dat gratiam, ne forte putaretur etiam posse conuerti dicendo, non facienti quod in se est, Deum non dare gratiam, quod omnino falsum est, sed tantum dictum est, Deum non denegare gratiam facienti quod in se est, quia iustissimè potest denegare illam non facienti quod debet, & saepissimè id facit, & è conuerso miseri-

corditer eam donat facienti quod in se est, & infallibiliter propter Christum, & respectu eius etiam iustè.

Quartò dicendum est, ante fidem, etiam si faciat homo, quod in se est, obseruando legem naturae, non mereri vilo modo, vel de condigno, vel de congruo vocationem ad fidem, neque se mereri modo naturae, vel de congruo vocationem ad fidem. Ut distinctè probetur assertio, aduertendum ante proximam vocationem ad fidem, posse hominem facere quod in se est, duobus modis, scilicet vel per solas vires liberi arbitrij, vel per aliquam prauiam gratiam ordinis naturalis: ideoque utroque modo sigillatim probanda est assertio. Et de primo quidem supponimus, cum dicitur homo facere quod in se est per solas vires liberi arbitrij, non excludi generalem concursum, & providentia Dei debitam causis secundis secundum communem cursum & legem naturae, sine hac enim nihil potest homo operari. Excluditur ergo omne speciale gratiae auxilium siue naturalis ordinis sit, siue supernaturalis. In quo sensu efficaciter probatur assertio argumentis factis in cap. 13. quia sententia Malsilentium non aliaratione reprobata est, nisi quia ex parte solius liberi arbitrij, ponebat aliquod meritum primae gratiae. Nec oportet distinguere de merito condigni, vel congrui, quia illi, ut vidimus lib. 1. de merito imperfectissimo loquebantur, & interdum etiam nomen meriti non admittebant, quia verò dicebant gratiam non liberalissimè dari, sed per modum retributionis, intuitu humani operis, eorum sententia reiecta est.

Et propterea non solum sub nomine meriti, sed etiam sub ratione propriae & moralis dispositionis illa pars assertionis certissima est, tum quia vix potest à ratione propriae dispositionis aliqua ratio meriti separari, tum etiam, quia moralis dispositio est magna ratio inducendi formam ad quam est dispositio, & quandam rationem debiti secum affert, atque ita gratiae rationem dimittit, aut certe destruit: nam quod per proprias dispositiones obtinetur, per opus proprium comparatur. Vnde si opus ipsum non sit gratia, seu ex gratia, quod sic comparatur absolute ex operibus, & sic tollit rationem gratiae. Nec enim vitatur sententia semipelagiana, dicendo non omnibus dari gratiam propter similem dispositionem, quia nec ipsi Malsilientes hoc dicebant, ut supra etiam vidimus. Neque permitti potest, ut vel in vno tantum homine ratio gratiae destruat, ut destrueretur, dicendo aliquem saluari & non ex gratia, seu (quod idem est) suis operibus inchoando salutem suam, merendo, aut se disponendo suis viribus ad primam gratiam.

Potestque haec pars confirmari ex illis fidei principiis, *Quid habes quod non accepisti*, 2. Corinth. 4. *Sine me nihil potestis facere*, Ioan. 15. Haec enim & similia intelliguntur de operibus conferentibus ad aeternam salutem: omne autem meritum & moralis dispositio ad gratiam multum ad salutem confert: ergo non est ex viribus liberi arbitrij sine Christi gratia. Item ex illo ad Philipp. 1. *qui cepit in vobis opus bonum, ipse perficiet*. non ergo incipit homo suam salutem operari, sed Deus, de quo propterea etiam dicitur operari in nobis vel le, & perficere pro bona voluntate, ad Philipp. 2. & dare sufficientiam praecogitandi, 1. Corinth. 13. Si autem homo suis viribus aliquo modo mereretur, vel se disponeret ad primum gratiae supernaturale auxilium, inchoare suam salutem, sicut inchoat generationem ignis, qui primam dispositionem.

positionem ad illam inducere incipit; ergo in negotio salutis & supernaturalis iustitiæ non potest tribui soli libero arbitrio.

Ratio verò huius partis ab aliquibus redditur, quia homo nullum bonum morale facere potest liberi arbitrij viribus: meritum autem, vel dispositio positiva ad gratiam, non potest esse nisi actus moralis bonus, ut per se notum est: ergo. Hæc verò ratio fallum assumit, ut ex dictis in lib. 2. constat. Ratio ergo propria est, quam attingit D. Thomas 3. contra gent. cap. 149. ratione 4. meritum debet esse proportionatum præmio, seu retributo, sed actus, quos homo per facultatem naturalem producit, non habent proportionem cum gratia, vel auxilio, quod facultatem naturæ excedit. Ergo non possunt illud mereri. Quæ ratio etiam de dispositione fieri potest, quia etiam dispositio esse debet proportionata formæ. Illam tamen magis quoad dispositionem declarat idem Doctor sanctus ibidem ratione 2. Nam agens instrumentale (inquit) non disponit ad perfectionem inducendam à principali agente, nisi secundum quod agit, ex virtute principalis agentis, sed anima nostra operatur sub Deo, sicut agens instrumentale sub principali agente; ergo non potest anima se preparare ad suscipiendum effectum diuini auxilij, nisi secundum quod agit ex virtute diuina. Præuenitur igitur homo diuino auxilio ad bene operandum, magis quam ipse diuinum auxilium præueniat, quasi merendo illud, vel se preparando ad illud. Hæc ferè D. Thomas, in quibus aduerto subsumptam illam propositionem, quod anima nostra operatur sub Deo, sicut agens instrumentale sub principali agente. cum maiori proprietate verum habet in operibus gratiæ, & in lib. tractauimus, & ideo in hoc sensu videtur in illo discursu sumenda, ut efficacius ratio concludat, non posse hominem se preparare ad aliquod auxilium gratiæ supernaturalis, nisi tanquam instrumentum Dei moueatur per aliud prius supernaturale auxilium, & ideo perueniendum esse ad aliquod primum, ad quod homo preparari non possit. Alioqui si de fide sola sub ordinatione causæ secundæ ad primam sermo esset, & solum diceretur anima nostra instrumentaliter agere sub Deo, generali & improprio modo quo causa secunda principalis dicitur comparari ad primam sicut instrumentalis. Sicut autem illa ratione concluderetur, non posse hominem se disponere suis viribus ad primum gratiæ auxilium, sine concursu generali Dei, quod non satis esset ad probandam assertionem, ut constat; cum maiori ergo proprietate intelligi debet, & ita optimus est discursus.

Probanda superest eadem assertio de homine faciente quod in se est, per auxilium gratiæ ordinis naturalis, iuxta distinctionem gratiæ excitantis positam in superiori libro, capite septimo. Claram enim est hominem de quo loquimur, non posse facere quod in se est per auxilium gratiæ supernaturalis ordinis, quia loquimur de homine priusquam interius vocetur ad fidem, ante quam vocationem nullum auxilium supernaturalis ordinis internum homo recipit, ut per se clarum est, & in superioribus ostensum est; ideoque non potest tunc facere, quod in se est per auxilium supernaturale, quia debet supponi cum tali auxilio; quia causa efficiens disponitur effectui, & tunc necessario habebit tale auxilium sine merito, vel dispositione propria, quæ est assertio, quam probare intendimus. Loquimur ergo in assertionem de auxilio naturalis ordinis, & priusquam auctoritate illam probemus, posuimus in hunc modum illam ratione ostendere & explicare: nam duobus modis excogitatum est hoc auxilium naturale, per quod fiat tale meri-

tum, vel dispositio. Primum ut illud auxilium nihil aliud sit, quam naturalis cogitatio, quæ congrua sit ad bene operandum, etiam si per solas naturales causas & vires naturales hominis producat, Deo nihil specialiter operante vel in causis externis tali, vel tali modo applicandis, vel aliquid speciale interius operando, vel solum habeat illa cogitatio rationem gratiæ, quia fuit peculiare Dei beneficium per suam generalem prouidentiam, ita disponere causas vniuersi, ut talem cogitationem in homine excitarent. At verò contra hunc sensum procedunt omnia, quibus capite decimoquarto in libro secundo ostendimus, si in hac sola cogitatione fundetur meritum primæ vocationis proximæ ad fidem, non recedi re ipsa à sententia Cassiani & Fausti solum per hoc quod cogitatio illa gratia nominetur, quia illa est gratia solo titulo, quia non transcendit rationem doctrinæ, & in eo gradu non spectat ad doctrinam reuelantem, sed naturalem, atque ita est minor gratia, quam illa quam Pelagius admittebat.

Venio ad alium modum quo potest conclusio intelligi de proprio auxilio gratiæ ordinis naturalis, pro ut addit aliquid internæ excitationi, ex peculiari affectione & prouidentia Dei, quem modum insinuant auctores, qui dicunt puerum venientem ad usum rationis, si faciat quod in se est, per motionem antecedentem ad vocationem fidei, statim infallibiliter illam vocationem obtinere. nam licet vocent illam motionem supernaturalem, re vera non potest esse ordinis, seu entitatis supernaturalis, cum ante auditum fidei internum, & externum antecedit: solum ergo potest esse supernaturalis quo ad modum lib. 1. superiori cap. 7. explicatum. quidquid enim sit, an alio modo, vel titulo illi sic operanti detur initium fidei, quod postea videbimus. Dico non posse id esse per modum meriti, aut dispositionis moralis & proportionate, nam ad hoc dicimus in assertionem non sufficere auxilium naturalis ordinis, quod probatur primò rationibus supra adductis ex D. Thoma, quia actus moralis ordinis naturalis etiam si fiat auxilio gratiæ, semper est improporionatus toti ordini supernaturalis gratiæ; ergo nec moralis dispositio positiva, nec meritum eius esse potest. Item, quia licet anima nostra moueatur à Deo per specialem excitationem ordinis naturalis, nihilominus ut sic mota non agat instrumentaliter sub Deo ut auctore supernaturalis gratiæ, imò supposita illa excitatione & moralia adiutorio, eius voluntas naturali modo operatur actum moralem naturalem, ac verè acquiritur, & per illum efficit habitum acquisitum, ad quem tantum ex vi illius motionis se disponit: ergo ex vi illius non meretur, nec preparatur anima ad recipiendum auxilium supernaturalis ordinis, donec aliquo auxilio eiusdem ordinis moueatur, & ita operetur instrumentaliter sub Deo, ut per se ac propriè supernaturaliter ac principaliter operante.

Præterea declaratur vtrique ratio, quia opus morale factum ab aliquo ex sola gratia naturalis ordinis, de se non est melius vel physicè, vel moraliter, quam similis factus ab alio per ordinarium concursum causarum, sicut habitus per accidens infusus, non est melior de se, quam acquisitus, nec visus congenitus, quam miraculosè restitutus: ut, v. g. fieri potest, ut cogitatio de Deo comparata à Philosopho, suo naturali discursu cum solo generali concursu Dei, & data rustico gentili per speciale auxilium naturale Dei sint æquales, & consequenter, quod bonus aliquis motus voluntatis in vtroque excitatus, vel

Z 4 liberè

20. Modus proprii auxilij gratiæ ordinis naturalis.

21. Declaratur.

libere factus sit æqualis, & in aliis actibus minus perfectus res clara videtur. tunc ergo sit argumentum, nam actus factus ex communi cursu causatum per vires arbitrij, non est sufficiens, ad quaecunque meritum supernaturalis vocationis; ergo nec similis actus factus cum auxilio naturalis ordinis. Probatur consequentia, quia sola relatio, seu emanatio à tali auxilio non reddit actum moraliter meliorem, aut digniorem: ergo nec magis aptum ad tale meritum.

22.
Vniuersalis
ratio.

Vnde sit vniuersalis ratio, quia omnes isti actus boni ordinis naturalis absolute spectati, abstrahendo ab hoc, vel illo modo quo fieri possunt, tales sunt, vt per se loquendo possint fieri per solas vires arbitrij; ergo de se sunt improporcionati ad tale meritum, nisi aliquo modo ad supernaturalem modum subleuentur; ergo quocunque modo fiant, ita vt in illo inferiori ordine maneant, non sunt villo modo meritorij supernaturalis gratia. Patet consequentia, quia non euadunt meliores, etiam si per tale auxilium fiant, & declaratur optimè, quia homo in statu naturæ integræ, potuit fide speciali auxilio gratia habere dilectionem Dei naturalem, tam perfectam, quam nunc possit homo per hoc auxilium ordinis naturalis, & nihilominus non potuit mereri fidem, vel initium eius per illum amorem, imò nec Angelus id potuit: ergo nec homo lapsus id potest, etiam si per speciale adiutorium similem Dei amorem eliciat. Quocirca rationes omnes, quæ probant nos non posse per bonum opus morale viribus liberi arbitrij factum villo modo mereri auxilium gratia supernaturalis, æquè procedunt, siue illud opus sit factum ex aliquo auxilio ordinis naturalis, siue cum solo generali concursu vniuersalis prouidentia, nimirum, quia tale opus respectu supernaturalis ordinis est quasi nihil, & quasi ex se solum placet in ordine ad finem, vel præmium naturale, &c. Hæc enim & similia æquè procedunt, siue naturale opus hat viribus propriis, siue cum adiutorio Dei ordinis naturalis, cum quo opus in se non fit melius, nam tunc tale adiutorium valde extrinsecum est, & quodam modo plus agere videtur qui cum minori adiutorio aliquantulum operatur.

23.
Probat
assertio.

Vltra has verò rationes, assertio quocunque sensu intellecta, id est, de homine faciente quod in se est, siue per vires solas liberi arbitrij, siue per beneficium cognitionis congruæ, siue per specialem excitationem ordinis naturalis, probanda à nobis est ex quodam supernaturali principio, quod initium fidei non cadit sub meritum, quo maxime Augustinus & alij Patres Massilienses expugnant: ex illo autem rectè concluditur, nullum opus bonum morale, seu ordinis naturæ quomodocunque fiat, esse posse moralem dispositionem, aut aliquale meritum primæ vocationis ad fidem, seu, quod idem est, primi auxilij supernaturalis: primum autem illud in lib. cap. breuiter tactum est; nunc autem probandum est latius. & in primis docet illud D. Thomas 2. 2. questione decima, articulo quarto ad tertium. vbi de Cornelio dicit, cum placuit Deo suis orationibus & elemosinis non fuisse infidelem, alioqui, ait, eius operatio non fuisset Deo accepta, quia sine fide nemo ei placet: vnde egregie dixit Ambrosius libro sexto in Lucam 5. & respondens Iesus: Misericordia tunc habet meritum si fide precedente conferatur, & libro septimo ad illa cap. vndecimo. Veruntamen quod superest, date elemosinam: Opera (inquit) sine fide vana sunt. Præterea probatur ex Augustino lib. de prædest. Sancti. vbi a cap. 2. ad refellendos Semipelagianos reuocat initium salutis ad sanctam cogitationem, & ante illam ostendit nihil in homine

Prædicatur
fides.

Ambrosius.

Augusti.

inueniri, quod initium fidei, vel iustitiæ esse possit. Declarat autem illam esse sanctam cogitationem, quæ ad religionem vtriusque Christianæ & prætertem pertinet. Deinde in cap. 3. retractat quod alibi dixerat, initium fidei esse posse ex nobis, quod non esset simpliciter retractandum, sed explicandum si homo aliqua ratione posset vocationem ad fidem mereri. Item cap. 7. nulla opera posse esse meritum, vel impretationem fidei, quia ad opera habeant vim aliquam merendi, vel impetrandi, debent ex fide procedere, iuxta illud ad Ephel. 2. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei est, ne quis gloriatur. Fides ergo præcedit, ait Augustinus, vt per illa cætera impetretur, idèque non probant vulgarem loquendi modum, ille ad fidem tractus est, vel credere meruit, quia vir probus erat, sed potius vt bonus fuerit, ad fidem vocatus est, & ideo de Cornelio ait, iam fuisse fidelem cum per opera suauiter aduentum Petri, à quo in Christi fide vtriusque instrueretur Act. 10. idem habet Epist. 57. q. 2. de quo latè dixi lib. 2. cap. 4. Præterea cap. 15. eiusdem libri de prædestin. in hoc æquiparat initium gratia per vocationem ad fidem cum incarnatione, quod in humanitate assumpta nihil potuit præcedere, quo aliquo modo mereretur vocationem, ita in nomine nihil potest præcedere quod fidem mereatur.

Eandem doctrinam habet Augustinus aliis innumeris locis, nam lib. de grat. & lib. arb. capite septimo Opera (inquit) sunt ex fide, non ex operibus fides. Opera vtriusque quæ sunt alius meriti, & per se conferant ad veram iustitiam, & salutem æternam, & ideo libro quarto contra Iulianum capite tertio ante fidem, ait, nullum esse vere virtutis opus, non quia bonum esse non potest morali modo, sed quia non confert ad salutem, sed est quasi nihil in negotio salutis, & ob eandem causam dicto lib. de grat. & lib. arbitrij cap. 3. comparat iustificationem creationi, quia sicut creatio est ex nihilo, ita iustificatio ex nullo merito esse potest, nec ex operibus quæ sine aliquo in ordine ad Christianam iustitiam, quæ a hinc inchoatur. Vnde Epist. 105. Si dixerimus (inquit) ante fidem præcessisse meritum gratia, quid meriti habebat homo ante fidem, vt acciperet fidem. Similiterque dicit in Epist. 106. fidem non esse tribuendam præcedentibus meritis, aut impetrationi, quia omnia hæc radicanur in fide, & hæc ratione in eisdem locis notat vitam æternam ita esse mercedem meritum, vt sic etiam gratia, quia est gratia pro gratia, vt ait etiam lib. de corrept. & grat. cap. 13. & Ioann. 1. quia meritum eius fundatur in priori gratia, fidem autem ita esse gratiam, vt non posset merces appellari, quia non potest supponere meritum fundatum in gratia & omne aliud fundatum in operibus, non potest esse meritum vilius gratia, aut fidei, & multa similia habet Augustinus dicta q. 2. ad Simplicianum, & Psalm. 144. Iustitia tua exultabunt, & alibi sæpe contra Semipelagos disputans.

Hanc Augustini doctrinam imitatus est Prosper contra collator. cap. 22. vbi tractans locum Apostoli Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt. quæ contra gratia necessitatem & libertatem allegabat Talsianus, respondet, si locus ille de gentibus per fidem iustificatis intelligatur, nihil fauere Thalsiano, quia gratis & sine villo merito reconciliati sunt, nihil enim boni operis, inquit, ex mortuis, nihil iustitiæ procedit ex impiis, id est, nullum opus meritorium gratia, vel iustitiæ ex impiis qui de fide carent, & spiritum vitæ nondum acciperint, esse potest. Deinde verò admisso alio

sensu quod Paulus loquatur de gentibus fide car-
entibus, & aliquid boni naturalis operantibus,
ait non potuisse illos ex illis operibus iustificari,
quia nullus est bonæ voluntatis motus, utique
iustificationem impetrans nisi quem creauit dif-
fusè per Spiritum sanctum charitatis affectus, &
addit probationem, quia sine fide impossibile est
placere Deo, referens hæc verba, non solum ad
personam, verum etiam ad singulos eius actus,
quia non possunt Deo placere in ordine salutem, &
veram iustitiam, nisi à fide oriuntur. Vnde cap.
29. ait, si bonum præcedens fidem possit illam
mereri, sequi sic animam adificari in templum
Dei, vt non accipiat fundamentum, quod non
incipit, nisi quando fides in corde audientis ge-
neratur: intelligit autem sequi, non accipi fidem
tamquam donum gratiæ collatum, quod sum-
mum censet inconueniens. Et similiter cap. 37.
& 38. probat ex professo vocationem ad fidem
non posse sub cuiuscumque præcedentis boni o-
peris meritum cadere, idem habet in responsione
ad Gallos cap. 8. Fulgentius de Incarnat. & grat.
cap. 26. vsque ad 20. probat omne meritum gra-
tiæ in fide radicari, & ante illam esse non posse:
fauet denique Concil. Araucianum can. 25. di-
cens Deum nullis præcedentibus meritis fidem
inspirare, quod etiam habet Concil. Trident.
cap. 5. & 6.

Respondent verò aliqui hos Patres ideo ini-
tium gratiæ ad fidei cognitionem reuocasse, eam-
que pro fundamento nostræ iustificationis posuisse,
quia & frequentius contingit, vt ante fidem
non præcedant opera bona facta ex alia priori gra-
tiæ, & ita rarum est, & quasi accidentarium in-
choari gratiam ante fidem, quia initium fidei est
per se ac necessarium fundamentum iustitiæ, quod
autem aliud fundamentum internum præcedat,
licet etiam sit contingens. Et vtrumque confir-
mant, quia alias omnia bona opera quæ ab infide-
libus fiunt, etiam in suo genere interdum sunt il-
licita, vt difficillimè fieri possint sine gratia Chri-
sti, quod non videtur admittendum. Et similiter
in homine fidelis victoria graui tentationis, aut in-
igne bonum opus morale, vel fieret sine gratia
Christi, vel nunquam fieret, nec esset merito-
rium, nisi fieret ex motu fidei.

Veruntamen neutra ex dictis expositionibus est
admittenda, nam illa prior, vt Patres loquuntur
de his quæ frequentius accidunt, & quæ rara sunt,
non considerent, non rectè in præsentem accom-
modatur, tum quia alias non satis Pelagianos
confutarent, nec certo & infallibili principio con-
tra illos vterentur, nimirum fidei initium non
cadere sub humanum meritum, nam quod id fre-
quentissime contingat, Semipelagiani non nega-
bant, vt lib. 2. dictum est, & Prosper refert cap. 37.
contra Collat. vbi illud latè impugnat, quia in
quibusdam ponebat vocationem fidei sine merito,
in aliis ex merito. Vnde Augustinus nec in Corne-
lio, nec in Ladrone, vel vilo alio vult id admitte-
re, non ergo ponunt illud principium, vt contin-
gens in pluribus, sed vt per se ac simpliciter neces-
sarium. Et ideo non solum negant actum, sed po-
testatem, dicunt enim non posse hominem mereri
fidem, quia ipsa fides est, quæ hanc confert potesta-
tem, item hoc declarant exemplis absolutam im-
possibilitatem contrarij euentus indicantibus, vt
est exemplum hypostaticæ vniõis, ita enim est
gratiæ, vt non possit ante illam meritum in natura
assumpta antecedere, & exemplum creationis, ita
enim ex nihilo, vt nunquam possit aliter con-
tingere. Denique quod præcedant bona opera an-
te fidem, non potest dici rarum, quia vix inue-
niuntur in ecclesiis, in quibus aliqua bona opera

inueniuntur, vt lib. 2. dictum est, cum Chrysosto-
mo Homil. 67. ad Paulum, & aliis.

Et ob eandem, vel maiorem rationem alia res-
ponso admittenda non est, nimirum ita fidem esse
fundamentum iustitiæ, vt aliquando possit al-
liud antecedere fundamentum, tum quia etiam
datur hinc occasio Semipelagianis dicendi, licet
frequentius iustitia fundetur primum in fide, in a-
liquis sumere initium à bonis operibus huma-
nis. Dices illos loquutos esse de bonis operibus vi-
ribus naturæ factis, non per aliquam priorem gra-
tiam ordinis naturalis, vt isti Theologi loquuntur.
Sed contrà in hoc est: quia si per gratiam hanc so-
lùm intelligatur cogitatio honesta naturalis, &
congrua, etiam illam non negabant, si verò aliud
maius auxilium intelligatur, in primis non est
de fide dari tale auxilium; ergo illo titulo non
poterit sententia Semipelagianorum, vt erronea
damnari, deinde quod caput est, Paulus, ad Rom.
3. sub operibus legis concludit omnia quæ non sunt
ex fide, & absolute dicit, ex operibus legis non iustifica-
bitur omnis caro coram illo, & postea subiungit, iusti-
tia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super om-
nes qui credunt in eum: nec inter opera legis & fidei
medium agnoscit, & concludit, iustificati gratis per
gratiam ipsius, utique per gratiam fidei, de qua infra
subdit: arbitramur enim iustificari homines per fidem sine
operibus legis, & ad Ephel. 2. Gratia estis saluati per fidem,
& hoc non ex vobis, Dei enim donum est, & non ex operibus,
vtique, sine fide, vel ante fidem, vel non ex fide fa-
ctis.

Quæ loca exponens Concilium Tridentinum
sess. 6. cap. 8. ait, vt per fidem ideo iustificari dicamur,
quia fides & humane salutis initium, fundamentum, &
radix omnis iustificationis, vbi distributio omnis pon-
denda est, includit enim omnem alium modum
iustificationis, & omnem radicem: item loquens
de hac eadem iustificatione, quæ à fide inchoatur,
ait, nihil eorum, quæ præcedunt illa, siue fides (vtique
naturalis, quam ponebant Pelagiani, siue opera,
qualiacumque vtique sint, iustificationis gratiam
promeretur: in nullo ergo hominè possunt præce-
dere opera quæ sint exordium illius iustificationis,
quæ fundatur in fide: quapropter regula posita ab
eodem Concilio cap. 5. & 6. de exordio iustifica-
tionis à vocatione fidei non regulariter, sed infal-
libiliter accipienda est, alias nihil certi de exordio
& fundamento iustificationis haberemus; non er-
go vatio ad fidem tantum ponitur, vt necessaria
ad iustificationem, sed etiam vt exordium neces-
sarium & vnicum, & certè ipsum nomen exordij,
vel fundamenti excludit necessariò omne aliud
prius exordium, vel fundamentum: nam funda-
menti non datur fundamentum, & ad hoc signifi-
candum additum est nomen exordij, initij, & ra-
dicis, vt significetur non posse dari aliam priorem
radicem. Denique addit Concilium, nullis eorum
existentibus meritis, utique ante vocationem fidei,
quis enim contra verba tam absoluta, & vniuersa-
lia audeat dicere in aliquibus hominibus, vel etiam
in aliquo homine, vocationem ad fidem esse ex ali-
quo, vel qualicumque merito.

Ad incommoda autem, quæ inferebantur, re-
spondemus aliud esse loqui de gratia in genere,
aliud de gratia quæ possit esse principium meren-
di aliquo modo supernaturale auxilium, ante fi-
dem: ergo & ante proximam vocationem fidei fa-
temur propter Christum dari, quia nulla vera est
gratia Dei, quæ non propter Christum detur, vt
in principio huius materiæ dixi; negamus vero
ante vocationem fidei antecedere gratiam, quæ
possit esse exordium vel fundamentum superna-
turalis iustitiæ, licet ad alios bonos effectus defer-
uire possit, & hoc probant testimonia adducta, &
ratione

Nulla vera
gratia quæ
non detur
propter
Christum.

ratione statim declarabitur: unde ad primum incommodum de infidelibus respondemus, fortasse nunquam in eis esse victorias grauium tentationum integras, & sine vlla peccati labe, nec difficulta opera bona sine aliquo defectu culpæ; si verò aliquando sunt, non sunt sine aliquo gratiæ auxilio propter Christum dato, & nihilominus in ordine ad fidem promerendum nihil sunt. Ad aliud verò de fidelibus similiter dicimus, si talia opera fiant ex solo auxilio naturalis ordinis, & nullo modo ex fide, non mereri supernaturale præmium apud Deum, ut infra tractando de merito ostendemus.

30. Opera quæ præcedunt fidem, secundum. quid.

Aliter verò quis subterfugere posset allata testimonia, dicendo talia opera bona, quæ ante fidem interdum faciunt, non fieri sine aliqua vocatione bona, & illam tunc dici posse vocationem ad fidem, saltem remotam, eamque à Conciliis & Patribus sub vocatione fidei includi: & ita verum esse ante illam nulla præcedere merita, nihilominus tamen ex illa vocatione remota posse procedere aliquod opus, quod sit meritum proximæ vocationis ac fidem, ad proinde excitatione ad bonum opus faciendum ante reuelationem fidei esse vocationem quamdam ad fidem, quia ad illam ordinatur, & hoc satis esse aliquale meritum proximioris vocationis ad fidem; etiam si actus fidei nondum præcesserit. Potest hoc subterfugium duorum Patrum testimoniis colorari, vnum est Augustini lib. 83. quæst. 68. dicentis, Numquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni consequuta fuerint terra illa per aduentum Ioseph? Illius ergo rei gesta cognitio, vocatione eius fuit, & populum Israel misericordialiter tractans, non esset ingratus. Quod autem huius vocationi obtemperare noluit, sed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & misericordia debebatur, meruit panem, ut induraretur illi cor, &c. Certè cognitio illa quam habuit Pharaon de aduentu Ioseph in terram Egypti, & de beneficiis per eum illi genti collatis, non fuit reuelatio fidei, nec per eam excitabatur Pharaon immediate ad credendum; & tamen Augustinus inde dicit incipisse vocationem Pharaonis, quia si usus bene esset, ulterius illuminaretur, sicut & contrario illa male vtendo obdurari meruit. Aliud testimonium est D. Gregorij Homil. 9. in Ezechiel. in illa verba, Mitto ergo te ad filios Israel. vbi sic inquit, Nec fides sine quibus, nec operibus adiuuant sine fide, nisi fortasse pro fide accipienda fiant. Ergo secundum Greg. opera, quæ præcedunt fidem, quatenus pro fide percipienda fiunt, possunt iuuare ad merendam proximam fidei vocationem. Et in omni sententiæ confirmationem addit. Sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audire, quam fidelis existeret; quia ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebant. quod ex Actorum decimo latius deducit.

31.

Responsio Authoris.

Respondeo duobus modis posse intelligi aliquem operari pro fide obtinenda, vno modo ex intentione Dei solum, quia nimirum Deus excitat hominem ad bene moraliter operandum, ut probet illum, an bene respondeat illi priori vocationi, & animo dandi illi altiore, si illa bene vtatur, sin minus dimitendi illum: alio modo potest intelligi ex intentione ipsius hominis bene operantis & potentis, ut à Deo illuminetur in fide. De priori modo potest intelligi locus Augustini, & præmisso illo sensu duo dicenda sunt, vnum est illam priorem excitationem, non posse dici vocationem ad fidem, sed ad misericordiam, gratitudinem, iustitiam, vel aliam similem virtutem moralem; de his enim virtutibus aperte loquitur Augustinus. Quando autem in aliis locis dicit vocationem ad fidem præcedere omnia opera pietatis, & merè gratia dari, aperte de illa

loquitur Concilium Tridentinum in illo cap. 7. cum dicit, iustificationis exordium sumendum esse à vocatione, quia Deus tangit cor per Spiritus sancti illuminationem; ut gratia adiutus libere possit mouere se ad iustitiam coram Deo. & addit cap. 7. Disponentur ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia; & adiuti, fidem ex auditu concipientes libere mouentur in Deum. Vocatione ergo de qua loquitur Concilium, est ex auditu fidei, & ab illa inchoatur fundamentum iustitiæ, & omnium dispositionum ad illam. Et de eadem vocatione dicit antecedere omnia merita. Non possunt ergo hoc testimonium, & similia eludi, ea interpretando de vocatione ad bonum opus morale, vel ad aliquam cognitionem naturalem, quam Deus potest dare ante reuelationem, vel predicationem fidei, quia nec illa potest dici fundamentum iustitiæ, nec re vera est vocatione ad fidem; cum illa non proponat vlllo modo ut supponimus. Neque intentio Dei extrinseca mutatur naturam, & rationem talis vocationis; neque enim habet, quod sit talis, vel talis vocatione ex fine extrinseco vocantis, sed ex obiecto ad quod vocat.

Quocirca persistendo in eodem sensu verborum Augustini addendum, posita illa vocatione Pharaonis per solum naturalem bonum vsum eius ante primam vocationem ad fidem, non potuisse mereri fidem, vel initium eius, sed ad summum potuisse non ponere obicem fidei, seu inspirationi eius, ut generaliter statim dicemus, quia intentio Dei extrinseca non addit illis operibus dignitatem, vel proportionem cum tali premio. Vnde non est cur fingamus Deum hoc intendisse, aut ad hunc finem dedisse Pharaoni vocationem illam, vt bene illa vtendo mereretur vocationem ad fidem, quia nec Augustinus hoc dicit, nec habet fundamentum in Scriptura, vel ratione: imò repugnat Deum intendere aliquid gratiæ suæ contrarium. Item non oportet negare ita fuisse vnam vocationem ad aliam ordinatam, vt si Pharaon bene vteretur primo, illi esset promissa proxima vocatione ad fidem, quia hæc etiam promissio facta est, & sine fundamento, & præter ordinationem diuinæ gratiæ. Igitur nulla ibi particularis intentio Dei cogitanda est præter illam generalem, quam ex se habuit propter Christum dandi omnibus adultis vocationem ad fidem, si per eos non faret. Ante quam vocationem sæpe, dat aliam bonam excitationem moralem, referuat autem vocationem ad fidem pro tempore quod sibi placet, iuxta æternam dispositionem suæ sapientiæ, & voluntatem consilij sui: & ita se gessit cum Pharaone: quem fortasse postea non vocauit ad fidem, quia inuenit obduratum, vel prauè dispositum per abusum prioris dispositionis, quod impedimentum si non haberet, vocaretur à Deo; non propter aliquod meritum, vel dispositionem, sed propter suam propriam, ut mox etiam generaliter dicemus.

De posteriori modo operandi pro fide obtinenda ex propria intentione ipsius operantis, videtur loqui Gregorius. in quo loco oportet aduertere illum supponere in operante aliquam fidei notitiam; quomodo enim potest quis per sua opera intendere fidem obtinere, nisi iam cognitionem fidei habeat. nam intentio est actus voluntatis, quæ cognitionem supponit. Hæc igitur cognitio, quæ ante illam intentionem supponi debet, duplex esse potest, scilicet cuiusdam opinionis, fidei humane, vel ex auditu alicuius Prædicatoris, vel ex fama, aut conuersatione cum fidelibus comparatæ, vel esse potest fides vera, vel supernaturalis, imperfecta tamen.

Concil. Tri.

tamen, & confusa. Prior modus etiam contin-
gere potuit in Pharaone, & mihi virisimile vide-
tur de illo modo potius loquutum esse Augusti-
num in loco superius tractato. Nam Pharaon ita
expertus fuerat beneficia terræ suæ per Iosephum
collata, ut simul aliquam Dei notitiam ab eo acce-
perit, quia Ioseph & verbis suis & factis illam
semper infinuabat. Nam Genes. 41. in primo ad-
itu ad Pharaonem, cum hic dixerat vidisse somnia,
quæ nullus edificare poterat, respondet Ioseph,
absque me Deus respondebit prospera Pharaoni. Et pau-
lo post ipse Pharaon confessus est, *Ioseph fuisse Spiritu
Dei plenum.* & postea illa cognitio durare po-
tuit, & crescere per familiarem & diuturnam
conuersationem cum populo Hebræorum, & per
Moysen confirmata est signis & prodigiis, &
tunc etiam simili modo Iudæi, qui inter fideles
versantur, & Saraceni qui notitiam aliquam,
vel famam Christianæ Religionis habent, etiam si
non credant, illam esse veram, saltem possunt
dubitare & desiderare illuminari, & propter
hunc finem aliquid facere petendo, & bonum a-
liquod operando. Ac denique ille, qui incipit au-
dire prædicationem fidei, quamdiu deliberat, &
nondum credit, potest saltem generaliter aliquid
facere propter veram fidem, quæcumque illa sit,
obtinendam.

Et de his omnibus dici quidem potest habere
aliquem vocationem ad fidem, nondum tamen
internam & sufficientem proximè, sed externam,
& remotam, quia iam habent aliquem auditum
fidei, cuius signum est, quia illa esse potest satis,
ut qui illam omnino negligit, peccatum infidelita-
tis committat, atque imputari ei incipiat, quod
fide careat; ut rectè dixit Molina in concordia
disputatione vndecima ad questionem decimam
quartam, & in materia de fidelitate dicitur. Illa
autem qualiscumque vocatio, licet in entitate
sua supernaturalis non sit, nihilominus vera gra-
tia est, quia est honesta cogitatio de re supernatu-
rali homini non debita, & ideo quidquid ex illa
fit, non fit sine aliquo auxilio gratiæ. & præterea
intentio illa aliquid faciendi propter fidem veram
obtinendam, non fit sine inspiratione diuina non
debita, etiam si nondum supernaturalis ordinis sit,
ut præcedentibus lib. cap. 7. dixi. idèque mirum non
est, quod ille bonus usus talis vocationis aliquid
conferat ad obtinendum à Deo vteriores voca-
tiones proximam fidei, & qui dixerit ibi interue-
nire aliquam rationem, vel umbram meriti impe-
tratoris, vel dispositionis remotè non poterit Se-
mipelagianismi argui, quia licet ibi operetur ar-
bitrium naturalis virtute, quoad substantiam ope-
ris, non tamen id facit sine præueniente gratia, &
inspiratione ad ordinem gratiæ pertinentem, ac sub-
inde aliquo modo supernaturali.

Nihilominus tamen mihi verius videtur illas
actiones liberas hominis deseruire quidem tam-
quam materiales dispositiones, seu quasi viam,
qua ordinariè tenditur ad sufficientem fidei pro-
positionem, in qua Deus incipere solet dare pro-
ximam excitationem supernaturalem sufficien-
tem ad voluntatem credendi, ut lib. præcedenti
capite octauo latè declaratum est; non tamen suf-
ficere ad rationem alicuius meriti, vel moralis dis-
positionis. Ratio est, quia omnes illæ actio-
nes sunt valdè improprietate ad meritum super-
naturalis præmij, quia omnino sunt natu-
ralis ordinis, & ex parte operantis, cum non-
dum fidem habeat, non possunt ordinari ad finem
supernaturalem, ut talis est, sed ad summum sub
aliqua ratione confusa & generali, qualis est cog-
nitio veritatis, vel fidei veræ, ac Religio, vel quid
simile. Ergo neque sunt aptæ ad meritum super-

naturalis præmij, qualis est supernaturalis voca-
tio, nec etiam sunt tales dispositiones morales,
quibus ex natura rei supernaturalis excitatio tan-
quam propria forma debeat, quamuis ex diui-
na ordinatione gratuita nemini cooperanti, ut
potest & debet, illi eternæ vocationi interna &
supernaturalis negetur. Et ita etiam respectu ha-
rum actionum, quamuis ex aliqua gratia ad su-
pernaturalem prouidentiam pertinente proce-
dant, verum est principium supra positum, ante fi-
dem infusam nullum esse proprium, & supernatu-
rale meritum.

In posteriori autem modo operandi propter
obtinendam fidem expressam, & distinctam plu-
rium mysteriorum ex fide supernaturali iam con-
cepta, licet confusa & imperfecta intercedere po-
test aliquod meritum vterioris vocationis ad fi-
dem, imò possibile est tale meritum esse de con-
digno, si operans sit iustus, sicut esse potest per
priorem fidem licet confusam per charitatem ope-
rantem; erit autem de congruo etiam in pec-
cato sit, si vera ex spiritu fidei infusa petat fidei
incrementum, vel propter illud operetur. Addo
etiam, licet talis homo non petat, nec intendat
explicite perfectionem fidei, quia fortasse nihil de
illa cogitauit, vel audiuit, satis esse, quod ex de-
siderio salutis suæ, vel colendi Deum ut debet, ope-
retur, ut impetret, & aliquo modo mereatur illam
fidei perfectionem, quæ nunc communi lege ne-
cessaria est ad salutem, quia illa opera habent suf-
ficientem proportionem cum tali præmio, & se-
cundum ordinem diuinæ prouidentie, illud est
tali homini & pro tali statu maximè necessarium.
Ethoc satis probat exemplum Cornelij, & simi-
lis est de Lydia purpuraria, de qua non sine my-
sterio dicitur Act. 16. quædam mulier nomine Ly-
dia colens Deum, nam in hoc ultimo verbo signi-
ficatur, tam habuisse fidem, & secundum illam
religiosè & fortasse etiam iuste coluisse Deum, i-
deoque meruisse amplius doceri à Paulo, imò et-
iam vocationem congruam ad illi credendum ac-
cepisse, ut illa verba indicant, *cuius Dominus aperuit
cor.* De hoc ergo modo operandi ex fide propter
fidem loquutus est Gregorius in loco allegato,
cum enim dicit opera non iuuare sine fide, nisi
propter fidem percipiendam fiant, non intelligit
tunc illa opera iuuare sine omni fide, sed sine ali-
qua, pro qua obtinenda sunt, & cum de Corne-
lio dicit pro bonis operibus meruisse audire ante-
quam fidelis esset, intelligit antequam Christia-
nus & baptizatus esset.

Quæ exposito violenta, aut voluntaria videri
posset, nisi ex ipso Gregorio sumpta esset, qui in
Homil. 19. eiusdem operis tractans illa verba, se-
prem verò graduum erat ascensus, & vestibulum ante eam
per vestibulum fidem allegoricè interpretatur, quia
prius ad fidem venimus, ut postmodum per spiritualium do-
norum gradus celesti vite aditu intremus. non enim
ait virtutibus venit ad fidem, sed per fidem
perstringitur ad virtutem & statim id probat in
Cornelio, de quo ait habuisse fidem antequam
Petrus audiret, *scilicet (ait) Deum verè & ante Bap-
tismum non crediderat, quid orabat? vel quomodo hunc
omnipotens Deus audierat, non ab ipso se in bonis perfici
petebat.* Notetur verbum perfici, quia non fidei
initium, sed perfectionem petebat, quam fuisse
expressam cognitionem Christi Dei hominis, po-
stea Gregorius declarat, & iterum repetit, *Nec enim initium, sed
poterat bona agere, (utique meritoria) nisi antea cre-
didisset.* Scriptum namque est, *sine fide impossibile est
placere Deo; fidem ergo habuit, cuius opera & elemo-
sine placere potuerunt; bona autem operatione meruit ut
Deum perfectè cognosceret, & incarnationis eius myste-
rium credidit, quatenus ad Baptismi sacramentum per-
ueniret.*

36.
Modus ope-
randi ex fi-
de propter
fidem quis.

Gregor.

37.

Non fidei
perfectio
necessaria
est.

ueniret; per fidem ergo venit ad opera, sed per opera est solidatus in fide. Et ita ex sententia Gregorij principium positum quod ane fidem nullum sit verum meritum, comprobatur; quomocumque ergo homo ante fidem faciat quod in se est, proximam vocationem supernaturalem ad fidem mereri non potest.

38. Ultimo ergo dicendum est conditionem sub qua Deus promittit omnibus adultis proximum auxilium sufficiens ad salutem, seu fidem; solum negatiue esse intelligendum, id est, si homo ex parte sua impedimentum diuinæ vocationi non posuerit, & eodem modo exponendum est illud axioma, facienti quod in se est Deus non denegat gratiam, intellectum de prima gratia auxiliante, vt facere quod in se est tantum sit non ponere obicem gratiæ, vnde si lex natura seruetur, tantum id seruiet impedimentum remouendum, non quia illa operatio sit alia qua ratio obtinendi gratiam. Hanc assertionem sumo ex D. Thoma 3. contra gent. cap. 159. vbi proposita difficultate, quomodo sit in hominis potestate salus, cum ab auxilio gratiæ pendeat, quod promereri homo non potest, respondet, licet homo non possit gratiam mereri, posse illam impedire, id est, quando illa caret, illi imputatur, qua illam impedit. Deus enim (inquit) quantum in se est paratus est omnibus gratiam dare, vbi euidenter subintelligit conditionem, nisi illum ponant, vnde subiungit, sed illi soli gratia priuantur, qui in se ipsi gratiam impedimentum præstant. & simili modo in dicta q. 14. de verit. art. 11. ad 1. ait, ad diuinam providentiam pertinet, vt cuiuslibet provideat, de necessitate ad salutem, dummodo ex parte eius non impediat. & in eodem sensu dixit 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. quibus non datur auxilium præparans voluntatem ad amandum & credendum, ex iusticia non dari, in penam præcedentis peccati, & hanc sententiam sæpe inculcat Henricus quodlibet 8. q. 5. & Alenfi. quæst. 61. membro 5. art. 3. cum dixisset Deum dare gratiam suam facienti quod in se est, & in solutione ad 1. explicasset id non facere Deum ex hominis merito, sed ex sua mera liberalitate & misericordia, subdit in solut. ad 5. licet homo non possit se disponere ad gratiam, nisi Deus illum disponat, posse tamen remouere illud, quod est impedimentum gratiæ, & tunc intrat De gratia. Sic etiam Abulenfi. Matth. 21. q. 211. dicit Deum reuelare mysteria fidei necessaria ad salutem omnibus non ponentibus obicem, & eodem modo ait offerre gratiam suam omnibus facientibus quod in se est.

39. Cum. Sic etiam dixit Cumel. 1. 2. q. 112. art. 3. disp. 5. excitantem gratiam sufficientem esse in potestate nostra, quia Deus paratus est illam dare, pendet tamen aliquo modo ex potestate nostra, quatenus possumus illam impedire, & ita exponit axioma illud, facienti quod in se est, id est, non ponenti obicem Deus non negat gratiam. Denique omnes qui simul dicunt homini facienti quod in se est, Deum non denegare gratiam, & nihilominus dare illam merè gratis, & sine villo merito, vt sunt Ruardus, Driedo, Molina & alij, re vera nihil aliud sentiunt, nisi eatenus conditionem illam esse necessariam, quatenus confert vt non ponatur impedimentum gratiæ, vnde etiam Medina qui 1. 2. quæst. 19. art. 6. dubio 3. §. ad argumentum, in solut. ad 3. probabilem existimauit illam sententiam, addit ibidem §. respondetur, bona opera moralia quæ facit peccator conferre, vt minorem repugnantiam habeat ad gratiam iustificantem. Sic ergo facere quod in se est, intelligi poterit ad ponendum obicem gratiæ.

40. Præterea est hæc sententia & explicatio antiquis Patribus conformis. nam in primis illa regula Augustini lib. 2. de peccat. meritis. cap. 2. vt homines

non iuuentur gratia Dei, in ipsis causa est, non in Deo planè supponit & Deum esse paratum ad dandam gratiam si homo non impediat, & hominem posse impedire. & Epist. 105. dicit quibus non datur auxilium gratiæ, eos meruisse vt non detur & alia multa in cap. 17. afferemus. Ambrosius circa id ad Rom. 1. non autem arbitror, &c. sic ait, Prohibitum se dicit vsque ad tempus data epistola à Deo, scilicet quia sciens adhuc impios illos ad alias vites dixerit apostolum. Declaratus autem quomodo essent imparati, dicit paulo inferius vitiis prohibebantur carnalibus ne dignitatem essent addicere spiritualement doctrinam, vnde quod infra dicit eodem exhortatos esse à Paulo, vt digniherent ad excipientem doctrinam à vitiis carnalibus abstinentibus, negatiue etiam intelligendum est, scilicet vt vitiis abstinentes in pedimenta tollerent. Luculentius hoc docuit Chrysost. Homil. 7. in Ioan. circa illa verba, illuminat omnem hominem, dicens; si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quoniam puto tot homines sine lumine permanere? Illuminat profectò quantum in ipso est. Si quis autem mentis oculis sponte sua conuulsiuit, ad huius lucis radium actum dirigere noluimus, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt, sed malitia sua, quæ sponte tanto se dono indignos reddiderunt. & infra, qui autem eius munere frui negligunt, hæc suam cecitatem sibi ipsis imputent. & sic etiam dixit Homil. 42. in Genes. Non eo quod non possumus, sed eo quod non volumus, ab omnibus bonis sumus aucti. Sic etiam Andr. Cresc. in Apocalyp. suo cap. 19. hoc (inquit) auxilio destituuntur, ideo destituti sunt, quia vna cum ipso manu operi adhibere non volumus. Videntur autem loqui de his, qui vocationi non cooperantur, & ideo postea illa priuari qui antecedenter (vt sic dicam) illi ponunt impedimentum. Denique eandem sententiam aliter & optimè declarat Marcus Heremita in lib. de Paradiso, lege & spiritum, sub titulo de his qui putant se ex operibus iustificari cap. 23. Omne, inquit, opus bonum quod per nostram naturam operamur, tantum equidem efficit, vt è contrario malo, aut vicio abstinemus. Ceterum extra gratiam sanctificationis afficit accessionem nobis facere non potest. Sic ergo facere quod in se est in obseruanda lege naturæ, non quidem per modum meriti, aut moralis dispositionis, sed per modum remouentis impedimentum peccati conducere potest ad gratiam. ita ergo intelligenda est illa conditio.

Denique à sufficienti partium enumeratione hæc interpretatio, seu assertio concluditur; ostendimus enim excitantem gratiam necessariam ad salutem generali lege omnibus esse per Christum oblatam, & promissam non absolute, sed sub aliqua conditione ab ipso homine pendente. Hæc autem conditio non est meritum aliquod, vel dispositio proportionata supernaturali gratiæ, ergo tantum esse potest conditio non ponendi obicem. Paret consequentia, quia nulla alia potest cogitari, quia licet interdum bona aliqua actio sit necessaria, cum illa per se nihil ad gratiam conducat, solum potest esse necessaria vt obicem peccati impediatur, vel potest esse utilis vt prauas dispositiones, & vitia quæ hominem ad opera gratiæ ineptiorem reddunt, impediatur. Confirmatur, quia si aliquis adultus omnino caret hac gratia excitante interna, id non est primariò ex parte Dei, quia ipse maximè cupit illam omnibus conferre; ergo est ex parte hominis: causa autem ex parte hominis esse non potest, quod illam non mereatur, vel ad illam se moraliter non præparet, cum id facere non possit ante primum auxilium; ergo solum esse potest causa, quia ponit aliquod impedimentum gratiæ Dei; ergo è contrario conditio in dicta lege inclusa solum est vt homo non ponat obicem gratiæ Dei. Denique hæc conditio est

Cōditio sub qua Deus promittit omnibus adultis auxilium sufficiens ad salutem, quomodo intelligenda sit.

Exponitur axioma, facienti quod in se est Deus non denegat gratiam.

Henricus Alenfi.

Abulenfi.

39. Cum.

Facienti quod in se est, vt intelligi possit.

Medina.

40. August.

est iustissima, & non repugnat dignitati, vel liberalitati gratiæ Dei; ergo ita est intelligenda.

Dicunt verò aliqui, licet hæc explicatio in rigore vera sit, nihilominus de facto & praxi nunquam Deum dare gratiam facienti quod in se est dicto modo, quia nullus est qui non ponat impedimentum gratiæ, si Deus aliquid tantulum differat dare illam, & ideo vel non dat illam, quia non facit quod in se est, vel si speciali vult misericordia uti, dat illam etiam non facienti quod in se est, sed hoc diuinare est, nam cum inscrutabilia sint uoluntates Dei, & innumerabiles modi vocandi homines, non possumus in hoc aliquid certum affirmare. Fortasse enim aliquos supernaturaliter vocat paulo post usum rationis, quò breui tempore possunt facere quod in se est per rationis usum, & re ipsa habere cogitationem congruam qua id faciunt, aliis verò licet tardiori modo differat uocationem, fortasse prebet auxilium gratiæ ordinis naturalis, ut quod in se est, faciant, & postea vocat illos, ergo licet hæc fortasse rara sint, non possumus affirmare nunquam fieri, aut Dei potentiam in modo & serie communicandi auxilia gratiæ limitare.

CAP V T XVI.

Difficultati cap. 12. proposita satisfi.

Ex doctrina superioris cap. facile soluitur difficultas in initio capitis 12. proposita, in qua inferebatur, si auxilium supernaturale omnibus non datur, sed multis tantum offertur, Deum expectare voluntatem hominis, ut ei suam gratiam conferat, negatur enim sequela, quare expectare voluntatem hominis, est expectare aliquid meriti, vel dispositionem, vel preparationem eius: hæc autem ex parte nostra præcedere non potest, ut diximus, & hoc est quod intendit Concil. Arausicanum, cum enim ait, si quis, ut à peccato purgatur, voluntatem nostram Deum expectare intendit, per voluntatem non ipsam potentiam intelligit, sed actum eius, sensusque est, si quis ut à peccato purgatur, velle nostrum Deum expectare contendit, id est, velle purgare, ut aperte declarant sequentia verba, non autem ut purgari velimus, per Spiritus sancti infusionem fieri consuevit; hoc ergo est quod Deus non expectat, nec aliquam dispositionem propriam, vel meritum ex parte hominis, quamvis ergo requirat interdum ut homo saltem impedimentum non apponat, non propterea expectat aliquam bonam voluntatem eius, quæ sit ratio gratiam obtinendi, ac proinde nec sequitur quod hominis voluntatem expectet, nec quod meritum aliquid ex parte hominis, quia non ponere obicem, nullum meritum, vel initium est. Dices expectare Deum ut homo non peccet, nec obicem ponat, quod etiam videtur absurdum, ad hoc respondebimus in puncto sequenti.

Contra dictam verò responsum instari potest, quia vel illa conditio non ponendi obicem, est in potestate hominis sine gratia præueniente, & excitante, vel ad illam implendam requiritur gratia: neutrum potest continenter dici, ergo manet integra eadem difficultas. Minor quoad priorē partem probatur, quia aliàs posset homo ante omnem gratiam Dei se immunem à peccato seruare per bonum usum naturalem boni liberi arbitrii, quod dici non potest, etiam de peccatis mortalibus loquamur, ut ex dictis in lib. 2. suppono. Sequela probatur, quia quodlibet peccatum mortale est sufficiens impedimentum diuinæ gratiæ, ergo ut homo non ponat obicem, oportet ut omnia peccata euitet; ergo si per solum liberum arbitrium potest non ponere obicem, potest omnia peccata mortalia euitare. Altera vero pars minoris probatur, quia ad implendam illam conditionem, requiritur prior gratia, si illa non datur, petitur ab homine conditio illi impossibilis, & sic vana est promissio; si verò datur, hoc est contra hypothesein, loquimur enim de homine nondum vocato, nec excitato per gratiam, & præterea iam illius gratiæ promissio erit omnino absoluta, & sine ulla conditione, quod etiam est contra dicta.

Secundò obicitur contra dictam responsum, nem, & declarationem, quia ex illa sequitur, si homo postquam venit ad usum rationis, peccatum aliquid mortale committat, eo ipso fieri incapacem illius promissionis, quia Deus offert gratiam facienti quod in se est, quod videtur inconueniens, quia aliàs inutilis esset illa promissio, quia nullus est homo, qui perueniens ad usum rationis, non citissimè peccet, nisi præueniatur à Deo per gratiam, ut non peccet. Item, quia aliàs Deus non esset paratus ad dandam gratiam ei, qui semel peccauit, quia nec absolute eam promittit, nec iam superest conditio, quæ ab homine impleri possit, quod etiam est absurdum, & contra dicta. Probatur autem prima sequela, quia quodlibet impedimentum peccati, est sufficiens impedimentum gratiæ: postquam autem homo semel peccauit, non potest peccatum à se tollere, ergo nec impedimentum tollere; ergo statim fit incapax promissionis: non dico autem fieri incapacem gratiæ, nam si Deus velit, poterit illam dare: sed infero fieri incapacem promissionis, quia ex vi illius non tenetur Deus illam dare ponenti obicem, quod si dederit, ex sola sua liberalitate dabit, non ex promissione.

Tertiò obijci potest, quia sequitur, si homini facienti quod in se est, Deus non daret gratiam, habere talem hominem excusationem apud rectra. Deum, etiam si reliqua necessaria ad salutem non præstet, quia iam per illum non stetit, sed per Deum. Consequens videtur esse contra Augustinum epist. 105. post medium dicentem, Cum non liberat, nisi gratia, nihil iustum inueni in eo, quem liberat, non voluntatem, non operantem, non saltem ipsam excusationem, nam si hæc iustitiam, quisquis ea vitatur, non merito, sed gratia liberatur. Ergo nec talis excusatio ex sententia Augustini admittenda est. Et rationem indicat, quia aliàs ratione illius daretur gratia, & ita non esset mera gratia, sed ex aliquo merito, id est, ex aliquo titulo iustitiæ, qui propter excusationem exigit aliquid, non ut omnino gratuitum, sed ut debitum aliquo modo id postulat. Unde etiam sequitur axioma illud, facienti quod in se est, &c. intellectum etiam eo modo quo nos illum interpretati sumus, non omnino à Pelagianismo excusari, quia ex parte hominis esset aliqua ratio obtinendi gratiam, saltem quia excusationem habuit apud Deum, & ideo gratiam recepit. Quartò sequitur è contrario eum qui peccando in principio usus rationis posuit impedimentum gratiæ fidei, non habere excusationem suæ infidelitatis, atque nullum posse ad eum negatiuè tantum infidelis, saltem post aliquam moram temporis ab usu rationis. Consequens est falsum, ut supponimus: ergo sequela patet, quia ille sua culpa caret notitia fidei, nam si fecisset quod in se est, ut tenebatur recepiisset reuelationem, & excitationem ad fidem ergo im-

putatur illi carentia fidei, ac subinde est infidelis culpabiliter, & non tantum negatiue.

4. **Responsum** dicto lib. 3. contra gent. cap. 160. dum ait, quod dictum est in potestate liberi arbitrij esse ne impedimentum gratia presteret, competere his in quibus natura integra fuerit, quia si natura sit lapsa, non erit in potestate eius, nullum impedimentum gratia prestare. Et ita oritur difficultas tacta, quia sic conditio postulata ab homine lapsa impossibilis videtur. In fine autem capituli respondere videtur primò, id non esse inconueniens, quia illa impotentia ei imputatur ad culpam, quod non est intelligendum propriè & in se, quia illa impotentia formaliter sit culpa, vel nouam poenam mereatur, id enim nullo modo dici potest, cum illa impotentia, nec sit actus hominis, nec in se libera: dicit ergo imputari ad culpam in radice, quia hic defectus ex culpa præcedente in eis relinquitur, utique originali peccato. Hæc vero responsio satisfacere quidem nisi Deus quantum est ex se saluare omnes homines lapsos, eisq; auxilia ad delendum originale peccatum sufficientia, & adultis actualia auxilia in singulis recipienda, quantum est ex se, dare decreuisset. At posita in Deo hac voluntate, prouidentia illi cõfentanea, nullo modo potest illa responsio satisfacere, quia peccatum originale iam non est computandum inter ea, quæ impediunt in adultis initium excitantis gratiæ supernaturalis, quia non obstante hoc peccato promissa est hominibus lapsis propter Christum diuina gratia sufficiens, ergo in ea promissione non potest postulari, ut conditio requisita carentia talis culpæ, cum promissio supponat illam culpam, quæ adultis remitti non potest, nisi prius in eis impleatur illa prouisio dando illis excitantem gratiæ, ergo ita facta est, ut sit implenda, non obstante illo impedimento, si aliud non addatur: ergo necessarium est, ut in potestate hominis lapsi, cui facta est illa promissio, non addere aliud impedimentum, aliàs facta esset illa promissio sub conditione impossibili, & ita derisoria, & frustranea existeret.

5. **Argumentum primum.** Addit ergo D. Thomas in eodem loco aliam responsionem, nimirum licet homo lapsus non habeat potestatem ad vitandum omnino peccatum, habere tamen potestatem ad euitandum hoc, vel aliud peccatum. Vnde, inquit, quodcumq; committit, voluntarie committit, & ita non immerito et imputatur ad culpam, per quam nimirum ponat impedimentum gratia. Verum tamen responsio non caret difficultate, quia primò licet in multis verum sit hominem lapsum posse vitare hoc vel illud peccatum, non tamen in omnibus determinatis actibus & occasionibus id verum est: nam si occurrat tempus diligendi Deum, ut Augustinum naturæ super omnia, in illo non potest homo implere naturalem legem sine auxilio gratiæ, ut supra lib. 2. dictum est; ergo nec potest facere quod tenetur, ut non ponat impedimentum gratiæ, & hoc argumentum maximè urget, si verum est teneri hominem venientem ad usum rationis statim, vel quam primùm Deus illi in mentem venit, illum hoc modo diligere: nam tunc non poterit non statim ponere impedimentum, nisi per gratiæ præueniatur, ergo tunc non erit danda gratia facienti quod in se est, sed potius erit illi necessaria, ut faciat quod debet, & quod in se est cum illa, non verò ante illam.

6. **Argumentum secundum.** Secundo fieri potest simile argumentum de occasione in qua grauis tentatio occurrat, nam tunc etiã non potest homo non ponere impedimentum gratiæ, nisi per illam præueniatur, ergo si ab eo petitur, ut ante gratiam non ponat impedimentum gratiæ, conditio impossibilis ab eo postulat. Estq; verissimum si qualem tentationem regulariter, ac fere omnibus hominibus occurrere paulò post rationis usum, præfertim iis, qui inter infideles sine illo usu veræ religionis educantur, quia ipsa consuetudo vel

superstitiosi cultus, vel imitandi vitia parentum est sufficiens ad inducendam grauem tentationem statim post rationis usum, maximè interueniente demonis sollicitudine, qui cum circa omnes vigilet, quærens quem deuoret, maximè in iis dominatur, qui nondum aliquam diuinæ gratiæ excitationem accipere inceperunt: vnde verisimile est statim in illo initio enixè contendere ut cadant, & ponant gratiæ impedimentum: ergo cum resistere non possunt sine gratia, si ab eis postulat ut tamquam conditio necessaria ut resistent, ne ponant gratiæ impedimentum, petitur conditio impossibilis, nam ut possint resistere, oportet ut per gratiam præueniantur.

Tertiò hic argumentum de ipsa collectione præceptorum, & de impotentia seruandi omnia sine peccato, quia etiam si homo gentilis, verbi gratia, seruaret semel, aut iterum præceptum naturale occurrens, non statim illuminatur à Deo, & fieri potest, ut per aliquod longum tempus non illuminetur: at verò homo infidelis non potest longo tempore totam legem naturalem, sine peccato seruare, ergo si ab illo petitur, ut conditio necessaria ad primam gratiam obtinendam, petitur conditio impossibilis: ergo ut iis hominibus detur gratia sufficiens, non satis est asserere illis gratiam, si faciant, quod in eis est, sed oportet illos præuenire per gratiam ut possint facere quod in eis est, seu, quod debent.

Ad hæc responderi potest per distinctionem potentia moralis & physica, & dicendo, licet in prædictis casibus moraliter non possit homo facere quod debet, physice posse facere, ita ut illi imputetur, si non faciat, & hoc satis esse ut ei imputetur, & censetur seatur ponere impedimentum gratiæ, iuxta quam responsionem consequenter concedendum erit his hominibus dari, vel offerri auxilium sufficientem physice, licet non moraliter, quia licet auxilium supernaturale, quod Deus paratus est dare, in se expectatum sit, vel esse possit moraliter sufficiens, imò etiã de se potest esse efficacior, nihilominus modus quo offertur homini non ponenti obicem est naturaliter impossibilis, ut declaratum est, & ita in effectu talis hominum sufficientia poterit dici physica, non moralis possibilis: nec hoc inuoluit iniustitiam ex parte Dei, quia non tenetur lege vlla iustitiam copiosior gratiam, & faciliorem modum illam obtinendi conferre, & quia peccatum originale de se totam illam gratiæ carentiam, vel sterilitatem meretur, & Deus ex vi generalis voluntatis saluandi homines, aut vniuersalis redemptionis ad maiorem prouidentiam, aut liberalitatem obligari noluit.

Sed hæc responsio, licet contentiose possit suffineri, quia non inuoluit errorem, aut aliquid manifestè contrarium diuinæ bonitati, nihilominus mihi non probatur, quia est durissima sententia, & parum consentanea visceribus diuinæ misericordiæ, quam in Scripturis sanctis erga peccatores & miseros homines lapsos Deus ostendit, & etiã contra sufficientiam vniuersalis redemptionis Christi, quæ ut perfecta sit, non tantum physica, sed moralis esse debuit, aliàs respectu talium hominum magis illis esset occasio damnationis maioris, quam salutis, nam cum illa potentia physica talis sit, ut numquam consequatur effectum sine gratia, quid confert ad salutem quod offeratur gratia redemptionis sub conditione facienti id quod propter impotentiam moralem numquam faciendum est. Denique modus ille prouidentia non videtur Deo dignus, nam videtur potius esse simulatio quædam, vel hominum elusio, quam prouisio sufficiens.

Aliter ergo responderi potest distinguendo inter facere quod in se est, & facere, seu implere quod homo tenetur: nam in omni occasione potest homo gratia destitutus facere quod in se est, per vires naturales, quamuis non semper id sit satis ad faciendum

cum effectu totum ad id quod tenetur, licet ad aliquam exultationem sufficiat, quæ responsio potest facile accommodari ad primum casum de dilectione Dei super omnia. nam licet in rigore homo teneatur per legem naturalem diligere Deum super omnia actu perfecto & absoluto, & desitutus gratia id facere non possit, nihilominus aliquo actu imperfecto potest diligere, unde si in hoc genere faciat, tunc quod potest moraliter, etiam si perfecte non diligit, faciet nihilominus quod in se est, ut non ponat impedimentum gratiæ, quia licet non impleat legem integrè, facit quod potest, & in eo quod non facit per impotentiam, excusatur. In secundo autem casu, aliter hoc explicandum est, quia ille qui consentit tentationi contra legem naturalem, non excusatur à culpa propter solam tentationem, nec facit quod in se est, nisi resistat, etiam si soli suæ libertati relinquitur, ut in lib. secundo visum est, quia libertas si sit perfecta, includit potentiam moralem non faciendi, & ita in illo casu & physice & moraliter potest homo facere quod in se est, ita ut non ponat impedimentum, unde si tentatio eò peruenit, ut tollat potentiam moralem, tunc habet locum responsio, quod si homo faciat, & moraliter potest, & propter impotentiam moralem vincatur, nihilominus non ponet impedimentum gratiæ, quia excusatur gravi culpa, licet cū effectu non impleat legem.

At verò licet hoc sustineri possit respectu singulorum instantium temporis, pro quo durat tentatio, non tamen respectu totius tentationis absolute, nam licet totam illam non possit homo moraliter & in effectu vincere, nihilominus non excusatur à culpa, in quocumque momento peccet, quia cum impotentia morali respectu totius temporis, stat potentia moralis respectu singulorum instantium, & ita optime stant illa duo simul, videlicet, ut homo non excusetur à culpa, nihilominus moraliter non possit facere quod in se est, id est, quod necessarium est, ut non ponat impedimentum gratiæ, & ita reuoluimus in priorem responsionem, eademque difficultas relinquitur in tertio casu: nam extra casum tentationis grauis potest homo moraliter non peccare in singulis, licet simpliciter non possit vitare omnino peccatum, nec ad hoc facere quantum in se est sine auxilio gratiæ.

Quapropter persistendo in eadem responsione dici potest, esto verum sit in illis casibus non excusari hominem à peccato violando legem naturalem, nihilominus si faciat quod in se est aliquo modo, & ex pura infirmitate cadat, nihilominus quoad hoc excusatur, ut non propterea censetur ponere impedimentum excitanti gratiæ, sed vocationi diuinæ, quia cōditio in rigore postulata non est ut omnino non peccet, sed ut non sit omnino negligens, & quasi contemptor legis naturalis, imò potius humanam aliquam diligentiam ad se continendum adhibeat, pie enim credi potest Deum non deseriturum eum, qui saltem hoc modo se gessit, licet interdum cadat, quia est casus ex infirmitate, vel ignorantia, quam misetur Deus, iuxta illud Pauli, *Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci*, qui modus dicendi est probabilis, non tamen mihi omnino satisfaciens, quia satis declarat conuenientem & sufficientem prouidentiam Dei erga hos homines, non solum ut saluari possint, sed etiam ut possint simpliciter & moraliter non peccare, item quia non potest negari, quin omne peccatum mortale de se sit dignum carentia omnis gratiæ, etiam excitationis, unde licet Deus det illam hominibus sic peccantibus ex sua liberalitate, sicut dat etiam interdum illam induratis & contemptoribus & pessimis hominibus, nihilominus non possumus asserere esse infallibilem regulam quod his, qui sic peccant, dabit Deus gratiam si negligentiores non sint.

Et. Suarez de Gratia Pars II.

Multo enim melius videntur expediri prædictæ difficultates per distinctionem duplicis gratiæ super prædictam, una est enim ordinis naturalis, altera supernaturalis, ex quibus prior potest in suo genere esse sufficiens ad implendum quodlibet præceptum legis naturalis, & ad vitandum quodlibet peccatum, etiam urgente graui tentatione, ut ex dictis in lib. secundo constat; non autem est talis gratia proximè sufficiens ad implenda supernaturalia præcepta, vel actus per se infusus eliciendos, sed remota dici potest sufficiens, quia bene utenti illa non negatur altera supernaturalis, quæ ad dictos effectus necessaria est, & proximè sufficit.

Qua doctrina, quæ vera & communis est, facile ad primam instantiam respondetur: occurrente præcepto naturali diligendi Deum finem naturæ super omnia, & tempore pro quo obligat ad prouidentiam gratiæ Dei, quam propter Christum pro lapsis hominibus statuit pertinere ut preueniat hominem per sufficiens auxilium gratiæ naturalis ordinis, quo possit homo illud peccatum implere, si velit, & ad illam gratiam dandam non postulat conditio ut homo faciat quod in se est, sed ex liberalitate & misericordia Dei datur, quia necessitas hominis id requirit, & Deus voluit per Christum omnium misereri, prouidendo in articulis necessitatis iuxta vniuscuiusque occasionis exigentiam saltem sufficienter, quod si per tale auxilium homo non impleat præceptum, iam non facit quod in se est, si verò adimpleat, non propterea meretur supernaturale auxilium, dabitur autem gratis propter Christum.

Ad secundam instantiam similiter dicitur in omni articulo grauis tentationis contra legem naturalem non defuturum Deum dando simile auxilium eiusdem ordinis sufficiens ad non consentiendum tentationi, & seruandum præceptum, siue Deus immediatè conferat tale auxilium per se ipsum, siue per Angelum custodem, siue per alia media specialis prouidentiae suæ, vel positiuè excitantia mentem hominis speciali modo, & præter communem ordinem causarum, siue priuatiuè arcendo Dæmonem, ne tam grauius tentet: hoc autem solum pertinet ad eandem prouidentiam Dei, & eo modo fundandum & explicandum est, quo in præcedenti puncto id fecimus ad tertiam instantiam. Eodem modo responderi potest Deum per auxilia specialia gratiæ eiusdem ordinis naturalis præuenire hominem ratione utentem, ita ut moraliter possit totam illam legem naturalem implere, & omnino peccatum vitare pro aliquo tempore, in quo si cum illis auxiliis faciat quod in se est, illuminabit eum.

Ut autem hæc difficultas clariùs expediat, queri potest, quomodo sit intelligendum Deum expedire gratiam hanc facienti quod in se est per auxilium inferioris gratiæ, an scilicet statim det illam & que in eodem momento, ut post aliquam moram, vel quomodo tanta illa sit, nam iuxta quantitatem moræ facit Deus de se intelligitur, an possit homo in tota illa sine peccato conseruari, antequam illuminetur per vocationem ad fidem. Quidam sentiunt in eodem puncto, vel saltem immediatè postquam homo fecit quod in se est intra ordinem naturæ actu recipere supernaturalem illam illuminationem, ita sentiunt multi Thomistæ, habentque fundamentum in D. Thoma 1.2. qu. 89. art. 6. ubi ait, si homo in syluis educatus, & perueniens ad usum rationis faciat quod in se est, ut conuertatur in Deum, eo modo quo tunc potest, statim fore iustificandum, quod non potest intelligi ex vi conuersionis & dispositionis naturalis: ergo debet intelligi, quia statim recipit illum in actionem fidei, cui si cooperari velit, statim iustificatur. Quod si hoc verum est, cessat

fat difficultas posita, quia ut homo faciat quod in se est, ita ut primam supernaturalem excitationem gratiæ recipiat, non est necessarium facere quod in se est perseveranter, vel constanter pro aliquo tempore, sed tantum in prima occasione, quæ post vsum rationis moraliter offertur: id autem facere potest homo non tantum per auxilium supernaturale, sed etiam ordinis supernaturalis, (ut quidam indicant,) sed etiam per auxilium peculiare gratiæ ordinis naturalis, ut declaratum est, quia datur solum ad actum naturalem, & ad vincendam naturalem difficultatem, imò extra occasionem amandi Deum supra omnia, vel vincendi gravem tentationem, ordinaria naturalis cogitatio honesta cum perfecto vsum rationis potest esse ad id sufficiens, quia solum requiritur ut homo faciat quod in se est, ad evitandum impedimentum peccati: hoc autem pro brevi tempore fieri potest sine speciali auxilio gratiæ, etiam naturalis ordinis, ut iam etiam explicatum est.

17. Verumtamen non video, quo fundamento affirmetur, eum qui in vno actu & momento convertitur in Deum, vel in bonum rationis, eo modo quo tenetur, vel quo potest per auxilium siue naturæ, siue gratiæ præcedens ad fidem, & fidei vocationem statim vel in eodem momento physico, vel morali, seu immediate post infallibiliter illuminari à Deo supernaturaliter, præsertim quando non existat periculum mortis, seu extremae necessitatis articulus. Hoc enim nec reuelatum est in particulari, nec ex necessitate sequitur ex vniuersali redemptione Christi, nec ex generali voluntate, quia Deus vult omnes homines saluos fieri, quia hæc possunt impleri in quolibet tempore huius vitæ, dum mors non instat. Item illud, quod homo operatur, quando facit quod in se est, non est vltima dispositio ad gratiam excitantem imò nec dispositio est, sed tantum remouens impedimentum; unde ergo habet necessariam connexionem cum tali gratia, cum de extrinseca promissione cum illa restrictione & præcisione facta non constet? Unde in hoc est magna & notanda differentia inter gratiam habitualem & actuaalem, & in sensu illius axiomatis de vna, vel de alia intellectu. Nam gratia habitualis requirit certam dispositionem vltimam, cum qua habet infallibilem connexionem, & ideo facienti quod in se est per auxilium supernaturale præueniens, infallibiliter datur gratia statim, ac homo se disponit. At vero gratia prima excitans, nec requirit præuiam dispositionem, nec habere illam potest, sed ad summum carentia obicis, cum qua solum non habet infallibilem connexionem inductio formæ, seu talis gratiæ, unde ergo affirmari potest, facienti quod in se est ante talem gratiam, dari statim supernaturale auxilium gratiæ?

In quo gratia habitualis, & actualis differant

18. Dicunt aliqui à posteriori id colligi, ne possit homo perueniens ad vsum rationis in peccato originali peccare prius venialiter, quàm mortaliter, quod reputatur inconueniens. Sed hoc fundamentum & remotum valde & incertissimum est, quia vel id nullum est inconueniens, in pueris etiam baptizatis peruenientibus ad vsum rationis credimus id interdum accidere, nec est maior impotentia in non baptizatis, & præterea etiam in illa sententia id vitari non potest, quia non est tunc tam magna illuminatio & accelerata iustificatio ut non possit homo aliquantulum distrahi, & prius venialiter peccare, quàm per illam iustificantem gratiam iustificetur. Si enim iam quis implet præceptum naturale faciendo quod in se est per prius auxilium, antequam illuminaretur per vocationem ad fidem, non tenetur statim, ut vocatur credere, sed potest deliberare & recogitare, nec tenetur hoc fa-

tere cum tanta temporis celeritate, ut non possit interim comedere aut loqui: poterit ergo peccare venialiter priusquam incipiat credere, vel etiam si credat, non tenetur statim diligere Deum super omnia dilectione charitatis, ut iustificetur, non enim hoc affirmatiuum præceptum obligaret cum tanto rigore, ac subinde potest mora aliqua intercedere, in qua homo venialiter peccet, priusquam ab originali peccato iustificetur. Non est enim illud solum fundamentum, nec vllum video quo possit incunctanter affirmari, facienti quod in se est in vno actu, & occasione infallibiliter statim Deum dare auxilium supernaturale sufficiens.

Dico ergo de hoc tempore & modo quo Deus dat vnicuique hominum auxilium supernaturale proximè sufficiens, nihil posse à nobis definitè affirmari, sed hoc Deum sua libera dispositione reseruasse, nam cum illa præueniens gratia non fundetur in merito, vel dispositione hominis, non potest ex ipsius actione certa regula sumi circa tempus in quo datur hæc gratia. Et verisimile est, non omnibus etiam facientibus quod in se est statim dari, ne videatur ex debito & propter hominis actum dari. Unde licet ad ostensionem gratiæ Dei, Deus interdum dat hanc gratiam magnis peccatoribus, & non dat minoribus, ita etiam multos fortasse priusquam faciant, quod in ipsis est, præuenit per hanc eandem gratiam supernaturalis ordinis, dando illis ne peccent, alios fortasse mouet prius per auxilium ordinis naturalis, & statim ac faciunt quod in se est, illos illuminat, aliis etiam idem facientibus circa obseruationem legis naturalis, differt vocationem supernaturalem pro tempore à se disposito, non quia expectet eorum meritum, vel dispositionem, sed quia pro suo arbitrio non vult dare, nisi in articulo maioris necessitatis, vel congruitatis in ordine ad alios fines providentiæ suæ. Et hæc differentia in partibus ipsis cernitur nam quibusdam prouidet Deus extraordinario modo ut baptizentur, aliis non ita; licet fortasse in vita & diligentia parentum, vel non sit discriminem, vel etiam interdum meliores, vel minus mali sint, quorum filius perire permittitur, quàm eius, cui Baptismo specialiter prouidetur. Et de adultis gentibus legimus, quosdam seruasse Deum vsque ad senectutem, & tandem peculiari modo prouidisse modum, quo fidem audirent, quam antea nec exterius, nec interius perceperant alios vero ante vocationem facta referri, cum vel eadem, vel priora in his sepe inueniantur, qui citius vocantur: solum ergo dicere possumus Deum neminem deferere, nisi prius deferatur ab ipso; non tamen dicere possumus, Deum statim accedere, (ut sic dicam,) vel infundere vocationem naturalem adulto, eo ipso quod aliquo tempore non deserit Deum, seu non peccat mortaliter, vel aliquod naturale præceptum tunc occurrens obseruat: verisimile autem est Deum non adeo differre gratiam suam, ut in ea mora non possit homo per auxilia ordinis naturalis quæ tunc recipit moraliter sine peccato perseverare. Hoc enim iam attingit necessitatis articulum, & moraliter sequitur ex promissione illa, quæ Deus paratus est dare omnibus auxilium sufficiens statim opportuno tempore, ut supra cap. explicatum est.

Ex quibus colligit lector, ex tribus ordinibus excitationum quas superiori lib. cap. distinximus merè naturalem, gratuitam ordinis naturalis, aliquam eorum gratuitam ordinis supernaturalis, aliquam eorum necessariam esse, ut homo faciat quod in se est, ne gratiam impediat, non tamen quamlibet sufficere. Primum declaratur, quia homo non facit quod in se est, nihil boni agendo, nam licet per se solum necesse sit cauere impedimentum peccati, illud tamen mora-

moraliter non cauetur, sine aliqua bona actione: tum propter præcepta affirmatiua sæpe occurrentia, tum propter negatiua, quæ propter pericula & occasiones vitæ præsentis, sine positiuis actibus voluntatis non seruantur; & ideo non dictum est, non ponenti obicem, sed dictum est facienti quod in se est; quia aliquid boni agere oportet: hoc autem non fit sine excitatione cogitationis honestæ, vt ex dictis in superioribus constat; ergo aliqua excitatione necessaria est ad faciendum quod in se est. Altera verò pars declaratur: nam cogitatio merè naturalis non sufficit absolute; non quia talis cogitatio non possit esse satis, vt homo possit aliquid boni facere, imò etiam vt congruè & cum effectu illud faciat, sed quia non statim ac homo facit aliquid boni, censetur facere quod in se est, nam aliquando oportebit facere opus arduum & difficile; vel plura bona per aliquod tempus, quod non potest moraliter impleri per solam naturalem cogitationem. Est enim moraliter necessaria maior & specialis excitatione & præuentione Dei, quæ non est per se debita naturæ, sed gratiam continet veram, & quæ nunc per Christum datur, licet sit ordinis naturalis. Hæc autem non sufficit, vt sit principium meriti aliorum excitationis supernaturalis; sed solam vt sit auxilium ad non ponendum illi obicem. Tertia verò excitatione supernaturalis si sit prima, est etiam gratuita data; in eodem ordine & potest esse principium non solum non ponendi impedimentum sequentibus excitationibus, sed etiam merendi illas saltem de congruo, vel eas impetrandi, & se ad illas moraliter disponendi, faciendum nimirum quod in se est per tales excitationes; vt per subsequentes tandem usque ad gratiam habitalem perueniatur.

Denique ex his facile erit reliqua argumenta in principio huius capitis proposita dissolvere. Ad secundum in primis dicimus ante excitationem supernaturalem ordinis supponi in homine excitationem quæ posita facere quod in se est intra ordinem legis naturalis; vt non ponat impedimentum superiori gratiæ, ideoque non esse iniuriam illam promissionem sub ea conditione, etiam si rarissime impleatur illa conditio propter hominum negligentiam, vel infirmitatem, quia non promissit Deus omnibus, vel pluribus cogitationem congruam, vel gratiam efficacem, quæ faciunt cum effectu quod in se est, sed tantum sufficientem, & hæc nulli deest aliquo ex modis explicatis. Petitum autem in illa obiectione, quid dicendum sit de homine, qui iam semel non fecit, quod in se est, sed peccauit & per hoc posuit impedimentum gratiæ. Ad quod breuiter dicendum est, si rigor iustitiæ attendatur, hominem sic peccantem, quantum in se est, perpetuum impedimentum gratiæ posuisse, eaque prorsus omnino meruisse nouo demerito, & distincto ab eo, quod per peccatum originale contraxerat, quod totum de se manifestum est, considerata malitia mortalis peccati, de quo loquimur. Nihilominus tamen attento ordine diuinæ prouidentie, & gratiæ, dicendum est, quamdiu talis peccator in hac vita viuit, etiam si Gentilis, vel infidelis sit, Deum esse paratum ad vocandum & per gratiam præuenientem illuminandi illum, si eo modo quo potest per auxilium, quod actu recipit, etiam si ordinis supernaturalis non sit, cesset impedimentum apponere, faciendum quod in se est, ad obseruandam legem naturalem. Et hoc ex parte conuenit illa secunda obiectione, quia isti peccatores non sunt extra statum salutis, ergo habent sufficientem auxilium ad illam consequendam, sed multi sunt qui illum non habent actu in se receptum, quia Deus non omnes peccatores ita præuenit, vt testatur Diuus Thom. 3. contra gent. cap. 161. & maxime videtur verum de prouentione per auxilium ordinis supernaturalis;

Fr. Suarez de Gratia Pars 11.

ergo necesse est, vt saltem de hoc auxilium, offerendo illud quantum in se est, si per homines non steterit, seu quod idem est, si desistat actuale impedimentum gratiæ apponere. Vnde vt talis conditio impleatur, non est necessarium, vt homo à se expellat maculam peccati, quæ contraxit, vt rectè notauit Alenf. 3. p. q. 61. art. 3. ad 5. quia hoc est impossibile sine præuia fide, & aliis auxiliis supernaturalis gratiæ. Quia licet talis macula de se impediatur, Deus pro sua misericordia & propter Christum, ea obstante, paratus est succurrere homini, si remoueat, (ait Alenf.) actum suum voluntarium, & dissentium ad bonum, & consensum ad malum: nam post hoc remouet illud, quod est prohibens gratiam, id est, cessat ponere impedimentum, quod satis est, vt Deus pulset per gratiam, occasionem, & tempus sua voluntate libere disponendo, vt in fine præcedentis puncti explicatum est.

Ad tertium de excusatione peccatoris facientis quod in se est, si ei non daretur auxilium, respondetur in primis, casum non esse admittendum secundum ordinariam Dei prouidentiam, quia Deus non de excusatione iustum, nisi deferentem ipsum, vt sepe dictum est; illa verò permixta hypothetici, dicendum est; in eo casu excusati quidem hominem à nouo peccato, si non faciat id, quod sine gratia facere non potest, non tamen excusari, vel à culpa originali, in qua permanet, nec aliis peccatis, quæ contra legem naturalem commiserit: quia licet homini denegetur auxilium supernaturale ad actus superioris ordinis, semper habet arbitrii libertatem, & sufficientem rationis vsum ad non peccandum contra legem naturalem, quod satis est vt ei imputetur quælibet transgressio naturalis legis, etiam si ei non daretur auxilium, vel ad præcedentis peccati remissionem obtinendam, vel ad fidem consequendam, vel ad constanter perseverandum in legis naturalis obseruatione. Nam vt transgressio naturalis legis in rigore & sine legitima excusatione impuretur ad culpam, satis est vt quolibet determinato tempore & actu habeat homo sufficientem cognitionem, & rationis aduertentiam, cum naturali libertate ad non peccandum, etiam si maior gratia illi non daretur; præsertim quando propter antecedens peccatum indignus factus est gratiæ.

Atque hunc in modum intelligenda sunt verba Augustini ibi allegata, nam is, qui à Deo gratiam non recipit, nunquam potest eorum peccatorum, quæ commiserit, excusationem apud Deum prætereundere. Item in hoc statu naturæ lapsæ, quamuis homini gratia negaretur, non posset excusari, aut conqueri, vel quod ei fieret iniustitia, vel quod absque sufficienti causa gratia priuaretur, etiam si faceret, quantum posset per suum arbitrium, quia nihil potest facere de se conferens ad salutem, & ideo talis excusatio aliquo modo minueret in negotio redemptionis rationem gratiæ & libertatis, cum qua nunc datur, quia vel supponeret in homine non præcedere culpam, quæ hominem redderet gratiæ indignum, vel certe supponeret non obstante tali culpa, posse hominem aliquid suis viribus facere, quo gratiam promeretur, aut eius indignitatem à se repellat. Nihilominus tamen verum est, si homini facienti, quod in se est, omnino negaretur auxilium necessarium ad remissionem peccati obtinendam, vel ad faciendam opera necessaria ad salutem, habiturum fuisse excusationem quoad nouam culpam committendam in his, quæ sine tali auxilio facere non posset, nec enim talis excusatio repugnat gratiæ, quia non est talis, vt ex parte hominis excludat iustam causam, & indignitatem carentiæ gratiæ sed solum excludat nouam culpam in omissione sequentium actuum, qui sine tali gratia fieri non possunt. Nam

ut hæc ad nouam culpam imputentur; non satis est quod gratia carentia ex priori culpa, quæ voluntaria fuit, processerit, quia effectus subsequens ad culpam, non imputatur ad nouam culpam, nisi fuerit præuisus, vel potuerit, vel debuerit præuideri, & per negligentiam non fuerit præuisus: non oportet autem ut illa subsequens mala ita fuerint præuisa, & quamuis fuissent, prior culpa inde fuisset aucta; postea vero non committeretur noua culpa, quia noua voluntas libera non intercedit.

41.
Expediunt
ultima obie-
ctio de cul-
pa infideli-
tatis.

Vnde ad quartam & ultimam obiectionem de culpa infidelitatis, vel infidelitate negatiua, respondemus negando sequelam. Nam licetis, qui ad vltimum rationis peruenit, non faciat quod in se est, sed peccet contra legem naturæ, & obeam rem à Deo non illuminetur, poterit nihilominus à noua culpa infidelitatis excusari, quamdiu de fidei doctrina nullam noticiam fuerit consequutus, quod est esse infidelem negatiue. Quia licet in re ipsa posuerit impedimentum gratiæ, ipse omnino & inuincibiliter ignorare potuit, quod illa culpa, quam contra legem naturalem committeret, futura esset impedimentum gratiæ, quia hæc inquam in cognitionem eius ascendit, & ita noticiamentum illud quod ex illo peccato in eum redundauit, non fuit præuisum, ac proinde nec voluntariū, nec culpabile, ideoque ignorantia fidei semper manet inuincibilis, ac negatiua tantum. Vnde consideratè aduertendum est, aliud esse simpliciter imputari huiusmodi infideli, quod careat auditu fidei; aliud verò esse hoc imputari ad specialem culpam infidelitatis. Nam hoc posterius non est in vniuersum verum, ut declarauit: illud autem prius simpliciter verum est, quia verè & in re ipsa infidelis suis peccatis ponit impedimentum gratiæ, & ita voluntate sua facit id quod est impedimentum, licet rationem impedimenti in tali voluntate & actione ipse non agnoscat, quæ ignorantia satis est ut à speciali culpa infidelitatis excusetur, non tamen obstat, quominus impedimentum ipsum sit voluntarium, sicut potest quis, cum accedit ad Sacramentum, non recipere effectum, quia ponit obiectionem gratiæ, & nihilominus non peccare denuo, quia inuincibiliter ignorat, vel non aduertit obiectionem, & similia exempla obuia esse possunt.

C A P I T U L U M XVII.

Obiectionibus in cap. 13. propositis satisfit.

His quæ hætenus diximus, satis explicatus manet sensus, in quo prima sententia cap. 12. relata, intelligenda sit, ut admitti possit, & aliquorum Scholasticorum verba, quibus libero arbitrio plus quam oporteat in dispositionibus ad gratiam tribuere videtur, vel pie interpretanda si fieri potuerit, vel si expositio locum habere non potuerit, reiicienda esse, ut iterum tractando de iustificatione, & de dispositionibus ad illam, necessariò dicendum erit. Vnde si argumenta secundæ opinionis cap. 13. relata tantum edenderent, ut ante auxilium supernaturalis gratiæ nullum eius meritum, vel ratio motiua ex parte liberi arbitrij admittatur, ad illa respondere non oporteret, quia nobis contraria non essent. Quia verò auctores illius opinionis, vel plus intendunt, vel omnia inuoluunt, & simpliciter negant legem illam dandi gratiam homini facienti quod in se

est, ideo necessarium ducimus illius opinionis argumentis, quatenus doctrinam nostram obuiare possunt, satisfacere.

Primum sumebatur ex frequenti admiratione Augustini, quod in causa æquali Deus quoddam vocet, & non alios: vel etiam in inæquali iniquitatem potius vocet, quam minus malum, cuius causa providentiæ diuinæ nullam rationem putat dari posse ex parte hominum, sed tantum ex Dei libera voluntate, quod non ita esset si Deus statuisset semper dare gratiam facienti, quod in se est, sed in primis respondemus, hanc doctrinam Augustini non repugnare cum illa lege, & principio in eo sensu intellecto, quem nos explicamus, verumtamen coniunxit D. Tho. lib. 3. contra gentes c. 159. & 161, nam in hoc vltimo tradit hanc doctrinam Augustini, interdu Deum ex abundantia bonitatis suæ, eos qui gratiæ sue impedimentum præstant, gratia sua præuenire, non tamen omnes similes ita præuenire, ut gratiam & misericordiam suam liberalem ostendat, nec huius discriminis esse aliam rationem inquirendam, præter simplicem Dei voluntatem, & nihilominus in cap. 159. docet quod homo Dei gratia non præuenitur, ipsi imputari, quæ etiam est doctrina Augustini, ut supra allegauit, & ex illa sequitur aperte Deum dare suam præuenientem gratiam homini facienti quod in se est, in sensu à nobis explicato. Igitur ex mente Augustini & Thomæ illa doctrina huic axiomati non repugnat.

Dicemus enim in primis doctrinam Augustini in illo argumento allegatam frequentissime ad eod tradidit gratia efficaci, non de gratia sufficiente absolute sumpta, & prout nunc de illa tractamus. Hoc patet ex eisdem locis Augustini. Nam in dicta q. 2. ad Simplician. a medio fore vique ad finem in hac ponit mysterium gratiæ, quod in multis vocatur eo modo, quo aptum erat eis ut venirent. Ad alios autem ait, vti ratio quidem peruenit, sed quia talis est, quæ moueri non possunt, ut eam capere appetant, vocant quidem, sed non capiunt, sed non elici. In vtriusque ergo ponit vocationem, diuersitatem autem in hoc constituit, quod vni datur vocatio congrua, alteri tantum sufficiens, cuius rationem præter diuinam voluntatem ignorare se dicit. Et de eadem inæqualitate vocationum loquitur lib. de spirit. & hier. cap. 34. cum ait. Iam si ad illam profunditatem scrutandam quæquam nos coarctet, cur illi ita suadet, ut persuadatur, illi autem non ita, duo sola occurrunt interim, quæ respondere mihi placeat. O altitudo diuinitatis, & nunquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat de diuina. Supponit ergo August. in illa quæst. omnes suaderi, quod pertinet ad sufficientem gratiam; quoddam verò persuaderi, quod efficacem gratiam spectat, quæ aliis, qui non persuadentur, non datur: & in hoc ponit admirationis causam. Denique eundem sensum indicauit Augustinus in illa celebri sententia; Cur hunc trahat, illum non trahit, nolui iudicare si non vis errare. Nam trahere a quod Augustinus gratiam efficacem significat, & in eodem sensu tractat eandem quæstionem Epistol. 107. a medio.

Secundò si velimus sententiam illam & doctrinam August. ad sufficientem gratiam extendere, in hoc etiam maxime cernitur, quia siue facientibus gratia quod in se est, siue non facientibus, non æqualis datur, sed quibusdam maior, aliis minor, pro arbitrio Dei, siue facta hominum æqualia sint, siue inæqualia. In hoc sensu loquitur Augustinus lib. 1. de peccat. merit. cap. 22. vbi proponit duos homines, alterum ab ineunte pueritia modestum, moderatum, &c. alium flagitiosum, & facinorosum cooperum, & nihilominus maior gratia illi, quam illi datur. Non dico (inquit) ut iste credat, ille non credat, (quod pertinet ad inæqualitatem in gra-

ia efficaci, sed ut iste audiat, quod credat, ille i. n. audiat, quod spectat ad inaequalitatem in sufficienti gratia. Ad utrumque vero gratiam tam efficacem, quam sufficientem pertinet, quod idem Augustinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 13. dixit, Cur autem illum adiuvet, illum non adiuvet. adiuvet illum tantum, illum autem non tantum, istum illo, illum isto modo, pensipsum est, & equitatis tam secreta ratio, & excellentia potestatis. Cum hac autem merè voluntaria distributione gratiae, tam efficaci, quam sufficienti, stat optimè certa lex, ut facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, quia per hanc legem, ut diximus, non obligatur Deus ulli dare gratiam, nisi facienti quod in se est, nec dare aequalem omnibus facientibus quod in ipse est, nec dare tantam, vel tantam gratiam facienti quod in se est, ideo nec dare statim, nec citius quam non facienti quod in se est, nec etiam tardius, quam alteri plus facienti, sed solum Deus non negare aliquo modo sufficientem facienti definiuit facienti quod in se est, quæ lex non tollit omnem aliam

Negat Dei libertatem.

Ad secundum argumentum negamus ex illo principio, ut à nobis explicatum est, sequi, opus aliquod factum ex solo libero arbitrio esse initium fidei, vel salutis, quia licet ante primam gratiam possit aliquis facere aliquid boni naturalis, ratione cuius dicitur facere quod in se est, illud bonum opus non est initium salutis, quia nec est meritum, nec dispositio ad auxilium supernaturale, sed est tantum remouens noui peccati obicem, quod posset gratiam impedire: & ideo nullo modo est ratio, propter quam datur gratia, sed ex mera Dei misericordia datur, præsertim cum in homine supponatur originale peccatum, ratione cuius est talis gratia indignus, sicut etiam per Sacramentum datur gratia homini tantum attrito, non ex vilo merito, nec dispositione ex se sufficiente, ut infra videbimus, sed merè gratis, & nihilominus infallibiliter ex lege à Deo statuta propter Christum datur.

Ad primam autem instantiam, quæ in eodem argumento fit, quia facere quod in se est, non potest esse conditio requisita ad gratiam, quin sit ratio, propter quam datur, respondetur in primis illam non esse conditionem sine qua non datur gratia, quia multis datur non facientibus quod in se est, sed solum est conditio sine qua Deus non tenetur ex vi illius legis, vel vniuersalis redemptionis Christi gratiam conferre, ut supra notauimus, & ideo cum Deus dat gratiam facienti quod in se est, non dat intuitu operis eius, sed intuitu Christi & misericordiae suæ, quia statuit beneficium illud omnibus non ponentibus obicem conferre. Ex quo etiam alia ratio sumitur, quia bonum opus si factum non inuit positum, (ut sic dicam,) in gratiam, sed in hanc negationem resoluitur, quod obicem non ponit sola autem carentia obicis non est propria ratio gratiam obtinendi. Et ita non habet locum altera instantia ibi facta, faciemur enim, sicut in prædestinatione non datur ratio eius, nec conditio sine qua non, ita nec in collatione primæ gratiæ. Non potest autem fieri comparatio in conditione requisita ad obligationem promissionis, quia Deus non promittit prædestinationem sub aliqua conditione, sicut promittit omnibus sufficientem gratiam. Quod si fiat comparatio inter preparationem totius gratiæ, quæ datur prædestinatis cum preparatione primæ gratiæ sufficientis, prout ad omnes homines extenditur, respondetur in hoc tantum seruari similitudinem, quod neutra voluntas, seu præparatio habet causam ex parte hominum, sed ex sola misericordia Dei: diuersam verò rationem in hoc inueniri, quod præparatio gratiæ prædestinationis est

absoluta, & per decretum efficax, altera verò vniuersalis præparatio auxilij est conditionata per voluntatem tantum inefficacem, seu antecedentem, quantum est ex parte Dei, vel si per hominem non steterit, ideoque ad primam gratiam prædestinationis nulla ratio, vel conditio expectatur, quæ non sit ab ipsa prædestinatione. Ad primam autem gratiam sufficientem quæ non prædestinatis datur, potest requiri conditio non ponendi obicem, quia potuit Deus decernere non aliter eam dare aliquibus pro sua libertate.

Vnde cum dicitur eandem esse rationem de primo gratiæ auxilio, quæ de tota prædestinatione, respondetur id esse verum de primo gratiæ auxilio quod ex propria prædestinatione procedit, non verò de primo gratiæ auxilio quod ex generali voluntate saluandi omnes homines confertur. Cuius ratio est, quia gratia propria prædestinationis est gratia efficax, quæ non est promissa omni facienti, rationis gratiæ quod in se est, sed ex sola Dei voluntate præparata est, quibus datur, ut libro sequenti videbimus, & Dei voluntate præparata quibus datur.

Dei voluntate præparata quibus datur. Vnde cum dicitur eandem esse rationem de primo gratiæ auxilio, quæ de tota prædestinatione, respondetur id esse verum de primo gratiæ auxilio quod ex propria prædestinatione procedit, non verò de primo gratiæ auxilio quod ex generali voluntate saluandi omnes homines confertur. Cuius ratio est, quia gratia propria prædestinationis est gratia efficax, quæ non est promissa omni facienti, rationis gratiæ quod in se est, sed ex sola Dei voluntate præparata est, quibus datur, ut libro sequenti videbimus, & Dei voluntate præparata quibus datur. & ita respectu totius prædestinationis non habet locum illa conditio, quia illam etiam auxilia ex vi electionis & prædestinationis præparantur, quia prædestinatio non solum est radix beneficiorum gratiæ ordinis naturalis, imò etiam naturalium beneficiorum, quæ ad supernaturalem hinc cum effectu conducunt, ut in prima parte ostensum est: vnde etiam fit, ut licet omnes prædestinati facturi sint, quod in se est, & quod oportet ad salutem, nihilominus non ideo prædestinati sunt, quia facturi sunt, sed prædestinantur ut id faciant. Aliud vero est de prima gratia tantum sufficiente, quæ datur non prædestinato, nam illa non est absolute præparata omnibus hominibus, sed generatim tantum sub conditione, dum modo non ponant obicem, & multi non implent conditionem, & ideo tali gratia perpetuo carent: Alij verò implentes conditionem, illam recipiunt, non tamè efficacem, sed tantum sufficientem, quia non ex prædestinatione recipiunt, nec aliter erat promissa, & nihilominus in eo quod aliquid boni faciunt, dum id, quod est in se, faciunt, aliquid beneficium congruæ cogitationis vel gratiæ ordinis naturalis omnino gratis, & sine illa præcisa conditione accipiunt, quod tamen non ex propria prædestinatione, sed ex generali providentia, vel natura, vel gratiæ dimanat.

Et ita etiam procedit, quod in eodem argumento additur de vocatione, quod nulla eius ratio, vel conditio præuia postulat ex parte hominis, est enim id verum maxime de vocatione efficaci, de qua loquitur Augustinus in locis ibi allegatis, ut ex dictis in primo argumento constat. Et eodem modo loquitur Prosper, agitenim de bona voluntate pia & conferente ad salutem: de vocatione autem sufficiente supernaturali, quæ generaliter omnibus offertur, verum est multis non offerri, nisi sub ea conditione, & ideo non dari, quia impedimentum ponunt. Vnde si isti conferantur cum aliis non ponentibus obicem, quibus talis vocatio datur, licet utrique prædestinati non sint, aliqua ratio reddi potest illius comparationis, cur illis non datur sicut istis, scilicet quia illi posuerunt impedimentum: absoluta verò ratio cur istis datur, non potest dari nisi ex parte Dei & Christi, quia sola carentia obicis non est ratio obtinendi gratiam, ut dixi: præterquam quod etiam illud quod isti faciunt, ut non ponant obicem ex peculiari beneficio Dei præparatis illis vel cogitationem congruam naturalem, si tam facile sit opus, ut illa sufficiat, vel gratiam aliquam specialem naturalis ordinis efficacem etiā,

seu congruam ad illum proximum actum. Vnde hoc ipsum, *facere, quod in se est*, quatenus est à Deo voluntarie prae paratum, nullam habet propriam rationem, vel conditionem ex parte hominis; etiā si non ex propria praedestinatione conferatur, sed ex vniuersali prouidentia naturae, vel gratiae quia modus etiā & ordo talis prouidentiae; omnino gratiae est à Deo institutus & ordinatus, sine vlla causa, vel conditione absolute prauiſa, ex parte hominis; & ideo omne particulare bonum inde proueniens ad homines ex pura Dei misericordia, licet non sit propria gratia, nisi ad prouidentiam supernaturalem pertineat, vt supra dictum est.

Ad tertium respondemus ex dictis facile patere posse sententiam à nobis explicatam longissimè à Semipelagianis distare; illi enim dicebant hominē posse suo arbitrio aliquo modo se prae parare suis viribus ad gratiam, & ita aliquale meritum in operibus naturae ponebant respectu gratiae & vocationis supernaturalis; & consequenter cogeatur dicere infusionē primae gratiae non esse liberalem donationē, sed aliquam retributionē, quae omnia constant ex dictis in lib. 1. & supponuntur aperte in testimonio ibi allegatis, quae superflue contra catholicam sententiam allegantur. Nam auctores eius nullum omnino meritum ante primam gratiam ponunt, nec rationem in operibus naturae admittunt, quae mouere possit Deum ad dandam gratiam per modum dispositionis, vel congruae petitionis; vel aliquid simile. Nec etiam ponunt illam legem per modum pacti conditionati, inter Deum & nos, sed per modum liberalis misericordiae iam decretae & statuae à Deo, quod si in illa aliquod pactum interueniret, est respectu Christi Domini tantum, & respectu illius etiam potest esse vera iustitia in tali donatione, non quatenus sit peccatori, sed quatenus sit Christo, & est retributio meritorum eius, non recipientis.

Ad id super tantum abesse, vt hic modus offerendi gratiam omnibus facientibus quod in se est, diminuat rationem gratiae, seu gratuita donationis, vt potius limet & angustet, (vt sic dicam) liberalitatem Dei in hac vniuersali gratiae largitione. Nam certe liberalius ageret Deus cum hominibus, si propter Christum absolute & sine vlla conditione decreuisset omnes in particulari sufficienter, & proxime vocare ad fidem, etiam si ex parte ipsorum hominum peccata prae cederent, & multiplicarentur, quia hoc modo ad plures talis gratia perueniret. Nunc autem, quia effectus ita ostendunt non ita decreuisse, & circa aliquos ita se gessisse, quia illos vocat, etiam si nihil fecerint boni, sed potius multa peccata commiserint, alios vero propter peccata non ita vocare recte intelligimus circa priores liberaliorem extitisse Deum, & hanc esse vnam ex profunditatibus prouidentiae eius, quam Augustinus saepe miratur. Ergo signum est, quod promissio gratiae sub illa limitatione faciendi quod in se est, ad eum finem tantum posita, vt homo non ponat impedimentum gratiae non minuit rationem gratiae in ratione doni gratuiti, sed facit vt tale donum gratuitum non tam effuse communicetur. Ideoque quando Deus differt per aliquod tempus hoc donum, non expectat ipsum hominem, vt aliquid faciat, quo gratiam promereatur, vt Semipelagiani putabant, sed potius homo expectat Deum, vt sui mereatur, quia Deus suo arbitrio, & ad ostensionem gratiae suae differt gratiam, suam quando & quantum vult, & nihilominus ab homine exigit vt interim impedimentum non ponat, quod rigoris potius est, licet iusti, quam liberalitatis.

Promissio gratiae ad quem sine posita.

Differt Deus gratiam suam in quantum vult, pro suo arbitrio.

Argumentum quartum.

Quartum argumentum non indiget noua solutione, cum enim ostensum sit, non esse contra rationem gratiae, vt certa lege offeratur omni facien-

ti, quod in se est, ad non ponendum obicem eidem gratiae; manifestum est legem, vel promissionem factam dicto modo propter merita Christi non pugnare cum gratia Christi, imò esse maxime meritis & muneribus eius consentaneam. Nam cum ipse sit vniuersalis Redemptor quoad sufficientiam, debuit omnibus mereri & obtinere sufficientia auxilia gratiae ad salutem, & remissionem peccatorum obtinendam, sed non obtinuit, vt omnibus adultis actu darentur talia auxilia, cum hoc non fiat, ergo obtinuit saltem, vt darentur omnibus non ponentibus obicem, & consequenter, vt omnibus offerrentur, sub ea saltem conditione, si facerent quod in se est, ne tactum eiusdem gratiae impederent. Nec dubitari potest, quin totum hoc poterit cadere sub merito Christi: nam potius illa de se sufficientia erant ad obtinendum, vt omnibus etiam iniquissimis & rebellibus darentur talis gratia, de facto autem propter rationes diuinae prouidentiae occultas, noluit merita sua ad hoc absolute obtinendum ordinare, sed cum illa tantum limitatione, vt satis declaratum est. Neque ex hac lege in dicto sensu lata, sequitur hominum faciem quod in se, debere ex vi talis legis, vt iam satis declaratum est, quia solum respectu Christi includit lex illa debitum iustitiae, respectu vero hominis peccatoris ex sola misericordia; certa lego decreta propter Christum datur.

Ad quantum negatur sequela, nimirum gratiam esse pedissequam liberi arbitrii, seu obedientiae humanae, quia licet possit aliqua bona operatio naturalis antecedere non solum naturam, sed etiam tempore infusionem primae gratiae excitantis; nihilominus illud bonum opus non est meritum, nec ratio obtinendi talem gratiam, sed solum desiderium ad non ponendum illi obicem. Hoc autem non satis est, vt dicatur gratia subsequi ex naturali bono vsu liberi arbitrii nec vt gratia dicatur esse pedissequa obedientiae humanae nam, haec verba significant consequentiam causalem, id est, vt gratia sequatur ex obedientia humana, vt ex ratione & merito vel aliqua causa eius, quod verum esse non potest, nec sequitur ex dicta sententia, sed solum sequitur, quod secundum ordinem temporis, ante impulsum supernaturalis gratiae praecedere possit aliquis bonus motus naturae, & quod hic motus possit esse necessarius ad non ponendum obicem gratiae, quae iusto iudicio Dei pro aliquo tempore interdum differtur, & quando postea datur ei, qui obicem non posuit, ex pura misericordia datur, non quia sequatur, vel debeatur propter opus eius. Testimonia autem in illo argumento allegata de operatione pia, & meritoria aliquo modo apud Deum supernaturalium donorum intelliguntur, vt lib. 2. late diximus, & de illis verum est, nec ordine naturae, seu causalitatis posse procedere gratiam, sed subsequi, quia non sunt causa proximae gratiae, sed effectus; & consequenter etiam verum est nec ordine temporis posse tale opus prius gratiam antecedere, cum causa debeat prius existere, quam effectus. Vnde ad vltimam rationem ibi positam, facile etiam respondetur ex dicta sententia non tolli necessitatem gratiae praeuenientis, nam haec semper necessaria est ad opera pietatis, & meritoria apud Deum, etiam si aliquod bonum opus naturale possit sine illa & ante illam praecedere. Quia tale opus nec tollit necessitatem praeuenientis auxilii, vt veram rationem gratiae in eo impediatur, nec denique tale auxilium dicitur praeueniens, quia ante illud nullum bonum opus praecedere possit, sed quia nullum opus pietatis, seu quod possit esse meritorium, vel ratio talis auxilii, illud potest antecedere, quod autem praecedat opus iuuans solum ad non ponendum obicem

obicem tali auxilio, nec necessitatem eius tollit, nec aliunde repugnantiam, vel aliud inconueniens inducit.

Ad sextum, in quo inferebatur Deum expectare voluntatem hominis, iam latè responsum est in capite præcedente, negando sequelam, quia potius homo expectat voluntatem Dei, quam Deus expectet voluntatem hominis; nam per legem illam non negandi gratiā facienti quod in se est, non obligatur Deus (ut dixi) ad non dandam gratiam; si velit, homini nondum facienti, quod in se est, sed etiam facienti contra id, quod facere potest & debet, sed solum non obligatur dare suam gratiam excitantem ponenti obicem, sicut sæpe id faciat, & ideo re vera non expectat voluntatem hominis. Quod si interdum differt conferre talem gratiam, non est, quia expectet voluntatem hominis, sed quia non tenetur dare illam, quam citissime potest, & pro suo arbitrio disponit tempora in quibus daturus est illam; interim tamen, dum illam non confert, non vult ex parte hominis impedimentum, quod magis pertinet ad rigorem & gratiæ restrictionem, quam ampliationem, ut declarauimus; ideoque licet Deus aliquibus differat gratiam conferre, & tandem illam eis conferat, si non ponant obicem, faciendo quod in se est, non ideo in eis ratio gratiæ destruitur, quia nunquam datur ex operibus eorum, ut putabant Calsianus & alij Malsilienses, sed dat ex vniuersali misericordia sua, quia vult omnes homines saluos fieri. Illa ergo argumenta impugnant rectè illam propositionem intellectam in sensu Semipelag. qui erit propriè sensus causalis, scilicet quia homo facit per liberum arbitrium quod in se est, id est, aliquid boni, ideo Deus illum supernaturaliter vocat, seu dat illi primam auxiliantem gratiam supernaturalem, non verò impugnant illam intellectam in sensu purè conditionali, in quo conditio nullam rationem meriti, vel causæ includit, sed solam obicis gratiæ negationem, ut satis declaratum est.

CAPUT XVIII.

Quid Augustinus senserit de sufficienti auxilio, an omnibus adultis datur.

Quamuis in superioribus capitibus definitum sit, Deum ex parte sua dare omnibus hominibus adultis auxilium actuale sufficiens ad salutem, & interdum doctrina Augustini id confirmauerimus; quia verò eius auctoritas in hac præcipuè materia magna est, & aliqui contendunt, longè aliter illum sensisse; necessarium visum est, hoc punctum separatim tractare, mentemque Augustini diligenter inquirere, ut veritas, quam ostendimus, non solum auctoritate eius non obscuratur, verum potius confirmetur.

Primum ergo Augustinus videtur interdum docere post lapsum Adæ, negare Deum omnibus reprobus auxilium sufficiens. Primum testimonium sit lib. 1. de corrept. & grat. cap. 11. vbi distinguens duplex auxilium, vnum quo homo possit saluari, si velit, id est sufficiens; aliud, quo non solum possit, sed etiam velit, id est efficax, subiungit illud prius datum esse primo homini in statu innocentie, & Angelis etiam malis in sua creatione. Aliis (inquit) quoniam non talis natura facta erat, ut sine diuino adiutorio posset permanere, si vellet; non utique sua culpa recessissent. Adiutorium quippe defuisse, sine quo ma-

nere non possent. & adiungit: Nunc autem quibus deest tale adiutorium iam pena peccati est. In quibus verbis aperte docere videtur, nunc propter peccatum originale aliquibus non dari adiutorium, quo possint saluari, si velint, id est sufficiens. Qui autem illi sint, explicat, dicens: Quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum; & tanto amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, ut non solum adsit sine quo permanere non possumus, etiam si velimus, verum etiam tantum, ac tale sit ut velimus. in quibus aperte declarare videtur, solis prædestinatis hominibus dari gratiam, qua possint saluari, & velint? aliis verò neutram dari, nam quibus datur (inquit) gratia, qua possint, si velint, datur etiam ut velint: ergo è contrario quibus non datur ut velint, nec etiam datur gratia, qua possint, si velint.

Secundò sumitur argumentum ex variis locis Augustini, in quibus significat eos, qui non conuertuntur, ut respondere & saluari possint: at si talis fuit eorum vocatio, profectò non est sufficiens, quia ut sit sufficiens, oportet ut saltem det posse. Ita verò loquitur q. 2. ad Simplicianum. Ad alios (ait) vocatio quidem peruenit, sed quia talis fuit, qua moueri non possent, vocati quidem dici poterunt, sed non electi. Simili modo lib. de prædest. Sanct. cap. 6. ait, Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt, volunt ergo isti credere, nolunt autem illi, qui hoc ignoret, sed cum alius preparatur, alius non preparatur voluntas à Domino, discernendum est utique quid proveniat de misericordia, quid de iudicio. Vbi videtur in Deum causam non credendi reducere, nimirum, quia illis non preparatur voluntas à Domino: quibus autem non preparatur voluntas, profectò auxilium sufficiens non datur, nam voluntas non preparatur nisi per auxilium præueniens, & excitans; habens paratum auxilium adiuvans ex parte Dei: totum autem hoc includit auxilium sufficiens; ergo his, quorum voluntas non preparatur, nec auxilium sufficiens datur. Vnde capite octauo ait, qui non veniunt ad Patrem, non doceri ab illo, nam si audissent, ait, & didicissent, veniunt. Vnde simili modo subiungit inferius, quos docet misericordia docet, quos autem non docet, iudicio non docet. At qui non docetur, profectò non recipit auxilium sufficiens, ut discat, & credat, nam sine doctrina nemo potest discere; & similia sæpe reperit in illo capite, & alia multa habet in lib. de bonor. perseverant. Vbi in cap. 3. notanda sunt illa verba, Non itaque in hominum, sed Dei est potestate, ut habeant homines filios Dei fieri, ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem qua per dilectionem operatur. Nam in his verbis significat, potestatem filios Dei fieri, non omnibus dari, sed tantum electis, per auxilium autem sufficiens ex sententia Augustini solum electis datur. Et hoc confirmat cap. 14. inter alia dicens de his qui non credunt, sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum. & infra, si à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur, vel dicta, vel facta per qua possent credere, si audirent, utique talia, vel viderunt. Non datur ergo illis auxilium, quo possint credere. Hoc autem est auxilium sufficiens; ergo eis non datur.

Tertio augetur eadem difficultas ex his & aliis locis, in quibus sentit non posse sufficientem red-dirationem ex parte hominum, cur ex pluribus audientibus Euangelium hic ita suadet, ut persuaadeatur, & ille ita suadet, ut resistat, ut præter citata loca videre licet lib. de spirit. & liter. capite 84. dicta quæst. 2. ad Simplician. & Epist. 107. ad Vitalem, & sub nomine Augustini lib. de prædest. & grat. capite 15. & aliis sæpe allegatis locis, ubi semper recurrit ad occulta Dei iudicia, & ad verba Pau-

2.
Secunda
difficultas.

Difficultas
tertia.

ba Pauli, O altitudo diuitiarum! & numquid iniquitas est apud Deum? At verò si vtrique homini audienti Euangelium daretur auxilium sufficiens, in promptu esset ratio cur iste crederet, ille non crederet, nimirum, quia, cum vterque possit credere, iste non vult, & ille vult: ergo cum Augustinus sentit hanc differentiam esse diuine voluntari tribuendam, planè etiam sentit vni illorum per Dei voluntatem dari auxilium sufficiens ad credendum, & non alteri pro Dei voluntate: vnde lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. eandem proponens questionem, cur iste velit, ille non velit, non sistit in libero arbitrio, sed recurrit ad auxilium, præueniens, quo vel aperitur quod latebat, vel suauis fit quod non delectabat. Sentit ergo, ei qui non credit, deesse, vel illuminationem, vel suauitatem sufficientem, qua moueri possit ad credendum. nam si nihil tale illi defuisset, non posset inde reddi ratio, cur non credat, sicut alius. Maxime autem videtur urgere quod lib. de bono perseuer. cap. 9. dicit, ex duobus iam gradibus arate impijs, cur iste ita vocetur ut vocantem sequatur, inscrutabilia sunt iudicia Dei. Suntergo aliqui nunquam vocati; ergo illi non recipiunt auxilium sufficiens.

Quartò sunt alia testimonia, in quibus saltem de aliquibus hominibus valde malis videtur docere, priuari omnino sufficienti auxilio: de obduratis & excacatis generatim tract. 53. in Ioan. & specialiter de Pharaone lib. propositionum. Epist. ad Rom. m. 61. vbi de Pharaone ait, ita fuisse à Deo desertum, ut iam ei non imputaretur, quod nunc non obtemperauit, quandoquidem obdurata ceruice obtemperare non poterat. Sed ille tantum dicit non imputari, quia talem se præbuit, cui cor obduraretur; ergo saltem postquam se talem præbuit, priuatus fuit sufficienti auxilio. nam si adhuc illud haberet, adhuc illi imputaretur, quod non obediret.

Quintò potest hoc confirmari ex illa celebri sententia Augustini, Deus neminem deserit nisi prius deseratur ab ipso, supra tractata cap. 2. ex qua argumentatur hoc modo: nam in illa saltem supponitur Deum deserere eum, qui se deserit, hanc enim vim habet particula nisi, quæ excipit à regula, quam supponit: illa autem desertio non est, nisi denegatio auxilij: aut ergo id dicitur propter auxilium efficax, vel propter sufficiens. Primum dici non potest, quia aliàs esset falsa prior pars, nimirum Deum neminem deserere nisi deseratur ab ipso, quia quoad auxilium efficax, sæpe Deus deserit iustos, priusquam deserant ipsum, & deseruit Adam, priusquam peccaret, & deseruit Angelos, qui ceciderunt, & quoad hanc negationem efficacis auxilij generaliter dictum est, Deus quem vult indurat. Ratio autem est, quia homo non deserit Deum nisi peccando; quando autem primò peccat, iam caret auxilio efficaci; ergo non negatur illi, quia deseruit prius Deum, nondum enim illum deseruerat. Ergo oportet axioma illud intelligi de auxilio sufficienti; ergo saltem illos, qui Deum semel, vel sæpius deserunt, ipsos deserit, negando illis auxilium sufficiens, non est enim aliud deserere quam negare auxilium, vnde Concil. Trid. sess. 6. cap. 23. inde probat non deesse iustis auxilium sufficiens ad seruanda præcepta, & perseuerandum, quia Deus non deserit illos.

Sextò possunt hinc etiam induci illa loca Augustini, in quibus exponendo sententiam Pauli, Deus vult omnes homines saluos fieri, non vult intelligi de omnibus omnino hominibus, quia Deus non vult etiam ex parte sua omnes homines saluare: vnde videtur expressè affirmare in dicta Epist. 107. aliquos non ideo destitui auxilio salutis, quia nolunt illud habere, sed quia Deus non vult illos saluare, & in quibusdam locis vi-

detur apertè id dicere de paruulis, & in alijs inde sumit argumentum ad adultos, vt lib. 4. contra Iulian. cap. 8. vbi infert tamquam absurdum, quia aliàs Deus veller saluare omnes adultos, inter quos multi sunt sceleratissimi, & non veller saluare omnes paruulos, qui quoad propria peccata innocentes sunt.

His non obstantibus dicendum est, Augustinum nec sentisse, nec sentire potuisse omnes reprobos carere auxilio sufficiente ad salutem, imò contrario docuisse omnes homines habere auxilium sufficiens ad salutem, vel ad fidem, vel ad seruandum vnumquodque præceptum, vel cauendum peccatum, in quacumque occasione occurrente. Probo primò in hunc modum, quia Augustinus multis in locis docet dedisse Deum potestatem omnibus hominibus vt hlij Dei fiant, sed hæc potestas non datur nisi per gratiam præuenientem & sufficientem ex eiusdem doctrina: ergo sentit omnibus dari, vel offerri auxilium sufficiens. Consequentia euident est. Maior probatur primò ex l. 1. de retracti. cap. 10. vbi recognoscens locum lib. 1. de Genes. contra Maxim. cap. 3. dixerat. Illud autem lumen (vtrique diuinum) non irrationalem animalium oculis patitur, sed pura corda coram, qui Deum credunt, & ab amore visibilibus & temporalibus se ad eius implenda præcepta conuertunt, quod omnes homines possunt, si velint. adiungit, Non existimemus heretici Pelagiani secundum eos esse dictum; verum gl'iam omnino omnes homines hoc posse, si velint, sed preparatam voluntas à Domino, & tantum augetur mune charitatis vt possint. & similia sæpe repetit eodem lib. cap. 22. recognoscens alia verba quæ in lib. contra Adulantes. Manich. cap. 26. posuerat: Nisi quisque voluntatem mutauerit, bonum operari non potest, quod in nostra potestate esse possumus alio loco Dominus docet, vt ait: Facite arborem malam, & fructum eius malum. Ad iungit, quod non est contra gratiam Dei, quam prædicamus. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictum est, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, cum tamen hoc sit in potestate, quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate, quam ipsa voluntas, est, sed preparatur voluntas à Domino.

Dicit aliquis in prædictis locis solum affirmare Augustinum neminem habere illam potestatem, nisi cui Deus illam dat, nunquam tamen apertè dicere Deum dare omnibus illam, imò cum dicat Deum dare illam potestatem præparando voluntatem, significat non dare illam nisi per gratiam efficacem, de hac sola interpretatur vbi quælibet verba, preparatur voluntas à Domino. Respondetur in priori loco satis expressè dixisse Augustinum, quod omnes homines possunt, si velint, quod postea non retractat, sed potius confirmat dicens, verum est, &c. Item sentit in posteriori loco cum indefinitè dicit, quod in nostra potestate esse possumus, alio loco Dominus docet. nam verba Domini quæ inducit, ad omnes homines sine dubio diriguntur. Vnde potius ex his locis colligendum est de mente Augustini illa verba, preparatur voluntas à Domino, non limitari ad vocationem congruam, seu efficacem, sed vtrique cum proportionem accommodari: nam interdum voluntas ita preparatur vt infallibiliter velit, & tunc præparatio fit per gratiam congruam: interdum solum preparatur vt possit facere, si velit, & tunc præparatur per gratiam sufficientem, & hanc præparationem dicit dari omnibus hominibus, vt habeant potestatem filios Dei fieri, id est, vt possint credere, & ab amore visibilibus ad implenda diuina præcepta se conuertere.

Et hoc manifestè confirmat lib. 3. de lib. arbit. cap. 19.

Difficultas quarta.

Difficultas quinta.

Concil. Trid.

Difficultas sexta.

(licet id non declarat,) homines nunc, licet illo adiutorio careant; peccare, cum in bono non perseverant; qui enim verisimile est, potuisse Augustinum in contrarium cogitare? Aliqui ergo intelligunt Augustinum loqui non de auxilio necessario ad vitanda singula peccata, sed ad perseverandum semper, vel diu sine peccato, & quia hoc adiutorium nunc includit gratiam habitualement, putant aliqui Augustinum de adiutorio gratiæ habitualis, utiq; prout includit auxilia illi debita, & peculiarem Dei protectionem quam iustificatis Deus exhibet.

15.

Hæc autem expositio, licet ex parte satis consentanea discursui Augustini, non tamen videtur sufficiens ad omnium dictorum eius veritatem tuendam, nam falsum erit secundum dictum: nimirum si Angeli & Adam non habuissent gratiam habitualement, non defuisse illis ad culpam imputandam, si in bono in quo creati sunt, non perseverarent. Nam Angelus creatus in sua pura natura, posset perseverare, & non perseverare in bono naturali, seu morali, & non perseverando graviter peccaret. Ideoque longè certissimum est de primo homine creato in natura integra sine donis gratiæ, tam habitualis, quam actualis, vel etiam sine illo ordine ad supernaturalem beatitudinem, ut lib. 2. ostensum est. Ergo absolute falsum est, sine adiutorio habitualis gratiæ non potuisse hominem, vel Angelum perseverare, si vellet, & non fuisse illi imputandum ad culpam, si non perseveraret. Quod si quis dicat loqui Augustinum de perseverantia in observatione præceptorum etiam supernaturalium & in ordine ad beatitudinem supernaturalem: contra hoc est, quia si homo, vel Angelus crearetur sine gratia habituali cum præceptis & obligatione tendendi in supernaturalem finem, posset per auxilia actualia perseverare, si vellet; ergo absque adiutorio gratiæ habitualis, per primum auxilium supernaturale, habet auxilium saltem remotè, ac in radice sufficiens ad perseverandum si vellet, & ita tunc solum ei non imputatur ad culpam non perseverare, quando omni modo & proximè & remotè illi negaretur auxilium actuale sufficiens ad perseverandum; ergo necesse est, Augustinum intelligi de adiutorio sufficiente quocumque modo: ergo consequenter cum negat dari aliquibus hominibus lapsis tale adiutorium in poenam peccati, non solum loquitur de gratia habituali, sed absolute de auxilio sufficiente quocumque modo. Nam etiam homo lapsus si recipiat, vel paratum habeat primum auxilium sufficiens ad suam conversionem, ubi in virtute & radice recipit auxilium sufficiens ad totam salutem, & subinde ad perseverandum, quia si bene utatur primo auxilio, poterit iustificari, & habere gratiam habitualement, & cum illa auxilium sufficiens ad perseverandum in illa; hoc enim omnibus iustis datur aliquo modo, ut supra ostensum est. Unde D. Thomas 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. de auxilio præveniente & actuali hunc locum Augustini intelligit, & simpliciter ac sine expositione illum sequitur, sentireque videtur propter peccatum originale negari aliquibus hoc auxilium non solum velle necessarium ad perseverandum, sed etiam ut est necessarium ad credendum, amandum, &c. nisi alio modo exponatur.

16.
Advertendum primum.

Advertendum secundum.

Ut ergo mentem Augustini intelligamus, in primis præ oculis habere oportet distinctionem supra traditam de duplici modo recipiendi auxilium sufficiens ad aliquem effectum, scilicet, vel proximè, vel remotè, quæ membra satis iam declarata sunt. Deinde adverto aliud esse non dare aliqui aliquid auxilium, aliud omnino denegare. Primum dicit solum negationem actualis donationis, quæ potest esse propter indispositionem subiecti;

secundum addit directum nunquam dandi, quidquid homo ex se faciat. Et sic Deus non dat gratiam suam sanctificantem homini peccatori, & indisposito, non tamen negat illam in dicto sensu rigoroso. Denique intelligi potest locus Augustini, vel de auxilio ad perseverandum in iustitia, vel de auxilio ad quodcumque peccatum vitandum, vel quemcumque actum pietatis exequendum. Et quia Augustinus de perseverantia præcipue loqui videtur, illum sensum nunc prosequimur, de altero dicemus in solutione ad quartum.

Uterius ergo supponendum est ex sententia Augustini discrimen inter hominem in statu naturæ integræ & lapsæ, quod in naturâ integrâ idem auxilium proximè sufficiens ad servanda singula præcepta, & vitanda omnia peccata, erat etiam sufficiens ad servanda omnia præcepta, & vitanda omnia peccata, quous tempore, subinde fieri poterat ut cum solo illo adiutorio, quo homo in illo statu posset perseverare, si vellet, etiam vellet, & actu perseveraret. Hoc est enim quod ibi ait Augustinus, Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe cum fecerat, qui fecerat rectum, dederat & adiutorium, sine quo in ea non posset perseverare, si vellet, ut autem vellet, in eius relinquit arbitrio. Et addit inferius, Quia noluit permanere, propterea eius culpa, cuius meriti fuerat, si permanere voluisset, sicut fecerat Angeli sancti, qui cædem ibi alius per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi. Hæc autem comparatio inter Angelos non est ita accipiendâ, ut putemus, sicut Angeli mali ceciderunt per liberum arbitrium sine adiutorio Dei, ita bonos permanisse per liberum arbitrium sine adiutorio gratiæ, hic enim sensus est valde absurdus, & contra eundem Augustinum aliis in locis. Intelligit ergo per illud idem auxilium, quo receperunt perseverare, si vellet, actu perseverasse, & voluisse perseverare, per liberam voluntatem, eodem vique auxilio, & non maiori adiutam, & idem dicit facere Adamum potuisse, si vellet.

At verò in natura lapsa sensisse videtur Augustinus auxilium, quod tantum dat homini posse perseverare, si vellet, non esse tale, ut cum illo tantum de facto perseveret & velit, sed indigere hominem in hoc statu speciali aliqua protectione Dei, ut actu velit & perseveret, & quamvis hæc ipsa protectio sit in potestate hominis, si vellet facere quod in se est per priora auxilia, & ideo remotè habeat auxilium sufficiens ad perseverandum nihilominus proximè non habet illud, nisi quando recipit auxilium, quo non tantum possit si velit sed etiam velit & perseveret. Et hanc infirmitatem dicit esse poenam peccati, quia hæc est ex difficultate bene operandi orta ex lapsu nature, & ratione cuius non potest in hoc statu ordinari & sufficientibus gratiæ auxiliis perseveranter diu facere quod in se est, nisi aliquid aliud adiutorium accipiat; nec etiam potest per solum auxilium moraliter sufficiens ad singula peccata vitanda, diu perseverare sine peccato, nisi specialius à Deo protegatur ac dirigatur. Et hoc est in quo Augustinus discrimen constituit, adiungens; Nunc autem quibus deest tale auxilium, poena peccati est, quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum, tantoque amplius datur per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id daret Deo placuit, ut non solum adju, sed quo permanere non possumus, etiam si velimus, verum tantum ac tale sit ut velimus. Hæc ergo est sententia Augustini, quam nunc non expendimus, nec probamus, infra enim tractando de dono perseverantiæ, tractanda est, sed illam supponimus ut sensus Augustini quantum ad rem præsentem facit, intelligatur.

Dico ergo sensum Augustini esse Adamum recepisse

An Adam cepisse auxilium proximè sufficiens ad perseuerandum, si vellet, & ita sufficiens, vt pro sua libertate, & velle, & perseuerare cum affectu potuisset, quod est verissimum, siue illud adiutorium gratiam habitualement includeret, siue non, quod nunc non refert. De hoc ergo eodem auxilio ita proximè sufficiens negat Augustinus dari hominibus lapsis, qui cum effectu non perseuerant, idq; in penam primi peccati quare ratione illius carent iustitia originali, & integritate naturæ, & inde fit vt auxilium sufficiens, quod modo recipiunt, non sit tale ac tantum, quale & quantum fuit in Adam propter fomitem & alia impedimenta bene operandi, vt explicauit. Non dicit tamen Augustinus huiusmodi homines in presenti statu nullum auxilium sufficiens recipere ad perseuerandum, nam recipiunt saltem remotè sufficiens, quod suo modo est verè sufficiens, in eis tamen propter conditionem huius status tale est, vt non sit proximè, sed remotè sufficiens, & vt nunquam consequatur effectum; ita ergo suo modo in presenti iuxta præcedentem Augustini doctrinam, & hæc responsio sufficere posset presenti quaestioni, quia non affirmamus omnes recipere auxilium sufficiens proximum, aut perfectum, sed aliquod qualecumque illud sit, nam in illo est magna varietas, vt capite sequenti dicemus.

Et hinc facillè intelligitur veritas illius conditionalis propositionis Augustini, quod si Angelus, vel Adam caruisset adiutorio quo posset permanere, si vellet, non ei imputaretur ad culpam non permanere. Est enim hoc verum, quia in Angelo, vel homine integro non distinguuntur hæc duo, potestas ad vitanda singula peccata, vel seruanda singula præcepta, & potestas faciendi hæc omnia collectiue & perseueranter, ac longo tempore, ideòque si illi deesset adiutorium, quo posset peruenire si vellet, oporteret, vt illi deesset etiã ad seruanda singula præcepta, vel ad euitandum peccatum in particulari, & in tali, vel tali singulari occasione, inde autem optimè sequitur talem lapsum ex defectu potestatis non potuisse illi ad culpam imputari: quod non ita esset in homine lapso, quia in illo coniunguntur illa duo, habere adiutorium, quo possit singula peccata vitare, si velit, & non posse diu perseuerare in vitandis omnibus longo tempore sine maiori auxilio, ideòque licet homo lapsus careat adiutorio sufficiente ad perseuerandum, nihilominus illi imputantur singuli lapsus, quia in singulis habet sufficiens adiutorium, vt singula vitare possit, si velit, vnde numquam dixit Augustinus hominem lapsum in penam originalis peccati priuari adiutorio, quo possit singula peccata vitare, si velit, sed quo possit perseuerare, vtique proximè & moraliter, ita vt sine maiori gratia possit illa potestas habere effectum perseuerandi, etiã in singulis ita sufficiat, hoc enim necessarium est vt peccatum imputetur, vt Augustinus eodem loco supponit, & in alijs passim, vt lib. 3. de lib. arbitr. cap. 18. & 19. libr. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 35. & lib. 22. contra Faust. cap. 78. Certissimum autem est homines lapsos carentes perseuerantiæ dono, in suis singulis transgressionibus verè peccare, vt etiã ex sententia Augustini ostendimus.

Ad secundum argumentum multo facilius est respondere, nam in prioribus locis loquitur Augustinus de auxilio efficaci, seu vocatione congrua, dicitque multos alios, qui vocati sunt, & non electi, carere congrua vocatione, quia cum non essent electi, Deus noluit illam præparare: cum hoc autem stat, vt habeat vocationem sufficientem, vt per se constet, si talis vocatio reuera dat posse, nec homo ideo illi resistit, quia non potest consentire, sed quia non vult, vt expresse dicit Augustinus lib. 2. de

peccat. merit. cap. 17. & de prædest. Sanct. cap. 6. Quod ergo Augustinus in primo testimonio ad Simplicianum dicit, talem esse horum vocationem, quam moueri non possent, non intelligitur ex vi vocationis, sed ex præscientia Dei, vnde facit sensum compositum, nam absolute possent, si vellent cum tali vocatione moueri, sed quia Deus præsciuit, illis non futuram congruam fuisse vocationem, ideo in præsentia Dei & in sensu composito talis fuit, vt cum illa moueri non possent, sicut Ioann. 12. de Iudeis dicitur. Propterea non poterat credere, vbi Augustinus tract. 53. Ideo ait non poterant, quia hoc Prophetia prædixerat, ideo autem prædixit, quia Deus hoc futurum esse præsciuit: quare autem non poterant, si à me queratur, citò respondeo, quia nō lebant, malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & ante Prophetia prænuñciauit ille, cui futura abscondi non possunt. Hunc ergo modum loquendi imitatur Augustinus in dicta quaest. 2. ad Simplician. & sæpe alias cum vocationem non congruam dicit esse talem vt per eam moueri non possint, vtique cum effectu, quia Deus præsciuit ita futurum.

Et simili modo cum in cap. 6. de prædest. Sanct. ait quibusdam non preparari voluntatē à Domino, subintelligendum est congruè, & sicut prænouit eos indigere, vt cum effectu conuertantur. Et similiter in cap. 8. cum dicit, qui non veniunt, non doceri à Patre, & subintelligendum est congruè, & prout sciuit, eis fore aptum vt discant. Et in hoc ponit semper occultum Dei mysterium quod quosdam sic docet, vocat, aut præparat, sicut nouit eis congruere, alios autem minime. Et in hoc eodem sensu dicit de bonor. perseuer. cap. 14. non electis ad fidem negari vnde credant, vtique quia non datur auxilium efficax, quo credant actu, cum verò addicis non adhiberi dicta, vel facta, quibus possent credere, intelligendum est de potestate, quæ reducatur in actum, seu de potestate etiã in sensu composito cum diuina præscientia, iuxta priorem expositionē. Denique quod in cap. 8. eiusdem libri ait, potestatem filios Dei fieri à Deo esse in vniuersum certissimū est, tamen hæc eadem potestas in sufficientem & efficacē distinguenda est, & priorem dat Deus omnibus, posteriorem autem dat, quibus vult, & hoc est in eius potestate & voluntate, quod ibi Augustinus affirmat, videtur enim loqui de potestate, quæ effectum faciendi filios Dei simul consequatur, & tribuat.

Et iuxta hæc facilis est responsio ad tertium, in illa enim sæpe repetita ab Augustino admiratione & insolubili quaestione, citr Deus hunc trahat, & non illum? citr iste ita suadeatur vt persuadeatur, & non alius? cur iste ita doceatur vt discat, & non alius, duo sunt distinguenda, vnum est executio, & effectus, seu discretio, prout in re ipsa euenit. Aliud est præparatio vocationis vni congrua, non vt possit tantum, sed etiã vult, & alteri non ita congrue licet sufficiens, vt possit, si velit. Illud enim prius rationem habet ex parte hominis, nimirum liberū arbitrium, quo vnus gratiæ cooperatur, alius autem cooperari non vult, & hoc non negat Augustinus, nec in hoc ponit admirationem, imò sæpe talē proponens quaestionem, prius respondet, citr dico, quia volumus, & quia nolunt, vt in dicto lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. de Prædest. Sanct. cap. 6. de spirit. & liter. cap. 34. tract. 53. in Ioann. & dicto cap. 15. de prædest. & grat. In secundo autem ponit admirationem, vt ex eisdem locis constat, & merito, quia cum diuina prædestinatio & præparatio talis vel talis vocationis antecedit voluntatē humanam, nō potest ex parte hominis reddi ratio, cur magis pro hoc tempore, quàm pro illo, in hac occasione, quàm illa huic præparetur vocatio, & non alteri, sed tantum est in voluntatem Dei referendū, vt in lib. sequenti latius dicemus. Quapropter in hac admiratione nō indicat Augustinus, vni dari auxilium sufficiens, &

22.

23. Respon-
detur ad
tertium.

Bb

non

non alteri, sed vni dari congruum, & non alteri, quod longè diuersum est. Vnde in lib. 2. de peccat. merit. capite 17. cum dixisset homines nolle facere quod iustum est, quia vel illud ignorant, & non innotescit, vel quia non fit suae per gratiam, statim subiungit, *Qua quoddam non adiuuantur, in ipsis causa est, non in Deo*, quibus verbis aperte supponit auxilium sufficiens, possuntque tam ad proximum, quam ad remotum applicari, aliter autem & aliter, nam multis per gratiam sufficientem innotescit, fitque suae, quod iustum est, & nihilominus non ita iuuantur per gratiam ut faciant, quia ipsi nolunt cooperari. & tunc licet illis satis innotescat, quod est iustum, non tamē congruē, vel licet fiat suae, adhuc tamen pro sua indispositione eis apparet difficile: possent tamen si velent, cum solo illo auxilio praeueniente iustum operari, si velent; nam auxilium cooperans illis est paratum. Alijs autem saepe nondum innotuit, quod latebat, tamen pereos stat, vt non reuelatur, & ideo auxilium saltem remotum accipiunt, licet proximam vocationem aliqui non accipiant, de qua in ultimo loco citato Augustinus loquutus est.

24.
Respon-
detur ad
quartum.

Circa quartum argumentum multi tribuunt Augustino quoddam senserit eos, qui in Scriptura obsecari & indurari dicuntur, ita deseri, vt sufficienti auxilio ad salutem, vel ad non peccandum priuentur, quia dicere solet Deum excācare & obdurare peccatorem, eum deferendo, & non adiuuando, vt habet in tractatu 53. in Ioann. Sed immerito hoc ei generaliter tribuitur: nam eodem tractatu de Iudaeis inquit, *dictum esse non poterant credere, non ex defectu potestatis, sed ex praesentia. Et infra dixit, vt nemo audeat liberum arbitrium sic defendere vt nobis orationem qua diximus, ne nos inferas in tentationem, conetur offerre: rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum.* quod vltimū verbum praesenti puncto valde considerandum est. Nam si isti obdurati carerent auxilio sufficienti ad euitanda singula peccata, excusandi essent à peccato, quia non possent vitare illud, & nemo peccat in eo quod vitare non potest, iuxta doctrinam eiusdem Augustini in locis proximè antea citatis. At haec excusatio absurda & omnino caueda eidem Augustino visa est, & merito, nam Christus de eisdem Iudaeis excācatis & obduratis dixit Ioannes 15. excusationem non habere de peccato suo, & Paulus Rom. 1. dicit Gentiles fuisse inexcusabiles & morte dignos, etiam si de eisdem dixerit esse datos in reprobū sensum, & capite 2. de homine obdurato dixit, *Tu autem secundum duritiam tuam, & impenitentem cor thesaurizas tibi iram*, &c. ergo necesse est fatēri hos non caruisse aliquo modo sufficientis auxilij. Vnde in eodem loco Augustinus post verba citata subiungit, *Audiamus Dominum & precipientem & opitulantem & iubentem, quid facere debeamus, & adiuuantem vt implere possimus.* Intellexit ergo Augustinus hanc potestatem etiam obduratis non omnino negari. Idem sumitur ex eodem Augustino libro 5. in Iulian. capite 3. vbi de eisdem excācatis Iudaeis ait, *Ita cecitas fuit Iudeis grande incredulitatis malum, & grandis causa peccati vt occiderent Christum.*

25.

Orig.
Chrysost.

Regula ergo generalis de his induratis etiam secundum Augustinum est, Deum non denegare illis auxilium sufficiens, quae etiam est communior doctrina, vt supra dixi & optime confirmant Orig. 3. Periarch. capite 1. Chrysostom. Hom. 67. in Ioann. & alij Patres, vt abibitarius dixi. Maior verò difficultas est in altera parte obiectionis de speciali exceptione Pharaonis, quia illum à peccato excusat Augustinus citato loco. Nihilomi-

nus re ipsa spectata certum videtur non posse excusari, quia non carebat sufficienti motiuo ad cognoscendum praecipitum, & libertate ad obediendum, aliā cur toties illi ex parte Dei, & sub grauissimis comminationibus praeciperetur, vt populum Dei dimitteret, & quod amplius est, ipse suis verbis fatetur peccatum suum Exod. 9. dicens, *Peccavi etiam nunc, Dominus iustus, ego autem, & populus meus impij.* & Scriptura id confirmat paulo interius, dicens, *Videns autem Pharaon, quod cessasset pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum, & ingratum est cor eius, & induratum nimis.* quae verba etiam ostendunt Pharaonem tunc liberè operatum esse, & cum potestate non facienda. Vnde in capite 10. dixit ad illum per Moysen Dominus, *Vsq̄uequid non vis subici mihi & dimitti Exod. 10. populum meum, &c. Sin autem resistis, & non vis, &c. quae omnia aperte includunt sufficientem vocationem ex parte Dei, & potestatem ex parte Pharaonis ad obediendum.* Vnde in eodem capite, ipse iterum fatetur, *Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos.* Non est ergo dubium, quin Pharaon in illa obduratione grauissimè peccauerit. & haec est communis Patrum sententia, quam latè & bene expendit Orig. supra & Chrysostom. Hom. 16. in ad Rom. vbi ait, *Pharaonem vocari Paulo vas irae, quia erat homo iram Dei accendens, per suam duritiam, quia Dei lenitatem ingentem natum, melior nequaquam euadebat, sed incorruptus manebat, & infra, neque Deus quidquam omisit eorum, quae ad illius correctionem, emendationemque facerent, nec id quidquam omisit eorum, quae ipsum perderent, omniq̄ue venia priuarent.* & in expositione Psalmi centesimo decimo octauo circa verba illa, *mercedem superbo, inter eos, qui aduersus Deum sece extulerunt, primum ponit Pharaonem, de quo ait, insolentia affert in mari rubro interit.* & similiter de illo sentit Hieronymus epist. 48. ad Sabiniā, & in epist. 110. ad Hedibiam q. 10.

Denique, vt alios omittam, etiam ipse Augustinus aliis in locis euidenter hoc docuit, nam quaestione sexagesima octaua saepe allegat ex libro octuaginta trium quaestionum dicit, habuisse Pharaonem vocationem, cui obtemperare noluit, non dicit non potuit sed noluit, vtique cum velle posset, quod per malitiam fecisse ostendit, adiungens, *sed exerceuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & misericordia debebatur, & sermone octuagesimo octauo de tempore, ex professo explicat obdurationem Pharaonis, & in principio refert, aliquos dicere intra se, Cur iniquitas illi Pharaoni imputatur, cum Dominus cor illius indurasse referatur? Ipse verò vt defendit meritò illi imputari, ait, indurationem illam, non Dei potentiam, sed patientiam induxisse. Denique ait, quoties eum Dei plaga percussit, afflictus penituit. At vbi ei remissio illa indulgentiam dedit, iterum se in superbiam elatus erexit. Et infra, Nemo cum Pagani, aut Manicheis iustitiam Dei reprehendere, aut culpae praesumat, sed certissimè credat quod Pharaonem non Dei violentia, sed propria iniquitas, & indomabilis superbia contra Dei praecepta toties fecerit obdurari. & infra ait quod Pharaon per decem plagas compulsus est facere, per primam potuisse facere, Tunc inquit, *videlicet post dimissum Hebraeorum populum, penitus Pharaon quoddiuina & euasisset eum tanta eius scelera non sustinebant, vt qui in tantis plagis nullam emendauerat culpam.**

Et quaestione 18. in Exod. dicit, *vt tale cor habere Pharaon, vt quod patientia Dei non moueretur ad pietatem, sed potius ad impietatem vitij proprij fuit.* Nec intelligit fuisse tantum vitij, quod tunc committebat, quando suo vitio tam malignè insubornatus Dei resistebat, vt ibidem subiungit, quod verò ibidem ait Pharaonem dici induratum, quia inflexibiliter

inflexibiliter resistebat, non flexibiliter consentiebat, non significat inflexibiliter, id est, necessarium, sed pertinaciter & contumaciter: vel potest etiam facere sensum compositum in ordine ad præscientiam Dei, qui præsciebat tam prauè fuisse affectum Pharaonem, ut non esset flectendus omnibus illis signis, & nihilominus illa fieri voluit, qui eum obdurandum præsciebat, & permittebat, & quæst. 24. ita non tantum signa à suis incantatoribus facta, fuisse occasionem Pharaoni obdurationis suæ, sed etiam patientiam Dei, quia illi interdum placebat, ubi expe-
pendo verbum placebat, nam aperte supponit culpam in resistentia Pharaonis, quam statim vocat perseverantiam in malo, & adducit illud Roman. 2. Ignoras, quia potentia Dei ad penitentiam te adducit, & autem secundum duritiam tuam, & impenitentem cor thesaurizas tibi iram in die iræ. intelligens hoc ipsum accidisse Pharaoni, ac subinde peccasse, non enim thesaurizatur ita in die iræ, nisi aggrauando & multiplicando peccata, & quæst. 29. ponderat illa verba Exod. 8. Ignoravit Pharaon cor suum, quibus significari vult voluntate sua libera id fecisse, quia hæc est, inquit, radix vitiorum.

Quid ergo dicendum ad verba illa propositionis 62. in epist. ad Roman. In primis dici potest Augustinum alius in locis retractasse illam sententiam. At obstat, quia lib. 1. Retract. cap. 23. quædam alia ex illo libro corrigi, & hoc taceret, vnde virtute confirmat. Imò eandem propositionem 62. recognoscens approbat quod dixerat, obdurationem esse poenarum præcedentium peccatorum. Refert tamen ibi se dixisse per obdurationem relinquere Deum hominem ut male operetur, quomodo autem, aut quantum illum derelinquat, & an obduratus malè operetur, ita ut ei imputetur, nec ne, ibi non explicat, sed nihilominus dicendum est, quidquid sit de sensu illius loci, alia, quæ plura sunt, & magis elaborata, præferenda esse, præsertim, quia librum illum super ad Romanos scripsit initio suæ conversionis, antequam esset Episcopus, & non magna diligentia, sed prout fratribus interrogantibus respondendo occurrebat, ut ipse dicit dicto cap. 23. lib. 1. Retract. quod autem ibi verbum illud non emendauit, potuit casu & per inaduertentiam accidere.

Addo verò si omnia verba Augustini pensentur, aliquam fortè posse admitti non impossibilem interpretationem: cum enim dixisset obduratum esse cor Pharaonis, eamque obdurationem fuisse ex iudicio Dei retribuentis incredulitati eius debitam poenam, subiungit, non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quando quidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quare dignum se præbuit cui cor obduraretur priori infidelitate. Ex his ergo verbis colligo illam impotentiam obtemperandi, de qua loquutus est Augustinus, non fuisse absolutam, nec ex desertione auxilij diuini, sed fuisse compositam, & ex suppositione infidelitatis, & incredulitatis. Dum enim Pharaon in sua incredulitate persistebat, non poterat obedire Deo præcipienti dimittere populum suum, ut sibi sacrificaret. Quomodo enim obediret ei, in quem non credebatur? quia ergo erat in sua incredulitate obduratus, & obfirmatus, illa dispositione supposito non poterat obedire. Non erat autem ita destitutus auxilio ad credendum si vellet, quin infidelitas ei ad peccatum imputaretur, quia re vera sufficienter vocabatur, saltem ut posset attendere magnitudinem signorum, & non ponere obiectiones maioribus auxilijs internis Dei. Et ideo infidelitas illi sine dubio culpabilis in eo fuit, tamen illa supposita necessitate quadam saltem morali sequebatur inobedientia circa præceptum dimitti populum, & ideo dixit Augustinus non potuisse obedire, cum esset obduratus priori infidelitate.

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

Dices: hoc non satis fuisse, ut illa inobedientia Pharaoni non imputaretur ad nouam culpam, quia suppositio illa libera erat, & liberè durabat, potuissetque illam Pharaon tollere, si voluisset: talis autem suppositio non excusat à noua culpa actum prauum subsequenter, etiam si necessarid ex illa sequatur: ut licet ex praua intentione finis necessarid sequatur acceptatio vni medijs, etiam praua, non excusatur à noua culpa talis electio, vel acceptatio, quia semper est in potestate hominis talem intentionem tollere.

Respondetur hoc non esse certum, sed sub controuersia, aliqui enim putant in subsequenti actu non esse nouam culpam, sed totam ponendam esse in ipsa intentione, & in perseverantia in illa, & potuit Augustinus in illo sensu loqui, quæ alia questio non est pertinet ad punctum de sufficientia auxilij, quia non obstante illa impotentia, & illo genere excusationis poterat Pharaon habere sufficienti auxilium saltem temore ad credendum, & consequenter ad obediendum. Deinde dici potest, cum Augustinus ait non imputari ei, quod tunc non obtemperarit, non ideo dixisse, quia non fuerit dignus speciali poena propter illam inobedientiam, cuius contrarium alijs locis docet, sed quia attendendo ad radicem, & causam inferentem quandam necessitatem non obtemperandi, illa erat tota ratio talis culpæ, & ratione illius reliqua imputabantur.

Quinta obiectio fuit ab illo axiomate, Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso, de quo supra cap. 2. dictum est, intelligendum esse non solum de desertione quoad habitualem gratiam, sed etiam quoad actuale auxilium. Et in primis ex illo intet principio accepimus, hominem priusquam deserat Deum, habere ab ipso auxilium sufficienti, ut possit ipsum non deserere, quia si prius homo careret auxilio sufficienti, eo ipso esset desertus, nec verè dici posset deserere Deum, cum in eius potestate non esset ad illum conuerti, vel illi obtemperare: deserere enim dicit liberum recessum ab eo, non est autem liber recessus, ubi potestas accedendi deest: hæc autem potestas est per auxilium sufficienti, ergo necesse est ut homo priusquam deserat, tale habeat auxilium. Vnde illa propositio quatenus formaliter negatiua est, regulam continet infallibilem quod Deus quoad auxilium sufficienti, non deserit eos, qui ipsum non deserunt, quia hoc est, quod formaliter in illa pronuntiatur, & ideo ad veritatem opus est necessarium, & quia duæ negationes virtute affirmant, ibi etià continetur affirmatio, quod Deus de se omnibus præbet auxilium sufficienti. At verò alia affirmatio quæ ibi etiam videtur virtute inclusa, nimirum Deum deserere hominem, qui prius ipsum deserit, intellecta de actuali desertione, non est ita vniuersaliter infallibilis in omni genere desertionis, aliter enim vera est in desertione per ablationem gratiæ habitualis, aliter in desertione per negationem actualis auxilij. Nam in priori desertione infallibilis regula est, Deum deserere per ablationem gratiæ habitualis eum, qui per mortale peccatum ipsum deserit, quia peccatum mortale opponitur tali gratiæ, & ideo lege certa statutum est, ut qui deserit Deum peccando mortaliter, deseratur ab ipso, amittendo charitatem, ac filiationem diuinam, & cum proportionem qui deserit Deum per infidelitatem, seu hæresim, deseritur per ablationem habitus fidei, & in spe similiter proportionem: sed, ut dixi, non est hic sensus intentus in illa proportionem, sed de actualibus auxilijs.

Vterius ergo distingui potest illa propositio de desertione quoad auxilium concomitans, Distingui-
vel præueniens, & de utroque intellecta est a Pa-
tribus, & estque verissima, nam verumque au-
xilium desertione

Solutio.

28.
Responde-
tur argu-
mento quia
to, quod
Deus nomi-
nem deserit,
nisi prius de-
seratur ab
ipso.

29.

B b 2

xilium

quoad auxilium concomitans, & praeueniens.

August. Concl. Trid. De auxilio concomitante quid

xilium Deus de se homini offert; ideoque si actu non dat, in homine est causa, ut dixit Augustinus 2. de peccat. merit. capite decimo septimo, Tridentinū sessione septima, capite tertio. Primò ergo intelligi potest illud principium ad concomitans, siue sit per modum gratiae actualis specialiter adiuuantis, siue per modum concursus. Nam, ut supra docui, de hoc etiam auxilio verum est, Deum de se paratum esse ad tribuendum illud. Vnde fit ut nemini actu negetur, nisi per ipsum stet, ac proinde neminem, quoad hoc auxilium, deferere Deum, nisi quia ipse deserit Deum. Duobus autem modis intelligi potest, Deum non dare hoc auxilium. Primò, quia nec actu dat, nec paratus est illud dare. Secundò, quia licet Deus de se velit dare, nihilominus actu non dat. Prior modus, absolute loquendo, non habet locum, ut dixi, quia Deus de se paratus est ad iuuandum omnes, si tamen contingat hominem carere auxilio praeueniente & excitante necessariò ad operandum, Deus pro tunc non erat expositus ad concurrendum cum illo, quia ille non habet potentiam proximam ad operandum, & Deus non offert suum actuale auxilium, nisi supposita potentia sufficiente ad operandum, ut in omnibus etiam causis secundis manifestum est. Tunc verò homo caret tali auxilio praeuenienti, & quoad illud deseritur, quia ipse deserit Deum, ut statim dicemus; & ita de primo ad vltimum etiam caret concomitante auxilio, & quoad illud etiam deseritur, quia prius ipse deseruit Deum aliqua culpa, propter quam praeueniente caret, ac priuatus est.

Posterior autem modus locū habet in homine iam praeuenio per auxilium sufficiens, qui est proximè potens ad operandum, si velit: quoties autem actu non operatur, Deus illi non praebeat actu adiuuantem, seu cooperantem gratiam, aut concursum. Radix autem & causa huius negationis etiam est ex parte hominis, nam cum Deus de se sit expositus ad iuuandum, ideo non actu iuuat, quia per hominem stat, vnde quoad hoc etiam est infallibilis regula, Deum deferere hominem, non conferendo illi talem concursum actualem, quia homo quodammodo deserit ipsum non cooperando gratiae eius. Hæc verò desertio per se non extenditur ad futuras operationes, vel tempora, sed tantum est pro eo tempore & momento, in quo homo non operatur, nam licet tunc homo non consentiat, Deus paratus manet ad iuuandum illum postea, si consentire velit, & ideo illa non est propria desertio, sed mera negatio præsens auxilij; & ita existimo intelligenda esse verba Prosperi ad obiect. Vincent. in 15. *Nemini Deus correctionis admittit viam, nec homini possibilitate despoliat, quia qui se a Deo auerit, ipse & velle quod bonum est, & possibile sustulit.* quod verbum vel in sensu composito intelligendum est, quia dum vult male operari, non potest conuertere, vel cum hac limitatione, quantum est de se, nam ex parte Dei nunquam aufertur possibilitas, vnde Prosperus dixerat.

Prosper.

30.

Difficultas. Dices in hoc concursu, vel adiutorio actuali, vel cooperante, simul cooperantur Deus & homo, ut præcedenti libro dictum est; ergo etiam negatio influxus simul est ab utroque: ergo non magis potest tribui homini, quod Deus illi negat concursum, quia ipse deserit Deum, suam negando cooperationem, quam è contrario, quia ex neutra parte est prioritas. Et confirmatur, quia alias quando homo operatur assentiendo gratiae excitanti, dici etiam posset Deum iuuare hominem, & cooperari cum illo, quia ipse suum influxum tribuit, quia oppositorum eadem est ratio:

consequens autem non potest admitti, alias adiuvans gratia esset pedissequa liberi arbitrij, & influxus Dei esset posterior natura, quam influxus causæ secundæ, quod est impossibile, ut supra viduum est.

Respondetur ad priorem partem negando consequentiam, quia licet in ipso actuali influxu cooperante Deus & homo simul influant & tempore, & naturā, nihilominus Deus antecedenter offert suum adiutorium, & ex parte suæ voluntatis ita est paratus & expositus ad concurrendum & iuuandum, ut solum expectet cooperationem hominis ad actualiter influendum, & ideo negatio actualis influxus non illi, sed homini merito tribuitur: nam Deus ex se vult concurrere & adiuuare, non tamen absolute, sed sub conditione, si per hominem non steterit, quæ conditio non impletur, & quod non impletur, homo in causa est, non Deus. Vnde licet inter illas negationes non sit propria causalitas, & consequenter nec propria prioritas naturæ, propriè tamen esse potest una ratio alterius, ideo enim Deus non influit actu, quia ex parte hominis non completur necessaria conditio. Et quia quod in tempore Deus non facit, vult etiam non facere, ideo ab æterno habuit voluntatem absolutam non inuandū eum, qui non se adiuuat, & hoc est deferere illud quoad hoc auxilium. Hæc autem posterior voluntas est consequens ad præsentiam futuræ existentie, vel negligentie ex parte hominis, & ideo non est contraria priori voluntati antecedenti, nec est sine causa, seu ratione ex parte hominis.

Vnde non est eadem ratio de carentia actionis, quæ de actione ipsa, nam ad non influendum homo sufficit, & ita potest esse proxima ratio, ob quam Deus non influit, & potest inter illas negationes intelligi aliqua prioritas saltem rationis cum fundamento in re, quæ in præsentia sufficit. Secus verò est in positiua actione, in qua & causa secunda à prima, & liberum arbitrium à gratia essentialiter pendunt, & nullo modo est causa illius, & ita nec est prior tempore, nec naturā, nec intelligi potest in aliquo signo operatio hominis sine concursu Dei, licet neque hic præcedat cooperationem hominis, sed sunt omnino simul. Et ita ad confirmationem negatur sequela, quia non est eadem ratio in negatione actionis, quæ in ipsa actione, ut declaratum est, quia negatio est imperfectio, actio verò perfectio, & ideo non requæ pendente à Deo, sed bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu; sic ergo in auxilio comitante axioma illud verificari potest, etiam si Deus de se nunquam homini deneget auxilium sufficientis.

Venit ad auxilium praeueniens, de quo positimè Augustinus loquitur: hoc autem auxilium (ut supra dixi,) non est nisi excitans, quod potest esse vel congruum, seu efficax, vel incongruum, & tantum sufficiens. De quo priori non possumus hic exactè dicere, quia nondum quid illud sit, vel quomodo detur; declarauimus, & ideo possumus punctum hoc in librum sequentem remittere. Quantum verò ad soluendam obiectionem, dicimus in primis dictam sententiam Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab ipso, non habere locum generaliter in vocatione congrua, seu gratia praeueniente efficaci, quia sæpe Deus non dat illam, licet ex parte hominis culpa non præceperit, ut quintum argumentum, ad quod respondemus, & inductio de Angelis & Adamo probant. Idemque est in omni prima vocatione, quæ omne peccatum antecedit, & nihil.

nihilominus est inefficax. Dicunt verò aliqui, saltem in homine lapsò semper illam posse carentiam originali culpæ attribui. Veruntamen etiam id dici non potest, quia homines lapsi non possunt semper dici carere hoc auxilio efficaci, propter peccatum originale, nam semper post illud remissum, imò post longum tempus iustitiæ & sanctitatis cadit homo in peccatum mortale, & non recipit auxilium efficax ad vitandum illud: ergo non est necessarium ut præcedat desertio Dei ex parte iusti, ut non detur ei hoc donum. Et ratio est, quia nemini est debitum ex iustitia propter opera priora, & magis à priori ratio est, quia Deus satis prouidet homini per auxilium ex parte sua efficacem, & ab ipso homine sit in efficacem, ut suprà dictum est.

Deinde dicimus negatiuam propositionem virtute inclusam in illo dogmate intellectam de actuali desertione Dei quoad hoc auxilium non esse necessarium, nec generaliter veram, quia sapientissime Deus efficaciter vocat & trahit homines perditissimos, qui prius ipsum deseruerunt, etiam pertinacissimo, & obdurato corde, quia, ut Augustinus dixit, efficax gratia à nullo duro corde rejicitur, quia ad hoc datur ut cordis duritia penitus auferatur, nec cogitur Deus ad non dandam hanc gratiam desertori cuiunque, quando & quomodo voluerit, quia nec vlla lege sese ad hoc obligauit, nec repugnat potentia, vel bonitati eius, imò in hoc maxime ostendit gratiam suam, qua vsus est cum Nabuchodonosor Dan. 4. & non cum Pharaone Exodus. 14. sed in simili ferè causa vnum efficaciter vocauit, alium minime, planè ad ostensionem gratia suæ, ut Augustinus libro de Prædest. & grat. capite 15. & 16. accuratè expendit. Nihilominus addimus in sensu, (vita dicam,) potentiali veram esse illam propositionem negatiuam, quia qui Deum offendendo deserit, de se dignus est, ut priuatur cogitatione congrua, & efficaci, & similiter qui sapienter resistit sufficientibus vocationibus Dei, non meretur efficacem accipere. Et de facto verissimilimum est, Deum sæpe hoc modo deserere eos, qui se deserunt, ut sumitur ex Augustino dicta quæst. secundo ad Simplician. epistola 105. & alijs plerisque locis. Vnde hoc totum potest in illo dogmate comprehendere, crediderimque ab Augustino & Patribus etiam esse intentum, & hæc videri possunt satis ad responsum quinti argumenti, quia non oportet dogma illud de sufficienti auxilio intelligere, aut in eo etiam verum esse, cum de auxilio efficaci tam concomitante, quam præueniente verissimè & sufficientissimè intelligatur, & ex mente sanctorum Patrum explicatur.

11. Nihilominus tamen etiam de auxilio sufficienti intellectum illud dogma quoad affirmationem in illo inclusam potest verum sensum habere, si Deus neminem deserentem se omni auxilio sufficienti priuet. Nam, ut suprà diximus, auxilium sufficiens dupliciter datur, scilicet proximè & remotè. Item auxilium quod remotè sufficit, necesse est, ut ad aliud aliud proximè sufficiat, quo mediante remotè dicatur ad aliud sufficere, vnde etiam sit, ut in talibus auxilijs perueniendum necessario sit ad aliquod primum quod sit proximè sufficiens ad primum medium, seu opus, aut effectum necessarium ad salutem, quæ omnia ex dictis satis constant. Dico ergo in primis, quandiu homo in hac vita ratione vtitur, & liberè operari potest, etiam milies deseruerit eum, nunquam ita deferi, ut non possit à peccando cessare, & quodlibet peccatum in particulari occurrens moraliter euicare. Ratio est, quia nec peccatum præsens excusationem habet

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

propter præcedentia, nec posset imputari, si homo non haberet sufficiens auxilium, quo illud possit vitare; ergo in hac vita nunquam destituitur homo tali auxilio, occurrente occasione vitandi peccatum, aut seruandi præceptum. Consequentia clara est, vtraque autem præmissa probata est latè suprà tam Scripturâ, quam doctrinâ Augustini, & videri potest Ballarm. libro secundo de grat. & libero arbitrio, capite septimo. Vbi addit hoc auxilium interdum posse esse immediatè sufficiens ad non peccandum, aliquando verò solùm mediatè, vtique intercedente oratione.

33. Sed addo in primis tunc necessarium esse, ut detur auxilium immediatè sufficiens ad orandum. Vnde vterius dico illud auxilium sufficiens ad orandum, esse etiam immediatè sufficiens ad quietandum peccatum pro eo tempore, vel momento, quo fit oratio, respectu verò temporis futuri, seu ad perseuerandum in victoria importunæ, aut continuæ tentationis, erit tantum remotum: per orationem autem infallibiliter impetrabitur auxilium proximè sufficiens pro futuro tempore, perseuerante etiam oratione, si oportuerit. Quoad hoc ergo auxilium necessarium ad vitanda singula peccata, non procedit illud principium quatenus affirmat, Deum deserere eum, qui se deserit. Et ratio à priori est, quia licet homo deserendo Deum, ex se mereatur deseriri in futurum etiam in singulis occasionibus peccandi, nihilominus, quia homini concessit totum huius vitæ tempus, ut in eo possit salutem consequi, & peccata vitare, ideo ex se nunquam negat auxilium in singulis momentis sufficiens, ut nunquam peccator dicere possit, per Deum abesse, Ecclesiast. 13.

Posito verò hoc auxilio ad non peccandum, in eo continetur remotè auxilium sufficiens ad totam salutem, quia si homo cum præsentibus auxilijs faciat, quod in se est ad vitanda noua peccata, semper recipiet maiora auxilia, quibus ad remissionem præcedentium, & ad perseuerandum in futurum possit disponi, si velit, iuxta superius dicta, Et ita etiam quoad hanc partem non habet locum illa pars affirmatiua dicti axiomatis. Nihilominus tamen, quia sæpe homo malè vtitur illo auxilio ad non peccandum, ideo priuatur vberioribus auxilijs proximè sufficientibus ad fidem, vel alia propinquiora opera salutis, ut suprà etiam ostendimus. Et hæc verificatur etiam illa pars affirmans quoad auxilia sufficientia proxima ad salutem, vel ad perseuerandum sine peccato, vel ad remissionem præcedentium. Adhibenda verò semper est limitatio suprà posita, ut hoc intelligatur quantum est ex merito & in dignitate deferentis Deum, nam licet sæpe Deus eo rigore cum peccatoribus vtatur, non verò semper & infallibiliter, nulla enim absoluta lex de hoc lata est, sed suæ misericordiæ & liberæ voluntati hoc Deus reseruauit, sicut in priori puncto diximus. Addi etiam potest, licet Deus non deserat hominem abutentem prioribus auxilijs, quoad auxilia simpliciter necessaria: deferere autem sæpe quoad vberiora etiam intra latitudinem sufficientium, iuxta doctrinam Gregorij libro 11. moral. capite quinto, & Hom. 11. in Ezech.

34. Ad sextum & vltimum caput & testimonium Augustini responderetur, licet interdum Augustinus exponat illa verba Pauli, Deus vult omnes homines saluos fieri, non de omnibus hominibus simpliciter, sed alijs modis, non ideo id fecisse, quia putauerit nullo modo velle Deum omnium hominum salutem, sed ut indicaret non eodem modo velle omnes homines saluare, sed quosdam singulari electione, Pauli.

Bb 3

& pro-

Deus vult
omnes homi-
nes saluos
feri.

& proposito efficaci velle saluare, & ideo etiam secundum hanc voluntatem interpretari voluit verba Pauli, & consequenter ad illam distributionem omnium hominum explicare. Nihilominus tamen in alijs locis, præsertim de spirit. & lit. capite 33. fatetur Deum ex se velle omnes homines saluare, & ita exponit verba Pauli, vt supra vidimus. Cum ergo in alijs locis indicat quosdam non saluari, quia Deus noluit saluare, in primis verbum illud noluit, purè negatiuè & de sola negatione efficacis voluntatis, seu electionis intelligendum est, ita vt non sit sensus aliquos carere sufficienti auxilio salutis, quia Deus de se absolute voluerit illos non saluare, sed sensus sit, quia aliquos non elegit voluntate absoluta, ideo non præparasse illis auxilia salutis efficacia & congrua, de his enim illa loca intelligenda sunt, cum quos stat, vt omnibus media sufficientia ex antecedente voluntate saluandi omnes, præparauerit.

CAPVT XIX.

Primum auxilia sufficientia omnibus hominibus equaliter conferantur ex parte Dei, vel vnde eorum varietas, seu inaequalitas oriatur.

Diximus auxilium sufficiens omnibus conferri, superest, vt breuiter explicemus quomodo distribuatur, id est, an ex parte Dei omnibus inaequaliter detur, & vnde contingat, varijs modis & inaequalibus conferri. Loquimur autem de auxilio sufficiente: nam de comparatione illius cum efficaci, & cur quibusdam detur auxilium efficax, verò tantum sufficiens, in libro sequenti dicendum. Deinde si de solo euentu, vel de facto ageretur, res esset facillima, & extra controuersiam inter eos, qui Scripturam & fidei principia admittunt, quia euidentissimum est de facto non dari omnibus etiam reprobis æqualia auxilia sufficientia, sed alijs maiora, alijs minora, vt res ipsæ manifestè ostendunt. Dicit enim

Matth. 11. Christus Matth. 11. Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ sunt factæ in te, in cilicio & cinere penitentiam egressi. Erat ergo auxilium illud de se sufficiens, & in Iudæis fuit tantum sufficiens, quia illi restiterunt, & in hoc grauiter peccarunt, & tamen illud non est datum Tyris, nec Sidonijs, nec etiam alijs gentibus, nec æquale, sed longè minus. Vnde etiam legimus Act. 14. & 17. Deum permisisse gentes ingredi vias suas, & tempora prioris ignorantie despexisse, non quia sine auxilio sufficiente gentes reliquerit, sed quia longè minora auxilia sufficientia eis tribuerit, quam Iudæis, iuxta id Psalm. 147. Non fecit taliter omni nationi. & Rom. tertio Quid ergo amplius Iudæo est? aut quæ utilitas circumcisionis? multum per omnem modum.

Psalm. 147.
Rom. 3.
2. Post aduentum etiam Domini nostri Iesu Christi eius gratia non omnibus gentibus est equaliter applicata, alijs enim citius, alijs tardius prædicatum est Euangelium. Et in Actis Apostolorum legimus volente Paulo ire ad vnam gentem, prohiberi esse à Spiritu sancto, & ad aliam esse missum, Act. 16. nunc etiam maiora gratiæ auxilia dantur fidelibus Christianis, quam olim darentur gentibus, vel Iudæis, vt ex illo primò Timoth. quarto: Qui est Saluator omnium hominum, maxime fidelium. Colligit eleganter Prosper libro secundo de

vocat. gent. capite 31. aliàs 10. dicens, Adiciendo autem, maxime fidelium, ostendit esse partem generis humani, quæ merito fidei diuinitus inspiratæ ad summam, atque æternam salutem specialibus beneficijs prouocatur, in quibus verbis de prædestinatis, ac subinde de efficacibus auxilijs loqui videtur, tamen negari non potest, quin etiam hi, qui ex Christianis non saluantur, specialibus beneficijs præmouentur, licet ad effectum non perducantur, recipiunt ergo illi maiora auxilia sufficientia, quam infideles, & in rigore verborum Pauli sub illis ad præparantur, qui vltius subiungit capite 32. In ipsiusque fidelium populi non eadem omnibus, nec paria, (vtique auxilia) conferuntur. & hac ratione, ceteris paribus, Christiani, qui damnantur, censentur grauiori iudicio & condemnatione digni, quia maioribus auxilijs restiterunt, & inter Christianos ipsos maiori pœna sunt digni, qui pluribus auxilijs præuerti damnati sunt. Itaque de facto ipso, seu de auxiliorum sufficientium non solum comparatione efficacium, sed etiam inter se de inæqualitate nulla est controuersia. Deradice autem & causa huius varietatis quæstio agitur.

Dixerunt ergo Semipelagiani, Deum quantum in se est, omnibus æqualiter providere, & de se paratum esse ad danda omnia æqualia auxilia sufficientia, ex parte autem hominum prouenire, quod alijs maiora, alijs minora recipiant, vt Didericus latè referunt Prosper in Epist. ad Augustinum, & Hilarius in alia Epist. ad eundem Augustinum. & idem Augustinus Epistola 106. & 107. & libro de prædest. Sanctorum capite primo 3. potestque sententia hæc aliquo modo fundari in verbis dipient. 6. Pusillum & magnum ipse fecit, & equaliter est illi cura de omnibus. quod maxime videtur de supernaturali prouidentia intelligendum. & ratio ubi insinuat, quia sicut Deus æqualiter est creator omnium, ita etiam decet bonitatem eius, vt sit æquè omnium Saluator. Item, quia, vt ibidem præmittitur, non subtrahit personam cuiusquam Deus, id est, non est acceptor personarum Deus, vt etiam Act. 10. & sæpe in alijs locis Scriptura dicitur: esset autem acceptio personarum & irrationabilis discretio, seu electio, si Deus hominibus ex parte sua omnino æqualibus, & in originali peccato æquè nascentibus, gratiæ auxilia inaequaliter distribueret sine vlla causa, vel ratione ex parte illorum.

Secundo videtur huic sententiæ multum fauere Dionysius capite 9. de coelest. Hicarch. ubi non ex parte Dei, sed ex parte hominum oriri sentit, quod quidam magis, alijs minus à Deo illuminantur, ipsa (inquit) lucis participatio pro suscipiendum meritis varia sit, scilicet vel magna, obfcura, vel lucida, cum tamen radius ille diuinus, vnus ac simplex sit, eodemque modo se habeat super omnia semper explicitus. Item Cyprian. Epist. 59. aliàs libro 3. Epist. 8. sic ait, esse apud omnes siue infantes, siue maiores natu, vnam diuinæ misericordie equalitatem, sed illic equalitas diuina & spiritalis exprimitur quod pares & æquales sint omnes homines, quando à Deo semel facti sunt. & infra, cum Spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate atque indulgentia paternæ equaliter omnibus præbeatur: nam Deus vt personam non accipit, si neque aetatem, cum se omnibus ad celestis regni consequutionem equalitate librata præbeat patrem. & Epist. 76. ad Magnum p. 2. aliàs lib. 4. epist. 7. Si dies (inquit) omnibus equaliter nascitur, essi sol super omnes pari & equali luce diffundatur, quanto magis Christus sol & dies verus in Ecclesia sua lumen æternæ vite pari equalitate largitur. Et infra inducit exemplum Manna, quod ab omnibus æqualiter colligi poterat, sic enim ait, Spiritus gratiæ minus sine amorum discretionem, seu acceptationem personarum

nam super omnem Dei populum equaliter effundi. Denique D. Augustinus in id Psalm. 45. Deus in medio eius non commouebitur, ait: Quid est, Deus in medio eius hoc significat, quod aquus est omnibus Deus, & personas non accipit: quomodo enim illud quod in medio est, paria habet spacia, ad omnes fines, ita Deus medius esse dicitur equaliter omnibus consulens.

Reprobatio Nihilominus hæc Malsiliensium sententia ab Augustino, Prospero & alijs Patribus & Concilijs reprobata est, ut in fide erronea, quia verò in ea multa continentur, quæ non aequè falsa, vel etiam non omnia falsa sunt; ergo per partes oportet illa discernere, & pretiosum à vili, seu veritatem ab errore separare. Primum ergo supponimus, quod dictum iam est, Deum omnibus modis auxiliium, nullo excepto, ex parte sua sufficientem gratiam offerre, paratūque esse ad dandum omnibus auxiliū supernaturale sufficiens, & illuminandum omnes si ipsi gratiæ Dei obicem non posuerint. Hoc latè probatum est in superioribus, & denuò id conuincunt testimonia Patrum proximè allegata; in hoc ergo non errant Semipelagiani, nec illis in hoc Augustinus contradixit, vt ex dictis in superioribus constat. Secundò nihilominus dicendum est rationem varietatis & inæqualitatis huius sufficientis auxiliij in diuersis temporibus, locis, seti nationibus, aut personis, non posse ex parte hominum seu ex libero arbitrio sufficienter assignari.

Conciliatio Has suas assertiones, (interponendo etiam veluti huius fundamentum,) tamquam certissimas definitiones tradit Prospero libro secundo de vocat. gent. capite 30. alijs 10. dicens, Commendamus, vt, cum de gratia profunditate & altitudine disputatur, tribui illis saluberrimis & veratissimis definitionibus finis intenti, quarum prima proficitur æternum & proprium esse diuinæ voluntatis, vt omnes homines salui fieri velit, & in agnitionem veritatis venire. Alia simul prædicat, omnem hominem, qui saluus fit, quique in agnitionem veritatis venit, Deo auxilio iuari ac regi, vtque in fide per dilectionem operatur, permaneat, custodiri. Tertiò verò temperanter & sobriè protestatur, non omnium voluntatum Dei comprehendere posse rationem, & multas diuinorum operum causas ab humana intelligentia esse subditas, vt cum in temporibus & nationibus, in familijs, in paruulis, in nondum natis, & gentijs, quædam aut variè, aut insigniter gesta esse noveruntur, non ambigamus ea ex illis esse, quæ iustus & misericors Deus in hoc transitorio sæculo noluit sciri. Deinde postquam capite trigésimo primo primam propositionem modo à nobis supra explicato confirmauit, in trigésimo secundo confirmat suam tertiam & nostram secundam assertionem, tum ex effectibus, quia etiam infidelibus populis non omnibus patriæ & similia conferuntur auxilia, & ante omnia meritorum pondera dissimillima diuinorum mensura est numerum. quæ varietas non potest nisi in liberam Dei voluntatem referri. Tum ratione, quia non possumus hanc diuersitatem graduum causis aptare meritorum, cum totius boni meriti principalis causa sit gratia, de cuius operibus sumitur, quicquid in singulis probabile reperitur.

Distinguitur Vt autem distinctius veritas hæc declaretur, & confirmetur, possumus nonnullos huius inæqualitatis & varietatis sufficientis gratiæ modos distinguere, & in singulis quid in solam diuinam voluntatem, quid verò in humanam referri possit, agnoscere. Potest autem hæc varietas spectari, vel inter singulares personas, vel in ipso humano genere in diuersis temporibus, seu ætatibus Ecclesiæ, vel in diuersis mundi partibus, & prouincijs in eodem tempore & statu Et.

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

clefiæ. Primum ergo inter personas inuenitur inæqualitas, quia ad quosdam diuina illuminatio supernaturalis, & interna vocatio proxima ad fidem nunquam pertingit, nec per auditum, nec per inspirationem internam: ad alios autem peruenit, & actu confertur. Vtrumque membrum per se satis patet, experientiaque comprobatur, & in superioribus auctoritate confirmatum est; huius ergo discriminis ratio, in his, qui tale auxilium non recipiunt, ex parte illorum reddenda est, tam quia est defectus rei maximè necessariæ ad salutem, qui non à Deo, sed ab homine prouenit primario: tum quia est poena quædam, quæ supponit in homine culpam, tum denique, quia non est contra gratiam Dei, sed in fauorem eius, vt ostendatur de se omnibus communicari. Et hoc etiam in superioribus latè probatum est; in alijs verò quibus tale auxilium actu confertur, prima ratio non ex illis, sed ex Deo sumenda est, & ita in vtrisque completur sententia Domini, dicentis, Perditio tua ex te, tantummodo in me auxilium tuum. & in hoc in primis errarunt Semipelagiani, qui non minus causam recipiendi à Deo primum auxilium gratiæ ponebant in bono vsu liberi arbitrij, quàm carentiæ illius in malo vsu; decepti verò sunt, quia homo per se sufficit ad ponendum obstaculum auxilio Dei, non tamen ad promerendum illud. Imò in statu naturæ lapsæ ratione peccati originalis illud demeretur quantum est de se, & ideo quando illi datur, gratis & ex solo Christi merito confertur, quod non solum de primo auxilio efficaci, sed etiam de sufficiente intelligendum est, vt iam dicam.

Potest enim vterius hæc inæqualitas inter singulares personas inueniri, etiam in his, qui supernaturale auxilium sufficiens actu recipiunt; nam quidam per illum tantum recipiunt posse, alij recipiunt etiam velle; vt Augustinus frequenter loquitur. Quod discrimen non est, per se loquendo; inter auxilia sufficientia, de quibus nunc tractamus, sed est inter auxilium sufficiens & efficax, nam auxilium quod dat posse, est tantum sufficiens, aliud autem dans velle, est efficax. Regulariter autem credibile est illud, quod est sufficiens, efficax, etiam in ratione sufficientis esse maius; & efficax, an verò super necessarium sit, postea videbimus. In his ergo, in quibus auxilium est efficax, causa prima & principalis est voluntas diuina; quomodo autem id etiam ex libero arbitrio pendeat, in libro sequenti tractandum est; de alijs verò in quibus est tantum sufficiens, duo distinguenda sunt, vnum est, habere tale auxilium, aliud est, quod sit tantum sufficiens. hoc posterius habet rationem ex parte ipsius hominis nolentis vt tali auxilio: ex parte autem Dei non habet propriam causam per se & positiuam, sed tantum permissiuam, quia non vult dare maius, vel congruentius auxilium, quod pro sua voluntate, sine peculiari causa ex parte hominis facere potest: non facit autem Deus vt illud auxilium sufficiens quod de facto præstat, sit inefficax, sed hoc facit homo vt latè in superioribus ostensum est.

At verò illud prius, scilicet habere, seu recipere tale auxilium (loquendo de tota serie auxiliorum sufficientium, illaque ad primum reducendo,) non habet causam ex parte hominis, sed solum ex parte Dei & Christi, quia illud auxilium etiam si sit tantum sufficiens, est vera gratia prima, & ideo nullum meritum, vel rationem habere potest ex parte hominis, vt contra Malsilienses sæpissimè Augustinus argumentatur, vrgens illud Rom. 11. Si autem gratia, non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia. Hoc enim non minus procedit de auxilio suffi-

Semipelagianorum error.

Differat auxilium sufficiens, & efficax.

Rom. 11.

cienti, quàm de efficaci, quia auxilium præueniens est vera gratia, etiam si illi resisti possit, & interdum resistatur, ac proinde sit tantum sufficiens, ut aperte colligitur ex Concil. Trident. & Senonienf. locis suprà citatis. Quapropter, etiam si comparatio fiat inter duos, quorum vnus nec proximè vocatus fuit ad fidem, alius verò vocatus fuit, sed non consensit, nihilominus dici non potest, hunc fuisse alteri prælatum in tali vocatione propter merita sua, vel propter aliquam bonitatem in ipso inuentam, magis quàm in alio, sed ratio tota in Dei voluntatem remittenda est. Nam licet fieri possit, ut is qui vocatur, sit minus malus, quàm alius, & ideo ratio aliqua sumi posse videatur ad eum modum quo Paulus dixit primâ Tim. 1. *Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci.* Sicque peccatum ex ignorantia dicitur esse remissibilius, quàm peccatum ex malitia; nihilominus hæc ratio non est propriè motiua, nec causa talis gratiæ, sed tantum minus impediens: nec est generalis, nec propria, nam Deus interdum vocat duriores, & non eum, qui minus peccauit, & interdum vtrumque, aliquando neutrum; ergo signum est hæc facere secundum consilium voluntatis suæ, per altissimas suæ prouidentie rationes, quas humana fragilitas inuestigare non potest, nec debet. Vnde si aliquando potius vocat eum, qui ex ignorantia peccauit, quàm eum qui ex malitia, etiam id facit propter suam bonitatem & gratiam, non propter meritum hominum, & præterea quod ille, cui miseretur, minus antea peccauerit, etiam prouenit ex prioribus rationibus prouidentie suæ, quibus res ita disposuit, vt ille minora saltem impedimenta gratiæ apponeret, atque ita non tantum bona, sed etiam quoddam mala minora, vel pauciora sint, diuinæ prouidentie & voluntati merito tribuitur. quæ omnia quatenus ad finem supernaturalem ordinantur, ad diuinam prædestinationem & gratiam aliquo modo pertinent. & ita sæpe de his effectibus loquitur Augustinus, ut in superioribus allegatum est.

Tertio adhuc inter singulares personas, qui multa auxilia sufficientia recipiunt, & per illa ad salutem non perueniunt, inueniunt infinita varietas. Nam quidam recipiunt illa auxilia toto tempore vitæ, alij tardius, alij in fine vitæ: & quidam plura & maiora, alij minora, & pauciora, quidam per illa nunquam iustitiam consequuntur, alij interdum perueniunt ad illam; quidam breui tempore, alij diuturno, licet tandem non perseuerent. In hac ergo varietate aliter de primo auxilio, aliter de subsequenter dicendum est. Nam quoad primum certum est, in vtroque homine initium talium auxiliorum, quod vnicuique datur, siue paruum, siue magnum sit, esse ex sola gratia & misericordia Dei, vt contra Semipelagianos Concilia definiunt, & iam sæpe dictum est, vnde sit, varietatem, quæ in primo auxilio inuenitur, (nam vni datur maius, alteri minus,) non esse ex diuersitate meritorum ipsorum hominum, sed ex voluntate Dei, nam si neuter illorum meretur suam gratiam, multo minus potest vnus mereri, quod maiorem accipiat quàm alius. At verò in posterioribus auxilijs potest illa varietas oriri ex dispositione recipientium, non naturalem, sed per cooperationem cum primo auxilio: sic enim potest homo operans per fidem, aliquo modo sequentia auxilia mereri, vt sæpe dictum est.

Nihilominus tamen hæc ratio huius varietatis nec adequata est, nec prima: Dico non esse adequatam, quia non semper Deus dat se-

quentia auxilia iuxta mensuram dispositionis, sed sæpe maiora. Nam licet verisimile sit nemini negari auxilium, ad quod per prius auxilium se disponat, nihilominus sæpe dat multo maiora, & sine vlla dispositione, vel non obstante contraria dispositione, quia sicut illud prius est aliquis iustitiæ, ita hoc est misericordie, & ad ostensionem diuinæ gratiæ fit. Dixi etiam non esse illam primam causam huius varietatis, quia in eo qui melius vritur primo auxilio, vt impetret secundum, illud primum non solum est sufficiens, sed etiam efficax, & hoc ipsum prouenit ex altiori & occultiori gratia Dei, & merita gratia, atque ita tota causa tandem refunditur in Deum.

Contra totam autem hanc doctrinam solet obijci verbum Christi Domini Matth. 25. vbi proponens parabolam talentorum ait; hominem illum peregrinē euntem distribuisse talenta, vnicuique secundum propriam virtutem, quoniam per propriam virtutem, propria dispositio & meritum; & per talenta, prima gratiæ auxilia & semina significentur. Verumtamen neutrum horum est necessarium, nam multi Patres per talenta non intelligunt gratiam sanctificationis, neque auxilia ad illam expectantiam, sed vel gratias gratis datas, vt Anastas. Nicens q. 84. in sacram Scripturam, vel diuersa Ecclesiæ officia & ministeria, vt Chrys. Hom. 51. Imperf. vel munus prædicandi Evangelium cum maiori, vel minori talento, seu pluribus, aut paucioribus donis tam natum, quàm gratiæ collatum. Vnde quod additur, *secundum propriam virtutem*, non oportet intelligi secundum proprium meritum, vel dispositionem, sed secundum propriam capacitatem, nam licet dona, vel ministeria gratiæ non debeantur naturæ, nihilominus in distribuendis illis, præsertim quando ad publica ministeria ordinantur, Deus ordinariè rationem habet naturæ & ingenij, seu conditionis naturalis vni cuiusque; hoc enim ad suam prouidentiam spectat, & non est contra rationem gratiæ, & ideo frequentius seruatur, licet interdum ad ostensionem virtutis suæ, instrumentis de seipsis ad sua opera Deus vtatur.

Alij denique facilius se expediunt, dicentes non oportere singulas particulas & verba parabola accommodare, atque ita illa interposita fuisse à Christo Domino, quia ita solet ab hominibus fieri, non quia Deus in suis donis gratiæ conferendis semper modum illum obseruet. Addo vltimò, quia sub illis talentis dona gratiæ sanctificantis comprehendamus, & per propriam virtutem dispositionem vni cuiusque intelligamus, non oportere intelligi de dispositione ad primum gratiæ auxilium, nec de dispositione, quæ propria virtute hominis fiat, non enim dicitur propria virtus sola illa, quæ propriis viribus acquisita est, sed etiam illa, quæ ex dono Dei propria recipientis facta sunt, prius enim quàm homo ille sua bona traderet seruis suis, vocauit illos, & fecit illos suos, per quod rectè intelligimus sermonem esse de hominibus iam vocatis ad Ecclesiam, & per fidem Christi seruis effectis; per quam etiam diuersimodè ad dona gratiæ recipientia disponi potuerunt, ita exponit D. Thomas 1. 2. q. 24. art. 3. ad 1.

Quarto potest hæc varietas auxiliorum considerari in diuersis mundi ætatibus, & præsertim in tribus statibus Ecclesiæ, scilicet legis naturalis, scriptæ & Evangelicæ. In quibus certissimum est, longe diuersam fuisse gratiæ mensuram, nam in tempore legis naturalis, adeo erat rara fides, & vocatio ad illam, vt non dubitauerit Paulus vocare illa tempora ignorantie, quæ desepit Deus, dimittens omnes gentes ingredi vias suas, Act. 14. & 17.

9. Varietas inter singulares personas qui multa auxilia sufficientia recipiunt, & per illa ad salutem non perueniunt, vnde sit.

10.

17. Eandemque gratia sterilitatem, quae in genibus fuit in Epist. ad Rom. latè describit Prosper libro 2. de vocat. gent. capite 23. & inter alia dicit, tunc fuisse parvis & occultis communicatam. At verò de Iudæis iam ostendimus maiorem fuisse illis concessam; tamen in illa eadem lege scripta fuit multò abundantior gratia pro tempore legis nouæ promissa Ierem. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum. & Ezechiel. 11. Dabo eis cor vnum, & spiritum meum. & capite 33. Suscitabo super eos pastorem. & capite 36. Spiritum meum ponam in medio vestri. Isai. 54. Ponam vniuersos filios tuos doctos à Domino; & capite 55. Omnes sicientes venite ad aquas. & infinita similia, quæ tempore legis nouæ esse impleta ostendit. Christus Ioann. 6. & sepe in Euangelio, & Apostoli passim in actibus, & in suis Epistolis. Certum est autem hanc varietatem non esse ortam ex hominibus. Non enim ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos non fecit.

Ratio ergo tota illius varietatis ex diuina voluntate pendet. Duo autem possunt in illa varietate considerari, vnum est collatio cuiuscumque gratiæ, siue maioris, siue minoris, & hoc semper fit ex liberali misericordia Dei per Christum; aliud est, eius gratiæ varietas, seu inæqualitas, in qua duæ sunt partes, scilicet sterilitas & abundantia gratiæ. Et licet vtrique fuerit ex diuina voluntate, diuerso tamen modo. Nam sterilitas, seu paruitas gratiæ pertinet ad rigorem, & ideo fundamentum habuit semper in originali peccato; additis multis personalibus, vt Paulus expendit Rom. 2. præter rationem autem supplicij fuit etiam medicinalis poena respectu totius generis humani, vt suam indignitatem magis agnosceret, & Christi gratiam & incarnationem magis æstimaret. Atque eisdem rationibus, ob quas incarnatione Verbi diuini tanto tempore dilata est, minor fuit in præteritis generationibus gratiæ communicatio, & cæcitatibus hominum permixtio. Vnde est illud Pauli Rom. 11. Concluserunt Deus omnia in incredulitate, vt omnium miseretur; & ad Galat. 3. Concluserunt Scripturæ omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesus Christi daretur credentibus. quod successu temporum factum est, nam post antiquiora tempora copiosior gratia Iudæis data est non propter ipsorum meritum, sed propter Christum & in ipsius gloriam, & ex gratuita electione Dei, vt in Epist. ad Rom. latè Paulus ostendit. Tandem vero in tempus legis nouæ abundantia gratiæ reuerata est, propter eiusdem Christi præsentiam, vt in fine tractatus de legibus latè diximus; atque ita omnis gratia, eiusque abundantia respectu communitatis generis humani non habet aliam radicem, & causam, præter voluntatem Dei, & Christi meritum.

Vltimò considerari potest hæc varietas sufficientium auxiliorum in diuersis orbis prouinciis & nationibus, quæ maximè cernitur tempore legis Euangelicæ. Nam certum est nationes illas, quibus Euangelium prædicatum est, maiora sufficientis gratiæ auxilia recepisse, quàm eas; quæ hoc beneficium caruerunt. Videmus autem Euangelium quibusdam esse citius prædicatum, quàm alijs, adeò vt vsque ad nostra tempora à vltimis gentibus fuerit ignoratum, & nondum ad omnes peruenierit. Quod autem non sine speciali & occulta Dei prouidentia, hæc, & similia eueniant, ostendit nobis est varijs exemplis. Nam in primis Paulus Rom. 1. dicit se proposuisse ire ad prædicandum Romanis, & prohibuit esse vique tunc, quod multi Patres de prohibitione per Spiritum sanctum intelligunt, Chrysost. Greg. Ambr. Anselm. & alij; item Act. 16. vbi Paulus & Timoth. prius vetiti sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia, &

postea cùm tentarent ire in Bithyniam, non permittentes eos Spiritus sanctus, & postea per visionem admonitus est Paulus transire in Macedoniam. & cap. 18. similiter per visionem præcepit illi Dominus, Loquere, & ne facias, &c. populus enim mihi est multus in hac ciuitate.

Huius autem varietatis prouidentia diuinæ Semipelagiani conabantur rationem reddere ex operibus hominum à Deo prauis, nam quibusdam aiebant, prædicatum esse, quia credituri erant, alijs negatum esse, quia non erant credituri: vnde quia rationem reddere non poterant ex operibus aliquando futuris, illam sumebant ex præscientia operum sub conditione futurorum, vt referunt Prosper & Hilarius in Epistolis ad Augustinum, & in suum fauorem eundem Augustinum allegabant quia in Epistola 49. q. 2. de toto tempore prædicationis Euangelicæ dixit voluisse Christum hominibus apparere, & prædicare doctrinam suam, quando sciebat, ibi esse, qui in eum fuerant credituri. Nec videtur hæc sententia aliena à Greg. sensu Patrum, nam Gregorius Hom. 12. in Ezech. docet, interdum Deum prohibere verbum suum alicubi prædicari propter auditorum malitiam, qui verbum cum fructu non suscipient, & adducit id Act. 22. vbi Paulus refert sibi esse à Domino dictum, *Exi velociter ex Ierusalem, quoniam non respicient testimonium tuum de me.* Et Homil. 4. in Euangel. eandem rationem reddit ex præscientia Dei, veruisse nimirum prædicare tunc Paulum in Asia, ne grauius de contempta prædicatione iudicaretur; prævidebat ergo Deus illos, qui tunc in Asia erant, non fuisse credituros, & ideo Apostolos & socios illuc ire noluit. Eandem rationem tradit Chrysostomus Hom. 65. in Matth. & Beda verba Gregorij vsurpans Act. 16. & expressè OEcum. Beda. *In Asia (inquit) & Bithynia vetat spiritus ne verbum Eo cum discipulis apostoli, præsentem enim hæresim eorum, qui spiritum impugnarent, dominatur in illis, qui ibi degenerant.*

Nihilominus dicendum est, simpliciter & absolute loquendo, non posse rationem primariam & proximam ad æquatam huius varietatis ex libero arbitrio hominum sumi, sed esse occultissimum, & ex diuina voluntate & prædestinatione pendere. Vnde Augustinus libro octuaginta trium questionum, q. 68. circa finem, *Hæc (inquit) variatio, quæ fuit in singulis hominibus, siue in populis, siue in genere ipso humano per temporum opportunitates operatur, & profunda ordinationis est, & libro de bonorum perseverantia capite decimo quarto in diuinam prædestinationem id refert, & contra Semipelagianos id conuincit ex illo Matthæi vnde decimo Varii Corozaim, &c. nam ibi prædicatum est Euangelium & facta sunt signa in populis non credituris, & negata sunt Tyrus & Sidoniis, qui credituri essent, si talia verba audissent, & signa contempnissent.* Idemque latissime tradit Prosper in Epistola ad Rufinum, vbi inter alia ponderat, in initio Euangelicæ prædicationis non iussisse Apostolos ad prædicandum, nisi quòd spiritus Dei eos ire voluisset, & quasdam gentes suo tempore corripisse gratiæ Dei esse participes, alias nullum adhuc odorem boni istius attigisse; totumque refert in voluntatem Dei, cui humana non possunt obistere voluntates. Nam quod istis prædicetur Euangelium, non potest eorum bonis moribus tribui, cùm bonos & pios mores non conferat nisi gratia, nec quòd illis non prædicetur, potest ex prauis eorum moribus nasci, cùm multi sint càm feri mores, quos non facile possit gratia mutare, si velit. & libro secundo de vocat. gent. capite nono & sequentibus, alias cap. 3. eandem gratiæ inæqualitatem mirabiliter expendens, concludit. *Quæ causa hæcque sint harum sub eadem gratia dissimilium, quæque rationes*

17. 16.

18. 18.

16.

Prosper. Hilari.

Chrysost. Beda.

OEcum.

August.

17. Refertur prædictæ varietatis ratio in voluntatem Dei.

August.

Matth. 11.

Resp.

tione, sanctis Scripturis non loquentibus, quis loquetur, & cum eis inscientia Pauli Apostoli a disputatione transiit in stuporem. cuius erit tanta presumptio, qui hac dissimulando existimet aperienda potius, quam silentio miranda.

18. Ratio verò est, quia ex diuersis operibus liberari arbitris bonis, aut prauis, non potest prima ratio huius veritatis assignari, & licet interdum possit aliqua proxima inueniri, non potest esse adæquata, nec prima. Declaratur hæc ratio, quæ

Declaratur. est fundamentalis in hac materia. Nam in primis quod Semipelagiani dicebant quibusdam esse negatam, vel debitam prædicationem Euangelij, quia sub conditione præiudicium est, quod licet prædicaretur, non crederent, quatenus sentiebant illam esse poenam incredulitatis illo modo futuræ, valde errabant, & sæpe arguuntur ab Augustino, quia Deus non punit peccata, quæ futura non sunt, etiam si essent futura, si hoc, vel illud accideret, quia hæc simpliciter nihil sunt: quod autem nihil est, non est dignum poenæ; imò interdum est miseratione dignum, & ita inter gratiæ beneficia computatur. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, Sap. 4. vt expendunt Augustinus epist. 107. Prosper lib. de ingratia cap. 32. vnde ex hoc ipso testimonio reprobatu sufficiens illa sententia, quæ asserbat Deum punire priuatione gratiæ suæ illa peccata, quæ commissurus quis esset si viveret, vel si Euangelium ei prædicaretur, vt notauit Augustinus epist. 105. & de corrept. & grat. cap. 8. & de prædestinatione Sanctorum capite 14. nihilominus tamen seclusa ratione poenæ, vel meriti, sæpe verum habet illa ratio, quod Deus prohibet alicui genti aliquo tempore prædicari Euangelium, quia tunc non erant credituri, non tamen in poenam infidelitatis, quæ fuisset futura, sed potius ex misericordia, ne contemnendo fidem maioris poenæ rei fierent, vt Gregorius & Beda dixerunt. Hæc verò ratio licet sit aliquando vera, non est adæquata, quia interdum prædicatur fides etiam illis, qui peiores ea occasione futuri sunt, quorum in hoc Deus noluit misereri, & ita tandem in secretum diuinæ voluntatis reuoluntur. Similiter sæpe prohibetur aliquibus prædicari, propter eorum peccata, quæ impedimentum illatura sunt fidei, & in poenam non infidelitatis, quæ futura esset, si prædicaretur eis Euangelium, sed peccatorum, quæ iam à tali gente commissa cernuntur, nam licet Deus posset eorum misereri, & per abundantem gratiam illorum mentes commutare, iusto & occulto iudicio non vult.

19. E contrario verò sæpe Deus iubet alicubi prædicari Euangelium, præuidens illic esse multos credituros, vt aperte dicitur Actorum vigesimo octauo ibi, *Populus enim mihi multus est in hac ciuitate.* Tunc verò nec talis prædicatione est propter bonam meritum in illis gentibus inuenta ante fidem, quia nulla talia esse possunt, vt supra latè probatum est, & optimè ostendit Prosper dicta epist. ad Rufinum, & Augustin. dicto lib. de prædest. Sancti nec etiam propter meritum futuræ fidei, quia vt præiudicium sub conditione nullam habet rationem meriti, vt dictum est: vt futura autem absolutè est effectus ipsius prædicationis, & auxilij, & ideo non potest esse meritum eius: fides ergo, quæ tunc futura esse præuidetur, vt effectus gratiæ præuidetur, & propter illam tamquam propter finem à Deo intentum tale auxilium confertur. Et in hoc sensu illa ratio reddi potest, aliquando vt causa proxima in illo genere talis beneficij, non tamen potest esse ratio adæquata, quia sæpe Deus præuidet gentem credituram, si ei prædicetur fides, & tamen ad illam Prædicatores non mittit, sicut in Tyris & Sidonijs videmus. Quapropter

nec illa potest esse ratio prima, sed recurrendum est ad diuinam voluntatem, quæ ita vult gratiæ suæ dona distribuere, & in hoc sensu approbatur illam rationem, & explicuit quod contra Porphyrium scripserat Augustinus libro de prædest. Sanctorum capite nono. Addi etiam potest ex eodem Augustino libro de dono perseverantiæ capite nono, tunc maximè eis prædicari Euangelium, qui præuidetur credituri, quando illi sunt prædestinati, & ad salutem electi: nam propter electos maximè Deus suam gratiam communicat. Vnde fieri potest vt propter paucos electos prædicetur Euangelium, vbi plures sunt epugnaturi, & tunc occasione electorum, quibus datur auxilium efficax, datur reliquis audientibus auxilium sufficiens. Et ad hunc modum ex hac radice adæquata ratio redditur huius mirabilis varietatis providentiæ diuinæ, quantum in hac vita iuxta diuinam Scripturam coniectare possumus.

Ad argumenta ergo Massiliensium respondeo. Ad primum dicitur, verba illa Sapientis, *Aqualiter est illis cura de omnibus*; solum significare aequalitatem in vniuersalitate, quia omnium rerum, nulla excepta, habet præuidentiam Deus, & in hoc est quædam aequalitas, quia siue sint res magnæ, siue minime, omnium in particulari, & in indiuiduo habet præuidentiam. Nihilominus tamen quoad effectus providentiæ & modos eius, est varietas in diuinâ providentiâ, vel iuxta Dei arbitrium, vel secundum proportionem & vnicuique conuenientem rationem, & hoc modo dixit Paulus 1. Corinth. 9. *Nam quid d. bobus cura est Deo?* non quia nulli sit, sed quia non talis, qualem habet de hominibus, vel de Prædicatoribus Euangelicis, de quibus Paulus ibi tractabat. Deinde dicimus sermonem Sapientis ibi esse de iustitia, in retribuentis poenis, dixerat enim, quod *Potentis potenter tormenta patientur*, & ideo adduxit rationem, quod Deus non accipit personam, & quod pusillum, & magnum imple fecit, quia in negotio iustitiæ aequitate seruatur, atque ita aequalitatem etiam seruatur vique iustitiæ. At verò in negotio gratiæ non oportet, vt seruetur equalitatem, quia non vt iudex, sed vt Dominus absolutus illam confert, & ita licet maiorem, vel minorem tribuat, non accipit personam, nec tenetur quos equaliter creauit, aequaliter gratificare, quia sunt beneficia diuersorum ordinum, quamquam etiam in ipso ordine naturæ plura etiam beneficia quibusdam conferat, quam alijs, solum quia vult, vel quia ita vult causas vniuersi disponere. Et hoc est quod Paulus dixit Roman. 9. esse in potestate legitime, & ex eadem massa facere vnum vas in honorem, & aliud in alium inferiorem vsum. Ad secundum respondemus, testimonio illa Sanctorum intelligentia esse iuxta priorem modum aequalitatis, quia Deus ex se nemini gratiam suam negat, & omnibus illam offert aequaliter, id est, nullo excepto, seu equaliter quantum ad gradum sufficientiæ, in latitudine autem illius non negat dare illam copiosius in maiori, vel minori, secundum consilium voluntatis suæ, & diuidens singulis prout vult.

CAPVT XX.

De concordia liberi arbitrij cum necessitate sufficientis auxilij praeuenientis.

Hic est veluti scopus totius disputationis huius libri, & ideo licet resolutio puncti in hoc titulo propositi ex discursu totius libri manifestata sit, vtile nihilominus erit eam breuiter proponere, & totius libri doctrinam veluti in summam colligere. Libertas ergo arbitrij duas includit partes, seu potestates, vt supra dixi, scilicet potestatem agendi, & potestatem non agendi, seu oppositum faciendi. Vnde duo repugnare videntur vsui libertatis, videlicet impotentia actum faciendi, & necessitas faciendi, seu, quod idem est, impotentia supponendi actum, vel faciendi alium repugnantem. In praesentia ergo nulla est difficultas de concordia auxilij sufficientis cum libertate arbitrij ex sua parte, quia requirit potestatem non agendi, quoniam hanc ipsam requirit auxilium sufficiens, quatenus tantum, seu praecise est sufficiens, quia illud dicitur auxilium sufficiens, quod licet det posse in re, non dat agere, aut velle: nec per se postulat vt illud det infallibiliter, & ideo optime componitur auxilium sufficiens, non solum cum potestate non agendi, sed etiam cum ipsa carentia actionis. Ex hoc ergo capite non est in praesentia difficultas, sed illa pertinet ad auxilium efficax, & in lib. sequenti tractabitur. Difficultas ergo praesens est de concordia sufficientis auxilij cum libertate arbitrij, ex ea parte, qua potestatem faciendi requirit.

Ad difficultatem ergo explicandam oportet vltimis aduertere, aliud esse loqui de efficacia auxilij sufficientis, quam de se, seu in actu primo habet, aliud de necessitate talis auxilij. Nam tale auxilium ratione suae efficacitatis tantum abest, vt repugnet libertati, vt potius compleat illam, si aliqui tale auxilium necessarium sit ad operandum, vt ipsa ratio sufficientis auxilij includit, & nomen indicat. Dicitur enim auxilium sufficiens, quod dat posse: nam si supponat posse, solum dabit facilius posse, & ita iam non erit tantum sufficiens, sed abundans, sicut habitus acquisitus non est tantum auxilium sufficiens, sed plusquam sufficiens, & augens virtutem agendi, aliis sufficiens. Auxilium autem gratiae quod praecise dicitur sufficiens, non supponit sufficientem potestatem, sed dat illam, & ideo merito dicitur complere libertatem arbitrij ex ea parte, qua libertas potestatem agendi requirit. Vnde etiam nulla est difficultas in concordia talis auxilij positi in potentia cum eius libertate. Difficultas ergo non solum esse potest in carentia talis auxilij, supposita eius necessitate. Nam si necessarium est, sine illo non est potestas agendi, ergo nec integra libertas: saepe autem contingit deesse auxilium, saltem propter hominis impedimentum: ergo tunc actio & omisio non est libera; in contrarium vero est, quia non obstante carentia auxilij, actio, vel omisio imputatur ad culpam; ergo est libera.

Tertio ad hanc concordiam explicandam necessarium est libertatem agendi considerari in ordine ad singularem actum cum determinatione omnium circumstantiarum & conditionum, quae hic & nunc ad agendum requiruntur, duobus enim modis possumus loqui de potestate agendi, & non agendi, vno modo in confuso respectu alicuius multitudinis actionum, vel omissionum, quae non

simul, sed successiue occurrunt, & dicitur homo posse, vel non posse seruare omnia praecepta, vel vitare omnia peccata collectiue longo tempore: quae potentia & impotentia non consideratur in singulis actibus, nec in aliquo particulari, sed in toto illo cumulo, vnde magis est potestas continuandi, vel perseuerandi, quam simpliciter agendi, vel non agendi. Alio modo consideratur potestas haec in ordine ad singularem actum hic & nunc in tali materia, & cum talibus circumstantiis faciendum, vel vitandum. Dicimus ergo libertatem arbitrij esse hoc posteriori modo considerandam, quia actiones sunt singularem, & cum omnibus ad singularem requisitis exercentur, & ideo actio libera exercetur, & vsus libertatis in sola tali actione cernitur, & locum habet: respectu vero obiecti confusi, seu multitudinis actuum collectiue sumptorum in tantum erit potestas libera, in quantum in singulis actibus libere possit exerceri, quia non exercetur libertas immediate circa totam collectionem, sed ratione singulorum, & sigillatim circa vnumquemque, vnde heri non potest vt sit libertas ad collectionem totam, si vel in vno singulari actu desit: contrario vero accidere potest, vt detur potestas libera ad singulos, & nihilominus, quod simpliciter non possit totam collectionem indefectibiliter explere, non physica impotentia, sed morali, vt in libro i. explicatum est. In praesentia ergo auxilium vere sufficiens considerandum est in ordine ad singulos actus in particulari sumptos. Sufficiens in nam si tale fuerit, hoc satis erit ad illius cum libertate concordiam: etiam si fortasse secundum potestatem moralem illud non satis sit, vt possit homo simpliciter, & moralem totam aliquam collectionem actuum continuata serie efficere, quia talis impotentia potest esse, vt dixi, cum arbitrij libertate, ac proinde etiam esse potest cum auxilio sufficienti ad liberum vsu: an vero ex diuina providentia aliter detur, necne, lib. tractando de perseuerantia, dicemus.

Tandem sunt duo effectus liberi, ad quos necessarium esse potest auxilium sufficiens, vnum est, vitare aliquod peccatum, siue non violando negatiuum praeceptum, siue implendo praeceptum affirmatiuum: aliud est efficere aliquem actum supernaturalem, vt talis est, siue fiat ex praecepto, siue non, & siue ita fiat, vt possit committi sine peccato, vel ad vitandum peccatum necessarium sit, semper enim ad talem actum efficiendum est auxilium gratiae necessarium, vnde potest etiam distinguere necessitas auxilij sufficientis ad hunc, vel illum effectum; nam ad primum interdum requiritur per se vt in vitandis peccatis contra praecepta supernaturalia affirmatiua, interdum in casu, & quasi per accidens ob extrinsecam difficultatem, vt in implendo praecepto naturali tempore graui tentationis, vel difficultatis. Ad posteriorem autem effectum requiritur per se propter excellentiam talis actus: & ideo ad hunc posteriorem effectum requiritur auxilium per se supernaturale: ad primum autem sufficere potest speciale auxilium gratiae, etiam si naturalis ordinis sit, quae omnia ex dictis in superioribus manifesta sunt.

His ergo positis duae regulae sunt constituendae. Prima est quoties occasio peccandi in particulari prima. occurrit, & homo non potest in tali puncto & Regula. momento peccatum vitare sine auxilio Dei, illi adest sufficiens auxilium quo possit non peccare, & hoc modo conciliatur libertas arbitrij ad non peccandum cum necessitate auxilij, ad cauendum peccatum hanc sumo ex doctissimo Berlarmino li. 2. de grat. & li. arb. cap. 7. & in superioribus satis est probata, quia si homo sua virtute non potest vitare peccatum, & diuina non illi adest, simpliciter non potest,

Consideratur auxilium in ordine ad singulos actus in particulari sumptos. Sufficiens in nam si tale fuerit, hoc satis erit ad illius cum libertate concordiam: etiam si fortasse secundum potestatem moralem illud non satis sit, vt possit homo simpliciter, & moralem totam aliquam collectionem actuum continuata serie efficere, quia talis impotentia potest esse, vt dixi, cum arbitrij libertate, ac proinde etiam esse potest cum auxilio sufficienti ad liberum vsu: an vero ex diuina providentia aliter detur, necne, lib. tractando de perseuerantia, dicemus.

Effectus ad quos auxilium sufficiens potest esse necessarium. Effectus secundus.

Effectus secundus.

peccatum,
ex Bellar-
mino.

August.

Innoche.
Celestin.
Leo.
Hieronymi
Augustini.
Chrysostom.

Aliorum o-
pinio.

Responde-
tur.

Augustin.

Idem.

Eccles. 15.

6.

potest, nec per se, nec per aliam: ergo non erit li-
ber ad vitandum peccatum; ergo ut sit liber pro ta-
li tempore, vel momento, necesse est, ut pro eadem
illi adit auxilium. Confirmatur, nam si nunc homo
faciat, quod vitare non potest, etiam si illud de se sit
malum, & peccatum materialiter, homini non im-
putabitur ad culpam, iuxta doctrinam Augustini,
neminem scilicet peccare in eo, quod vitare non
potest libro 3. de libero arb. cap. 18. & 19. & libro 1. de
peccat. merit. & remiss. capite 35. ergo signum est,
tunc hominem non fuisse habiturum liberum ar-
bitrium ad vitandum actum, si careret sufficienti
auxilio; non enim ob aliam causam actus non im-
putaretur ad culpam; ergo cum & contra io con-
stet actum imputari, necesse est dicere, auxilium
non deesse, & ita fieri concordiam inter libertatem
& auxilium necessarium; & hoc modo illa duo
conciliant Patres communiter, Innocentius in
Epist. ad Concil. Milevit. & Cathag. Celestinus in
Epist. ad Episcop. Galliarum capite 6. Leo serm. 6. de
Passione Domini. Hieronymus in Epist. ad Cres-
pionem, Augustinus 2. de peccat. merit. capite 17.
& lib. 5. contra Iulian. cap. 5. & Chrysost. Hom. 16.
ad Hebræos, & alij supra citati.

Dicunt vero aliqui hoc fore verum, si talis ca-
rentia auxilij non sit ipsi homini libera saltem in
causa; secus vero esse quando ipse per actum li-
berum fuit sibi causa carentia talis auxilij, tunc
enim simpliciter illi imputatur peccatum. Et
consequenter liberè illud committit, non obsta-
te impotentia illa, quia illam et voluntaria & li-
bera est; sed hoc intelligi potest vel de culpa quæ
iam præcessit, & postquam commissæ fuit, iam
non est in potestate hominis, quin fuerit com-
missa, licet duret sine nova culpa, vel de culpa
quæ committitur, quando homo caret sufficien-
ti auxilio. In priori sensu falsa est responsio;
nam licet homo liberè & culpabiliter inebrietur,
nihilominus dum iam est ebrius, non habet vsum
libertatis, quia sic dispositus est impotens ad ratio-
ne utendum pro tempore, & ideo quæ tunc agit,
vel non sunt peccata vilo modo si inuincibiliter
non fuerunt prauis, vel etiam si fuerunt peccata
in causa, iam tunc non sunt nova peccata quæ im-
putentur, quidquid sit de questione an possint de-
nominari peccata à præcedenti culpa, quæ solum
est de modo loquendi, & ad rem præsentem nihil
refert, quæ est doctrina Augustini lib. 22. contra
Faustum cap. 4. & 78. & sumitur etiam ex alijs lo-
cis supra allegatis, estque trita & communis in Theo-
logia: in præsentem autem supponimus hominem
tali occasione peccandi non excusari agendo id
quod malum est, quia, ut rectè dixit Au-
gust. tract. 53. in Ioann. gratia necessitas non est
ita defendenda, ut per eam excusetur peccatum,
contra illud Ecclesiast. 15. Ne dicas, per Deum a-
bisti.

In posteriori autem sensu, vel inuoluit repug-
nantia, vel nulla, etiam est responsio, quia si homo
dicitur carere hic & nunc in tali occasione sufficien-
ti auxilio ad non peccandum, quia actu peccat, vel
hoc intelligitur de hoc eodem peccato, ad quod vi-
tandum non habet sufficiens auxilium, vel propter
aliud ordine nature prius. Primum inuoluit repug-
nantiam, tum quia supponitur hominem peccare
in eo, quod vitare non potest, quia ad id non habet
auxilium sufficiens, tum etiam, quia prius est ha-
bere, & non habere auxilium sufficiens, quàm
peccare, & non peccare, quia sicut potentia est
prior actu, ita necesse est, ut auxilium sufficiens,
quod dat posse, præcedat, vel ad vitandum pecca-
tum si homo velit, vel ut possit ei imputari pecca-
tum, si nolit: ergo non potest ipsummet peccatum,
quod committi dicitur sine sufficienti auxilio, esse

causa, vel ratio carentia talis auxilij. Non deerit
fortasse qui respondeat hic intercedere prius de
posterius in diuersis generibus causarum, nam est
peccatum, vel ratio carentia auxilij, per modum
dispositionis, vel demeriti: carentia autem proce-
dit in genere causa non impediens, quæ ad effi-
cientem reducitur.

Sed hæc doctrina propter generalem difficul-
tatem quam habet, de qua infra in materia de iu-
stificatione hic applicata inuoluit repugnantiam,
quia si defectus auxilij sufficientis præcedit in
genere causa efficientis, eo ipso destruit ratio-
nem culpæ, & demeriti in sensu subsequente, &
ideo impossibile est, ut talis actus præcedat in ratio-
ne prauæ dispositionis demeritoria talis auxilij
loquendo enim de eodem peccato, impossibile est
ut idem actus naturaliter malus, qui sequitur ex
carentia auxilij, sit ratio, seu causa talis priuationis
auxilij, si vero contingat in eodem momento præ-
cedere in homine aliud peccatum natura prius,
tunc ad illud reuocanda est questio: oportet
enim ut ad illud prius peccatum vitandum, præce-
dat sufficiens auxilium, nam si non præcedat, iam
illud peccatum non liberè fieret, & consequenter
non esset peccatum: si autem præcedat illud
auxilium, quod est proximè sufficiens ad prius pec-
catum vitandum, erit immediatè sufficiens ad vi-
tandum subsequens peccatum, nam si homo bene
vteretur priori auxilio vitando prius peccatum, re-
ciperet auxilium sufficiens proximè ad vitandum
peccatum posterius, & hoc satis est ut peccet, quia
sua voluntate caret proximo sufficiens auxilio.
Hæc tamen moraliter humano modo non contin-
gent in vno eodemque momento, sed in successio-
ne aliqua, licet interdum brevis sit, ut mox expli-
cabitur.

Ex quo inferunt aliqui regulam positam ne-
cessario intelligendam de auxilio proximo ad
non peccandum, sed sufficere, ut sit remotum. Ita
simpliciter affirmat Bellarminus supra. Videtur
autem intelligendum, si regula non tantum de præ-
senti tempore & momento, in quo peccatum vi-
tandum est, sed etiam de aliquo futuro tempore, in
quo tentationi resistendum est, intelligatur. Nam
si præcisè loquamur de tempore pro quo vitan-
dum est peccatum, semper auxilium proximè suf-
ficiens adesse oportet, quia illud quod dicitur re-
motum, tale esse oportet, ut per illud statim homo
possit vitare peccatum quamdiu per illud auxi-
lium operatur, & habere illud auxilium si fuerit
necessarium ad vitandum subsequens peccatum in
illo puncto, vel tempore quo vitare necesse est. De-
claratur exemplo, quia non semper tempore tenta-
tionis statim recipit homo auxilium, quo imme-
diatè tentationem vincat, sæpe enim oportet prius
orare & auxilium impetrare ad resistendum tenta-
tioni, ut docent Pontifices locis citatis, & Concil.
Trident. capite 11. dicens. Deus iubet facere quod possumus
& petere quod non possumus, & addit ut possit. ex Augu-
stino libro de nat. & grat. cap. 34. Ideoque in Ora-
tione Dominica petimus, & ne nos inducas in tenta-
tionem, & Matthi. 26. dixit Christus, Vigilate &
orate ne intretis in tentationem. Ut ergo homo vere sit
tunc liber ad non peccandum, necessarium est, ut
in eo tempore homo habeat actuale auxilium
sufficiens ad orandum sicut oportet, ad obtinen-
dum aliud auxilium quo possit resistere tentatio-
ni. Nam si tale auxilium non habeat, non erit hic
& nunc simpliciter liber ad orandum, ut mox di-
cemus & consequenter, nec habebit auxilium suf-
ficiens proximum, vel remotum ad resistendum ten-
tationi.

Ex quo etiam sequitur, ut illudmet auxilium
sufficiens ad orandum regulariter sit etiam proximi-
me

me sufficiens ad vitandum peccatum pro illo tempore, pro quo quis orat, quia dum actu quis orat, petendo auxilium contra tentationem, non peccat, sed pro tunc resistit tentationi, alioqui non verè & ex corde oraret. Et ideo licet respectu victoriæ postea de tentatione obtinendæ, auxilium illud orandi possit dici remotum respectu resistentiæ, quæ fit eodem tempore, quo oratur, auxilium ad orandum est etiam proximum ad peccandum dum quis illo bene vritur orando. Et ideo si pro tunc orare omittat, eo ipso peccabit, licet non tam contra præceptum orandi, quam contra illud præceptum pro quo seruando orare tenebatur, quia ex eodem data fuit obligatio orandi, quia oratio erat tunc veluti mediū necessarium ad resistendum tentationi. Quod si contingeret hominem propter orationem prius omisam in posteriori tempore priuari auxilio, sine quo iam non posset resistere tentationi, tunc re vera non imputaretur lapsus ad nouam culpam, vel culpe augmentum, sed imputaretur tantum ratione prioris omisionis, nam reliqua sequuntur ex necessitate, & sine noua libertate, posita illa hypothesi, illam tamen non admittimus, nisi in illo casu, in quo usus rationis absorbeatur, & consideratio mali tanta sit, vt non sit iam in potestate hominis applicare mentem ad considerandum & resistendum: nam si homo fit compos sui, & intellectum applicare ad considerandum valeat, nunquam destituitur auxilio sufficiente ad vitanda saltem singula peccata pro qualibet definita occasione, vt in regula dictum est.

Obiectio.

Sed obicit tandem potest, vt regula magis explicetur, quia vel est sermo de auxilio sufficiente ad vitandum peccatum, vel vincendam tentationem, pro aliqua mora temporis, vel tantum pro singulis momentis cuiusque temporis. In priori casu non videtur necessaria regula, quia licet homo destituitur auxilio necessario ad non peccandum pro aliqua mora temporis, resistendo constanter opportune tentationi, nihilominus poterit esse simpliciter liber ad non peccandum, quia pro singulis momentis potest restituere hanc libertatem, & ita non habet locum regula, quod ad concordiam libertatis cum necessitate auxilij sit necessaria presentia auxilij. In posteriori autem sensu regula nec vera, nec necessaria videtur, quia licet in singulis momentis homo destituitur omni auxilio speciali gratiæ, si retinet usum rationis, est liber ad non peccandum; ergo non est necessarium auxilium actu collatum ad concordiam cum libertate.

Respondemus hic non disputari à nobis quando, aut quomodo sit necessarium aliquod speciale auxilium gratiæ ad non peccandum, de hoc in primo & secundo libro satis dictum est, sed supposita necessitate auxilij, explicamus quomodo conferri debeat, vt cum libertate subsistat. Dicimus ergo, regulam intelligi de singulis temporibus & momentis, pro quibus vitandum est, nam si libertas exercetur, declarauimus, & in hoc sensu dicimus regulam esse veram ac necessariam. Primo quidem ac proprie propter peccata supernaturalibus præceptis contraria, quæ nec pro singulis momentis vitari possunt sine speciali auxilio gratiæ, tempore obligationis præcepti, vel temporis grauis tentationis, quoniam non vitantur etiam pro singulis instantibus, sine voluntate supernaturali. Secundo propter peccata contraria legi naturali, non tamen ita proprie, quia si ratio pro singulis instantibus potens sit vigilare ac considerare in rigore, per hoc solum considerabitur libertas arbitrij ad non peccandum, nihilominus tamen sepe tempore tentationis necessaria est aliqua specialis gratia, vt talia peccata in singulis momentis possent libe-

Fr. Suarez de Gratia Pars II.

ro & humano modo vitari. Ad hoc tamen sufficeret pro singulis instantibus protectio extrinseca, per quam non permittitur homo ita premi tentatione, vt rationis usum perturbet. Posita autem hac moderatione, si tentatio sit intenciuè grauis, & diuturna, necessaria erit specialis excitatio saltem ordinis naturalis, vt homo possit absolute talem tentationem vincere, non tamen vt simpliciter maneat liber, iuxta ea quæ in lib. 2. diximus.

Secunda regula sit, vt homo sit proximè & immediate liber ad actum supernaturalem efficiendum, necessarium est, vt sit actu præuentus per auxilium proximè sufficiens ad talem actum faciendum: vnde concordia inter necessitatē auxilij sufficientis & libertatem hominis ad supernaturalem actum faciendum, in hoc posita est, quod ubicunque & quoties necessaria est homini tam plena & proxima libertas, illi etiam datur actu auxilium sic sufficiens. Hanc regulam sumo ex Concilio Sessionens. in decretis fidei cap. 15. dicente. *Nec tamen tanta gratia necessitate liberoprauidat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, &c.* Ratio verò regulæ est supra tacta, quia auxilium sufficiens dat posse facere actus supernaturales, ergo sine illo non est potestas ad faciendum; ergo nec libertas; ergo seruata proportionem sine auxilio proximè sufficiente, non est proxima potestas, nec libertas ad eundem effectum. Nam in his necesse est proportionem seruari, quia sine potestate non est libertas, nec sine auxilio sufficienti potestas: vnde sit vt homo non excitatus, nec præuentus actu à Deo, in eo statu non sit proximè, seu integrè liber ad actum supernaturalem efficiendum, quia non est proximè potens: non enim potest esse maior libertas, quam potestas, vt in prolegomeno primo fuisse declaratum est. Quod autem non sit proximè potens, patet, quia non habet formam, per quam constituitur proximè potens: sicut aqua nondum calida non potest dici proximè potens ad calefaciendum, iam verò calefacta rectè dicitur proximè sufficiens, ita ergo est voluntas nondum excitata, nec præuenta per gratiam.

11. Regula secunda.

Concil. Sen.

12. Instantia.

Dices: ergo homo natura sua antequam gratiam aliquam recipiat, non habet liberum arbitrium ad opera supernaturalia, seu pietatis, consequens videtur omnino falsum: ergo non est necessarium auxilium sufficiens gratiæ ad libertatem arbitrij. Sequela clara est, quia si gratia sufficiens est veluti forma constituens hominem liberum ad supernaturalia opera faciendā, certè ante illam formam non habet libertatem ad illa opera. Falsitas autem consequentis probatur, tum ex Augustino lib. de spiritu. & liter. cap. 33. dicente voluntatem natura sua esse vim mediam ad fidem & infidelitatem, tum etiam, quia libertas arbitrij non potest dari per formam extrinsecam, aliàs brutum posset per supernaturalem aliquam formam libertatem operandi accipere: tum præterea, quia aliàs homo non peccando amitteret liberum arbitrium, quia gratiam amittit, imò quoties à Deo non actu excitatur, careret libertate ad actus supernaturales efficiendos, quod videtur absurdum.

Argus.

Respondeo, triplicem libertatem in homine posse distingui in ordine ad supernaturalia opera, scilicet omnino remotam, seu remotissimam, partim remotam, partim proximam, & simpliciter proximam. Omnino remotam, & quasi fundamentalem voco illam, quæ est in homine ex conditione naturæ suæ, eo ipso quod propter rationis usum habet voluntatem quæ sit diuina suorum actuum, & indifferens ad volendum, vel nolendum, seu non volendum. nam ratione huius proprietatis naturalis est capax eleuationis ad supernaturales actus modo etiam rationali & libero efficien-

13. Respondetur distinguendo libertatem omnino remotam, seu remotissimam; partim remotam, partim proximam, & simpliciter proximam. Omnino remota quæ.

Ce

ficien-

efficiendos sicut dixit Augustinus lib. de prædest. Sanct. cap. 5. posse habere fidem sicut posse habere charitatem naturæ est hominum: habere autem fidem, quem admodum habere charitatem gratiæ, est fidelium. Et hoc etiam ostendunt rationes factæ in præcedenti obiectione ad probandam falsitatem consequentis, quod quidem intellectum de libertate hac radicali & remotissima falsum est, sed in eo sensu non sequitur ex regula, ut dicemus. Hæc autem libertas naturalis in ordine ad supernaturalem opera in duobus consistit. Primum in virtute quasi generali intelligendi, amandi & liberè operandi, nam illa vis ratione sui generis est inchoata quædam potestas actiua saltem obedientialis ad intelligendum, amandum, & liberè operandum supernaturaliter. Secundò consistit in capacitate etiam obedientialis passiva recipiendi supernaturales vires, & auxilia, quibus illa vis compleri possit ad liberè operandum in supernaturali ordine. Vnde etiam constat cur hanc libertatem remotissimam appellemus, nimirum quia partim consistit in capacitate passiva, quæ est valde remota respectu liberi usus, qui est proprius virtutis actiue, partim consistit in via actiua, quæ ut est ad agendum tales actus, est omnino remota, & obedientialis, solumque inchoata, & quasi partialis, licet ad agendum semper sit per se sufficiens. Vnde fit libertatem quoad hunc infinitum gradum, non pendere ex aliqua gratia actu collata, sed tantum ex possibilitate gratiæ. Et ideo hæc libertas omnium hominum est, licet non omnium sit gratia, sicut Augustinus dicto cap. 5. de prædest. Sanct. dixit. Non omnium est fides, cum posse habere fidem sit omnium.

Idem.

14.
Libertas
remota quæ

Remotam libertatem ad opera supernaturalia, & quasi mixta appello illam, quæ præter innatam & radicalem vim rationis & voluntatis, iam est aliquo modo completa per aliquod supernaturale auxilium in ordine ad aliquem actum supernaturalem, saltem imperfectum, nondum tamen in ordine ad actum perfectum, respectu cuius dicitur illa libertas remota, quia nondum includit totam virtutem actiuam supernaturalem ad talem actum proximè necessariam. Et tamen minus remota, quam præcedens, tum quia iam includit aliquam virtutem actiuam in ordine supernaturali: tum etiam, quia in priori statu remotissima libertatis reliqua necessaria ad usum talis potestatis solum sunt in capacitate passiva hominis, & ex vi illius libertatis non potest homini imputari, quod illa habeat, vel non habeat, sed tantum voluntati Dei. At verò in secundo statu remotæ libertatis iam est aliquo modo in potestate actiua hominis comparere, vel impetrare id, quod ad proximam libertatem sibi deest, idè quæ potest illi imputari, si illud non habuerit, ut potest non bene uti ar illo priori auxilio iam recepto. Est igitur minus remota, magisque propria libertas: si quis autem attentè consideret, quæ in superioribus diximus, facile intelliget hanc libertatem remotam respectu alicuius actus semper esse proximam respectu alterius, qui sit via ad obtinendum maiorem vim efficiendi virtutis actiue, quia donec aliquis actus liber sit hoc

modo in proxima potestate actiua hominis, semper est in potestate merè receptiua integræ libertatis, saltem ex parte, & inde semper est in actu remotissimæ libertatis. Ergo nunc solum dici potest habere aliquem actum in sua potestate libera saltem remotè, quando proximè habet in eadem libertate alium actum, qui sit via ad ulteriorem.

Proxima ergo libertas simpliciter ad supernaturalem actum erit, quando homo habuerit in receptam vel aliquo modo in manu sua positam totam gratiam necessariam & sufficientiam ad efficiendum talem actum, si velit. Quod enim talis status sit proximæ libertatis manifestum est, quia nihil est amplius, quod expectetur, & quia tunc iam est potentia completè disposita cum omnibus requisitis ad agendum. Quod verò ad hunc statum tota illa gratia sit necessaria, ex ipsa definitione potentie liberæ ostendi potest, talis enim esse debet ut possit omnibus requisitis ad agendum, possit, agere, vel non agere. Item quia siue tota illa gratia nondum voluntas habet simpliciter posse operari talem actum, ergo nec habet proximam ad illum libertatem. Et de hac potestate intelligendum est quod dixit Augustinus lib. 1. Retract. cap. 22. in Apoc. potestate hominis est mutare in melius vitam, sed illa potestas nulla est, (utique completè & proximè,) nisi actus a Deo, de quo scriptum est: Dedit eis potestatem filius Dei, & de eadem libertate proxima intelligendum quod idem August. alibi dixit, liberum arbitrium ad amandum Deum peccati granditate perdidimus. utique quoad proximam potestatem, quæ est per gratiam & auxilium, cuius indigni per peccatum facti sumus, nisi per Christum fuisset reparatum. Et ideo lib. de Grat. Christi cap. 50. non amissam potestatem, sed infirmam & enervatam factam esse per peccatum naturalem possibilitatem, dicit ex sententia Ambrosii. Et hæc est (inquit Augustinus) per peccatum vitata natura, cui sola per mediatorem Dei & hominum, & omnipotentem medium divina subuenit gratia.

De hac ergo proxima libertate procedit regula posita, & contra illam sic intellectam non procedit obiectio, ut faciliè ex dictis patet: distinguitur ergo sequela, nam si intelligatur de libero arbitrio remotissimo, & radicali, negatur sequela, si de proximo, conceditur, nec contra hunc sensum procedunt rationes, quibus falsitas consequentis probatur. Nam Augustinus dicto loco de Spirit. & lit. loquitur de virtute remota, & radicali liberi arbitrii, & hæc eadem non potest dari per formam extrinsecam: potest autem compleri, & in perfecta potestate constitui, & quia bruta omnino carent hac libertate etiam remotissima, ideo non sunt gratiæ capacia: per peccatum item non perditur radicalis libertas, perdit autem potest proxima potestas, quatenus perditur gratia, & posset tolli omnè auxilium gratiæ, si dignitas peccati confideretur: de facto autem non priuatur homo omnibus auxiliis gratiæ propter peccatum, &

ideo proximam libertatem ad piè
operandum non
amittit.

LIBER